

Seks onder je 25^e

ISBN 978-94-63014-98-4

Uitgeverij Eburon: info@eburon.nl/www.eburon.nl
Omslagontwerp: Visual Chefs, www.visualchefs.nl

© 2024 Rutgers/Soa Aids Nederland. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende.

Seks onder je 25^e

Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2023

Hanneke de Graaf (redactie)

Anne Oldenhof

Yolin Kraan

Titia Beek

Laurian Kuipers

Koenraad Vermey (redactie)

Seks onder je 25^e is uitgevoerd door Rutgers en Soa Aids Nederland in samenwerking met GGD'en. Het CBS heeft de steekproef samengesteld en gewogen en het veldwerk uitgevoerd. Seks onder je 25^e maakt deel uit van de Leefstijlmonitor (Seks onder je 25^e/Leefstijlmonitor, Rutgers/Soa Aids Nederland i.s.m. RIVM en CBS, 2023).

Het onderzoek is gefinancierd door VWS.

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Voorwoord

Dit is de vierde keer deze eeuw dat het onderzoek Seks onder je 25^e is uitgevoerd. Ondanks steeds weerkerende negatieve berichten in de media over de seksuele gezondheid van die 'Jeugd van Tegenwoordig' blijkt steeds weer dat het relatief goed gaat met de seksuele gezondheid van jongeren in Nederland. Wat wel is veranderd is dat wetenschappers, overheden en voorlichters het begrip 'seksuele gezondheid' geleidelijk zijn gaan herdefiniëren. Werd bij monitoring van de seksuele gezondheid van jongeren aanvankelijk vooral onderzocht in hoeverre seksueel overdraagbare aandoeningen (soa's), onbedoelde zwangerschappen, negatieve seksuele ervaringen en seksuele problemen voorkwamen, geleidelijk wordt er meer gekeken in hoeverre jongeren plezier beleven aan de eerste stappen in hun seksuele carrière.

Door de WHO wordt seksuele gezondheid al meer dan twintig jaar gedefinieerd als 'een met seksualiteit verbonden toestand van fysiek, emotioneel, mentaal en sociaal welzijn'. Seksuele gezondheid is meer dan alleen de afwezigheid van ellende en om seksuele gezondheid te meten moeten we de focus dus vooral richten op wat er wèl goed gaat en hoeveel plezier men aan seks beleeft. Er wordt steeds meer aandacht besteed aan het bevorderen van (de voorwaarden voor) seksueel plezier en bestrijding van de plezierkloof tussen genders. Ook de overheid is dit langzaam maar zeker gaan inzien. Zo schreven minister Kuipers en staatssecretaris van Ooijen in hun beleidsbrief aan de Tweede Kamer d.d. 5-10-2022: 'Seksuele gezondheid is meer dan de afwezigheid van seksueel overdraagbare aandoeningen of hiv, het voorkomen van onbedoelde zwangerschappen of het voorkomen van seksueel grensoverschrijdend gedrag of seksueel geweld. Het is het vermogen om seksueel je eigen regie te voeren. Op individueel niveau vereist dit kennis, vaardigheden en vrijheid om naar eigen invulling plezierige, veilige en gelijkwaardige seksuele belevingen te kunnen aangaan.'

Deze editie van Seks onder je 25^e laat vooral zien dat jongeren in Nederland de eerste stappen in hun seksleven tamelijk voorzichtig zetten. Wat plezier betreft is het opvallend dat voor meiden de eerste keer penis-in-vagina seks, door velen nog steeds gezien als de eerste keer 'echte seks', onveranderd problematisch en vaak pijnlijk is. Opvallend in dit kader is dat meiden een 'eerste keer' seks met een seksegenoot veel vaker fijn vonden, terwijl LHBT+ jongeren verder minder positieve en meer negatieve seksuele ervaringen hebben. Hoopvol is de vaststelling dat heteronormativiteit en de binaire genderideologie wat minder dominant aan het worden zijn, zoals blijkt uit het feit dat jongeren van nu

toleranter zijn dan voorheen als het gaat om uitingen van diversiteit in seksuele oriëntaties.

Dat het best goed gaat met de seksuele gezondheid van jongeren in Nederland blijkt ook uit het feit dat het anticonceptiegebruik onder jongeren nog steeds hoog is. Het percentage meiden dat ervaring heeft met een ongewenste zwangerschap is licht afgenomen, ook al wordt er vaker gekozen voor andere methodes dan de pil. Het is dus maar de vraag of de veronderstelde toename van het gebruik van weinig betrouwbare "natuurlijke" methoden werkelijk leidt tot meer onbedoelde zwangerschappen.

Hoewel er geen sprake is van een evidente verslechtering ten opzichte van de meting in 2017 blijft een punt van zorg het matige condoomgebruik en testgedrag van jongeren in situaties waarin zij risico lopen op het krijgen van een soa. Ook is er nog steeds geen sprake van een afname van ervaringen met seksueel geweld en seksuele grensoverschrijding.

In de media is er altijd veel aandacht voor de mogelijke negatieve gevolgen van online activiteiten van jongeren. Sexting is onder jongeren inderdaad een veel voorkomend gebruik, maar meestal is het verzenden en ontvangen van seksueel getinte berichten en/of filmpjes consensueel en wordt dit als leuk ervaren. Ongewenst ontvangen vinden jongeren vervelend. Vooral meiden op het praktijkonderwijs worden relatief vaak geconfronteerd met deze vormen van online grensoverschrijding.

Over voorlichting op school zijn jongeren matig tevreden, vooral omdat ze die voorlichting te biologisch, technisch en te veel op preventie gericht vinden. Wat zij missen is diepgang en aandacht voor de plezierige kanten van seks.

Seks onder je 25e 2024 laat zien hoe belangrijk het is om alle aspecten van de seksuele gezondheid te monitoren, opdat in beleid en voorlichting richting gegeven kan worden. We zijn in Nederland best goed in rampenbestrijding, maar nog niet zo goed in het bevorderen van seksueel plezier voor iedereen. Als we mijn slogan `Doe het met plezier of doe het niet` nog wat meer handen en voeten zouden kunnen geven, zou niet alleen het seksueel welzijn van jongeren verder toenemen, maar ook zouden dan alle denkbare seksuele rampen minder vaak voorkomen.

Dr. Rik HW van Lunsen,
arts-seksuoloog NVVS n.p

Dankwoord

Deze vierde editie van Seks onder je 25e had niet plaats kunnen vinden zonder de betrokkenheid van velen. Allereerst willen wij de duizenden jongeren bedanken die hebben meegedaan met het onderzoek. Zonder hun betrokkenheid en openheid hadden we nu niet geweten hoe het in 2023 gesteld is met de seksuele gezondheid van jongeren.

In deze vierde editie van Seks onder je 25e hebben we actief samengewerkt met veel partijen die belang hebben bij dit onderzoek. In het bijzonder bedanken wij alle betrokken collega's van GGD Zuid-Holland Zuid, GGD Zuid-Limburg en GGD Limburg Noord, GGD Fryslân, GGD Hollands Midden en GGD Rotterdam-Rijnmond en gemeente Rotterdam voor hun inzet om aanvullende regionale gegevens te verzamelen. Ook danken wij de collega's van alle GGD-regio's die hebben bijgedragen aan de werving van scholen. Dankzij de bereidheid van de besturen en docenten van deze scholen heeft een diverse groep schoolgaande jongeren in het voorgezet- en praktijkonderwijs deelgenomen.

Onze dank gaat uit naar het RIVM en het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, die dit onderzoek financieel mogelijk hebben gemaakt en met een sterke beleidsvisie Seks onder je 25e en de landelijke Leefstijlmonitor steunen. We willen onze hartelijke dank uitdrukken aan het Centraal Bureau voor de Statistiek, waar veel collega's nauwgezet en betrokken hebben meegedacht en bijgedragen aan de dataverzameling onder jongeren boven de 16 jaar, zowel voor het landelijke onderzoek als de zes regionale ophogingen.

De volgende personen willen wij in het bijzonder bedanken. Fayaaz Joemmanbaks is als onderzoeker van Rutgers betrokken geweest tot het moment dat de eerste resultaten opgeschreven konden worden. Studenten van de Universiteit van Amsterdam en de Vrije Universiteit hebben verkennende en verdiepende stageonderzoeken uitgevoerd rondom Seks onder je 25e: Daisy Tieleman, Carmen ter Weijden, Jacky Schrijen, Jeran Bernabela, Yolin Kraan, Ellen Steenbergen en Femke van Dun. We danken ook de co-auteurs van dit onderzoeksboek: Sarah Boer (gemeente Rotterdam), Paul Zantkuijl, Marieke van den Borne en Alicia Euwema (Soa Aids Nederland), Willy van Berlo en Ineke van der Vlucht (Rutgers) en Daphne van Wees (RIVM). Rik van Lunsen (Amsterdam UMC) willen wij hartelijk danken voor zijn voorwoord.

Tot slot danken wij bij voorbaat alle beleidsmakers, gezondheidsbevorderaars, onderwijs- en zorgprofessionals, onderzoekers en journalisten die de uitkomsten van Seks onder je 25e gaan gebruiken in hun werk op het gebied van jongeren, seksualiteit en gezondheid. Hopelijk zet dit onderzoek aan tot een nog betere seksuele gezondheid van de jongeren van nu en de toekomst.

Namens Soa Aids Nederland en Rutgers,

Koenraad Vermey
Hanneke de Graaf

Summary

De Nederlandse samenvatting is opgenomen in Hoofdstuk 10.

Sex under the age of 25 2023 is a large-scale representative survey of the sexual health of young people aged 13 to 25. The survey has been conducted three times before; in 2005, 2012 and 2017. In this fourth edition of *Sex under the age of 25*, Rutgers and Soa Aids Nederland collaborated with RIVM, CBS and Public Health services. Over ten thousand young people completed a digital questionnaire on a wide range of sexuality-related topics. These young people were recruited both through secondary schools and through a sample drawn by the Central Bureau for Statistics (CBS) from the Basic Registration of Persons (BRP). The use of weighting made the results representative of the Dutch population of young people aged 13 to 25.

Sex under 25 is a participatory action research project. This implies collaboration with stakeholders from policy, practice and research in (sexual) health promotion throughout the process from research to action. The outcomes of *Sex under 25* are partly the result of stakeholders' wishes for the research, based on the information they need to inform their work. The main outcomes are described below.

Sexual initiation later than in 2017

Young people start having sex at an older age than in 2012 and 2017. In the median ages, the trend is visible for all forms of sex with a sexual partner, but not masturbation. By 2023, half of young people have French kissed by age 16.4. By 18.0, half of young people have experienced manual sex, and by 18.6, half have had oral sex. By 18.7, half of youth have had vaginal sex, up from 18.0 in 2017 and 17.0 in 2012. In the under-18 age group, the percentage of young people with experience declines mainly for being in love, relationships and kissing.

Based on *Sex Under 25*, we cannot explain this shift. However, qualitative research was conducted in 2018 for a better understanding of the shifts from 2017 (Cense, 2018). This revealed that young people experience pressure to make good choices and are therefore more cautious about taking the first steps in their sex lives. Also, young people are so used to communicating online that the step of having physical contact with someone may have become greater. In addition, young people are afraid of gossip on social media if they were to engage too quickly in sexual contact. It is possible that these statements still

hold true in 2023. However, young people also experienced (contact-restricting measures during) the covid-19 crisis after 2017. This made it more difficult to meet new people and especially single young people had less sex (Joemmanbaks et al., 2021). It is conceivable that the covid-19 crisis also influenced the further rise in sexual debut ages.

Girls have less sexual pleasure than boys

Sexual pleasure is the most important reason for both boys and girls to have sex. Eight in ten young people enjoy sex very much and nine in ten young people feel pleasure during sex with their last sexual partner. Young people give their sex life a good rating (a seven out of ten). Boys and girls hardly differ from each other in this regard.

However, girls experience significantly less sexual pleasure than boys during sex with a sexual partner. The first vaginal sex is described as pleasurable by 64% of the boys, compared to 28% of the girls. This may have to do with the pain during first vaginal sex: for three-quarters of the girls, it was somewhat or very painful. Girls also experience less sexual pleasure than boys in later sexual experiences. For example, boys say more often (85%) than girls (75%) that they enjoy sex very much. Boys also orgasm significantly more often than girls; with the last sex partner, 85% of boys usually or always had an orgasm, compared to 49% of girls.

Also, more girls (23%) than boys (10%) have a sexual problem. One in eleven sexually experienced girls hardly ever have an orgasm and feel distress about this. One in five girls experienced pain during sex in the past year, compared to one in 16 boys. In addition, girls are more often insecure about their bodies, both in general and during sex. Less than half of girls (46%) are satisfied with their appearance in general, compared to nearly two-thirds (64%) of boys.

More sexual and gender diversity

Over 3% of youth are trans or gender diverse; these youth indicate that their gender identity does not (fully and exclusively) match their assigned sex at birth or that they are not yet sure about their gender identity. Among birth-assigned girls, this group is slightly larger than in 2017. This increase can mainly be attributed to the slightly larger group of gender-diverse youth and the slightly larger group that is questioning. One in nine boys and one in four girls are not exclusively sexually attracted to individuals with the opposite gender identity. This group has also increased slightly from 2017, when just one in twelve boys and one in eight girls were not exclusively sexually attracted to the opposite sex.

Social acceptance of sexual and gender diversity has also increased among young people. The number of young people disapproving of expressions of homosexuality had already decreased sharply in 2017, and this trend is continuing. In 2012, half of the boys and a quarter of the girls disapproved of two boys kissing each other on the street, compared to a quarter of the boys (24%) and one in eleven girls (9%) in 2023. Nevertheless, lhbt+ youth still have lower sexual and mental well-being than cisgender and heterosexual youth. For example, they have lower scores on positive sexual feelings, body satisfaction and mental well-being and are more likely to experience sexual victimization and sexual problems. This difference is in line with previous editions and research on differences between lhbt+ and cisgender and heterosexual adolescents (De Graaf et al., 2017; Vermey et al., 2014).

Views and relationships are changing

Young people still link sex to love and relationships, but there seems to be a shift here. For example, most young people still say they were in a relationship with their first vaginal sex partner (62%), but this group is smaller than in 2017 (70%). Similarly, for more young people, the last sexual partner is now someone with whom they did not have a relationship but did have sex more than once. For boys this has increased from 10% in 2012 to 22% in 2023, for girls from 7% in 2012 to 18% in 2023. The last sexual partner, however, is still in most cases a steady partner, for two-thirds of young people. Also, the group of young people who have had one sexual partner in their entire life has slightly increased, possibly because young people start having sex later.

Perhaps these shifts can be attributed to a different view of sex without love, especially among girls. In 2012, a quarter of girls (26%) still thought it was okay for two people to have sex without being in love, in 2017 it was almost half (47%) and in 2023 it was almost two-thirds (62%). For the first time, girls think about this almost the same as boys. A positive aspect of this development is that boys and girls can feel freer to choose the form of relationship that suits them. For sexual pleasure, however, it can also have disadvantages, because with a steady partner, young people exchange more about desires and sex with a steady partner is more often perceived as enjoyable.

Contraceptive pill use declines sharply, group not using contraception grows

Use of the contraceptive pill has declined sharply among girls who have ever had vaginal sex, from 76% in 2012 to 46% in 2023. In contrast, IUD use in this group has increased from 6% in 2012 to 21% in 2023. Not all girls who do not use contraceptive pills choose another contraceptive, such as the IUD. The group

that does not use contraception has also grown, from 9% in 2012 to 20% in 2023. Of this group, more than half of the girls give as a reason that they do not want to use hormones. However, this does not explain why IUD use has increased, as this mainly concerns the hormonal IUD. Nor are condoms used more often, even though this is a hormone-free method.

Despite declining pill use, contraceptive use for vaginal sex is still high. Nine out of ten adolescents use contraception the first time they have vaginal sex and eight out of ten always use contraception with the last person with whom they had vaginal sex. The rate of unintended and unwanted pregnancies among young people also remains low. Eighteen in 1,000 adolescents aged 16.5 years and older experienced an unintended pregnancy at some point in their lives. Fourteen in 1,000 boys and ten in 1,000 girls of this age experienced an unwanted pregnancy. This has not increased since 2017 and even decreased slightly among girls.

Condom use decreases sharply, but no increase in STI diagnoses

Condom use among young people is decreasing sharply, both for first-time vaginal sex and with the last sexual partner. In 2017, 75% of boys and 72% of girls used a condom when having vaginal sex for the first time; by 2023, this has dropped to 64% and 69%, respectively. For young people who did not have a relationship with their last sexual partner, the group that never used a condom grew from 25% in 2012 to 40% in 2023 for boys and from 36% in 2012 to 46% in 2023 for girls. A possible factor here is that these last casual partners are more often partners with whom young people have sex more than once. Perhaps there is more trust within these sexual relationships than with one-night stands. A frequently cited reason for not using condoms is "we trust each other."

Of all youth who have ever had sex, 12% of boys and 18% of girls got tested for STIs and/or HIV in the past 12 months. This has not changed from 2012 and 2017. The percentage of positive STI and/or HIV tests also remained the same among young people aged 17-24. Two percent of boys and 4% of girls of this age tested positive in the past year. Most young people go to the general practitioner (GP) or the GGD for an STI test. Girls choose the GP slightly more often (47%) than boys (39%), while boys choose the GGD more often (42%) than girls (31%). A small proportion do an STI self-test. Most young people (11%) choose a self-test that they send to a laboratory. Still 3% do an STI test where the result is read at home. Such self-read tests are only reliable for HIV, but not for other STIs.

That condom use is declining but the number of STI diagnoses is not increasing is a remarkable finding. Perhaps some time passes before less condom use translates into more STI diagnoses in the general population. An important factor in the risk of contracting an STI is the number of (recent) sexual partners. The group of young people with more sexual partners has decreased, which may mean that STIs are less likely to spread in young people's sexual networks. Many young people do not get tested if they have no symptoms. Because STIs do not always cause symptoms, this means that the number of diagnoses is lower than the actual number of STIs among young people.

More young people report experiencing sexual victimization

Two in three girls (66%) and one in three to four boys (29%) have experienced sexual victimization, from unwanted sexual comments and touching to all kinds of sex against their will. The group reporting that they have ever been forced into sex or have ever experienced sex against their will increased between 2017 and 2023. Among girls, the percentage who have ever been forced to do sexual things they did not want increased from 12% in 2017 to 20% in 2023. Among boys, this went from 2% to 4%. Five percent of boys and 22% of girls in 2023 report ever having experienced sexual violence: forced sexual acts and/or manual, oral, vaginal or anal sex against their will. In 2017, the figures were 3% and 15%, respectively.

It may be that these different forms of sexual victimization are indeed more common. This trend could also be related to the increased attention to sexual harassment and sexual violence, in the media and society at large. Possibly because of this, more young people realize that they have been sexually harassed or violated and are therefore more likely to indicate in a questionnaire that they have experienced this.

Young people overestimate that they know if the other person wants sex

Only a small proportion (6%) of young people think they have had sex with someone, without being sure that the other person wanted to. Most young people also say they always check if the other person wants sex, or at least with a new partner. Ten percent of young people say they do not always check to see if the other person wants sex, mostly because they think they know without checking. This is not consistent with the high percentages of young people who say they have had sex against their will. Moreover, someone may not always notice if another person doesn't want sex. More than half of young people who have experienced sexual violence indicate that they did not show that they did not want to. There can be various reasons for this, for example some people do

not realize (yet) that they do not want this, are afraid or freeze. These sexual experiences did not involve a clear refusal, but neither did they involve explicit consent.

Young people want better sex education

Although almost everyone receives some information about sexuality at school, this is mainly about contraception, reproduction and STI/HIV according to young people. Even for these three topics, however, a minority of young people say they received enough information about them. On sexual violence, sexual pleasure and sex in the media, a large majority of young people say they received little or no information. Young people rate the information they received at school on sexuality moderately (with a 5.6) and this rating has decreased slightly from 2017. Some groups rate the information at school even lower, such as girls, lgbt+ youth and older youth. The latter could mean that the oldest groups are more critical or have forgotten the positive aspects of sex education, but it could also mean that sex education in schools has improved for the younger generation.

Young people want good sex education. The young people who gave sex education an inadequate rating were asked what the reason for this was. Two thirds of these young people indicated that there were too few lessons and half of them that they did not get the information they wanted. Also, more than half of all youth indicated that have questions about sexuality-related topics sometimes. To find answers to these questions, three-quarters of the young people search the Internet. More than half consult friends. Here, it is unclear to what extent the information they find online or get from friends is reliable.

Use of dating apps declines

The online world also plays a role in the relational and sexual development of young people. For example, 18% of young people met their last sexual partner online (e.g., through a dating app or social media). It makes no difference whether that last sexual partner was a one-night stand, a sex buddy or a steady partner. Especially the oldest groups use dating apps. A third (35%) of all 17-year-olds used a dating app in the past six months. In the same period, 9% of boys and 8% of girls aged 17 and older had a date via a dating app and 5% of boys and 3% of girls had sex with someone they met through a dating app. The use of dating apps has declined significantly since 2017; back then, nearly half of 17-year-olds used a dating app. Dating and sex through a dating app are also declining slightly.

Increase in porn use among girls, sexting stabilizes

Many young people watch porn online, with most boys (86%) and just over half of girls (55%) having watched porn in the past 6 months. Among girls, this group is considerably larger than in 2017, when 38% of girls had watched porn in the last six months. Among boys, this remained the same: 83%.

Online media are also used to exchange nude pictures or sex videos (sexting). One in eight young people say they have sent a nude or sex video of themselves to someone in the past six months. This had increased significantly in 2017 compared to 2012, but this percentage now appears to have stabilized. Forwarding such images to others seems to be less common than in 2017, at least among boys. This is a good development, as sexting is only a problem if images are nonconsensual shared with others, if someone is forced to share images or if someone is shown images of someone else uninvited. The latter happened to 11% of boys and 25% of girls. Unwanted sexting can have unpleasant consequences for the person it happens to. One third of the young people who experienced this had negative feelings about it, such as disgust and anger. One in eleven boys and one-third of the girls who experienced this were harassed by strangers as a result.

Conclusion

Sex under the age of 25 is a unique study. No other study examines sexual behavior and sexual health in such a broad perspective among a representative sample. A large group of stakeholders provided their wishes for this study, so that the questionnaire and thus the outcomes are tailored to the needs of the field. More than 10,000 young people completed a questionnaire, which also makes it possible to study the sexual health of specific subgroups such as young starters or lhbt+ youth.

The survey shows that young people continue to do well in several areas of sexual health. Young people are taking their time to start sexual experiences, enjoy sex and protect themselves well against pregnancy. There also seems to be more room for sexual and gender diversity and diversity in sexual relationships. However, there are also concerns. Sexual violence is still too common, boys orgasm far more often than girls, and contraception and condom use are declining. All these insights provide input to the work plans of the stakeholders of Sex under 25. During a work conference we have identified priorities with these stakeholders and jointly formulated recommendations for interventions, policy and further research. This helps us to further improve the sexual health of future generations together.

Inhoud

Hoofdstuk 1	Inleiding en methode	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	Doel en vraagstelling	3
1.3	Dataverzameling	3
1.4	Steekproef	6
1.5	Vragenlijst	8
1.6	Uitgevoerde analyses	9
Hoofdstuk 2	De seksuele start	11
2.1	Ervaringen met liefde en seks	11
2.2	Relatie met de ander en beleving van eerste keer vaginale seks	17
2.3	Redenen dat iemand geen seks heeft gehad	18
2.4	Opvattingen over seks en genderrollen	20
2.5	Verschuivingen	23
2.6	Samenvatting	25
Hoofdstuk 3	Diversiteit in sekse, gender en seksuele oriëntatie	27
3.1	Seksediversiteit	27
3.2	Genderdiversiteit	28
3.3	Verschillen tussen cisgender en transgender en genderdiverse jongeren	30
3.4	Seksuele diversiteit	35
3.5	Openheid over seksuele aantrekking	38
3.6	Geïnternaliseerde lhb-negativiteit	40
3.7	Context eerste keer seks met een seksegenoot	41
3.8	PrEP-gebruik	43
3.9	Verschillen tussen lhb+ jongeren en hetero jongeren	44
3.10	Attitudes ten aanzien van seksuele diversiteit en gender non-conformiteit	49
3.11	Verschuivingen in seksuele en genderdiversiteit	51
3.12	Conclusies	55
Hoofdstuk 4	Latere seksuele ervaringen	57
4.1	Relaties	57
4.2	Aantal sekspartners	59
4.3	Type sekspartner	61
4.4	Masturbatie- en seksfrequentie	64
4.5	Vormen van seksueel gedrag	66
4.6	Seks na middelengebruik	67

4.7	Betaalde seks en ruilseks	68
4.8	Seksuele motieven	70
4.9	Seksuele gevoelens	72
4.10	Interactiecompetentie met de laatste sekspartner	73
4.11	Relationele en seksuele tevredenheid	75
4.12	Lichaamsbeeld	77
4.13	Seksuele problemen	79
4.14	Verschuivingen	82
4.15	Samenvatting	84
Hoofdstuk 5 Reproductieve gezondheid		87
5.1	Anticonceptiegebruik bij de eerste keer vaginale seks	87
5.2	Anticonceptiegebruik met de laatste sekspartner	89
5.3	Anticonceptiemethode	91
5.4	De morning-afterpil	95
5.5	Risico op onbedoelde zwangerschap	96
5.6	Houding tegenover zwangerschap	96
5.7	Ervaring met zwangerschap	98
5.8	Opvattingen over abortus	101
5.9	Verschuivingen in anticonceptiegebruik en ervaring met zwangerschap	101
5.10	Conclusies	104
Hoofdstuk 6 Soa en hiv		107
6.1	Condoomgebruik bij eerste keer vaginale seks en met laatste sekspartner	107
6.2	Stoppen met condooms	110
6.3	Testen op soa en hiv	114
6.4	Ervaren risico- en houding tegenover het oplopen van chlamydia	118
6.5	Motieven en drempels om te testen	118
6.6	Soa of hiv diagnose	122
6.7	Verschuivingen in condoomgebruik en testgedrag	124
6.8	Conclusies	126
Hoofdstuk 7 Seksuele grensoverschrijding		129
7.1	Overhalen en dwingen bij eerste vaginale seks	129
7.2	Ooit gedwongen of ongewilde seksuele handelingen meegemaakt	131
7.3	Reacties van slachtoffer en van degene die dit deed	134
7.4	Kenmerken van degene die over de grens ging	136

7.5	Praten over seksueel geweld	138
7.6	Consent	140
7.7	Zelf iemand dwingen of onder druk zetten	141
7.8	Verschuiving in grensoverschrijding	142
7.9	Conclusies	143
Hoofdstuk 8 Informatie, communicatie en (sociale) media		145
8.1	Informatiebehoefte	145
8.2	Actie bij vragen over seks	146
8.3	Gebruik van Sense.info	149
8.4	Praten bij problemen	149
8.5	Seksuele voorlichting op school	151
8.6	Communicatie met ouders en vrienden	154
8.7	Communicatie met laatste sekspartner	157
8.8	Datingapps	159
8.9	Sexting	161
8.10	Porno	165
8.11	Verschuivingen	168
8.12	Conclusies	173
Hoofdstuk 9 Jongeren op het praktijkonderwijs		175
9.1	Ervaring met liefde en seks	175
9.2	Opvattingen over seks, homoseksualiteit en genderrollen	178
9.3	Eerste keer vaginale seks	180
9.4	Laatste keer vaginale seks	181
9.5	Praten met laatste sekspartner	181
9.6	Opvattingen over seks en zelfbeeld	182
9.7	Praten met ouders of verzorgers	183
9.8	Seksuele vorming op school	183
9.9	Sexting	184
9.10	Porno	185
9.11	Grensoverschrijding	186
9.12	Soa-test	188
9.13	Houding tegenover zwangerschap	188
9.14	Conclusies	188
Hoofdstuk 10 Samenvatting		191
Bijlage 1 Conceptenlijst		199
Literatuurlijst		207

Hoofdstuk 1 Inleiding en methode

Hanneke de Graaf & Koenraad Vermey

1.1 Aanleiding

Seks onder je 25^e is een grootschalig onderzoek naar ontwikkelingen in de seksuele gezondheid van jongeren van 13 tot 25 jaar in Nederland. Rutgers en Soa Aids Nederland voeren dit onderzoek uit, in samenwerking met GGD'en, het RIVM en het CBS.

Seks onder je 25^e werd drie keer eerder uitgevoerd: in 2005 (De Graaf et al., 2005) en 2012 (De Graaf et al., 2012) en 2017 (De Graaf et al., 2017). Uit de laatste editie van 2017 kwam naar voren dat jongeren in het algemeen relatief seksueel gezond waren. Jongeren namen de tijd voor hun seksuele start, vonden seks fijn en beschermden zichzelf goed tegen zwangerschap. Op verschillende punten en onder verschillende doelgroepen jongeren viel echter winst te behalen. Seksueel geweld kwam te vaak voor, er was veel onzekerheid onder meiden en bescherming tegen soa's en hiv liet te wensen over.

Monitoring van de seksuele gezondheid van jongeren is belangrijk en levert waardevolle informatie op. Uit de evaluatie van de eerdere edities blijkt dat de resultaten van Seks onder je 25e veel worden gebruikt (Drijvers et al., 2020). De seksuele gezondheid van jongeren kan veranderen door beleid en interventies, maar ook onder invloed van maatschappelijke ontwikkelingen. Zo zijn bijvoorbeeld sociale media een steeds grotere rol gaan spelen, met nieuwe kansen maar ook risico's. Door #MeToo is er sinds 2017 meer aandacht voor seksuele grensoverschrijding en consent.

Sinds 2014 is het monitoren van verschillende leefstijl thema's, zoals roken, drugsgebruik, bewegen, voeding en seksuele gezondheid, ingebed in de landelijke Leefstijlmonitor gecoördineerd door het RIVM. Seks onder je 25e maakt deel uit van deze Leefstijlmonitor en wordt in samenhang met de Monitor Seksuele Gezondheid uitgevoerd in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. De Monitor Seksuele Gezondheid richt zich op volwassenen van 18 tot en met 79 jaar. Seks onder je 25^e levert verdiepende en aanvullende informatie voor de leeftijdsgroep 13- tot en met 24-jarigen op de Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor van het CBS.

Participatie van stakeholders en jongeren

Net als in voorgaande edities is Seks onder je 25^e 2023 uitgevoerd als een participatief actieonderzoek. Vanaf de start van het onderzoek zijn belangrijke stakeholders betrokken bij het ontwerp, de uitvoering en de interpretatie van het onderzoek. Participatie in onderzoek stimuleert betrokkenheid van stakeholders, eigenaarschap van kennis en commitment ten aanzien van de verbetering van de praktijk (Drijvers et al., 2020).

Betekenisvolle jongerenparticipatie in elke fase van het onderzoek (de werving, dataverzameling, analyse en duiding van de uitkomsten) was het streven van Seks onder je 25^e. De vragenlijst en wervingsmaterialen zijn met pretesten voorgelegd aan jongeren. Ook de uitkomsten en kernboodschappen zijn in overleg met jongeren geduid. Daarnaast hebben meerdere studenten uit de doelgroep zich ingezet voor het betrekken van moeilijk bereikbare groepen jongeren, zoals praktisch opgeleide jongeren en jongeren met een diverse culturele en religieuze achtergrond. Deze stagiaires hebben zich onder andere verdiept in:

- Drempels van middelbare scholen om mee te werken aan het onderzoek.
- Motiverende en belemmerende factoren van praktisch opgeleide jongens voor deelname aan het onderzoek (Tielemans et al., 2023).
- Responsverhogende maatregelen, waaronder de inzet van huis-aan-huis-bezoeken.
- Behoeftes aan en waardering van de inzet van onderzoeksondersteuning bij de schoolse dataverzameling.
- Data-analyse en duiding van de onderzoeksresultaten.

Aanvullend regionaal onderzoek

Figuur 1: Regionale ophoging door 6 GGD'en

Gemeentes dragen een verantwoordelijkheid voor de seksuele gezondheid van hun inwoners door de Wet Publieke Gezondheid (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2022). Op lokaal niveau is inzicht in de seksuele gezondheid van jongeren van belang om beleid en interventies aan te laten sluiten op de lokale situatie. Net als bij Seks onder je 25^e 2017 kregen alle GGD'en de mogelijkheid om binnen de regio extra

jongeren te werven, zodat zij ook inzicht konden krijgen in de seksuele gezondheid van jongeren op regionaal niveau. Zes GGD'en hebben hier uiteindelijk voor gekozen (Figuur 1). De aanvullende regionale data werden niet in de landelijke data meegenomen, in tegenstelling tot de editie in 2017.

1.2 Doel en vraagstelling

Doelstelling

Dit vierde onderzoek Seks onder je 25^e heeft tot doel inzicht te verkrijgen in de seksuele gezondheid van jongeren van 13 tot 25 jaar in Nederland anno 2023. Gegevens uit het onderzoek geven informatie voor effectief beleid, interventies en vervolgonderzoek om de seksuele gezondheid van jongeren op peil te houden of te verbeteren. Dit doen we door samen met de betrokken stakeholders concrete aanbevelingen voor beleid, praktijk en onderzoek te formuleren.

Vraagstellingen

Met dit onderzoek willen de volgende vraagstellingen beantwoorden:

- Hoe is het gesteld met de seksuele gezondheid van jongeren van 13 tot 25 jaar in Nederland anno 2023?
- Hoe verschilt de seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2023 ten opzichte van 2017 en 2012?

1.3 Dataverzameling

De werving van respondenten verliep zowel via scholen als via de Basisregistratie Personen (BRP) (het 'bevolkingsregister').

Werving via scholen

Jongeren van 13 tot en met 16 jaar zijn geworven via het tweede, derde en vierde leerjaar van scholen voor voortgezet onderwijs. In vorige edities van Seks onder je 25^e werd het onderzoek ook in de eerste (brug)klas uitgevoerd. Om het draagvlak onder scholen te vergroten en aansluiting te vinden bij de landelijke Gezondheidsmonitoring Jeugd is deze editie gekozen voor uitvoering vanaf de tweede klas in het voortgezet onderwijs. Ons uitgangspunt was dat de verdeling van leerlingen over leerjaren en schooltypen in de steekproef overeen moest komen met de verdeling in de Nederlandse populatie scholieren volgens het CBS.

Per GGD-regio zijn willekeurig scholen voor praktijkonderwijs en voor vmbo, havo en vwo geselecteerd, zodanig dat de spreiding van de scholen over het land overeenkomt met de verdeling van jongeren over het land. Hiervoor is gebruik

Hoofdstuk 1

gemaakt van een databestand waar alle Nederlandse scholen in opgenomen zijn van de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO). Scholen die in 2022 geselecteerd waren voor deelname aan het monitoringsonderzoek Health Behaviour of School-aged Children (HBSC) werden buiten beschouwing gelaten om de monitordruk op deze scholen niet verder te vergroten.

Vervolgens werden de benodigde klassen willekeurig over de geselecteerde scholen verdeeld, hierbij rekening houdend met de onderwijstypen binnen elke school. De werving van de scholen lag aanvankelijk grotendeels in handen van de GGD. Drie van de 25 GGD'en konden of wilden niet meedoen aan de werving. In dat geval werden de scholen door het projectteam van Seks onder je 25^e zelf benaderd. Dat gebeurde ook als de GGD de werving na verschillende pogingen opgaf. Dit gebeurde bij nog eens zes GGD'en.

Van de 57 geselecteerde scholen voor praktijkonderwijs en de 180 geselecteerde scholen voor vmbo, havo en vwo hebben er respectievelijk 31 (54%) en 83 (46%) deelname toegezegd. Dit betrof zowel voor het landelijk onderzoek als voor de regionale ophoging geselecteerde scholen. Voor scholen die niet mee wilden werken was de reden meestal tijdgebrek, overbelasting en onderzoeksmoeheid. Een enkele keer werd (ook) een inhoudelijke reden gegeven voor de weigering. Daarnaast vielen scholen ook gedurende de wervingsperiode uit, onder andere door managementwisselingen en personele onderbezetting.

Deelname van de leerlingen in de klas was vrijwillig. Als een leerling zelf niet wilde deelnemen, of als een ouder deelname had geweigerd, kon de leerling een vervangende opdracht doen tijdens de afname van de vragenlijst. Op deze manier konden de docent en medeleerlingen niet zien of iemand deelnam of niet. In totaal kozen 68 leerlingen op vmbo, havo of vwo (2,2%) en 25 leerlingen op praktijkonderwijs (4,3%) voor de vervangende opdracht. Uiteindelijk hebben 2.969 leerlingen op scholen voor vmbo, havo of vwo en 547 leerlingen op scholen voor praktijkonderwijs de vragenlijst ingevuld in de periode van oktober 2022 tot en met maart 2023.

Werving via BRP

Een deel van de 16-jarigen en de meeste jongeren van 17-24 jaar zitten niet in het tweede, derde of vierde leerjaar van het voortgezet onderwijs. Deze jongeren werden bereikt via de Basisregistratie Personen (BRP) (het 'bevolkingsregister'). Het CBS heeft de BRP-steekproef voor ons getrokken. Voor het landelijke onderzoek werden in totaal 28.153 brieven verstuurd. Dit aantal is exclusief de

regionale ophogingen. De werving via het BRP liep tussen 27 september 2022 en 28 februari 2023.

Om de respons te verhogen, kreeg iedere jongere ongeacht hun deelname bij de eerste uitnodigingsbrief een VVV-cadeaubon van 5 euro. Ook werd een folder meegestuurd met informatie over het onderzoek en waarom meedoen belangrijk is. Jongeren die niet op de eerste uitnodiging reageerden, ontvingen tweemaal een herhalingsoproep op hun inschrijfadres. Omdat jongeren met herkomst buiten Nederland minder goed bereikt worden middels deze wervingsmethode, zijn er onder non-responders uit deze doelgroep extra inspanningen verricht om hen te betrekken. Bij 645 personen uit deze doelgroep is een huis-aan-huis bezoek gebracht, om hen nogmaals te motiveren om mee te doen. Deze bezoeken leverden nog 36 extra respondenten op. In totaal vulden 7.847 jongeren onder de 25 jaar onze vragenlijst volledig in: een respons van 27,8%.

Ethische aspecten en privacy

Seks onder je 25^e wordt uitgevoerd in een jonge doelgroep, waaronder minderjarigen. In vergelijking tot andere leefstijlonderwerpen zoals alcohol- en drugsgebruik en mentale gezondheid worden vragen over seksualiteit vaak als extra gevoelig beschouwd. Aan de start van de dataverzameling voor het landelijke onderzoek en de regionale ophogingen is daarom een uitgebreid traject voorafgegaan waarin ethische en privacy-aspecten zijn afgewogen.

Seks onder je 25^e is uitgevoerd in samenwerking met het CBS, het RIVM en GGD'en. Voor de benadering van de BRP-steekproef van jongeren boven 16,5 jaar zijn de werkwijzen en beveiligingsmaatregelen van het CBS leidend geweest. Dit deel van het onderzoek is ethisch goedgekeurd door de Ethische Commissie van de Faculteit Sociale Wetenschappen van de Universiteit Utrecht (onder nummer 22-0002).

Over de dataverzameling en de selectievoorwaarden voor deelname op scholen bereikten wij echter geen consensus met de commissie. Deze selectievoorwaarden maakten het werven van een representatieve steekproef en de vergelijking met vorige metingen onmogelijk. De onderzoeksopzet is vervolgens aangepast op basis van juridische adviezen van een privacy-expert. Ook de overige adviezen van de ethische commissie hebben we zoveel mogelijk opgevolgd. Hierdoor is de belasting voor de jongeren geminimaliseerd en zijn directe en indirecte herleidbaarheid uitgesloten. De privacy van de deelnemers is hiermee gewaarborgd.

1.4 Steekproef

Uiteindelijk is er één databestand samengesteld met zowel de jongeren die via scholen als via de BRP zijn geworven. Hierin zijn alle scholen meegenomen, ook de extra scholen in de regio's die een regionale ophoging deden voor de totale leeftijdsgroep. Van de BRP-steekproef zijn enkel de jongeren meegenomen die voor het landelijke onderzoek zijn aangeschreven, vanwege het grote verschil in wervingsmethode en respons tussen de regio's.

Opschoning

Het databestand is eerst opgeschoond: respondenten waarvan er vermoedens waren dat hun antwoorden onvoldoende betrouwbaar waren, werden verwijderd. Dit betrof 104 respondenten in de BRP-data en 92 respondenten in de op scholen verzamelde data. Dit waren respondenten die:

- 17 jaar en ouder waren en via scholen waren geworven zijn, omdat deze groep overlapt met de via BRP geworven 17-plussers.
- aan het einde van de vragenlijst aangaven geen van de vragen eerlijk te hebben beantwoord.
- die aangaven dat zij niet de jongere zelf waren (maar bijvoorbeeld de vader of moeder van degene die was uitgenodigd).
- niet goed Nederlands spraken (bijvoorbeeld als de open antwoorden allemaal in het Engels waren ingevuld).
- twee of meer aanwijzingen hadden dat ze de vragenlijst niet serieus hadden ingevuld (door bijvoorbeeld steeds dezelfde, onrealistische, inconsistente of 'grappige' antwoorden).

Het totale opgeschoonde databestand bevatte 10620 respondenten.

Weging

Een respons van 28% betekent dat ruim zeven van de tien jongeren die werden uitgenodigd om deel te nemen, niet reageerden op de oproep. Het is bekend dat bepaalde groepen vaker gehoor geven aan een oproep om mee te doen aan onderzoek. Meiden doen bijvoorbeeld eerder mee dan jongens. Jongeren met een herkomst buiten Nederland en/of een praktisch opleidingsniveau doen minder vaak mee. Om hiervoor te corrigeren is gebruik gemaakt van weging. Weging houdt in dat respondenten die ondervetegenwoordigd zijn zwaarder meetellen en dat respondenten die oververtegenwoordigd zijn juist minder zwaar meetellen. Het CBS berekende de weegfactoren voor de jongeren die via de BRP geworven waren. Rutgers heeft dit zelf gedaan voor jongeren die via scholen geworven zijn. De schoolse steekproef is gewogen op regio, geslacht, opleidingsniveau en herkomst. De BRP-steekproef is gewogen op leeftijd,

geslacht, herkomst, schoolgaand of niet, thuis- of uitwonend, regio en stedelijkheid. De weegprocedure maakt dat de steekproef op deze demografische kenmerken overeenkomt met de populatie 13- tot 25-jarigen in Nederland.

Plausibiliteitsanalyse

Uiteraard kan de respons ook selectief zijn op grond van kenmerken waarvoor we niet kunnen wegen. Jongeren die (nog) niet seksueel actief zijn, kunnen bijvoorbeeld minder geneigd zijn om mee te doen aan een onderzoek over seksualiteit. We kunnen ons onderzoek wel valideren door waar mogelijk onze resultaten te vergelijken met ander onderzoek. Daarom hebben we het percentage jongeren van 16 tot en met 24 jaar dat vaginale of anale seks had in het afgelopen jaar vergeleken met de resultaten van de Gezondheidsenquête/ Leefstijlmonitor (CBS i.s.m. RIVM, Rutgers en Soa Aids Nederland, 2022). Het percentage seksueel actieve jongeren komt in beide onderzoeken goed overeen (52% in Seks onder je 25^e, 56% in de Leefstijlmonitor). Dit wijst erop dat seksueel actieve jongeren bijna net zo geneigd zijn om mee te doen aan een onderzoek over seksualiteit als aan een onderzoek over gezondheid.

Samenstelling van de gewogen steekproef

Tabel 1.4 laat zien hoe de opgeschoonde en gewogen steekproef is samengesteld. De gewogen steekproef bevat ongeveer evenveel personen met het toegewezen geslacht 'jongen' (50%) als personen met het toegewezen geslacht 'meisje' (50%). Zeventig procent van de jongeren heeft twee in Nederland geboren ouders, 16% heeft een herkomst in Europa, Noord-Amerika of Oceanië en 14% heeft een herkomst in Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika.¹ Driekwart (76%) van de jongeren volgt een opleiding. Binnen deze groep volgt 19% vmbo, 26% havo of vwo, 14% mbo en 41% volgt een hoger beroeps of universitaire opleiding. Van de 24% jongeren die geen opleiding volgen heeft 17% maximaal lagere school of vmbo afgerond, 13% heeft maximaal havo of vwo afgerond, 40% heeft een mbo-diploma en 30% heeft een hbo of universitair diploma. In de rest van dit boek wordt opleidingsniveau ingedeeld in de categorieën "praktisch" en "theoretisch".²

¹ Bij mensen met een herkomst buiten Nederland is ten minste één van de ouders buiten Nederland geboren (CBS). Wanneer het geboorteland van vader en moeder verschillend is, is het geboorteland van moeder leidend.

² Praktisch opgeleide jongeren zijn schoolgaande jongeren die vmbo of mbo volgen of jongeren die geen opleiding volgen en die hoogstens vmbo, havo, vwo of mbo hebben afgerond. Theoretisch opgeleide jongeren volgen momenteel onderwijs op havo, vwo, hbo of universitair niveau, of hebben hbo of wo afgerond.

Hoofdstuk 1

Tabel 1.4 Samenstelling van de opgeschoonde en gewogen steekproef

		Ongewogen n	% (gewogen)
Toegewezen geslacht	Jongen	4681	50
	Meisje	5939	50
Leeftijd	13-15 jaar	2456	22
	16-18 jaar	2620	24
	19-21 jaar	2909	27
	22-24 jaar	2635	27
Niveau huidige opleiding (jongeren die een opleiding volgen)	Vmbo	1507	19
	Havo/vwo	2161	26
	Mbo	1141	14
	Hbo/wo	3511	41
	Anders	21	<1
Niveau hoogst afgeronde opleiding (jongeren die geen opleiding volgen)	Lagere school of vmbo	344	17
	Havo of vwo	315	13
	Mbo	850	40
	Hbo of universiteit	704	30
	Anders	6	1
Herkomst	Nederland	8548	70
	Europa/N-Amerika/ Oceanië	1083	16
	Afrika, Azië, Midden- of Zuid- Amerika	928	14
Religie, belang van het geloof	Geloof onbelangrijk of niet gelovig	6416	77
	Geloof beetje belangrijk	623	9
	Geloof heel belangrijk	703	14

1.5 Vragenlijst

De deelnemende jongeren vulden een digitale vragenlijst in met vragen over een breed scala aan seksuele gezondheidsthema's. De elementen in de edities van 2005, 2012 en 2017 die belangrijk zijn voor inzicht in trends zijn behouden. Er zijn ook aanpassingen gedaan om in te spelen op nieuwe ontwikkelingen en wensen van stakeholders. Voorafgaande aan de ontwikkeling van de vragenlijst is stakeholders gevraagd welke informatie zij voor hun werk nodig hebben en welke informatie eventueel weggelaten kan worden. Stakeholders zijn onder

andere zorgprofessionals die met jongeren werken, beleidsmakers, onderzoekers en professionals in educatie en seksuele vorming.

Drie thema's krijgen in dit onderzoek meer aandacht dan in eerdere edities: i) gender (de vragen gaan niet meer alleen over jongens en meiden, maar ook over non-binaire personen), ii) seksueel plezier en iii) toestemming voor seks (consent). Daarnaast is de volledige vragenlijst door een deskundige gecheckt op begrijpelijke taal en nog geschikter gemaakt voor minder leesvaardige jongeren. Omwille van de begrijpelijkheid is bijvoorbeeld gekozen voor antwoorden op een driepuntschaal in plaats van een vijfpuntschaal.

Om vergelijkingen te kunnen maken met eerdere edities van *Seks onder je 25^e* zijn veel vragen vergelijkbaar gehouden. Bij de operationalisering van nieuwe concepten is zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande schalen of losse items die eerder gebruikt zijn om deze concepten te meten. De (clusters van) concepten die uiteindelijk in de vragenlijst werden opgenomen zijn te vinden in Bijlage 1.

1.6 Uitgevoerde analyses

In de tabellen in dit boek staan vooral percentages (%) of gemiddelden (M). Omwille van de betrouwbaarheid en het voorkomen van herleidbaarheid presenteren we alleen percentages of gemiddelden bij subgroepen met een ongewogen omvang van 50 of meer. Bij een ongewogen aantal personen tussen de 50 en de 100 staan in een voetnoot bij de tabel ook betrouwbaarheidsintervallen (BI's).

De percentages of gemiddelden worden vrijwel overal voor jongens, meisjes en de totale groep gepresenteerd. We gaan hierbij uit van het toegewezen geslacht bij geboorte. Dit is niet altijd hetzelfde als de huidige genderidentiteit. We hebben hier toch voor gekozen omdat bij een indeling op basis van huidige genderidentiteit de groep non-binaire personen vaak te klein is om betrouwbare uitspraken over te doen. Daarnaast worden de tabellen met deze driedeling lastiger af te lezen en zou dit de vergelijking met voorgaande edities van *Seks onder je 25^e* belemmeren. In het hoofdstuk over seksuele en genderdiversiteit maken we wel onderscheid op basis van de huidige genderidentiteit.

Sommige resultaten worden naast (toegewezen) geslacht ook voor een of meer andere demografische groepen gerapporteerd. Een enkele keer worden twee uitkomstmaten met elkaar gekruist, bijvoorbeeld de locatie waar men de laatste

partner heeft ontmoet en de aard van de relatie met deze partner. De keuzes voor deze kruistabellen zijn gemaakt op basis van onze ervaringen in eerdere jaren en wensen van stakeholders. Voor het berekenen van de leeftijd waarop jongeren aan seks beginnen presenteren we de leeftijd waarop de helft van de jongeren een bepaalde ervaring heeft (de mediane leeftijden). We gebruiken survivalanalyse (Kaplan Meier) en extrapolatie om deze leeftijd te berekenen.

Toetsen van verschillen

Voor het toetsen van verschillen maken we gebruik van Complex Samples in SPSS. Dat is nodig omdat we gebruik maken van een gewogen steekproef. Complex samples houdt er rekening mee dat betrouwbaarheidsintervallen asymmetrisch kunnen zijn, waardoor de toetsen nauwkeuriger zijn. Voor het vergelijken van verschillende groepen is vooral gebruik gemaakt van de Chi²-toets (bij het vergelijken van percentages) of van variantie-analyse (bij het vergelijken van gemiddelden). Bij de Chi² zijn de verwachte celfrequenties soms te klein om verschillen te kunnen toetsen. Dat wordt aangegeven met een *. In de tabellen staan bivariate verbanden (tussen twee variabelen) vermeld, bijvoorbeeld leeftijd en seksuele ervaring. Verschillen in mediane leeftijden kunnen in SPSS met gewogen data niet worden getoetst.

Bij groepsverschillen wordt een significantieniveau gehanteerd van .01. We hanteren dit 'strengere' significantieniveau omdat we door de veelheid aan toetsen moeten corrigeren voor kanskapitalisatie. Daarnaast kijken we ook naar effectgrootte. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen zeer kleine verschillen (Cramer's V < .10 of Eta² < .02) en minstens kleine verschillen (Cramer's V > .10 of Eta² > .02). Significante minstens kleine verschillen worden aangegeven met een ▲ en ▼ en significante zeer kleine verschillen met een △ of ▽. Een ▽ geeft bijvoorbeeld aan dat een percentage bij de ene groep significant lager is dan het overeenkomstige percentage bij de andere groep, maar dat het verschil zeer klein is.

Hoofdstuk 2 De seksuele start

Hanneke de Graaf & Koenraad Vermeij

In dit hoofdstuk beschrijven we hoe jongeren de eerste stappen zetten in het opdoen van seksuele ervaringen. We beschrijven eerst het aantal jongeren dat ervaring heeft met verliefdheid, relaties en verschillende vormen van seksueel gedrag. Daarna gaan we in op de relatie met de ander en de beleving van de eerste ervaring met vaginale seks. We beschrijven de redenen van jongeren om geen ervaring met seks te hebben, opvattingen over seks en genderrollen. Ten slotte analyseren we de belangrijkste verschuivingen in seksuele ervaring en opvattingen sinds 2012.

2.1 Ervaringen met liefde en seks

Aan alle jongeren is gevraagd of ze weleens verliefd zijn geweest en of ze weleens een relatie hebben gehad. Ook voor masturbatie en verschillende vormen van seks met iemand anders (van zoenen tot anale seks) is nagegaan of ze hier ervaring mee hebben. Tabel 2.1.1 toont de percentages jongeren die deze vragen met 'ja' beantwoordden voor vijf verschillende leeftijdsgroepen. Daarnaast bevat deze tabel de leeftijden waarop de helft van de groep ervaring heeft met elke vorm van seksueel gedrag (mediane leeftijden).

Mediane leeftijden

De 50% leeftijden (mediane leeftijden) zijn een betrouwbaardere maat voor de leeftijd van een eerste keer dan de gemiddelde leeftijd. De gemiddelde leeftijd kun je namelijk niet berekenen voor de groep deze ervaring nog niet gehad op het moment van het invullen van de vragenlijst. Van deze jongeren weten we niet hoe oud ze zullen zijn als ze dit gaan doen, maar wel dat deze leeftijd gelijk of hoger zal zijn dan de huidige leeftijd. Dit gegeven wordt ook meegenomen in de berekening van de mediane leeftijden. Deze maat voor de startleeftijden neemt dus meer data mee dan de gemiddelde leeftijd. Ook weten we dat de leeftijd die de seksueel ervaren jongeren wél kunnen geven, nooit ouder kan zijn dan de leeftijd die ze nu zelf hebben. Daardoor is de gemiddelde leeftijd in een jonge steekproef altijd een onderschatting van de gemiddelde leeftijd die de groep uiteindelijk bereikt. Tenslotte is de mediane leeftijd veel minder gevoelig voor uitschieters (de enkele jongeren die heel vroeg aan seks beginnen) dan de gemiddelde leeftijd. Daarom geven wij in dit onderzoek de mediane leeftijden, en niet de gemiddelde leeftijden, voor de seksuele start.

Hoofdstuk 2

Tabel 2.1.1 laat zien dat driekwart van de 13- en 14-jarigen weleens verliefd is geweest. Iets meer dan de helft heeft weleens een relatie gehad. Op deze leeftijd is de groep met seksuele ervaring nog heel klein. Voor alle vormen van seks neemt het percentage jongeren dat ervaring heeft sterk toe met de leeftijd. Van de 13- en 14-jarigen heeft bijvoorbeeld 3% ervaring met vaginale (penis-in-vagina) seks, onder 21- tot 24-jarigen is dit 73%. Met 16,4 jaar heeft de helft van de jongeren weleens getongzoend. Anderhalf jaar later (met 18 jaar) heeft de helft van de jongeren ervaring met vingeren of aftrekken. Met 18,6 jaar heeft de helft van de jongeren ervaring met orale seks en met 18,7 jaar met vaginale seks.

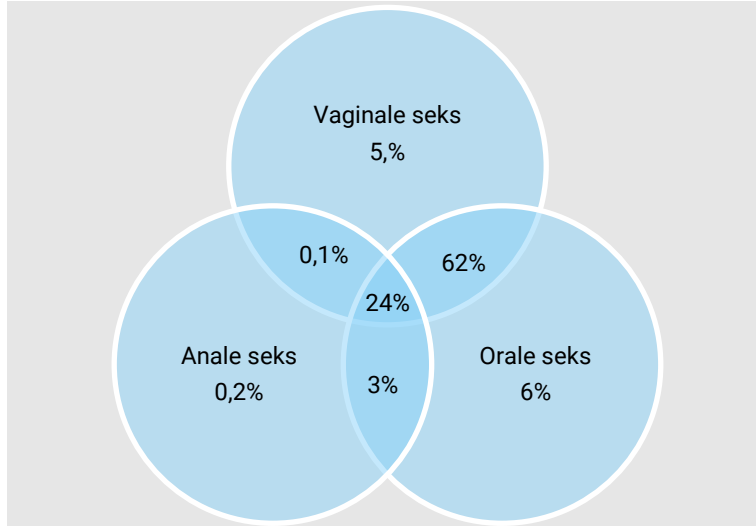
Tabel 2.1.1 Ervaring met liefde en seks (%)

	13-14 jaar (n=1.578)	15-16 jaar (n=1.617)	17-18 jaar (n=1.835)	19-20 jaar (n=2.055)	21-24 jaar (n=3.489)	50% leeftijd (n=10.574)
Verliefd	78	73	71	80	88	-
Relatie	57	52	50	62	77	-
Masturberen	35	56	75	82	90	14,5
Orgasme	29	53	69	79	90	-
Tongzoenen	23	46	60	72	84	16,4
Aftrekken en vingeren	9	26	45	61	77	18,0
Orale seks	4	19	38	56	74	18,6
Vaginale seks	3	16	35	54	73	18,7
Anale seks	-	-	6	15	25	-

- = niet beschikbaar, omdat 50% grens al voor het 13e of nog niet voor het 25e jaar bereikt wordt.

Figuur 2.1.1 geeft de overlap weer tussen ervaring met vaginale, anale en orale seks. Het overgrote deel (62%) van de jongeren die ervaring heeft met minstens één van deze vormen van seks heeft ervaring met vaginale en orale seks, maar niet met anale seks. Ongeveer een kwart van de seksueel ervaren jongeren (24%) heeft ervaring met alle drie deze vormen van seks. Ongeveer 1 op de 11 jongeren heeft wel ervaring met orale en/of anale seks, maar niet met vaginale seks (9%). Deze groep bestaat grotendeels uit jongeren die seks hebben met personen met hetzelfde toegewezen geslacht bij de geboorte. Er is geen duidelijke samenhang met geloof of opleiding.

Figuur 2.1.1 Overlap tussen ervaring met geslachtsgemeenschap, anale en orale seks

Jongens en meiden verschillen weinig van elkaar in ervaring met liefde, relaties en seks met iemand anders (Tabel 2.1.2). In ervaring met masturbatie en orgasme is het verschil tussen jongens en meiden wel opvallend groot. Onder 13- tot en met 15-jarigen heeft bijvoorbeeld 61% van de jongens weleens gemasturbeerd, tegenover 21% van de meiden. Een bijna even groot deel van de jongens (57%) heeft op die leeftijd weleens een orgasme gehad, tegenover 14% van de meiden. In de oudere leeftijdsgroepen groeien de seksen wel iets naar elkaar toe wat dit betreft, maar het verschil blijft overal significant. Bijna alle jongens van 21 tot en met 24 jaar hebben weleens gemasturbeerd, terwijl 15% van de meiden van deze leeftijd nooit gemasturbeerd heeft. Ook het verschil in ervaring met orgasme blijft in de oudste leeftijdsgroepen bestaan, terwijl meiden in deze groepen wel iets meer ervaring hebben met allerlei vormen van seks met iemand anders.

Hoofdstuk 2

Tabel 2.1.2 Ervaring met liefde en seks naar geslacht¹ (%)

	13-15 jaar		16-18 jaar		19-21 jaar		22-24 jaar	
	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀
n	1130	1269	1154	1457	1271	1638	1094	1541
Verliefd	74	77	76 [△]	68	84 [△]	78	89	89
Relatie	56	56	52	50	60	68 [△]	77	83 [△]
Masturberen	61 [▲]	21	84 [▲]	57	92 [▲]	75	97 [▲]	85
Orgasme	57 [▲]	14	79 [▲]	49	90 [▲]	72	96 [▲]	88
Tongzoenen	26	31	53	63 [▲]	70	79 [△]	84	88 [△]
Vingeren of aftrekken	15	11	39	42	61	67 [△]	78	81
Orale seks	7	7	33	35	55	63 [△]	75	80
Vaginale seks	5	6	29	32	53	62 [△]	72	81 [▲]
Anale seks	-	-	5	5	16	17	25	28

¹ We bedoelen hier het toegewezen geslacht bij geboorte; ▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; △= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

Tabel 2.1.3 toont verschillen in ervaring met liefde en seks tussen praktisch en theoretisch opgeleide jongeren.³ Voor deze analyses zijn jongeren tot 18 jaar geselecteerd om te zien welke groepen eerder aan seks beginnen. In deze leeftijdsgroep hebben praktisch opgeleide jongens en meiden iets vaker ervaring met liefde en seks met iemand anders dan theoretisch opgeleide jongeren. Praktisch opgeleide jongens en meiden hebben bijvoorbeeld vaker een relatie gehad of weleens gezoend dan theoretisch opgeleide jongens en meiden. Onder theoretisch opgeleide jongens tot 18 jaar komt ervaring met masturbatie wel meer voor dan onder praktisch opgeleide jongens.

³ Praktisch opgeleide jongeren zijn schoolgaande jongeren die vmbo of mbo volgen of buitenschoolse jongeren die maximaal vwo hebben afgerond. Theoretisch opgeleide jongeren volgen momenteel onderwijs op havo, vwo, hbo of universitair niveau, of hebben hbo of wo afgerond.

De seksuele start

Tabel 2.1.3 Ervaring met liefde en seks naar opleiding onder 13-17 jarigen (%)

	Jongens		Meiden	
	Praktisch ¹	Theoretisch ¹	Praktisch ¹	Theoretisch ¹
n	853	987	986	1136
Verliefd	78	73	79 [▲]	68
Relatie gehad	59 [▲]	48	59 [▲]	48
Masturberen	66 [▽]	74 [△]	31	36
Orgasme	62	70	27	26
Tongzoenen	39 [△]	31	50 [▲]	38
Vingeren of aftrekken	25 [△]	19	25	20
Orale seks	16	14	20 [△]	14
Vaginale seks	14	11	16	12
Anale seks	6	2	5	3

▲= hoger dan andere opleiding, minstens klein verschil; △= hoger dan andere opleiding, zeer klein verschil.

Jongeren met een herkomst in Europa (inclusief Nederland), Noord-Amerika of Oceanië verschillen weinig van jongeren met een herkomst in Afrika, Azië of Midden en Zuid-Amerika in ervaring met liefde en seks (Tabel 2.1.5). Jongens met een herkomst in Europa, Noord-Amerika of Oceanië hebben relatief vaak ervaring met masturberen en orgasme.

Tabel 2.1.5 Ervaring met liefde en seks naar herkomst (% 13-17 jarigen)

	Jongens		Meiden	
	Europa, N-Amerika, Oceanië	Afrika, Azië, MZ-Amerika	Europa, N-Amerika, Oceanië	Afrika, Azië, MZ-Amerika
n	1631	216	1925	215
Verliefd	76	71	74	69
Relatie gehad	54	50	53	52
Masturberen	73 [▲]	58	33	36
Orgasme	69 [▲]	52	26	26
Tongzoenen	36	29	45	37
Vingeren of aftrekken	23	19	22	22
Orale seks	16	13	16	17
Vaginale seks	13	8	15	9
Anale seks	4 [*]	2 [*]	3 [*]	10 [*]

▲= hoger dan andere herkomst groep, minstens klein verschil; * Groep te klein om verschillen te kunnen toetsen.

Hoofdstuk 2

De mate waarin iemand geloof belangrijk vindt, hangt wel duidelijk samen met ervaring met liefde en seks (Tabel 2.1.6). Deze analyses voeren we alleen uit onder jongeren die via de BRP-steekproef zijn geworven, omdat de vraag naar geloof niet aan jongeren op scholen is voorgelegd. Jongeren die niet geloven of die het geloof niet belangrijk vinden, hebben vaker ervaring met liefde en seks (zowel met zichzelf als met iemand anders) dan jongeren voor wie het geloof heel belangrijk is. Dat geldt zowel voor jongens als voor meiden. Jongens die het geloof een beetje belangrijk vinden, hebben ook minder ervaring met relaties en verschillende vormen van seks met iemand anders dan jongens die niet geloven of die het geloof niet belangrijk vinden. Meiden die het geloof een beetje belangrijk vinden hebben alleen relatief weinig ervaring met masturberen.

Tabel 2.1.6 Ervaring met liefde en seks naar belang geloof (% 16-24 jarigen)

	Onbelangrijk		
	of niet gelovig	Beetje belangrijk	Heel belangrijk
Jongens	n=2779	n=263	n=272
Verliefd	85 [▲]	83	71 [▼]
Relatie gehad	67 [▲]	55 [▼]	47 [▼]
Masturberen	96 [▲]	92	63 [▼]
Orgasme	95 [▲]	88	57 [▼]
Tongzoenen	76 [▲]	62 [▼]	43 [▼]
Vingeren of aftrekken	67 [▲]	53 [▼]	28 [▼]
Orale seks	63 [▲]	50 [▼]	25 [▼]
Vaginale seks	59 [▲]	45 [▼]	26 [▼]
Anale seks	19 [▲]	12 [▼]	6 [▼]
Meiden	n=3637	n=360	n=431
Verliefd	82 [▲]	82	64 [▼]
Relatie gehad	73 [▲]	72	48 [▼]
Masturberen	84 [▲]	69 [▼]	36 [▼]
Orgasme	82 [▲]	69	34 [▼]
Tongzoenen	85 [▲]	82	42 [▼]
Vingeren of aftrekken	74 [▲]	65	26 [▼]
Orale seks	70 [▲]	64	23 [▼]
Vaginale seks	69 [▲]	63	24 [▼]
Anale seks	21 [▲]	18	4 [▼]

▼/▲= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, minstens klein verschil.

2.2 Relatie met de ander en beleving van eerste keer vaginale seks

Over de eerste keer vaginale seks zijn drie verdiepende vragen gesteld. We hebben jongeren gevraagd of ze een relatie hadden met de persoon met wie ze dit voor het eerst deden en hoe ze de eerste vaginale seks beleefd hebben. Aan de meiden is daarnaast gevraagd of de eerste keer vaginale seks pijn deed.

De meeste jongeren hebben een relatie met degene met wie ze hun eerste ervaring met vaginale seks hebben, maar meiden zeggen dit iets vaker (65%) dan jongens (59%) (Tabel 2.2.1). De meeste meiden geven aan dat de eerste keer vaginale seks een beetje (49%) of veel (25%) pijn deed. Jongens ervaren de eerste keer vaginale seks vaker als fijn en minder vaak als vervelend dan meiden. Een op de zes meiden geeft aan dat de eerste keer vaginale seks een vervelende ervaring was.

Tabel 2.2.1 Relatie met de ander en beleving van eerste keer vaginale seks (%)

	Jongens n= 1898	Meiden n= 2943	Totaal n= 4841
Relatie met eerste sekspartner			
Ja	59	65 [△]	62
Deed het pijn?			
Nee	-	26	-
Ja, een beetje	-	49	-
Ja, veel	-	25	-
Beleving eerste keer			
Fijn	64 [▲]	28	45
Niet fijn en niet vervelend	32	56 [▲]	44
Vervelend	4	17 [▲]	11

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; △= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

Of de eerste keer vaginale seks als vervelend wordt ervaren hangt sterk samen met het ervaren van pijn (Tabel 2.2.2). Meiden die geen pijn ervaren, ervaren de eerste keer vrijwel nooit als vervelend.

Tabel 2.2.2 Samenhang pijn en beleving eerste keer vaginale seks (% meiden)

	n	Fijn	Niet fijn en niet vervelend	Vervelend
Geen pijn	752	50 [▲]	47 [▼]	2 [▼]
Beetje pijn	1410	26	66 [▲]	7 [▼]
Veel pijn	689	5 [▼]	44	51 [▲]

▼/▲= lager/hoger dan in de totale groep, minstens klein verschil.

2.3 Redenen dat iemand geen seks heeft gehad

Aan alle jongeren van 13 tot 25 jaar die geen ervaring hebben met seks is gevraagd wat hiervoor de reden(en) zijn. Met 'seks' bedoelen we hier ervaring met elkaar vingeren/afrekken, vaginale, orale en/of anale seks. Jongeren konden hier meerdere redenen noemen.

Voor zowel jongens als meiden zijn de belangrijkste redenen om geen ervaring te hebben met seks 'het is gewoon nog niet gebeurd', 'ik wil eerst een tijdje verkering hebben' en 'ik vind mezelf nog te jong' (Tabel 2.3.1). De meeste redenen worden vaker genoemd door meiden dan door jongens. Jongens zeggen wel vaker dan meiden dat het gewoon nog niet gebeurd is: voor ruim de helft van de onervaren jongens is dat de reden. Voor meiden is 'ik vind mezelf te jong' de meest genoemde reden. Redenen die genoemd zijn bij 'anders namelijk' zijn onder andere angst, onzekerheid, geloof, een chronische ziekte of handicap, beperkte sociale vaardigheden of het niet kunnen vinden van die ene speciale persoon.

Tabel 2.3.1 Reden(en) voor geen seksuele ervaring naar geslacht (%)

	Jongens	Meiden	Totaal
	n=2218	n=2469	n=4687
Het is gewoon nog niet gebeurd	52 [▲]	41	47
Ik wil eerst verliefd zijn of een relatie hebben	35	41 [△]	38
Ik vind mezelf nog te jong	30	45 [▲]	37
Ik heb daar nog geen zin in	16	32 [▲]	24
Ik had niemand om seks mee te hebben	25 [▲]	16	21
Ik wil eerst getrouwd zijn	15	20 [△]	17
Ik wil geen zwangerschap	9	12 [△]	10
Het mag niet van mijn ouders	4	8 [△]	6
Om een andere reden	6	6	6

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; △= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

De seksuele start

Binnen de groep onervaren jongeren zijn er duidelijke verschillen tussen leeftijdsgroepen in de redenen waarom ze geen seks hebben (Tabel 2.3.2). In de jongste groep lijkt het vaker een eigen besluit te zijn. Deze jongeren zeggen bijvoorbeeld relatief vaak 'ik vind mezelf te jong' of 'ik heb daar nog geen zin in'. Vanaf 16 jaar gaan de meest genoemde redenen om gelegenheid. Jongeren noemen bijvoorbeeld dat het 'gewoon nog niet is gebeurd' of dat ze 'niemand hadden om seks mee te hebben'. Vanaf 19 jaar wordt 'eerst getrouwd willen zijn' ook vaak genoemd als reden: 27% van de onervaren 19- tot en met 24-jarigen geeft deze reden.

Tabel 2.3.2 Reden(en) voor geen seksuele ervaring naar leeftijd (%)

	13-15 jaar n=1964	16-18 jaar n=1391	19-21 jaar n=901	22-24 jaar n=431
Ik vind mezelf nog te jong	68 [▲]	28 [▼]	9 [▼]	2 [▼]
Het is gewoon nog niet gebeurd	33 [▼]	58 [▲]	54 [▲]	54 [▲]
Ik heb daar nog geen zin in	32 [▲]	22	15 [▼]	15 [▼]
Ik wil eerst verliefd zijn of een relatie hebben	34 [▽]	40	41	39
Ik wil eerst getrouwd zijn	9 [▼]	19	27 [▲]	27 [▲]
Ik wil geen zwangerschap	16 [▲]	8 [▼]	4 [▼]	5 [▼]
Ik had niemand om seks mee te hebben	14 [▼]	24 [▲]	26 [▲]	27 [▲]
Het mag niet van mijn ouders	9 [▲]	5	3 [▼]	1 [▼]
Om een andere reden	6	5	7	8

▼/▲= lager/hoger dan in de totale groep, minstens klein verschil; ▽= lager dan in de totale groep, zeer klein verschil.

In de redenen die jongeren geven om (nog) geen seks te (willen), speelt naast leeftijd ook geloof een belangrijke rol (Tabel 2.3.3). Eerder zagen we al dat jongeren die het geloof heel belangrijk vinden, aanzienlijk minder vaak ervaring hebben met seks. Deze jongeren geven hiervoor minder vaak de reden dat het gewoon nog niet gebeurd is, of dat ze eerst verliefd willen zijn of verkering willen hebben. Onder niet-gelovige jongeren zijn dit juist de meest genoemde redenen. Zeer gelovige jongeren gaan een stap verder in de mate van verbondenheid die ze willen met een partner voordat ze seks met iemand hebben. In deze groepen wordt 'ik wil eerst getrouwd zijn' veruit het meest genoemd als reden, door bijna driekwart van de onervaren jongeren die het geloof heel belangrijk vinden, ten opzichte van 1% van de onervaren jongeren die niet-gelovig zijn of geloof onbelangrijk vinden.

Tabel 2.3.3 Motieven voor onthouding naar belang geloof (%)

	Onbelangrijk/ niet gelovig	Beetje belangrijk	Heel belangrijk
	n=1781	n=228	n=475
Ik vind mezelf nog te jong	10▼	22▲	25▲
Het is gewoon nog niet gebeurd	74▲	57	15▼
Ik heb daar nog geen zin in	19	23	14
Ik wil eerst verliefd zijn of een relatie hebben	45▲	57▲	25▼
Ik wil eerst getrouwd zijn	1▼	20	74▲
Ik wil geen zwangerschap	4▼	11△	5
Ik had niemand om seks mee te hebben	35▲	30	5▼
Het mag niet van mijn ouders	1▼	8▲	6▲
Om een andere reden	5	5	8△

▼/▲= lager/hoger dan in de totale groep, minstens klein verschil, ▼/△= lager/hoger dan in de totale groep, zeer klein verschil.

2.4 Opvattingen over seks en genderrollen

We hebben de jongeren gevraagd wat ze vinden van seks voor het huwelijk of als iemand seks heeft zonder verliefd te zijn. Ook is gevraagd hoe ze vinden dat jongens en meiden zich behoren te gedragen op seksueel gebied.

Jongens en meiden verschillen niet van elkaar in hun opvattingen over seks voor het huwelijk of seks zonder verliefdheid. De meeste jongeren vinden het prima als een iemand seks heeft voor het huwelijk: 9% keurt dit af (Tabel 2.4.1). Twee derde (62%) van de jongeren vindt het oké als iemand seks heeft zonder verliefd te zijn. Dit wil overigens niet zeggen dat ze dit voor zichzelf ook oké vinden.

Tabel 2.4.1 Opvattingen over seks (%)

	Jongens	Meiden	Totaal
	n=4649	n=5919	n=10571
Seks voor het huwelijk is verkeerd	9	8	9
Het is oké als iemand seks heeft zonder verliefd te zijn	63	62	62

De opvattingen over seks voor het huwelijk en seks zonder verliefdheid hangen met vrijwel alle demografische kenmerken samen (Tabel 2.4.2).

Jongvolwassenen, theoretisch opgeleide jongeren en niet gelovige jongeren staan minder negatief tegenover seks voor het huwelijk en denken positiever over seks zonder verliefdheid. Voor herkomst zien we alleen bij jongens een

De seksuele start

verschil: jongens met een herkomst in Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika keuren seks voor het huwelijk vaker af dan andere jongens.

Tabel 2.4.2 Opvattingen over seks naar demografische kenmerken (%)

	n	Seks voor het huwelijk is verkeerd		Seks zonder verliefd te zijn is oké	
		Jongens	Meiden	Jongens	Meiden
Leeftijd					
13-15 jaar	2389	12 [△]	5 [▽]	44 [▽]	39 [▽]
16-18 jaar	2613	11 [△]	12 [△]	57 [▽]	62
19-21 jaar	2909	8	9	71 [▲]	68 [▲]
22-24 jaar	2635	6 [▽]	6 [▽]	74 [▲]	73 [▲]
Opleiding					
Praktisch	3757	12 [△]	11 [△]	55 [▽]	50 [▽]
Theoretisch	6643	7 [▽]	6 [▽]	68 [▲]	69 [▲]
Herkomst					
Europa/N-Amerika/Oceanië	9583	8 [▽]	8	64	61
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	915	17 [▲]	10	57	63
Geloof					
Onbelangrijk of niet gelovig	6416	1 [▽]	1 [▽]	77 [▲]	82 [▲]
Beetje belangrijk	623	5	5	54 [▽]	54 [▽]
Heel belangrijk	703	55 [▲]	50 [▲]	21 [▽]	14 [▽]

▽/▲= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, minstens klein verschil; △/△= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, zeer klein verschil.

De meeste jongeren vinden versieren prima en maken hierin geen onderscheid tussen jongens en meiden (Tabel 2.4.3). Meiden staan iets negatiever tegenover jongens met veel verschillende sekspartners dan jongens. Ze keuren dit echter net zo sterk af voor meiden. Jongens keuren dit voor meiden wel iets vaker af (28%) dan voor jongens (23%). Tien procent van de jongens en 1% van de meiden keurt het hebben van veel sekspartners sterker af voor meiden dan voor jongens. Dit noemen we een "dubbele seksuele moraal".

Hoofdstuk 2

Tabel 2.4.3 Opvattingen over genderrollen (% die dit gedrag afkeurt)

	Jongens	Meiden	Totaal
	n=4655	n=5923	n=10578
Een meisje dat een jongen versiert	2	2	2
Een jongen die een meisje versiert	1	1	1
Een jongen die seks heeft met veel verschillende meiden	23	30 [△]	26
Een meisje dat seks heeft met veel verschillende jongens	28	29	28
Dubbele seksuele moraal [Ⓐ]	10 [▲]	1	6

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; △= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil; [Ⓐ] Het hebben van veel sekspartners sterker afkeuren voor meiden dan voor jongens.

De groep meiden met een dubbele seksuele moraal is in alle demografische groepen klein (Tabel 2.4.4). Binnen de groep jongens zijn er enkele zeer kleine verschillen naar demografische kenmerken. Zo komt de dubbele seksuele moraal iets minder vaak voor in de oudere leeftijdsgroepen. Daarnaast hanteren praktisch opgeleide jongeren iets vaker een dubbele moraal dan theoretisch opgeleide jongeren.

Tabel 2.4.4 Dubbele seksuele moraal[Ⓐ] naar demografische kenmerken (%)

	Jongens	Meiden
Leeftijd		
13-15 jaar	2357	13 [△]
16-18 jaar	2607	12
19-21 jaar	2909	9
22-24 jaar	2635	8 [▽]
Opleiding		
Praktisch	3740	12 [△]
Theoretisch	6623	9 [▽]
Herkomst		
Europa/N-Amerika/Oceanië	9550	10
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	912	14
Geloof		
Onbelangrijk of niet gelovig	6416	9
Beetje belangrijk	623	12
Heel belangrijk	703	9

▽/▲= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, minstens klein verschil; △/△= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, zeer klein verschil; [Ⓐ] Het hebben van veel sekspartners sterker afkeuren voor meiden dan voor jongens.

2.5 Verschuivingen

In deze paragraaf bekijken we verschuivingen in seksuele ervaring en seksuele opvattingen ten opzichte van het vorige onderzoek in 2017. In de tabellen zijn ook de verschuivingen tussen 2012 en 2017 zichtbaar, zodat we kunnen zien of er sprake is van doorgaande trends.

Er is sprake van een doorgaande trend in het later opdoen van de eerste seksuele ervaringen (Tabel 2.5.1). Vergeleken met 2012 had in 2017 al een kleiner deel van de 13- tot en met 17-jarigen ervaring met vrijwel alle vormen van liefde en seks. Deze trend zet voor verschillende ervaringen met liefde en seks door. Vooral met verliefdheid en relaties hebben in 2023 aanzienlijk minder 13- tot en met 17-jarigen ervaring dan in 2017. Ook met tongzoenen hebben minder 13- tot en met 17-jarigen ervaring, en meiden van deze leeftijd hebben iets minder vaak ervaring met vaginale seks dan in 2017.

Tabel 2.5.1 Verschuivingen in ervaring met liefde en seks (% 13-17 jarigen)

	Jongens			Meiden		
	2012	2017	2023	2012	2017	2023
n	3173	7639	4660	4531	11.889	5914
Verliefd	91	84 [▽]	75 [▽]	91	85 [▽]	73 [▽]
Verkering	76	62 [▽]	53 [▽]	69	60 [▽]	53 [▽]
Masturberen	74	70	70	33	27 [▽]	34 [△]
Tongzoenen	65	43 [▽]	35 [▽]	60	49 [▽]	43 [▽]
Aftrekken of vingeren	36	22 [▽]	22	36	25 [▽]	22
Vaginale seks	26	16 [▽]	13	25	18 [▽]	14 [▽]
Orale seks	29	17 [▽]	15	27	19 [▽]	16
Anale seks	5	3 [▽]	4	4	3	4

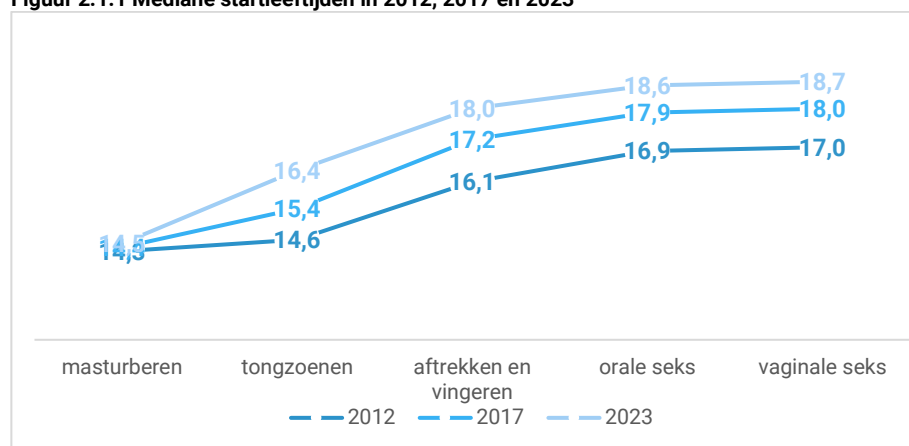
^{▽/△}= lager/hoger dan voorgaande meting, minstens klein verschil; ^{▽/△}= lager/hoger dan voorgaande meting, zeer klein verschil.

In de mediane startleeftijden zijn de verschuivingen beter zichtbaar (Figuur 2.1.1) Op de mediane startleeftijd heeft de helft van de jongeren ervaring met een bepaalde vorm van seksueel gedrag. In 2017 begonnen jongeren ongeveer een jaar later aan verschillende vormen van seks met iemand anders dan in 2012. In 2023 zijn de startleeftijden verder omhoog gegaan, hoewel de verschuiving iets minder groot is dan tussen 2012 en 2017. De eerste tongzoen kregen jongeren in 2017 nog als ze 15,4 waren, in 2023 is dat een jaar later. Met 18,7 jaar heeft in 2023 de helft van de jongeren vaginale seks gehad, ruim een half jaar later dan in

Hoofdstuk 2

2017. De mediane leeftijd van de eerste keer masturberen is nauwelijks veranderd.

Figuur 2.1.1 Mediane startleeftijden in 2012, 2017 en 2023

In 2023 hebben minder jongeren een vaste relatie met degene met wie ze de eerste keer vaginale seks hadden (Tabel 2.5.2). Bij jongens is de verschuiving iets minder groot (van 65% naar 59%) dan bij meiden (van 75% naar 65%). Hierdoor is het verschil tussen jongens en meiden in het percentage dat een vaste relatie had met de eerste sekspartner in 2023 minder groot geworden.

Tabel 2.5.2 Verschuivingen in partnertype bij eerste vaginale seks (%)

	Jongens		Meiden	
	2017	2023	2017	2023
n	4136	1898	7695	2953
Geen vaste relatie eerste keer seks	35	41 [△]	25	35 [▲]
Wel vaste relatie eerste keer seks	65	59 [▽]	75	65 [▼]

In 2017 keurden zowel jongens als meiden seks zonder verliefdheid vaker goed dan in 2012 (Tabel 2.5.3). In 2023 zien we opnieuw een verschuiving onder meiden. Door deze verschuiving zijn de verschillen tussen jongens en meiden in hoe zij denken over seks zonder verliefdheid voor het eerst verdwenen. Anno 2023 vindt 63% van de jongens en 62% van de meiden seks zonder verliefdheid goed, in 2012 was dat respectievelijk 61% en 47%.

Tabel 2.5.3 Verschuivingen in goedkeuren van seks zonder verliefdheid (%)

	Jongens		Meiden	
	n	%	n	%
2012	1236	45	1659	26
2017	2706	61 [▲]	3677	47 [▲]
2023	1869	63	2154	62 [▲]

▲= hoger dan voorgaande meting, minstens klein verschil.

2.6 Samenvatting

Jongeren beginnen later aan seks, nog later dan in 2017. Met 18,7 jaar heeft de helft van de jongeren vaginale seks gehad, in 2017 was dat nog 18,0 jaar en in 2012 was dat nog met 17,0 jaar. In de leeftijdsgroep tot 18 jaar zien we dat het percentage jongeren met ervaring vooral terugloopt voor verliefdheid, relaties en zoenen. In de mediane leeftijden is de trend zichtbaar voor alle vormen van seks met iemand anders. Voor masturberen geldt een uitzondering, daarvoor blijft de mediane leeftijd vrijwel gelijk op 14,5 jaar.

Op basis van Seks onder je 25e is moeilijk te zeggen waar deze verschuiving vandaan komt. In 2018 is wel kwalitatief onderzoek gedaan om de verschuivingen van 2017 te kunnen duiden. Hieruit kwam naar voren dat jongeren druk ervaren van ouders en maatschappij om goede keuzes te maken (Cense, 2018). Hierdoor zijn ze voorzichtiger geworden in het zetten van die eerste stappen in hun seksleven, uit angst om fouten te maken. Ook sociale media speelt een rol. Jongeren zijn zo gewend om online met elkaar te communiceren, dat de stap om fysiek contact met iemand te hebben, te zoenen bijvoorbeeld, mogelijk groter is geworden. Daarnaast zijn jongeren bang voor roddels op sociale media, als ze te snel zouden overgaan op seksueel contact.

Mogelijk spelen deze verklaringen nog steeds mee bij de doorgaande trend in 2023. Jongeren hebben tussen 2017 en 2023 echter ook te maken gehad met contactbeperkende maatregelen tijdens de coronacrisis. Uit onderzoek onder jongeren tijdens de coronacrisis bleek dat deze maatregelen veel invloed hadden op het dating- en seksleven van jongeren (Joemmanbaks et al., 2021). Mogelijk heeft dit ook invloed gehad op het verder stijgen van de startleeftijden.

Hoofdstuk 3 Diversiteit in sekse, gender en seksuele oriëntatie

Titia Beek & Laurian Kuipers

In dit hoofdstuk beschrijven we de diversiteit in sekse, seksuele oriëntatie en gender. Eerst kijken we hoeveel intersekse jongeren er zijn. Daarna kijken we hoeveel jongeren genderdivers/transgender zijn of dit (nog) niet weten. We vergelijken transgender jongeren met cisgender jongeren op verschillende indicatoren van seksuele gezondheid. Vervolgens beschrijven we hoeveel jongeren lhb+ zijn. Dit zijn jongeren die lesbisch, homo, biseksueel, queer of aseksueel zijn, die een ander label gebruiken of die nog niet weten wat hun seksuele oriëntatie is. Vervolgens vergelijken we de seksuele belevingen, ervaringen, gedrag en gezondheid van lhb+ jongeren met die van heteroseksuele jongeren. Daarna kijken we naar de attitudes van alle jongeren over gender non-conformiteit en seksuele diversiteit. Ten slotte gaan we in op verschuivingen ten opzichte van 2017 en 2012.

Wanneer we het in dit hoofdstuk over jongens of meiden hebben, bedoelen we de genderidentiteit. Soms gebruiken we echter ook de toegewezen sekse bij geboorte, bijvoorbeeld wanneer we kijken of er verschillen zijn in hoe jongeren hun gender ervaren. Bij seksuele diversiteit wordt soms ook uitgegaan van toegewezen sekse. Zo werd bij de vragen naar het geslacht van de sekspartners expliciet uitgegaan van het toegewezen geslacht van de deelnemer en hun sekspartner(s), omdat dit voor inschatting van soa-risico relevanter is. In de paragraaf met verschuivingen ten opzichte van 2017 en 2012 wordt er ook van toegewezen sekse uitgegaan om de data vergelijkbaar te houden. Als we het over de toegewezen sekse bij geboorte hebben, staat dit altijd expliciet vermeld; zo lees je dan bijvoorbeeld “meiden (toegewezen sekse)” of staat aan het begin van een paragraaf beschreven dat er vanuit toegewezen sekse is gerapporteerd.

3.1 Seksediversiteit

Aan jongeren die via CBS-brieven geworven zijn ($n=7732$) is gevraagd of ze intersekse zijn. Intersekse jongeren zijn geboren met een lichaam (bijvoorbeeld hormonen, chromosomen, geslachtsorganen, etc.) dat niet voldoet aan de huidige normen van man of vrouw in de maatschappij. In totaal gaf 0,3% aan intersekse te zijn. Door dit kleine aantal was het niet mogelijk verdere verdiepende analyses te doen over deze groep.

3.2 Genderdiversiteit

Bij genderdiverse of transgender jongeren is er een verschil tussen de toegewezen sekse bij geboorte en de huidige genderidentiteit. We vroegen jongeren of ze geboren waren als jongen of als meisje (toegewezen sekse bij geboorte). Om de genderidentiteit van jongeren te achterhalen vroegen we of ze volgens hun gevoel een jongen, een meisje, tussen een jongen en meisje in, zowel jongen als meisje, of geen jongen en ook geen meisje zijn, zich anders te voelen of dit nog niet te weten. Wanneer de genderidentiteit van jongeren volledig overeenkomt met de toegewezen sekse bij geboorte, categoriseren we iemand als cisgender. We gebruiken "transgender" voor jongeren die zich met het tegenovergestelde gender identificeren van hun toegewezen sekse. We gebruiken "genderdivers" voor jongeren die zich anders identificeren dan alleen jongen of meisje, of jongeren die aangeven nog niet te weten wat hun genderidentiteit is.

Van de jongeren is 0,7% transgender en 2,5% genderdivers (Tabel 3.2.1). In totaal is (afgerond) 3,3% van de jongeren transgender of genderdivers. Wanneer we kijken naar de toegewezen sekse, blijkt dat 2,4% van de jongens (toegewezen sekse) en 4,3% van de meiden (toegewezen sekse) transgender of genderdivers is. Jongens (toegewezen sekse) zijn vaker cisgender dan meiden (toegewezen sekse), waarbij meiden (toegewezen sekse) vaker dan jongens (toegewezen sekse) aangeven zich zowel jongen als meisje, geen jongen en ook geen meisje te voelen, een andere genderidentiteit te hebben of nog niet te weten wat hun genderidentiteit is.

Tabel 3.2.1 Genderidentiteit (%) van de totale groep en uitgesplitst voor toegewezen sekse bij geboorte

	Toegewezen sekse		
	Jongens (n=4676)	Meiden (n=5939)	Totaal (n=10615)
Gelijk aan toegewezen sekse	97,6 [△]	95,7	96,7
Tegenovergestelde van toegewezen sekse	0,7	0,6	0,7
Tussen jongen en meisje in	0,4	0,5	0,4
Zowel jongen als meisje	0,2	0,6 [△]	0,4
Geen jongen en ook geen meisje	0,2	0,8 [△]	0,5
Weet ik nog niet	0,6	1,3 [△]	0,9
Anders	0,2	0,4 [△]	0,3

Er zijn geen leeftijdsverschillen te zien als het gaat om genderidentiteit (Tabel 3.2.2). Het overgrote deel van de jongeren in elke leeftijdscategorie is cisgender.

Tabel 3.2.2 Genderidentiteit (%) naar leeftijd

	13-15 jaar (n=2456)	16-18 jaar (n=2618)	19-21 jaar (n=2908)	22-24 jaar (n=2633)	Totaal (n=10615)
Gelijk aan toegewezen sekse	96,2	96,8	97,0	96,7	96,7
Tegenovergestelde van toegewezen sekse	1,0	0,5	0,7	0,5	0,7
Tussen jongen en meisje in	0,2	0,4	0,5	0,6	0,4
Zowel jongen als meisje	0,9	0,2	0,3	0,3	0,4
Geen jongen en ook geen meisje	0,3	0,5	0,4	0,9	0,5
Dat weet ik nog niet	1,0	1,3	0,9	0,7	0,3
Anders	0,3	0,3	0,3	0,3	0,9

Van de 174 jongeren⁴ voor wie hun genderidentiteit niet (volledig of uitsluitend) overeenkomt met hun toegewezen sekse bij geboorte, geeft 13% aan dat ze minimaal één genderbevestigende behandeling hebben gehad, zoals puberteitsremmers, hormoonbehandeling of een borstconstructie of -verwijdering (niet in tabel). Van de jongeren die (nog) geen behandeling hebben gehad, geeft 42% aan hier geen behoefte aan te hebben, 9% staat op de wachtlijst voor behandeling, 20% wil dit later en 29% weet nog niet of ze een genderbevestigende behandeling willen in de toekomst.

In de groep genderdiverse personen (n=112) heeft maar 1% minstens één behandeling gehad. Van de genderdiverse personen die nog geen behandeling hebben gehad, wil ongeveer dit helft (47%) dit ook niet; ongeveer een derde van hen (31%) weet dit nog niet, 15% wil dit later en 7% staat op dit moment op de wachtlijst.

De gemiddelde leeftijd waarop jongeren wisten dat ze transgender of genderdivers zijn, was 16,6 jaar (*sd* = 4,0). Hier waren geen verschillen voor toegewezen sekse bij geboorte.

⁴ Dit is alleen gevraagd aan jongeren die via CBS-brieven zijn geworven en die aangaven dat hun huidige genderidentiteit niet (volledig) overeenkwam met hun toegewezen sekse. Jongeren die aangaven nog niet te weten wat hun genderidentiteit was, kregen de vraag over mogelijke behandelwensen niet.

3.3 Verschillen tussen cisgender en transgender en genderdiverse jongeren

In deze paragraaf vergelijken we cisgender jongeren (jongeren bij wie de toegewezen sekse bij geboorte volledig overeenkomt met de genderidentiteit) en transgender of genderdiverse jongeren (jongeren bij wie dit niet volledig het geval is of jongeren die aangeven nog niet te weten wat hun genderidentiteit is). Van deze groep transgender en genderdiverse jongeren is niet bekend hoe zij zich noemen, of zij een gevoel van onbehagen over de toegewezen sekse ervaren, en of zij zich gender non-conform gedragen of kleden. De cisgender en transgender jongeren verschillen niet in leeftijd (gemiddelde leeftijd resp. 18,8 en 18,6).

Ervaring met relaties en seks

Er zijn niet veel verschillen gevonden tussen cisgender enerzijds en transgender en genderdiverse jongeren anderzijds wat betreft ervaring met relaties en seks (Tabel 3.3.1). Vergeleken met cisgender jongeren geven iets minder transgender en genderdiverse jongeren aan ooit verliefd te zijn geweest. Ze geven ook iets vaker aan geen seks te hebben gehad in de laatste 4 weken en juist iets minder vaak dat ze 2 of 3 keer en meerdere keren per week seks hebben gehad.

Tabel 3.3.1 Verschillen in ervaring met relaties en seks tussen cisgender en transgender en genderdiverse jongeren (%)

	Cisgender (n=10225)	Transgender (n=344)	Totaal (n=10569)
Ooit verliefd geweest	80	71 [▽]	80
Ooit een relatie gehad	64	59	63
Nu een vaste relatie	32	28	32
Aantal sekspartners	geen	48	49
	een of twee	26	26
	drie of meer	25	25
Seksfrequentie (afgelopen 4 weken)	0 keer	63	64
	1 keer	4	4
	2-3 keer	9	5 [▽]
	1 keer per week	7	4
	meerdere keren per week	17	10 [▽]
Ooit orgasme gehad	72	73	72

^{▽/△} = lager/hoger dan cisgender jongeren, zeer klein verschil.

Condoomgebruik, chemseks en testgedrag

Er zijn geen verschillen tussen cisgender en transgender en genderdiverse jongeren in condoomgebruik bij de laatste keer seks of in (positief) testen op soa of hiv (Tabel 3.3.2). Transgender en genderdiverse jongeren hadden iets minder vaak ooit seks gehad onder invloed van alcohol dan cisgender jongeren.

Tabel 3.3.2 Verschillen in condoomgebruik en testgedrag cisgender en transgender jongeren (% seksueel actieve jongeren via CBS-brieven gewonnen)

	Cisgender (n=5186)	Transgender (n=142)	Totaal (n=5328)
Condoomgebruik bij laatste keer seks ^a	33	45	34
Ooit seks gehad onder invloed van...			
... alcohol	72	54 [▽]	71
... drugs	22	32	23
Ooit getest op soa	28	33	28
Afgelopen 12 maanden getest op soa	14	17	14
Ooit positief getest op soa	8	12	9
Ooit getest op hiv	8	16	8
Afgelopen 12 maanden getest op hiv	4	5	4
Positief getest op hiv	0*	2*	0*

[▽] = lager dan cisgender jongeren, zeer klein verschil; ^a alleen jongeren die vaginale of anale seks hebben gehad (n=4725); * groep te klein om verschillen te kunnen toetsen.

Seksueel geweld, seksuele problemen en betaalde seks

Vergeleken met cisgender jongeren zijn transgender en genderdiverse jongeren vaker gedwongen om seksuele dingen te doen die ze niet wilden (Tabel 3.3.3). Seksueel geweld, gedefinieerd als seks onder dwang en/of manuele, orale, vaginale of anale seks tegen de wil, komt ook vaker voor onder transgender en genderdiverse jongeren dan onder cisgender jongeren. Ruim een kwart van de transgender en genderdiverse jongeren zegt wel eens seksueel geweld meegemaakt te hebben; bij cisgender jongeren is dit ongeveer een op de acht. Er waren geen verschillen in hoe vaak jongeren zeiden zelf wel eens druk of dwang uitgeoefend te hebben.

Transgender en genderdiverse jongeren (32%) geven ook vaker aan minstens 1 seksueel probleem (bijvoorbeeld geen zin in seks, orgasmeproblemen of pijn) te hebben gehad in het afgelopen jaar dan cisgender jongeren (15%). Er waren geen verschillen tussen transgender en genderdiverse jongeren en cisgender jongeren

in betaalde seks en ruilseks; voor het krijgen van geld of iets anders was de groep te klein om verschillen te toetsen.

Tabel 3.3.3 Seksueel geweld, seksuele problemen en betaalde seks onder cisgender en transgender en genderdiverse jongeren (%)

	Cisgender (n=9624)	Transgender (n=317)	Totaal (n=10563)
Ooit gedwongen	11	26 [△]	12
Ooit seksueel geweld meegemaakt ^a	13	28 [△]	13
Ooit druk of dwang uitgeoefend ^b	12	7	12
Minstens één seksueel probleem ^c	15	32 [△]	16
Geld of andere beloning gekregen voor seks	1*	3*	1
Geld of andere beloning gegeven voor seks	2	1	2

[△] = hoger dan cisgender jongeren, zeer klein verschil; ^a Seks onder dwang en/of manuele, orale, vaginale of anale seks tegen de wil; ^b % van jongeren via CBS-brieven geworven (n=7738); ^c % van seksueel actieve jongeren (n=5631); * groep te klein om verschillen te toetsen.

Positieve seksuele gevoelens, interactiecompetentie, seksuele tevredenheid, lichaamsbeeld, en mentale gezondheid

Transgender en genderdiverse jongeren scoren iets lager dan cisgender jongeren op positieve seksuele gevoelens, interactiecompetentie met de laatste sekspartner en tevredenheid met de huidige relatie. Ook geven ze een lager rapportcijfer voor hun seksleven dan cisgender jongeren (Tabel 3.3.4). Daarnaast scoren transgender en genderdiverse jongeren lager dan cisgender jongeren op lichaamsbeeld en mentale gezondheid.

Tabel 3.3.4 Seksuele beleving en mentale gezondheid onder cisgender en transgender en genderdiverse jongeren (gemiddelde)

	Cisgender	Transgender	Totaal
Seksueel ervaren groep	(n=5532)	(n=157)	(n=5689)
Positieve seksuele gevoelens ^a	2,6	2,3 [▽]	2,6
Interactiecompetentie met laatste partner ^b	3,1	3,0 [▽]	3,1
Rapportcijfer seksleven	7,0	6,1 [▽]	6,9
Jongeren met een relatie	(n=3309)	(n=98)	(n=3407)
Tevredenheid huidige relatie ^c	2,8	2,5 ^{d▽}	2,8
Totale groep	(n=10187)	(n=339)	(n=10526)
Lichaamsbeeld ^e	2,4	2,0 [▼]	2,4
Mentale gezondheid ^f	3,1	2,6 [▼]	3,1

▽ = lager dan cisgender jongeren, zeer klein verschil; ▼ = lager dan cisgender jongeren, minstens klein verschil; ^a Gemiddelde schaalscore, 1= laag, 3= hoog, bijvoorbeeld: "Ik geniet erg van seks" (zie paragraaf 4.9); ^b Alleen gevraagd aan jongeren via CBS-brieven geworven, gemiddelde schaalscore, 1=laag, 4= hoog, bijvoorbeeld: "Ik vroeg wat de ander lekker vond" (zie paragraaf 4.10); ^c Gemiddelde schaalscore, 1= laag, 3= hoog, bijvoorbeeld "Mijn partner begrijpt hoe ik me voel" (zie paragraaf 4.11); ^d BI: 2,4-2,6; ^e Gemiddelde schaalscore, 1= laag, 3= hoog; ^f Gemiddelde schaalscore, 1=laag, 4= hoog.

Informatie en praten over seks

Seksuele voorlichting op school krijgt van transgender en genderdiverse jongeren gemiddeld een iets lager cijfer dan van cisgender jongeren (Tabel 3.3.5). Transgender en genderdiverse jongeren geven de seksuele voorlichting die ze op school hebben gehad een onvoldoende (gemiddeld een 5,1). Cisgender jongeren geven dit gemiddeld net voldoende: een 5,6.

Tabel 3.3.5 Gemiddelde rapportcijfers seksuele voorlichting op school¹

	Cisgender	Transgender	Totaal
	(n=4103)	(n=151)	(n=4254)
Rapportcijfer SV op de basisschool	5,6	5,0 [▽]	5,6
	(n=9265)	(n=314)	(n=9579)
Rapportcijfer SV op de middelbare school	5,7	5,2 [▽]	5,7
	(n=9738)	(n=333)	(n=10071)
Rapportcijfer totaal	5,6	5,1 [▽]	5,6

¹ rapportcijfer werd alleen gevraagd indien deelnemer aangaf op dat schooltype seksuele voorlichting te hebben gekregen; ▽ = lager dan cisgender jongeren, zeer klein verschil.

Hoofdstuk 3

Er zijn kleine verschillen tussen cisgender enerzijds en transgender en genderdiverse jongeren anderzijds in met wie ze zouden praten als ze problemen hebben op het gebied van seks (Tabel 3.3.6). Zo praten transgender en genderdiverse jongeren iets minder vaak met hun moeder of vader en geven ze iets vaker aan niet te weten met wie ze zouden praten.

Tabel 3.3.6 Met wie zouden jongeren praten bij problemen op het gebied van seks (%) onder cisgender en transgender en genderdiverse jongeren

	Cisgender (n=10267)	Transgender (n=348)	Totaal (n=10615)
Moeder	37	28 [▽]	37
Vader	17	9 [▽]	17
Broer, zus of andere familie	17	12	16
Vriend(en) of vriendin(nen)	48	46	48
Partner	41	42	41
Dokter of hulpverlener	26	30	26
Iemand anders	1*	4*	1*
Niemand	6	10	6
Weet ik niet	8	14 [△]	9

^{▽/△} = lager/hoger dan cisgender jongeren, zeer klein verschil; * groep te klein om verschillen te toetsen.

Transgender en genderdiverse jongeren verschillen niet van cisgender jongeren in het gebruik van en afspreken via een datingapp (Tabel 3.3.7). Transgender en genderdiverse jongeren geven wel iets vaker dan cisgender jongeren aan het afgelopen half jaar een naaktfoto of seksfilmpje van zichzelf gestuurd te hebben. Er waren geen verschillen in hoe vaak jongeren in het afgelopen half jaar ongewenst een naaktfoto of seksfilmpje ontvangen hebben.

Tabel 3.3.7 Datingapp gebruik en sexting onder cisgender en transgender en genderdiverse jongeren (%)

	Cisgender (n=10207)	Transgender (n=341)	Totaal (n=10548)
Ooit een datingapp gebruikt ^a	33	36	33
Afspraak via datingapp in laatste 6 maanden ^a	8	12	8
Seks met afspraak via datingapp in laatste 6 maanden ^a	4	5	4
Naaktfoto of seksfilmpje gestuurd ^b (afgelopen 6 maanden)	14	26 [△]	15
Ongewenst een naaktfoto of seksfilmpje ontvangen (afgelopen 6 maanden)	18	24	18

△ = hoger dan cisgender jongeren, zeer klein verschil; ^a alleen gevraagd aan jongeren via CBS brieven geworven (n=7486); ^b minimaal 1 van de volgende dingen gedaan: naaktfoto of seksfilmpje gestuurd, penis/borsten of vagina laten zien tijdens een videochat, gemasturbeerd tijdens een videochat.

3.4 Seksuele diversiteit

Seksuele oriëntatie

Seksuele oriëntatie heeft betrekking op het gender van de personen op wie iemand verliefd wordt, tot wie men zich seksueel aangetrokken voelt en/of met wie men een relatie of seks heeft. Het is een complex begrip, dat daarom ook meerdere vragen nodig heeft voor een volledig beeld. Jongeren gaven aan tot wie ze zich seksueel aangetrokken voelen (aantrekking), op wie ze verliefd zijn geweest, wat het gender is van hun huidige partner, hoe ze zichzelf noemen (zelfbenoeming) en met wie ze ooit seks hebben gehad (gedrag).

Verschillende aspecten van seksuele oriëntatie uitgesplitst voor genderidentiteit zijn beschreven in Tabel 3.4.1. De meeste jongens en meiden die wel eens verliefd zijn geweest, zijn dat alleen op het tegenovergestelde gender geweest. De meeste jongeren met een andere genderidentiteit (inclusief jongeren die nog niet weten wat hun genderidentiteit is) waren verliefd op personen van meerdere genders. Een op de negen (11%) jongens en een op de vier (23%) meiden voelt zich niet uitsluitend seksueel aangetrokken tot het tegenovergestelde gender. Bij jongeren met een andere genderidentiteit zien we de meeste variatie in seksuele aantrekking. Van alle jongeren geeft 1% aan zich niet tot meiden en ook niet tot jongens aangetrokken te voelen; 2% weet het nog niet en 1% wil niet zeggen tot wie ze zich aangetrokken voelen. In totaal geeft 7% van de jongeren aan (ook) te vallen op personen die zich geen jongen of meisje voelen. Voor personen die

Hoofdstuk 3

zich zelf ook geen jongen of meisje voelen (of dit nog niet weten), geldt dat voor een meerderheid (61%). Van alle jongeren is 15% bi+: ze voelen aantrekking tot meer dan één gender, inclusief personen die zich geen jongen en geen meisje voelen (niet in tabel). De rest van de jongeren is monoseksueel: ze voelen seksuele aantrekking exclusief tot personen van één gender.

Tabel 3.4.1 Seksuele oriëntatie (%) van jongeren (uitgesplitst voor genderidentiteit)

	Jongens	Meiden	Anders	Totaal
Verliefd geweest op	(n=3753)	(n=4539)	(n=189)	(n=8481)
Alleen jongens	3,4	91,4	26,8	45,4
Alleen meisjes	94,1	2,6	29,8	49,5
Alleen genderdiverse personen	0,1	0,1	3,7	0,2
Meerdere genders	2,4	5,9	39,7	4,9
Huidige partner	(n=4575)	(n=5699)	(n=279)	(n=10553)
Jongen	1,5	35,3	15,0	18,0
Meisje	25,8	1,3	9,3	13,7
Genderdivers persoon	0,1	0,1	4,6	0,2
Geen	72,6	63,4	71,1	68,2
Aantrekking	(n=4602)	(n=5730)	(n=283)	(n=10615)
Alleen tot meisjes	88,9	1,3	19,6	45,2
Vooraf tot meisjes	3,5	1,9	20,5	3,2
Evenveel tot meisjes als tot jongens	1,2	4,3	21,5	3,2
Vooraf tot jongens	0,8	11,2	11,5	6,0
Alleen tot jongens	3,1	76,5	8,4	38,3
Niet tot meisjes of jongens	0,4	0,6	8,4	0,7
Weet ik nog niet	1,1	3,2	7,3	2,3
Wil ik niet zeggen	1,0	1,0	2,8	1,0
(Ook) aantrekking tot non-binaire personen	(n=4602)	(n=5730)	(n=283)	(n=10615)
Ja	4,5	6,7	61,4	7,1
Weet ik nog niet	17,9	26,3	24,1	22,1
Nee	77,5	67,0	14,5	70,9

Aan jongeren die via CBS-brieven zijn geworven, is gevraagd hoe ze hun eigen seksuele oriëntatie zien, zie Tabel 3.4.2. Jongens en meiden noemen zich het vaakst hetero. Wanneer jongens zich niet hetero noemen, noemen ze zich vaak homo/gay of bi. Niet-hetero meiden noemen zich vaak bi of weten nog niet hoe

ze zichzelf zien. Jongeren met een genderidentiteit anders dan jongen of meisje noemen zich vaak queer, bi, pan of weten nog niet hoe ze zichzelf noemen.

Tabel 3.4.2 Zelfbenoeming van seksuele oriëntatie (%) van jongeren (uitgesplitst voor genderidentiteit)¹

	Jongens (n=3242)	Meiden (n=4278)	Anders (n=212)	Totaal (n=7732)
Hetero	88,3	79,5	6,7	81,9
Homo/gay	3,7	0,1	3,4	1,9
Lesbisch	0,0	1,2	8,8	0,8
Bi	3,3	8,3	19,1	6,1
Pan	0,8	1,6	13,2	1,5
Queer	0,3	1,3	20,6	1,3
Aseksueel	0,4	1,2	8,0	1,0
Anders	0,3	1,0	7,2	0,8
Weet ik nog niet	1,7	4,7	10,8	3,3
Wil ik niet zeggen	1,2	1,2	2,4	1,2

¹ alleen gevraagd aan jongeren via CBS-brieven geworven.

Er is ook gevraagd of iemand ooit of in de afgelopen 6 maanden seks (vingeren of aftrekken, orale of anale seks) heeft gehad met een seksegenoot (Tabel 3.4.3). Daarbij is uitgegaan van de toegewezen sekse van de sekspartner en van de deelnemer. Iets meer dan 1 op de 20 jongeren heeft ooit seks gehad met iemand van dezelfde toegewezen sekse; hier waren geen verschillen tussen jongens en meiden (toegewezen sekse). In de afgelopen 6 maanden hadden jongens (toegewezen sekse) wat vaker (3,4%) dan meiden (toegewezen sekse) (2,3%) seks gehad met een (toegewezen) seksegenoot.

Tabel 3.4.3 Seks gehad met iemand van dezelfde toegewezen sekse (%), uitgesplitst voor toegewezen sekse

	Toegewezen sekse		
	Jongens (n=4681)	Meiden (n=5939)	Totaal (n=10620)
Ooit seks met seksegenoot	5,6	5,7	5,7
Seks met seksegenoot in de afgelopen 6 maanden	3,4 [△]	2,3	2,9

[△] = hoger dan meiden, zeer klein verschil.

Hoeveel lhb+ jongeren zijn er?

Afhankelijk van vanuit welk aspect van seksuele oriëntatie je redeneert, krijg je iets andere schattingen van het aantal jongeren dat lhb+ is. Kijkend naar zelfbenoeming – dit is alleen gevraagd aan jongeren via CBS-brieven geworven – is 18% van de jongeren lhb+. Daar zitten ook de jongeren in die aangeven nog niet te weten hoe ze zichzelf zouden noemen of dit niet willen zeggen. Als je die groep niet meetelt, wordt de groep lhb+ jongeren wat kleiner, namelijk 14%. Op basis van seksuele aantrekking valt 11% van de jongens en 24% van de meisjes niet exclusief op mensen van het tegenovergestelde gender. Als we ook hier de jongeren weglaten die nog niet weten tot wie ze zijn aangetrokken of dit niet willen zeggen, valt 9% van de jongens en 20% van de meisjes niet exclusief op meisjes resp. jongens. Als we een behoudender schatting maken door jongeren die vooral op het tegenovergestelde gender en een beetje op hun eigen gender ook als hetero te categoriseren, verkleint de schatting van lhb+ jongeren tot 6% van de jongens en 9% van de meisjes: deze jongeren voelen zich uitsluitend, vooral of evenveel tot hun eigen gender aangetrokken. Van de jongeren met een andere genderidentiteit dan jongen of meisje noemt slechts een klein deel zich “hetero” (7%) en is de seksuele aantrekking vaak tot meerdere genders en/of tot genderdiverse personen. Door alleen naar gedrag te kijken en uit te gaan van het aantal jongeren dat ooit seks heeft gehad met iemand van dezelfde toegewezen sekse, is 6% van de jongeren lhb+.

3.5 Openheid over seksuele aantrekking

Aan jongeren die zich uitsluitend, vooral of evenveel aangetrokken voelen tot seksegenoten (op basis van toegewezen sekse) vroegen we of ze dit wel eens aan iemand verteld hebben en zo ja, op welke leeftijd ze dit voor het eerst aan iemand verteld hebben (Tabel 3.5.1). Omdat deze vraag alleen gesteld is aan mensen met aantrekking tot seksegenoten (uitgaande van toegewezen sekse van de deelnemer), is in de huidige paragraaf ook uitgegaan van toegewezen sekse bij geboorte.

Tabel 3.5.1 Openheid over seksuele aantrekking (jongeren die zich op basis van toegewezen sekse uitsluitend, vooral of evenveel aangetrokken voelen tot seksegenoten)

	n	Ooit aan iemand verteld (%)	Gemiddelde leeftijd voor het eerst verteld (in jaren)
Leeftijd			
13-15 jaar	102	89	
16-18 jaar	207	94	
19-21 jaar	263	95	
22-24 jaar	204	94	
Herkomst			
Europa/N-Amerika/Oceanië	684	93	16,1
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	90	98 ^a	17,2 ^b
Geloof			
Niet-gelovig/geloof onbelangrijk	608	95	16,6
Geloof beetje belangrijk	29	-	-
Geloof heel belangrijk	15	-	-
Opleiding			
Praktisch opgeleid	228	92	15,4
Theoretisch opgeleid	541	94	16,7
Toegewezen sekse			
Jongen	236	89	16,7
Meisje	540	96 [▲]	16,1

^a BI: 94-99%; ^b BI: 15,2-19,2; ▲= hoger dan andere groep, minstens klein verschil.

Bijna alle jongeren die (ook) op seksegenoten vallen, hebben dat wel eens aan iemand verteld. Er zijn weinig verschillen voor demografische gegevens; alleen meiden (toegewezen sekse) hadden dit vaker verteld (96%) dan jongens (89%). De gemiddelde leeftijd waarop jongeren dit voor het eerst aan iemand hadden verteld, verschilt niet voor herkomst, het belang van geloof, opleiding en toegewezen sekse.

3.6 Geïnternaliseerde lhb-negativiteit

Jongeren die zich uitsluitend, vooral of evenveel aangetrokken voelen tot seksegenoten (op basis van toegewezen sekse) hebben we een aantal stellingen voorgelegd over hoe ze zich voelen over hun seksuele oriëntatie (Tabel 3.6.1). De meeste van die jongeren (89%) vinden het normaal dat ze (ook) op seksegenoten vallen. Het aan iemand vertellen vinden deze jongeren iets lastiger; 63% vindt het geen probleem om te vertellen dat ze (ook) op seksegenoten vallen. Meiden (toegewezen sekse) geven vaker (54%) aan dan jongens (toegewezen sekse) (44%) dat ze trots zijn (ook) op seksegenoten te vallen. Jongens (toegewezen sekse) geven vaker dan meiden aan liever niet (ook) op seksegenoten te vallen; dat geldt voor ongeveer een op de zes jongens (toegewezen sekse) en een op de veertien meiden (toegewezen sekse).

Tabel 3.6.1 Geïnternaliseerde lhb-negativiteit (% eens binnen groep die aangeeft (ook) op seksegenoten te vallen o.b.v. toegewezen sekse)

	Toegewezen sekse		
	Jongens (n=215)	Meiden (n=437)	Totaal (n=652)
Ik vind het geen probleem om te vertellen dat ik (ook) op seksegenoten val ^a	59	65	63
Ik vind het heel normaal dat ik (ook) op seksegenoten val ^a	88	90	89
Ik zou liever niet (ook) op seksegenoten vallen ^a	16 [▲]	7	10
Ik ben er trots op dat ik (ook) op seksegenoten val ^a	44	54 [▲]	50

▲ = hoger dan andere toegewezen sekse, minstens klein verschil; ^a Vormen met elkaar de schaal 'geïnternaliseerde lhb-negativiteit'.

Theoretisch opgeleide jongeren hebben iets meer moeite met het accepteren van hun seksuele oriëntatie dan praktisch opgeleide jongeren (Tabel 3.6.2). Leeftijd en herkomst maken hierin niet uit. Voor het belang van geloof zijn de groepen te klein om verschillen te toetsen.

Tabel 3.6.2 Geïnternaliseerde lhb-negativiteit* naar demografische gegevens (gemiddelde binnen groep die aangeeft (ook) op seksegenoten te vallen o.b.v. toegewezen sekse)

	n	Totaal
Leeftijd		
13-15 jaar	0	
16-18 jaar	185	1,4
19-21 jaar	263	1,4
22-24 jaar	204	1,4
Herkomst		
Europa/N-Amerika/Oceanië	577	1,4
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	75	1,4 ^a
Geloof		
Onbelangrijk of niet gelovig	608	1,4
Beetje belangrijk	29	
Heel belangrijk	15	
Opleiding		
Praktisch opgeleid	178	1,3
Theoretisch opgeleid	470	1,4 [△]

*Gemiddelde score over de subvragen uit tabel 3.6.1 (inverse van derde item); ^a: BI: 1,3-1,4; [△] = hoger dan andere groep, zeer klein verschil.

3.7 Context eerste keer seks met een seksegenoot

Alle jongeren die ooit seks hebben gehad met een (toegewezen) seksegenoot vroegen we naar de context waarin de eerste keer seks⁵ met een seksegenoot plaatsvond en hoe ze dit ervaren hebben (Tabel 3.7.1). In deze paragraaf wordt net als in de vorige paragraaf uitgegaan van toegewezen sekse, omdat de vragenlijst zo is ontworpen. De mediane leeftijd waarop jongeren voor het eerst seks met een (toegewezen) seksegenoot hadden, was 18,5 jaar. Veruit de meeste jongeren wilden dit allebei, maar 15% van de jongens (toegewezen sekse) werd overgehaald. Meestal (75%) vond de eerste keer seks met een seksegenoot plaats buiten een vaste relatie. Jongens vonden de eerste keer seks met een seksegenoot vaker gewoon of vervelend dan meiden (toegewezen sekse); meiden vonden deze eerste keer vaker (67%) fijn dan jongens (47%). Jongens (toegewezen sekse) gebruikten meestal een condoom bij hun eerste

⁵ Seks met een seksegenoot is bij jongens orale of anale seks en bij meisjes orale seks en vingers.

Hoofdstuk 3

keer anale seks met een jongen en de meeste jongens gaven aan dat dit een beetje (49%) of veel (24%) pijn deed.

Tabel 3.7.1 Context en evaluatie eerste keer seks met een seksegenoot (% jongeren die ooit seks hadden met seksegenoot o.b.v. toegewezen sekse)¹

	Toegewezen sekse		
	Jongens (n=223)	Meiden (n=326)	Totaal (n=549)
Mediane leeftijd	18,5	18,5	18,5
Motivatie			
We wilden het allebei	81	90	86
Ik werd overgehaald	15	7	11
Ik werd gedwongen	2	2	2
Ik heb de ander overgehaald	2	1	2
Ik heb de ander gedwongen	0	0	0
Vaste relatie			
Nee	80	71	75
Ja	20	29	25
Evaluatie			
Fijn	47	67 [▲]	57
Gewoon	40 [▲]	28	34
Vervelend	13 [▲]	5	9
Condoom gebruikt bij eerste keer anale seks²			
Nee	33	-	-
Ja	61	-	-
Weet ik niet meer	6	-	-
Pijn bij eerste keer anale seks²			
Nee	28	-	-
Ja, een beetje	49	-	-
Ja, veel	24	-	-

[▲] = hoger dan andere toegewezen sekse, minstens klein verschil; ¹ alleen gevraagd aan jongeren via CBS-brieven geworven; ² alleen jongens (toegewezen sekse) die anale seks hebben gehad (n=140).

Tabel 3.7.2 laat zien waar jongeren over hebben gepraat bij de eerste keer seks met een (toegewezen) seksegenoot. Ongeveer een op de vijf jongeren sprak over het voorkomen van soa's en ongeveer de helft van de jongeren praatte over of zij zelf en de ander echt seks wilde. Wanneer jongeren hier niet over gepraat

hadden, gaven ze vaak aan dat ze dat niet deden omdat dat volgens hen niet nodig was en/of dat ze er niet aan gedacht hadden. Maar een klein deel van de jongeren gaf aan dat ze niet durfden te praten over of ze zelf (6%) en de ander (2%) echt seks wilde.

Tabel 3.7.2 Gepraat over soa en consent voor eerste seks met een seksegenoot (% jongeren die ooit seks hadden met seksegenoot o.b.v. toegewezen sekse)

	Toegewezen sekse		
	Jongens (n=220)	Meiden (n=322)	Totaal (n=542)
Over soa's voorkomen, zoals chlamydia of hiv			
Ja	22	17	19
Nee, durfde ik niet	4	2	3
Nee, niet aan gedacht	43	42	43
Nee, dat was niet nodig	31	39	35
Over of jij echt seks wilde			
Ja	50	56	53
Nee, durfde ik niet	6	5	6
Nee, niet aan gedacht	23	14	19
Nee, dat was niet nodig	21	25	23
Over of de ander echt seks wilde			
Ja	51	59	55
Nee, durfde ik niet	4	1	2
Nee, niet aan gedacht	18	12	15
Nee, dat was niet nodig	28	28	28

3.8 PrEP-gebruik

Aan jongens (toegewezen sekse) die wel eens seks hadden gehad met een jongen (n=139) was gevraagd of ze ooit PrEP hadden gebruikt. De meeste jongeren hadden dit niet gedaan (88%); 12% heeft ooit PrEP gebruikt.

3.9 Verschillen tussen lhb+ jongeren en hetero jongeren

In deze paragraaf vergelijken we lhb+ jongeren op een aantal onderwerpen met hetero jongeren, om inzicht te krijgen in mogelijke verschillen in seksuele gezondheid tussen deze twee groepen. Jongeren werden gecategoriseerd als lhb+ wanneer ze aangaven:

1. minimaal enige seksuele aantrekking te voelen tot hun eigen gender⁶ en/of
2. geen seksuele aantrekking te voelen en/of
3. nog niet weten wat hun seksuele aantrekking is en/of
4. in enige mate seksuele aantrekking te voelen naar meer dan één gender (inclusief of personen die zich geen jongen of meisje voelen) en/of
5. voor zichzelf één van de volgende labels te gebruiken: homo/gay, lesbisch, bi, pan, queer, asexueel of anders dan deze (en niet "hetero")⁷ en/of
6. dat ze (ook) aantrekking voelen tot personen die zich geen jongen en geen meisje voelen.

Omdat veel jongeren pas op latere leeftijd ontdekken dat ze lhb+ zijn, bleken de hetero jongeren in ons onderzoek gemiddeld jonger dan de lhb+ jongeren. Daarom wordt in de vergelijkingen tussen lhb+ en heterojongeren alleen gekeken naar jongeren van 17 jaar en ouder, om de groepen zo vergelijkbaar mogelijk te houden.

Ervaring met relaties en seks

Vergeleken met hetero jongeren, hadden lhb+ jongeren wat minder ervaring met verliefdheid en relaties (Tabel 3.9.1). Wat betreft ervaringen met seks waren er overeenkomsten en kleine verschillen tussen hetero en lhb+ jongeren. Een derde van zowel de hetero als lhb+ jongeren had nog nooit seks gehad. Lhb+ jongeren hadden iets minder vaak één of twee sekspartners en juist iets vaker drie of meer sekspartners gehad dan hetero jongeren. Kijkend naar de recente seksfrequentie, geven hetero jongeren iets vaker dan lhb+ jongeren aan dat ze meerdere keren per week seks hebben gehad; lhb+ jongeren juist vaker dan hetero jongeren dat ze twee of drie keer per week seks hadden gehad.

⁶ Voor jongeren met een andere genderidentiteit dan jongen of meisje bleek dat bijna iedereen op basis van de criteria ingedeeld kon worden als lhb+; slechts één deelnemer met een andere genderidentiteit die aangaf exclusief op 1 ander gender te vallen (namelijk alleen tot meisjes). Deze persoon noemde zichzelf hetero en is daarom tot de heterogroep gerekend.

⁷ Voor jongeren die aangaven nog niet te weten wat hun seksuele oriëntatie (zelfbenoeming) was, hebben we op basis van de vraag naar seksuele aantrekking ingedeeld.

Tabel 3.9.1 Verschillen in ervaring met relaties en seks tussen hetero en lhb+ jongeren (% binnen 17 -24 jarigen)

		Hetero (n=5594)	Lhb+ (n=1742)	Totaal (n=7336)
Ooit verliefd geweest		83	78 [▽]	82
Ooit een relatie gehad		68	64 [▽]	67
Nu een vaste relatie		40	36 [▽]	39
Aantal sekspartners	geen	33	33	33
	een of twee	34	28 [▽]	33
	drie of meer	33	39 [△]	34
Seksfrequentie (afgelopen 4 weken)	0 keer	52	55	53
	1 keer	5	6	5
	2-3 keer	11	13 [△]	12
	1 keer per week	9	8	9
	meerdere keren per week	23	18 [▽]	21
Ooit orgasme gehad		82	86 [△]	83

▽/△ = lager/hoger dan hetero jongeren, zeer klein verschil.

Condoomgebruik, chemseks en testgedrag

Er waren geen verschillen in condoomgebruik tussen hetero en lhb+ jongeren (Tabel 3.9.2). Lhb+ jongeren hadden vaker dan hetero jongeren ooit seks onder invloed van drugs gehad. Lhb+ jongeren hadden zich ook vaker ooit of recent laten testen op soa en hiv en waren ook iets vaker positief getest op een soa dan hetero jongeren.

Tabel 3.9.2 Verschillen in condoomgebruik en testgedrag hetero en lhb+ jongeren (% seksueel actieve 17-24 jarigen)

	n	Hetero	Lhb+	Totaal
Condoomgebruik bij laatste keer seks ^a	4433	33	33	33
Ooit seks gehad onder invloed van...	5119			
... alcohol		72	72	72
... drugs		20	32 [▲]	23
Ooit getest op soa	4904	27	38 [▲]	30
Afgelopen 12 maanden getest op soa	4904	13	19 [△]	14
Ooit positief getest op soa	4899	8	12 [△]	9
Ooit getest op hiv	4904	6	17 [△]	9
Afgelopen 12 maanden getest op hiv	4904	3	9 [▲]	4
Positief getest op hiv	4902	<1*	<1*	<1*

▲= hoger dan hetero jongeren, minstens klein verschil; △= hoger dan hetero jongeren, zeer klein verschil; ^a alleen jongeren die vaginale of anale seks hebben gehad; * groep te klein om verschillen te kunnen toetsen.

Seksueel geweld, seksuele problemen en betaalde seks

Lhb+ jongeren geven vaker dan hetero jongeren aan dat ze ooit gedwongen zijn om seksuele dingen te doen die ze niet wilden (Tabel 3.9.3). Seksueel geweld, gedefinieerd als seks onder dwang en/of manuele, orale, vaginale of anale seks tegen de wil, komt ook vaker voor onder lhb+ jongeren dan onder hetero jongeren. Ongeveer een kwart van de lhb+ jongeren zegt wel eens seksueel geweld meegemaakt te hebben; bij heterojongeren is dit ongeveer één op de negen. Er waren geen verschillen in hoe vaak jongeren zeiden zelf wel eens druk of dwang uitgeoefend te hebben.

Lhb+ jongeren (25%) geven ook vaker aan minstens 1 seksueel probleem te hebben gehad in het afgelopen jaar dan hetero jongeren (14%). Daarnaast hebben lhb+ jongeren vaker dan hetero jongeren wel eens geld of spullen gekregen in ruil voor seks. De groepen waren te klein om verschillen te toetsen voor het geven van geld of spullen in ruil voor seks.

Tabel 3.9.3 Seksueel geweld, seksuele problemen en betaalde seks onder hetero en lhb+ jongeren (% binnen 17-24 jarigen)

	Hetero (n=5594)	Lhb+ (n=1742)	Totaal (n=7336)
Ooit gedwongen	10	25 [▲]	13
Ooit seksueel geweld meegemaakt ^a	12	28 [▲]	15
Ooit druk of dwang uitgeoefend	13	11	12
Minstens één seksueel probleem ^b	14	25 [▲]	17
Geld of andere beloning gekregen voor seks	1	3 [△]	1
Geld of andere beloning gegeven voor seks	2*	2*	2*

△= hoger dan hetero jongeren, zeer klein verschil; ▲= hoger dan hetero jongeren, minstens klein verschil; ^a Seks onder dwang en/of manuele, orale, vaginale of anale seks tegen de wil; ^b % van seksueel actieve jongeren (n=5119); * groep te klein om verschillen te toetsen.

Seksuele beleving en mentale gezondheid

Lhb+ jongeren scoren iets lager dan hetero jongeren op positieve seksuele gevoelens en interactiecompetentie met laatste sekspartner (Tabel 3.9.4). Lhb+ jongeren zijn minder tevreden met de huidige relatie en seksleven. Daarnaast scoren lhb+ jongeren relatief laag op lichaamsbeeld en mentale gezondheid.

Tabel 3.9.4 Seksuele beleving en mentale gezondheid van lhb+ en hetero jongeren (gemiddelde van 17-24 jarigen)

	Hetero (n=3929)	Lhb+ (n=1190)	Totaal (n=5119)
Seksueel ervaren groep			
Positieve seksuele gevoelens ^a	2,6	2,5 [▽]	2,6
Interactiecompetentie ^b	3,3	3,1 [▽]	3,1
Rapportcijfer seksleven	7,1	6,7 [▽]	7,0
Jongeren met een relatie			
Tevredenheid huidige relatie ^c	2,8	2,7 [▼]	2,8
Totale groep			
Lichaamsbeeld ^d	2,5	2,2 [▼]	2,4
Mentale gezondheid ^e	3,1	2,8 [▼]	3,1

▽= lager dan hetero jongeren, zeer klein verschil; ▼= lager dan hetero jongeren, minstens klein verschil; ^a Gemiddelde schaalscore, 1= laag, 3= hoog, bijvoorbeeld: "Ik geniet erg van seks" (zie paragraaf 4.9); ^b Gemiddelde schaalscore, 1=laag, 4= hoog, bijvoorbeeld: "Ik vroeg wat de ander lekker vond" (zie paragraaf 4.10); ^c Gemiddelde schaalscore, 1= laag, 3= hoog, bijvoorbeeld "Mijn partner begrijpt hoe ik me voel" (zie paragraaf 4.11); ^d Gemiddelde schaalscore, 1= laag, 3= hoog; ^e Gemiddelde schaalscore, 1=laag, 4= hoog.

Informatie en praten over seks

Seksuele voorlichting op school krijgt van lhb+ jongeren gemiddeld een iets lager cijfer dan van hetero jongeren (Tabel 3.9.5). Dat geldt zowel voor de voorlichting op de basisschool als op de middelbare school. Lhb+ jongeren geven de voorlichting op school gemiddeld een onvoldoende (5,0).

Tabel 3.9.5 Rapportcijfers Seksuele Voorlichting¹ (gemiddelde van 17-24 jarigen)

	Hetero (n=2166)	Lhb+ (n=641)	Totaal (n=2807)
Rapportcijfer SV op de basisschool	5,6	5,0 [▽]	5,5
	(n=5167)	(n=1636)	(n=6803)
Rapportcijfer SV op de middelbare school	5,6	5,0 [▽]	5,4
	(n=5385)	(n=1694)	(n=7079)
Rapportcijfer totaal	5,5	5,0 [▽]	5,4

¹ rapportcijfer werd alleen gevraagd indien deelnemer aangaf op dat schooltype seksuele voorlichting te hebben gekregen; [▽] = lager dan hetero jongeren, zeer klein verschil.

Er zijn kleine verschillen tussen lhb+ jongeren en hetero jongeren in met wie ze zouden praten als ze problemen hebben op het gebied van seks (Tabel 3.9.6). Zo geven lhb+ jongeren iets minder vaak dan hetero jongeren aan met hun vader te praten en juist wat vaker met vriend(inn)en of een dokter.

Tabel 3.9.6 Met wie zouden jongeren praten bij problemen op het gebied van seks (% binnen de groep 17-24 jarigen)

	Hetero (n=5594)	Lhb+ (n=1742)	Totaal (n=7336)
Moeder	34	30	33
Vader	16	9 [▽]	14
Broer, zus of andere familie	17	18	17
Vriend(en) of vriendin(nen)	52	63 [△]	55
Partner	48	50	48
Dokter of hulpverlener	30	39 [△]	32
Iemand anders	1	1	1
Niemand	5	5	5
Weet ik niet	6	7	6

^{▽/△} = lager/hoger dan hetero jongeren, zeer klein verschil.

Online

Lhb+ jongeren zijn actiever in het gebruik van datingapps dan hetero jongeren; ze hebben vaker een datingapp gebruikt, vaker afgesproken via een datingapp en ook vaker seks gehad met iemand via een datingapp (Tabel 3.9.7). Ook hebben lhb+ jongeren meer ervaring met het versturen van naaktfoto's of filmpjes en hebben ze vaker ongewenste sexting door anderen meegemaakt; ongeveer een op de vijf lhb+ jongeren maakte dit mee tegenover ongeveer een op de acht hetero jongeren.

Tabel 3.9.7 Datingapp gebruik en sexting (% van 17-24 jarigen)

	Hetero (n=5594)	Lhb+ (n=1742)	Totaal (n=7336)
Ooit een datingapp gebruikt	31	48 [▲]	35
Afspraak via datingapp in laatste 6 maanden	7	13 [▲]	8
Seks met afspraak via datingapp in laatste 6 maanden	3	9 [▲]	4
Naaktfoto of seksfilmpje gestuurd* (afgelopen 6 maanden)	15	31 [▲]	19
Ongewenst een naaktfoto of seksfilmpje ontvangen (afgelopen 6 maanden)	13	22 [▲]	15

▲= hoger dan hetero jongeren, minstens klein verschil. *minimaal 1 van de volgende dingen gedaan: naaktfoto of seksfilmpje gestuurd, penis/borsten of vagina laten zien tijdens een videochat, gemasturbeerd tijdens een videochat.

3.10 Attitudes ten aanzien van seksuele diversiteit en gender non-conformiteit

Alle jongeren (dus ook heteroseksuele cisgender jongeren) vulden een aantal vragen in over hun opvattingen over uitingen van homoseksualiteit en gender non-conformiteit (Tabel 3.10.1). Jongens hebben vergeleken met meiden en jongeren met een andere genderidentiteit een negatievere houding ten aanzien van uitingen van homoseksualiteit en gender non-conform gedrag, met name wanneer andere jongens afwijken van de gender- en heteronorm. In totaal vindt 11% van de jongeren het niet oké als twee meisjes zoenen op straat; 16% vindt het niet oké als twee jongens dat doen. Ter vergelijking: bijna alle jongeren vinden het een beetje of helemaal oké als een jongen en meisje zoenen op straat; dit verschilt niet voor genderidentiteit.

Hoofdstuk 3

Tabel 3.10.1 Attitude t.a.v. seksuele diversiteit en gender non-conformiteit (% niet oké, alle jongeren), uitgesplitst voor genderidentiteit

	Jongens (n=4567)	Meiden (n=5699)	Anders (n=276)	Totaal (n=10542)
Een jongen die zich meisjesachtig gedraagt ^a	21 [▲]	6 [▼]	4 [▼]	13
Een meisje dat zich jongensachtig gedraagt ^a	15 [▲]	5 [▼]	2 [▼]	9
Twee meisjes die zoenen op straat ^a	14 [△]	8 [▽]	2 [▽]	11
Twee jongens die zoenen op straat ^a	24 [▲]	9 [▼]	3 [▼]	16
Een jongen en een meisje die zoenen op straat	4	4	2	4

▲/▼= hoger/lager dan totale groep, minstens klein verschil; △/▽= hoger/lager dan totale groep, zeer klein verschil; ^aVormen met elkaar de schaal 'Negatieve attitude t.a.v. seksuele diversiteit en gender non-conformiteit'.

Demografische subgroepen van jongeren verschillen in hun attitudes ten aanzien van seksuele diversiteit en gender non-conformiteit (Tabel 3.10.2). We zien meer negatieve attitudes onder jonge jongeren (13-15 jaar), jongeren voor wie geloof een beetje of heel belangrijk is en praktisch opgeleide jongeren. Ook jongeren met een Afrikaanse, Aziatische, Midden- of Zuid-Amerikaanse herkomst hebben een iets negatievere attitude dan jongeren met een Europese, Noord-Amerikaanse of Oceanische herkomst.

Tabel 3.10.2 Negatieve attitude t.a.v. seksuele diversiteit en gender non-conformiteit^a naar demografische kenmerken (alle jongeren)

	n	Totaal
Leeftijd		
13-15 jaar	2417	1,6 [▲]
16-18 jaar	2620	1,5 [△]
19-21 jaar	2909	1,3 [▽]
22-24 jaar	2635	1,3 [▽]
Herkomst		
Europa/N-Amerika/Oceanië	9601	1,4 [▽]
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	920	1,5 [△]
Geloof		
Niet-gelovig/geloof onbelangrijk	6416	1,2 [▽]
Geloof beetje belangrijk	623	1,5 [▲]
Geloof heel belangrijk	703	2,1 [▲]
Opleiding		
Praktisch opgeleid	3835	1,6 [▲]
Theoretisch opgeleid	6664	1,3 [▽]

▲/▽= lager/hoger dan de totale groep, minstens klein verschil; ▽/△= lager/hoger dan de totale groep, zeer klein verschil; ^a Gemiddelde score op basis van de eerste 4 items uit Tabel 3.10 (1 = helemaal oké, 3 = niet oké).

3.11 Verschuivingen in seksuele en genderdiversiteit

In deze paragraaf beschrijven we, waar mogelijk, verschuivingen in seksuele en genderdiversiteit. Voor genderdiversiteit kunnen we verschuivingen tussen 2017 en 2023 bekijken, aangezien er sinds 2017 wordt gevraagd naar genderidentiteit. Voor seksuele diversiteit kunnen we trends vergelijken tussen 2012, 2017 en 2023.

Verschuivingen in genderidentiteit

Sinds de meting van 2017 wordt er naar genderidentiteit gevraagd. Tabel 3.11.1. laat zien dat er voor jongens (toegewezen sekse) geen verschuivingen zijn tussen 2023 en 2017 in genderidentiteit. We zien een kleine afname in het aantal meiden (toegewezen sekse) dat zich met hun toegewezen sekse identificeert. Ze identificeren zich nu juist iets vaker dan in 2017 als genderdivers of geven aan dit (nog) niet te weten.

Tabel 3.11.1 Verschuivingen in genderidentiteit (%)

	Toegewezen jongens		Toegewezen meiden	
	2017	2023	2017	2023
Genderidentiteit	(n=7939)	(n=4656)	(n=12271)	(n=5920)
Zelfde als toegewezen sekse	98,3	97,8	97,1	95,7 [▽]
Transgender	0,4	0,6	0,9	0,7
Genderdivers ¹	0,7	0,8	1,4	2,0 [△]
Anders	0,3	0,2	0,3	0,4
Dat weet ik (nog) niet	0,3	0,6	0,3	1,3 [△]

^{▽/△}= lager/hoger dan bij meting ervóór, zeer klein verschil; ¹ Jongeren identificeren zich als jongen en als meisje of niet als jongen en ook niet als meisje. In 2023 was er een extra antwoordcategorie: tussen jongen en meisje in.

In de totale groep jongeren onder de 25 jaar, zien we dat er nu iets positiever gekeken wordt naar gender non-conform gedrag dan in 2017 (Tabel 3.11.2). Vergeleken met 2017 zijn jongens (toegewezen sekse) nu iets positiever over meiden die zich jongensachtig gedragen en meiden (toegewezen sekse) juist iets positiever over jongens die zich meisjesachtig gedragen.

Tabel 3.11.2 Verschuivingen in attitudes t.a.v. gender non-conform gedrag (% (helemaal) niet goed)

	Toegewezen jongens		Toegewezen meiden	
	2017	2023	2017	2023
	(n=8053)	(n=4597)	(n=12447)	(n=5890)
Een jongen die zich meisjesachtig gedraagt	23	21	8	6 [▽]
Een meisje dat zich jongensachtig gedraagt	17	14 [▽]	6	4

[▽]= lager dan bij meting ervóór, zeer klein verschil.

Verschuivingen in seksuele diversiteit

Om de data vergelijkbaar te maken met 2012 en 2017 is toegewezen sekse gebruikt als uitgangspunt en beschrijven we de resultaten ook voor jongens (toegewezen sekse) en meiden (toegewezen sekse). Tussen 2012 en 2017 zijn weinig verschillen te zien in de mate waarin jongeren seksuele aantrekking voelen tot seksegenoten (Tabel 3.11.3). Van 2017 naar 2023 zijn er iets meer verschuivingen: zowel jongens (89%) als meiden (75%) geven in 2023 aan minder vaak uitsluitend tot de andere sekse aangetrokken te zijn dan in 2017 (resp. 92% en 88%). Bij meiden zijn alle niet-heteroseksuele groepen nu groter dan in 2017, bij jongens zien we enkele kleinere verschillen.

Wanneer we kijken naar de zelfbenoeming van jongeren die enige aantrekking voelen tot seksegenoten zien we ook vooral verschillen tussen 2017 en 2023, waarin zowel jongens als meiden zichzelf vaker anders zien dan hetero, homo/lesbisch of biseksueel; dat geldt nu voor ongeveer één op de vijf meiden en 15% van de jongens tegenover ongeveer één op de acht meiden en 4% van de jongens in 2017. Hierbij moet wel opgemerkt worden dat er in 2023 ook meer mogelijke antwoordopties waren dan in 2012 en 2017, namelijk pan, queer en aoseksueel. In 2023 zien minder jongens (32%) en meiden (7%) met aantrekking tot seksegenoten zichzelf als homo/lesbisch dan in 2017 (respectievelijk 49% en 10%). Bij jongens met aantrekking tot seksegenoten is het percentage dat zichzelf als biseksueel ziet toegenomen van 21% in 2017 naar 32% in 2023.

Tabel 3.11.3 Verschuivingen in seksuele oriëntatie (%)

	Toegewezen jongens			Toegewezen meiden		
	2012	2017	2023	2012	2017	2023
Seksuele aantrekking	n=3173	n=7620	n=4617	n=4531	n=11871	n=5856
Alleen seksegenoten	2	3	3	1	1	2 [▲]
Vooraf seksegenoten	1	1	1	0	1 [△]	3 [▲]
Zowel jongens als meisjes	0	0	1 [△]	1	1	5 [▲]
Vooraf andere sekse	2	2	4 [△]	5	7 [△]	12 [▲]
Alleen andere sekse	94	92	89 [▽]	91	88 [▽]	75 [▽]
Weet ik nog niet	1	1	2 [△]	1	2 [△]	4 [▲]
Zelfbenoeming in 16+ groep die aantrekking voelt tot seksegenoten¹	n=155	n=570	n=381	n=343	n=1323	n=1052
Hetero	20	13	14	41	35	25 [▽]
Homo/lesbisch	43	49	32 [▽]	12	10	7 [▽]
Biseksueel	24	21	32 [▲]	31	32	36
Weet niet	10	13	7 [▽]	12	12	10
Anders ²	3	4	15 [▲]	4	12 [▲]	22 [▲]

▲/▽= lager/hoger dan bij meting ervóór, minstens klein verschil; ▽/△= lager/hoger dan bij meting ervóór, zeer klein verschil; ¹ = in de trendanalyse van 2017 zijn de jongeren die vooral tot andere sekse en beetje tot eigen sekse aangetrokken zijn niet meegenomen. Bij de huidige trendanalyse wel, waardoor de percentages en de *n* iets verschillen t.o.v. de rapportage uit 2017; ² = in 2023 waren er t.o.v. de andere metingen 3 extra antwoordopties: pan, queer en aoseksueel. Deelnemers die één van deze opties kozen, werden bij de groep "Anders" gecategoriseerd.

De meeste jongeren hebben wel eens aan iemand anders verteld niet uitsluitend op de andere sekse te vallen; dit percentage verschilt niet significant over de

Hoofdstuk 3

meetmomenten (Tabel 3.11.4). Ook de gemiddelde leeftijd waarop jongeren dit voor het eerst vertellen verschilt niet significant over tijd.

Tabel 3.11.4 Verschuivingen in coming-out

	Toegewezen jongens			Toegewezen meiden		
	2012	2017	2023	2012	2017	2023
Coming-out gehad (%)	n=112	n=369	n=234	n=111	n=456	n=540
	79	89	89	90	94	96
Gemiddelde leeftijd coming-out	n=91	n=338	n=209	n=99	n=436	n= 520
	16,7 ^a	17,1	17,0	15,8 ^b	16,1	16,1

^a BI: 16,2-17,2; ^b BI: 15,2 - 16,3.

Er zijn geen verschuivingen in de geïnternaliseerde lhb-negativiteit van jongeren met aantrekking tot seksegenoten tussen 2017 en 2023 (Tabel 3.11.5). Tussen 2012 en 2017 was er wel een verschil: meiden leken in 2017 meer moeite te hebben dan in 2012 om anderen te vertellen over dat ze (ook) op meiden vielen.

Tabel 3.11.5 Verschuivingen in geïnternaliseerde lhb-negativiteit (% (helemaal) eens)

	Toegewezen jongens			Toegewezen meiden		
	2012	2017	2023	2012	2017	2023
	(n=111)	(n=369)	(n=215)	(n=111)	(n=456)	(n=437)
Ik vind het geen probleem om te vertellen dat ik (ook) op seksegenoten val	64	65	59	78	58 [▼]	65
Ik vind het heel normaal dat ik (ook) op seksegenoten val	71	80	88	87	90	90
Ik zou liever niet op seksegenoten vallen	30	20	16	8	12	7
Ik ben er trots op dat ik (ook) op seksegenoten val	48	53	44	66	55	54

[▼]= lager dan bij meting ervóór, minstens klein verschil.

Het afkeuren van uitingen van seksuele diversiteit daalt steeds verder over de meetmomenten heen (Tabel 3.11.6). Zo keurde in 2012 ongeveer de helft van de jongens en ongeveer een kwart van de meiden het af als twee jongens elkaar zoenen op straat. In 2017 is dat percentage vrijwel gehalveerd en in 2023 zet die daling verder door: nu keurt nog ongeveer een kwart van jongens dit af en ongeveer een tiende van de meiden.

Tabel 3.11.6 Verschuivingen in attitudes t.a.v. seksuele diversiteit (% (helemaal) niet goed)

	Toegewezen jongens			Toegewezen meiden		
	2012 (n=3173)	2017 (n=7639)	2023 (n=4639)	2012 (n=4531)	2017 (n=11889)	2023 (n=5908)
Twee meisjes zoenen op straat	15	12 [▽]	14	24	13 [▼]	8 [▽]
Twee jongens zoenen op straat	52	28 [▼]	24 [▽]	26	13 [▼]	9 [▽]
Een jongen en een meisje zoenen op straat	5	5	4	7	6 [▽]	4 [▽]

▼= lager dan bij meting ervóór, minstens klein verschil, ▽= lager dan bij meting ervóór, zeer klein verschil.

3.12 Conclusies

Van de jongeren gaf 0,3% aan intersekse te zijn. Intersekse jongeren zijn geboren met een lichaam dat niet voldoet aan de huidige maatschappelijke normen voor man of vrouw. In totaal is 3,3% van de jongeren transgender of genderdivers. Bij deze jongeren komt hun genderidentiteit niet volledig overeen met hun toegewezen sekse bij geboorte of ze geven aan nog niet te weten hoe ze zich voelen (genderidentiteit). Jongens (toegewezen sekse) zijn vaker cisgender dan meiden (toegewezen sekse). Meiden (toegewezen sekse) zijn vaker genderdivers dan jongens. Vergelijken met 2017 zijn meidehoon (toegewezen sekse) nu wat minder vaak cisgender en juist wat vaker genderdivers of weten ze nog niet hoe ze zich voelen.

Wat betreft seksuele oriëntatie zien we dat zien we dat ongeveer een op de negen jongens (11%) en ongeveer een kwart van de meiden (24%) zich niet uitsluitend aangetrokken voelt tot het tegenovergestelde gender. Bij jongeren met een andere genderidentiteit zien we de meeste variatie in seksuele aantrekking: ongeveer een op de vijf heeft alleen aantrekking tot meiden, een op de vijf vooral tot meiden, maar ook wel tot jongens en nog eens een op de vijf evenveel tot meiden als tot jongens. Van de jongeren van 16,5 jaar en ouder ziet 82% zichzelf als hetero. De rest ziet zichzelf anders, geeft aan dit niet te weten of wil het niet zeggen. Zes procent van de jongeren heeft ooit seks gehad met iemand van dezelfde toegewezen sekse. Er zijn nu minder jongeren dan in 2017 die aangeven dat ze alleen tot seksegenoten aangetrokken zijn. Jongeren met enige aantrekking tot seksegenoten noemen zich minder vaak dan in 2017 homo of lesbisch en gebruiken juist vaker een ander label; jongens noemen zich nu vaker biseksueel.

Hoofdstuk 3

Als we kijken naar alle jongeren onder de 25 jaar zien we dat minder jongeren uitingen van seksuele diversiteit afkeuren. Zo keurde in 2012 ongeveer de helft van de jongens (toegewezen sekse) en ongeveer een kwart van de meiden het af als twee jongens elkaar zoenen op straat. In 2017 is dat percentage vrijwel gehalveerd en in 2023 zet die daling verder door. Nu keurt nog ongeveer een kwart van jongens en ongeveer een tiende van de meiden dit af. Ook gender non-conform gedrag wordt in 2023 iets positiever beoordeeld door jongeren dan in 2017.

Ondanks de toegenomen acceptatie van leeftijdsgenoten, hebben lhbt+ jongeren nog steeds een lager seksueel en mentaal welzijn dan cisgender en heteroseksuele jongeren. Zo scoren lhbt+ jongeren lager op positieve seksuele gevoelens, lichaamsbeeld, mentale gezondheid, tevredenheid met relatie en hun seksleven. Daarnaast hebben lhbt+ jongeren vaker dan heteroseksuele en cisgender jongeren te maken met seksuele grensoverschrijding en seksuele problemen. Er waren echter ook overeenkomsten tussen lhbt+ jongeren en hetero en cisgenderjongeren. Zo waren er bijvoorbeeld geen verschillen in of iemand ooit een relatie had gehad en condoomgebruik met laatste sekspartner. Op een enkele uitkomstmaat scoorden lhb+ of transgender jongeren juist wat positiever dan heteroseksuele of cisgender jongeren. Zo hebben lhb+ jongeren wat vaker ooit een orgasme gehad dan heteroseksuele jongeren en hebben transgender jongeren minder vaak dan cisgender jongeren ooit seks onder invloed van alcohol gehad.

Hoofdstuk 4 Latere seksuele ervaringen

Hanneke de Graaf & Koenraad Vermey

In dit hoofdstuk gaan we in op (seksuele) relaties tussen partners en op de kwaliteit van het huidige seksleven. Eerst komt de huidige vaste relatie aan bod. Vervolgens beschrijven we hoeveel verschillende sekspartners jongeren hebben gehad en wat de kenmerken zijn van de laatste sekspartner. Vervolgens komt seksueel gedrag aan bod: wat doen jongeren en hoe vaak? Ook gaan we in op alcohol- en drugsgebruik bij seks en seks tegen betaling. Daarna beschrijven we belevingsaspecten: seksuele motieven, seksuele gevoelens, seksuele interacties, lichaamsbeeld, seksuele tevredenheid en seksuele problemen (zoals orgasme problemen of pijn bij seks). Afsluitend beschrijven we de belangrijkste verschillen met 2012 en 2017.

4.1 Relaties

Twee derde van de jongeren van 13 tot en met 24 jaar is single (Tabel 4.1.1). Een kwart van de jongeren heeft wel een relatie, maar woont niet samen. Een kleine groep woont samen met een vaste partner. Meiden hebben vaker een vaste relatie (36%) dan jongens (27%). Voor een kwart van de jongeren duurt of duurde de laatste relatie 2 jaar of langer. Dat is voor meiden vaker het geval dan voor jongens.

Tabel 4.1.1 Relatiestatus en relatieduur (%)

	Jongens	Meiden	Totaal
Relatiestatus	n=4651	n=5907	n=10558
Single	73 [▲]	64	68
Vaste relatie, niet samenwonend	23	27 [▲]	25
Samenwonend	4	10 [▲]	7
Relatieduur (huidige of laatste relatie)	n=28450	n=3878	n=6723
Minder dan 3 maanden	19 [▲]	16	17
3 tot 6 maanden	20 [▲]	16	18
6 maanden tot 1 jaar	19 [▲]	16	17
1 tot 2 jaar	21	21	21
2 tot 5 jaar	17	22 [▲]	20
5 jaar of langer	4	8 [▲]	6

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; △= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

Hoofdstuk 4

Het aantal jongeren met een relatie neemt toe met het ouder worden. Negen op de tien 13- tot en met 15-jarigen is single, tegenover vijf op de tien jongens en vier op de tien meiden van 22 tot en met 24 jaar. Een op de zeven jongens en twee op de zeven meiden in de oudste leeftijdsgroep woont samen. Jongens met een Afrikaanse, Aziatische of Midden- of Zuid-Amerikaanse herkomst zijn iets vaker single, terwijl meiden met dezelfde herkomst iets vaker samenwonen. Jongens die niet geloven of die het geloof niet belangrijk vinden, hebben vaker een vaste relatie dan gelovige jongens. Bij meiden zijn het vooral degenen die het geloof heel belangrijk vinden die vaker single zijn en minder vaak een vaste relatie hebben zonder samen te wonen.

Tabel 4.1.2 Relatiestatus naar demografische kenmerken (%)

	Jongens			Meiden			
	n	Single	Vaste relatie, niet samenwonend	Samenwonend	Single	Vaste relatie, niet samenwonend	Samenwonend
Leeftijd							
13-15 jaar	2406	89 [▲]	11 [▼]	0 [▼]	86 [▲]	14 [▼]	0 [▼]
16-18 jaar	2608	81 [▲]	19 [▼]	0 [▼]	75 [▲]	24 [▼]	1 [▼]
19-21 jaar	2909	70	28 [▲]	2 [▼]	57 [▼]	36 [▲]	7 [▼]
22-24 jaar	2635	54 [▼]	31 [▲]	14 [▲]	42 [▼]	30 [▲]	28 [▲]
Opleidingsniveau							
Praktisch opgeleid	3767	74	22	4	63	26	11
Theoretisch opgeleid	6645	72	24	5	64	28	9
Herkomst							
Europa/N-Amerika/Oceanië	9588	72 [▽]	24 [△]	4	64	27	9 [▽]
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	920	80 [△]	15 [▽]	5	62	25	13 [△]
Geloof^a							
Onbelangrijk of niet gelovig	6416	65 [▽]	29 [△]	6	54 [▼]	33 [▲]	13
Beetje belangrijk	623	74 [△]	20 [▽]	6	52	36	13
Heel belangrijk	703	77 [△]	19 [▽]	4	71 [▲]	17 [▼]	12

▼/▲= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, minstens klein verschil; ▽/△= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, zeer klein verschil; ^a Alleen in BRP-steekproef (vanaf 16,5 jaar) gevraagd.

4.2 Aantal sekspartners

Aan jongeren die ooit seks hebben gehad⁸, is gevraagd met hoeveel verschillende partners zij dit in hun hele leven en in de laatste 6 maanden hebben gedaan. Het antwoord op deze open vraag is gecategoriseerd.

Van de jongeren die ooit seks hebben gehad, heeft 37% één sekspartner gehad, 25% twee of drie sekspartners en 38% vier of meer sekspartners (Tabel 4.2.1). Jongens en meiden verschillen niet van elkaar in dit opzicht. Een op de zes seksueel ervaren jongeren had geen sekspartner in het afgelopen half jaar, twee op de drie had één sekspartner en een op de vijf had twee of meer sekspartners in het afgelopen half jaar. Jongens hadden iets vaker geen of juist vier of meer sekspartners in het afgelopen half jaar dan meiden.

Tabel 4.2.1 Aantal sekspartners ooit en laatste 6 maanden (% seksueel ervaren jongeren)

	Jongens	Meiden	Totaal
	n=2200	n=3256	n=5456
Aantal partners ooit in categorieën			
Een	37	37	37
Twee of drie	25	26	25
Vier of meer	39	37	38
Aantal sekspartners laatste 6 maanden			
Geen	20 [▲]	13	16
Een	59	69 [▲]	64
Twee of meer	22 [▲]	18	20

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil.

Het aantal verschillende sekspartners dat jongeren in hun leven hebben gehad, hangt vooral samen met leeftijd en – voor de meiden – met geloof (Tabel 4.2.2). Hoe ouder jongeren zijn, hoe meer sekspartners zij logischerwijs hebben gehad. Daarnaast hebben niet-gelovige meiden meer verschillende partners en meiden die het geloof een beetje of erg belangrijk vinden juist minder.

⁸ Met seks bedoelen we elkaar vingeren of aftrekken, orale, vaginale en anale seks.

Hoofdstuk 4

Tabel 4.2.2 Aantal sekspartners ooit (% seksueel ervaren jongeren)

	Jongens				Meiden		
	n	1	2 of 3	≥4	1	2 of 3	≥4
Leeftijd							
13-15 jaar	182	62 [▲]	22	16 [▼]	78 [▲]	18	4 [▼]
16-18 jaar	1104	56 [▲]	26	18 [▼]	54 [▲]	25	21 [▼]
19-21 jaar	1975	34	26	39	35	30 [▲]	34
22-24 jaar	2195	29 [▼]	24	48 [▲]	28 [▼]	23 [▼]	49 [▲]
Opleidingsniveau							
Praktisch opgeleid	1722	39	25	35	39	25	35
Theoretisch opgeleid	3684	35	25	40	36	26	39
Herkomst							
Europa/N-Amerika/Oceanië	5039	37	25	38	37	26	38
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	412	30	23	46	38	25	37
Geloof							
Onbelangrijk of niet gelovig	4568	34	26	40	32 [▼]	26	42 [▲]
Beetje belangrijk	388	43	22	35	40	30	30 [▼]
Heel belangrijk	220	44 ^a	20 ^b	36 ^c	67 [▲]	18 [▼]	15 [▼]

▼/▲= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, minstens klein verschil; ▼/△= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, zeer klein verschil. ^a BI = 33-56; ^b BI = 12-30; ^c BI = 26-49.

Het aantal sekspartners in de afgelopen 6 maanden stijgt minder duidelijk mee met de leeftijd. Voor geloof zien we een vergelijkbare samenhang met het aantal sekspartners ooit: meiden die het geloof erg belangrijk vinden hadden vaker geen seks en minder vaak twee partners of meer in de afgelopen 6 maanden.

Latere seksuele ervaringen

Tabel 4.2.3 Aantal sekspartners afgelopen 6 maanden (% seksueel ervaren jongeren)

	Jongens				Meiden		
	n	0	1	≥2	0	1	≥2
Leeftijd							
13-15 jaar	173	43 [▲]	41 [▼]	16	11	78	12
16-18 jaar	1098	23	57	20	17 [▼]	66	17
19-21 jaar	1975	17 [▼]	58	25 [▲]	15	65 [▼]	20
22-24 jaar	2195	19	61	21	11 [▲]	72 [▲]	17
Opleidingsniveau							
Praktisch	1714	24 [▲]	58	19 [▼]	15 [▲]	70	15 [▼]
Theoretisch	3677	17 [▼]	60	23 [▲]	12 [▼]	68	20 [▲]
Herkomst							
Europa/N-Amerika/Oceanië	5026	19	59	22	13	68	19
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	410	24	54	22	14	70	15
Geloof							
Onbelangrijk of niet gelovig	4568	18	60	22	13	67 [▼]	20 [▲]
Beetje belangrijk	388	21	57	21	11	76 [▲]	13 [▼]
Heel belangrijk	220	23 ^a	53 ^b	24 ^c	25 [▲]	71	5 [▼]

▼/▲= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, minstens klein verschil; ▼/▲= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, zeer klein verschil. ^a BI = 15-35; ^b BI = 41-65; ^c BI = 15-36.

4.3 Type sekspartner

We vroegen jongeren of ze een relatie hadden met hun laatste sekspartner en hoe vaak ze seks hadden met deze sekspartner. Op basis hiervan zijn drie typen sekspartners geconstrueerd (Tabel 4.3.1). Voor twee op de drie jongeren was de laatste sekspartner een vaste partner, voor een op de vijf een losse sekspartner en voor een op de zeven iemand met wie ze eenmalig seks hadden (een one-nightstand). Voor jongens was de laatste partner vaker een one-nightstand of losse partner, voor meiden vaker een vaste partner.

Tabel 4.3.1 Type laatste sekspartner (%)

	Jongens n=2303	Meiden n=3317	Totaal n=5620
Losse partner, één keer seks (one-nightstand)	16 [▲]	12	14
Losse partner, vaker seks (seksmaatje)	22 [▲]	17	20
Vaste partner	62	71 [▲]	66

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil.

Hoofdstuk 4

De laatste sekspartner was in de oudste leeftijdsgroep minder vaak een one-nightstand en vaker een vaste partner dan in de jongere groepen (Tabel 4.3.2). Daarnaast geven praktisch opgeleide meiden iets vaker aan dat de laatste sekspartner een vaste partner was dan theoretisch opgeleide meiden. Tenslotte is de laatste partner minder vaak een one-nightstand of losse sekspartner voor meiden die het geloof heel belangrijk vinden.

Tabel 4.3.2 Type sekspartner naar demografische kenmerken (%)

	n	Jongens			Meiden		
		one-nightstand	losse partner, vaker seks	vaste partner	one-nightstand	losse partner, vaker seks	vaste partner
Leeftijd							
13-15 jaar	241	10	22	68	10	12	78
16-18 jaar	1167	21 [▲]	23	57 [▼]	20	17	63 [▼]
19-21 jaar	2008	19	24	58 [▼]	13	18	69
22-24 jaar	2204	13 [▼]	20	66 [▲]	8 [▼]	17	75 [▲]
Opleidingsniveau							
Praktisch	1800	15	22	63	10	14 [▽]	76 [△]
Theoretisch	3765	17	22	61	13	19 [△]	69 [▽]
Herkomst							
Europa/N-Amerika/Oceanië	5186	17	21	62	11	18	70
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	427	16	28	56	13	12	75
Geloof							
Onbelangrijk of niet gelovig	4635	17	22	61	13 [▲]	19 [▲]	69 [▼]
Beetje belangrijk	395	18	25	57	9	14	77
Heel belangrijk	228	18 ^a	20 ^b	62 ^c	5 [▼]	6 [▼]	89 [▲]

▼/▲= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, minstens klein verschil; ▽/△= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, zeer klein verschil; ^a CI = 11-30; ^b CI = 12-31; ^c CI = 50-73.

Latere seksuele ervaringen

De meeste jongeren ontmoeten hun (seks)partners via vrienden, kennissen of familie (25%) of op school (23%) (Tabel 4.3.3). De online ontmoetingsplekken staan echter nu op de derde plaats: 18% van de seksueel ervaren jongeren geeft aan dat ze hun laatste partner hier hebben ontmoet.

Tabel 4.3.3 Ontmoetingslocatie laatste sekspartner (% seksueel ervaren jongeren)

	Jongens n=2306	Meiden n=3318	Totaal n=5624
Via school	25 [△]	21	23
Via werk	7	9	8
Via vrienden, kennissen of familie	22	28 [△]	25
Via een feestje of uitgaan	16	15	16
Online (bijvoorbeeld datingapp, sociale media)	19	17	18
Van vakantie	4	4	4
Ergens anders van	7	7	7

[△]= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

De locatie waar men de laatste partner ontmoette hangt samen met het type partner (Tabel 4.3.4). Vaste partners ontmoette men bijvoorbeeld vaker op school of op het werk, terwijl op feestjes of via het uitgaansleven vaker one-nightstands of losse sekscontacten tot stand komen. Een sekspartner ontmoet op vakantie is vaker een one-nightstand. Opvallend is dat de verschillende typen sekspartners ongeveer even vaak online zijn gevonden.

Tabel 4.3.4 Type sekspartner naar ontmoetingslocatie (%)

	one-nightstand n=782	losse partner, vaker seks n=1115	vaste partner n=3711
Via school	13 [▼]	16 [▼]	26 [▲]
Via werk	5 [▼]	7	9 [▲]
Via vrienden, kennissen of familie	23	26	25
Via een feestje of uitgaan	28 [▲]	21 [▲]	12 [▼]
Online (bijvoorbeeld datingapp, sociale media)	16	18	18
Van vakantie	10 [▲]	5	2 [▼]
Ergens anders van	5	6	7

^{▼/▲}= lager/hoger dan in de totale groep, minstens klein verschil.

4.4 Masturbatie- en seksfrequentie

Voor masturberen en seks met een partner is nagevraagd hoe vaak jongeren dit deden in de afgelopen 6 maanden (masturberen) of 4 weken (seks met een partner). In Hoofdstuk 2 zagen we al dat een kleiner deel van de meiden dan van de jongens ooit gemasturbeerd heeft. Hier zien we dat jongens ook frequenter masturberen dan meiden. Van alle jongeren die ooit gemasturbeerd hebben, masturbeert meer dan de helft van de jongens (57%) minstens een paar keer per week, terwijl een op de vijf meiden (22%) in deze groep deze frequentie haalt. De verschillen tussen jongens en meiden zijn iets kleiner voor de frequentie van seks met iemand anders. Binnen de groep jongeren die ooit seks hebben gehad, hadden jongens iets vaker dan meiden geen seks in de afgelopen 4 weken.

Tabel 4.4.1 Frequentie masturberen en seks met een partner (%)

	Jongens	Meiden	Totaal
Masturbatiefrequentie afgelopen 6 maanden*	n=3808	n=3739	n=7547
Nooit	3	7 [▲]	5
Minder dan 1 keer per maand	4	16 [▲]	9
1 keer per maand	3	10 [▲]	6
2 tot 3 keer per maand	10	22 [▲]	15
1 keer per week	22	22	22
Een aantal keren per week	47 [▲]	21	36
Elke dag	10 [▲]	1	6
Seksfrequentie afgelopen 4 weken**	n=2287	n=3310	n=5597
Nooit	36 [▲]	28	32
1 keer	8	8	8
2 of 3 keer	15	18 [▲]	17
1 keer per week	11	13	12
Een aantal keren per week	28	31 [▲]	29
Elke dag	2 [▲]	1	1

[▲]= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; *Alleen jongeren die ooit gemasturbeerd hebben; ** Alleen jongeren die ooit seks hebben gehad.

Relatiestatus is de belangrijkste voorspeller van zowel masturbatie- als seksfrequentie. Singles masturberen vaker en hebben minder vaak seks met iemand anders dan jongeren die een relatie hebben, al dan niet samenwonend. Opleidingsniveau en geloof spelen daarnaast een rol voor masturbatiefrequentie: praktisch opgeleide jongeren en gelovige jongeren masturberen minder vaak dan theoretisch opgeleide jongeren en jongeren die niet gelovig zijn of die het geloof

Latere seksuele ervaringen

niet belangrijk vinden. Seksfrequentie hangt naast relatiestatus samen met leeftijd: in de oudste groep hebben zowel jongens als meiden het meest frequent seks met iemand anders. Dit hangt wellicht ook samen met het feit dat jongeren vaker een vaste partner hebben als ze ouder zijn.

Tabel 4.4.2 Masturbatie- en seksfrequentie naar demografische kenmerken (M)

	Masturbatiefrequentie afgelopen 6 maanden*			Seksfrequentie afgelopen 4 weken**		
	n	♂	♀	n	♂	♀
Leeftijd						
13-15 jaar	777	4,3	2,9	224	1,5	1,3 [▽]
16-18 jaar	1854	4,2	3,1	1161	1,6 [▽]	1,8 [▽]
19-21 jaar	2500	4,3	3,1	2008	1,9	2,2
22-24 jaar	2416	4,2	3,0	2204	2,1 [△]	2,3 [△]
Opleiding						
Praktisch opgeleid	2363	4,0 [▽]	2,9 [▽]	1793	1,9	2,1
Theoretisch opgeleid	5100	4,4	3,1	3751	1,9	2,2
Herkomst						
Europa/N-Amerika/Oceanië	6940	4,3	3,0	5166	1,9	2,1
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	596	4,2	3,2	425	1,7	2,2
Geloof						
Onbelangrijk of niet gelovig	5717	4,3 [△]	3,1 [△]	4635	2,0	2,2
Beetje belangrijk	495	4,2	3,0	395	1,7	2,2
Heel belangrijk	370	3,7 [▽]	2,6 [▽]	228	1,7	2,1
Relatiestatus						
Single	4620	4,4 [△]	3,3 [▲]	2551	0,8 [▽]	0,8 [▽]
Vaste relatie, niet samenwonend	2337	4,1 [▽]	2,9 [▽]	2427	3,1 [▲]	3,0 [▲]
Samenwonend	578	3,6 [▽]	2,5 [▽]	617	3,1 [▲]	2,9 [▲]

[▽]/[▲]= lager/hoger dan bij andere jongens of meiden, minstens klein verschil; [▽]/[△]= lager/hoger dan bij andere jongens of meiden, zeer klein verschil; ^a Gemiddelde op 7-puntsschaal (0=nooit, 6=dagelijks); ^b Gemiddelde op 6-puntsschaal (0=0 keer, 5=dagelijks); *Alleen jongeren die ooit gemasturbeerd hebben; ** Alleen jongeren die ooit seks hebben gehad.

4.5 Vormen van seksueel gedrag

Aan de jongeren die ooit seks hebben gehad is gevraagd welke seksuele handelingen ze met hun laatste sekspartner hebben verricht. Aan jongeren met ervaring met orale, vaginale of anale seks is ook gevraagd wanneer ze dit voor het laatst gedaan hebben. Dit geeft inzicht in de mate waarin deze vormen van seks na de eerste ervaringen deel uitmaken van het gedragsrepertoire. Van de seksueel ervaren jongeren had het merendeel manuele, orale en/of vaginale seks met de laatste sekspartner. Anale seks is een uitzondering: van de via brieven geworven seksueel ervaren jongeren deed 10% van de jongens en 7% van de meiden dit met de laatste sekspartner. Vingeren lijkt iets vaker deel uit te maken van het gedragsrepertoire dan aftrekken, en pijpen weer vaker dan beffen. Jongens geven vaker dan meiden aan dat vingeren of beffen deel uitmaakte van de interactie met de laatste sekspartner, terwijl meiden juist vaker aangeven dat pijpen of aftrekken plaatsvond. Dit kan erop wijzen dat passieve vormen van seks (dus: gevingerd of gepijpt worden) iets minder vaak worden gerapporteerd.

Tabel 4.5.1 Vormen van seks met laatste sekspartner (%)

	Jongens n=2346	Meiden n=3336	Totaal n=5682
Vaginale seks	78	83 [△]	80
Vingeren	80 [▲]	71	76
Aftrekken	54	73 [▲]	63
Pijpen	54	66 [▲]	60
Beffen	58 [△]	49	54
Seksspeeltjes gebruiken [°]	21	22	22
Kontlikken [°]	10 [△]	7	8
Anale seks [°]	10 [△]	7	9

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; △= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil; ° Alleen gevraagd aan via brieven geworven jongeren (vanaf 16,5 jaar).

Latere seksuele ervaringen

Tabel 4.5.2 laat voor jongeren die ervaring hebben met respectievelijk orale, vaginale of anale seks zien wanneer ze dit voor het laatst deden. Jongeren die ooit orale of vaginale seks hadden, deden dit over het algemeen ook recent. Deze gedragingen nemen jongeren dus vaak op in hun seksuele gedragsrepertoire. Dit is anders voor anale seks. Voor 49% van de jongens en 59% van de meiden met ervaring met anale seks was de laatste keer meer dan een half jaar geleden.

Tabel 4.5.2 Hoe recent laatste keer orale, vaginale of anale seks (%)

	Orale seks		Vaginale seks		Anale seks	
	♂	♀	♂	♀	♂	♀
	n=2018	n=3000	n=1896	n=2941	n=532	n=777
In de laatste 7 dagen	40	41	46	54 [▲]	11 [▲]	6
Tussen 7 dagen en 1 maand geleden	20	25 [△]	18	19	16 [▲]	11
Tussen 1 maand en 6 maanden geleden	20	18	18 [▲]	14	24	23
Tussen 6 maanden en 1 jaar geleden	8	7	7	6	12	15
Meer dan 1 jaar geleden	11 [△]	9	11 [▲]	7	37	44 [▲]

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; △= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

4.6 Seks na middelengebruik

Seks na het gebruik van alcohol of drugs is alleen uitgevraagd bij jongeren met seksuele ervaring die via brieven van het CBS geworven zijn. Zeven op de tien seksueel ervaren jongens en meiden had in de afgelopen 12 maanden seks onder invloed van alcohol (Tabel 4.6.1). Een op de vijf seksueel ervaren jongens en een op de zes seksueel ervaren meiden had seks na gebruik van hasj of wiet. Seks onder invloed van andere middelen komt minder vaak voor, namelijk bij een op de tien seksueel ervaren jongeren.

Tabel 4.6.1 Seks na middelengebruik in laatste 12 maanden (% seksueel ervaren jongeren^a)

	Jongens	Meiden	Totaal
	n=2127	n=3132	n=5259
Alcohol	70	72	71
Hasj of wiet	20	16	18
Harddrugs (zoals XTC of cocaïne)	10	9	10

^a Niet gevraagd aan via scholen geworven jongeren.

Hoofdstuk 4

Onder seksueel ervaren 16- tot en met 18-jarigen komt seks na het gebruik van alcohol minder vaak voor dan onder jongeren die ouder zijn (Tabel 4.6.2). Bij seks na het gebruik van drugs (softdrugs of harddrugs) geldt dit enkel voor jongens. Daarnaast speelt vooral geloof een rol voor seks onder invloed van alcohol. Jongens en meiden die het geloof heel belangrijk vinden, geven minder vaak aan dat ze in het afgelopen half jaar seks hebben gehad onder invloed van alcohol.

Tabel 4.6.2 Seks na middelengebruik naar demografische kenmerken (%)

	n	Seks onder invloed van alcohol		Seks onder invloed van drugs	
		Jongens	Meiden	Jongens	Meiden
Leeftijd					
16-18 jaar	1047	57▼	65▼	18▼	18
19-21 jaar	2008	73	74	27	23
22-24 jaar	2204	73▲	73	25	21
Opleidingsniveau					
Praktisch	1583	65▼	67▼	25	23
Theoretisch	3630	73△	75△	24	20
Herkomst					
Europa/N-Amerika/Oceanië	4867	71	73	24	20▼
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	392	64	67	26	28△
Geloof					
Onbelangrijk of niet gelovig	4635	73▲	75▲	26	21
Beetje belangrijk	395	60▼	66▼	19	23
Heel belangrijk	228	41▼ ^a	43▼	14 ^b	14

▼/▲= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, minstens klein verschil; ▼/△= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, zeer klein verschil. ^a CI = 30-52; ^b CI = 7-25.

4.7 Betaalde seks en ruilseks

Alleen jongeren die zijn geworven via brieven van het CBS hebben enkele vragen beantwoord over betaalde seks en ruilseks. Onder betaalde seks verstaan we het geven of ontvangen van geld voor seks of erotisch materiaal. Ruilseks is gedefinieerd als het geven of ontvangen van iets anders voor seks, bijvoorbeeld drankjes, kleding of een slaappleats.

Latere seksuele ervaringen

Een zeer klein deel van de jongens heeft wel eens geld betaald voor seks (3,4%), geld betaald voor naaktfoto's of seksfilmpjes van iemand anders (1,3%) of iets anders gegeven voor seks (0,8%) (Tabel 4.7.1). Geld of iets anders geven voor seks komt minder vaak voor bij meiden. Geld of iets anders ontvangen voor seks komt bij zowel bij jongens als bij meiden zelden voor.

Tabel 4.7.1 Betaalde seks en ruilseks (%)

	Jongens	Meiden	Totaal
	n=3315	n=4428	n=7743
Ik gaf iemand geld voor seks	3,4 [▲]	0,1	1,8
Ik gaf iemand dure spullen, drank, drugs of een slaappleaats voor seks	0,8 [△]	0,2	0,5
Ik gaf iemand geld voor naaktfoto's of seksfilmpjes van diegene	1,3 [△]	0,3	0,8
Ik kreeg geld voor seks	0,8	0,8	0,8
Ik kreeg dure spullen, drank, drugs of een slaappleaats voor seks	0,6	0,7	0,7
Ik kreeg geld voor mijn eigen naaktfoto's of seksfilmpjes	0,5	0,9	0,7

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; △= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

Door de kleine aantallen vallen er maar weinig demografische verschillen op in betaalde seks en ruilseks (Tabel 4.7.2). Leeftijd speelt bij jongens wel een belangrijke rol: van de 22- tot en met 24-jarige jongens heeft 8% wel eens geld of iets anders gegeven voor seks of erotisch beeldmateriaal. Daarnaast zeggen praktisch opgeleide jongens iets vaker dat ze wel eens iets hebben gegeven voor seks of erotisch beeldmateriaal, terwijl praktisch opgeleide meiden iets vaker aangeven geld of iets anders te hebben ontvangen.

Tabel 4.7.2 Betaalde seks en ruilseks naar demografische kenmerken (%)

	n	Geld of iets anders gegeven	Geld of iets anders gekregen	
		Jongens	Jongens	Meiden
Leeftijd				
16-18 jaar	2438	1 [▼]	1	1
19-21 jaar	2909	3 [▼]	1	2
22-24 jaar	2635	8 [▲]	2	2
Opleidingsniveau				
Praktisch	3395	7 [△]	2	3 [△]
Theoretisch	6425	3 [▽]	1	1 [▽]
Herkomst				
Europa/N-Amerika/Oceanië	9075	4	1	2
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	838	5	2	2
Geloof				
Onbelangrijk of niet gelovig	6416	4	1	2
Beetje belangrijk	623	6	1	1
Heel belangrijk	703	5	2	2

▼/▲= lager/hoger dan in de totale groep, minstens klein verschil; ▽/△= lager/hoger dan in de totale groep, zeer klein verschil; *Groep te klein om verschillen te kunnen toetsen.

4.8 Seksuele motieven

Aan de jongeren met seksuele ervaring is gevraagd naar de redenen om seks te hebben (Tabel 4.8.1). De meest genoemde redenen zijn positief. Seksueel plezier wordt iets vaker genoemd als reden om seks te hebben dan intimiteit. Zo zeggen ongeveer vier op de vijf jongeren dat ze vaak seks hebben 'omdat ze het lekker vinden' of 'omdat ze opgewonden zijn'. Jongens zeggen dit wel iets vaker dan meiden. Jongens zeggen ook vaker dan meiden dat ze het voor de ander doen, bijvoorbeeld 'om de ander te laten genieten' of 'om de ander een plezier te doen'. Daarentegen zeggen meiden vaker dan jongens dat ze seks hebben 'om heel dicht bij de ander te zijn'.

Latere seksuele ervaringen

Tabel 4.8.1 Motieven voor seks (%)

	Jongens (n=2081)			Meiden (n=3107)			Totaal (n=5186)		
	Nooit	Soms	Vaak	Nooit	Soms	Vaak	Nooit	Soms	Vaak
Om emotioneel dicht bij de ander te zijn ^a	21 [▲]	34	45	14	31	55 [▲]	17	33	50
Omdat ik me opgewonden voel ^a	4	15	81 [△]	4	22 [△]	74	4	19	77
Omdat ik het lekker vind ^a	3	12	85 [△]	3	19 [△]	78	3	16	81
Om de ander te laten genieten ^a	4	19	77 [▲]	7	31 [▲]	62	6	25	69
Omdat ik verliefd ben ^a	18 [△]	23 [△]	59	13	19	68 [△]	16	21	63
Om de ander een plezier te doen ^a	15	30	55 [▲]	20 [▲]	41 [▲]	39	18	36	47
Om de ander niet te verliezen	80	14	6	78	17	5	79	15	6

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; △= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil; ^a Vormen met elkaar de schaal 'Positieve motieven'.

Deze motieven (behalve "om de ander niet te verliezen") vormen samen de schaal "positieve motieven". Oudere jongeren en theoretisch opgeleide jongeren scoren iets hoger op deze schaal dan jongere en praktisch opgeleide jongeren.

Tabel 4.8.2 Positieve motieven voor seks naar demografische kenmerken (%)

	n	Jongens	Meiden
Leeftijd			
13-15 jaar	267	2,2 [▼]	2,2 [▼]
16-18 jaar	1074	2,5 [▽]	2,4 [▽]
19-21 jaar	1840	2,6	2,5
22-24 jaar	2008	2,6 [△]	2,6 [△]
Opleidingsniveau			
Praktisch	1656	2,5 [▽]	2,5 [▽]
Theoretisch	3484	2,6 [△]	2,6 [△]
Herkomst			
Europa/N-Amerika/Oceanië	4786	2,6	2,5
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	396	2,5	2,6
Geloof			
Onbelangrijk of niet gelovig	4245	2,6	2,5
Beetje belangrijk	354	2,6	2,6
Heel belangrijk	201	2,5 ^a	2,6

▼/▲= lager/hoger dan bij andere jongeren, minstens klein verschil; ▽/△= lager/hoger dan bij andere jongeren, zeer klein verschil; ^a CI = 2,3-2,6.

4.9 Seksuele gevoelens

Jongeren denken over het algemeen positief over seks. In de totale groep zegt maar een klein deel zich te schamen als ze seksuele gevoelens hebben, in de onervaren groep vindt maar een klein deel van de jongeren seks 'vies' en in de ervaren groep vindt het merendeel van de jongeren seks belangrijk. Het zelfbeeld is bij meiden wel iets minder positief dan bij jongens. Zo vindt een iets groter deel van de onervaren meiden seks 'vies' en zeggen onervaren meiden ook iets vaker dat ze nog niet aan seks toe zijn (56%) dan jongens (35%).

Daarnaast is er een duidelijk verschil tussen de seksen zichtbaar voor genieten: 85% van de jongens zegt erg van seks te genieten, tegenover 75% van de meiden. Jongens voelen zich wel iets vaker schuldig na masturberen dan meiden, maar dat komt misschien ook daar het verschil tussen jongens en meiden in ervaring met deze vorm van seksueel gedrag.

Tabel 4.9.1 Gevoelens over seks (% (helemaal) mee eens)

	Jongens	Meiden	Totaal
Onervaren met seks	n=2189	n=2419	n=4608
Ik vind seks vies	3	6 [△]	5
Ik ben nog niet aan seks toe	35	56 [▲]	45
Ervaren met masturberen	n=3480	n=3752	n=7593
Ik voel me schuldig na het masturberen	14 [△]	8	11
Ervaren met seks	n=2325	n=3331	n=5656
Ik geniet erg van seks ^a	85 [▲]	75	80
Seks is voor mij belangrijk ^a	58	55	57
Ik weet wat ik lekker vind op het gebied van seks ^a	66	63	64
Totale groep	n=4568	n=5795	n=10354
Ik schaam me als ik seksuele gevoelens heb ^a	6	6	6
Ik wil van alles uitproberen op het gebied van seks ^a	40 ^r	31	36
Ik denk dat ik best aantrekkelijk ben ^a	42 ^r	38	40

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; △= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil; ^a Vormen met elkaar de schaal 'Positieve seksuele gevoelens' (voor ervaren jongeren).

De vragen die zijn voorgelegd aan seksueel ervaren jongeren vormen een betrouwbare schaal, die we "positieve seksuele gevoelens" noemen. Leeftijd, opleidingsniveau en geloof hangen samen met de mate waarin ervaren jongeren deze gevoelens hebben, maar de verschillen zijn erg klein. Dat geldt niet voor de

Latere seksuele ervaringen

samenhang met leeftijd bij meiden. Meiden jonger dan 19 jaar die ooit seks hebben gehad, hebben duidelijk minder positieve gevoelens over seks dan seksueel ervaren meiden van 19 jaar en ouder.

Tabel 4.9.2 Positieve seksuele gevoelens (M onder seksueel ervaren jongeren)^a

	n	Jongens	Meiden
Leeftijd			
13-15 jaar	278	2,5 [▽]	2,2 [▼]
16-18 jaar	1176	2,5 [▽]	2,4 [▼]
19-21 jaar	2008	2,6	2,5 [△]
22-24 jaar	2204	2,6 [△]	2,6 [△]
Opleidingsniveau			
Praktisch	1833	2,6 [▽]	2,5 [▽]
Theoretisch	3776	2,6	2,5
Herkomst			
Europa/N-Amerika/Oceanië	5227	2,6	2,5
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	430	2,6	2,5
Geloof			
Onbelangrijk of niet gelovig	4635	2,6	2,5
Beetje belangrijk	395	2,6	2,6
Heel belangrijk	228	2,6 ^b	2,4 [▽]

^{▽/△}= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, minstens klein verschil; ^{▽/△}= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, zeer klein verschil; ^a Gemiddelde op 5-puntsschaal, gebaseerd op de items in Tabel 4.9.1 die zijn voorgelegd aan seksueel ervaren jongeren; ^b CI = 2,5-2,7.

4.10 Interactiecompetentie met de laatste sekspartner

Aan jongeren die ooit seks hebben gehad is gevraagd naar de interactie en de beleving van seks met de laatste sekspartner. Jongeren ervaren de interactie en seks met deze laatste partner overwegend positief, waarbij jongens over het algemeen iets positiever zijn dan meiden. Sommige van deze verschillen zijn erg klein; 94% van de jongens geeft bijvoorbeeld aan dat ze zich meestal of altijd fijn voelden bij seks met de laatste sekspartner, tegenover 92% van de meiden. In gevoelens van opwinding verschillen jongens en meiden iets meer. Vooral in het krijgen van een orgasme zijn de verschillen groot: 85% van de jongens kwam meestal of altijd klaar bij seks met de laatste sekspartner, tegenover 49% van de meiden. Ook zeggen jongens vaker bij de ander te checken of diegene seks wilde en wat diegene lekker vond. Daarnaast zijn meiden onzekerder dan jongens, zowel over hun uiterlijk als over hun prestaties. Twee derde van de meiden is

Hoofdstuk 4

weleens onzeker over haar uiterlijk tijdens seks, tegenover twee vijfde van de jongens.

Tabel 4.10.1 Interactiecompetentie met de laatste sekspartner (%)

	Jongens (n=2322)			Meiden (n=3328)			Totaal (n=5650)		
	Nooit	Soms	Meestal/Altijd	Nooit	Soms	Meestal/Altijd	Nooit	Soms	Meestal/Altijd
Ik voelde me fijn	4	2	94 [△]	4	4 [△]	92	4	3	93
Ik voelde me opgewonden	4	3	93 [▲]	5 [▲]	7 [▲]	88	4	5	91
Ik liet weten wat ik lekker vond	9	11	80 [△]	10	14 [△]	76	10	12	78
Ik had invloed op wat er gebeurde	4	7	90 [△]	5 [△]	9 [△]	86	4	8	88
Ik kwam klaar (orgasme)	10	5	85 [▲]	28 [▲]	23 [▲]	49	20	14	66
Ik vroeg wat de ander lekker vond	9	9	82 [▲]	13 [▲]	17 [▲]	70	11	13	76
Ik checkte of de ander dit wilde	6	6	87 [▲]	11 [▲]	10 [▲]	80	8	8	83
Ik voelde me onzeker over hoe ik eruit zag ^a	60 [▲]	26	14	32	42 [▲]	25 [▲]	46	34	20
Ik was bang dat ik iets niet goed deed ^a	38 [△]	42	21	31	45	24 [△]	34	43	22

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; △= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil; ^aAlle items uit deze Tabel vormen met elkaar de schaal "interactiecompetentie". Deze items zijn voor deze schaal omgecodeerd.

Interactiecompetentie met de laatste sekspartner hangt vooral samen met leeftijd en het type sekspartner (Tabel 4.10.2). In de jongste groep seksueel ervaren jongeren (13 tot en met 15 jaar) is er minder sprake van interactie en seksueel plezier met de laatste sekspartner. Daarnaast is de interactie en beleving van seks met een vaste partner positiever dan met een losse partner.

Latere seksuele ervaringen

Tabel 4.10.2 Interactiecompetentie naar demografische kenmerken (M)^a

	n	Jongens	Meiden
Leeftijd			
13-15 jaar	268	3,1 [▼]	2,8 [▽]
16-18 jaar	1175	3,4	3,0 [▽]
19-21 jaar	2008	3,4	3,1
22-24 jaar	2204	3,4	3,2 [△]
Opleidingsniveau			
Praktisch	1826	3,4	3,1
Theoretisch	3773	3,4	3,1
Herkomst			
Europa/N-Amerika/Oceanië	5214	3,4	3,1
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	433	3,4	3,1
Geloof			
Onbelangrijk of niet gelovig	4635	3,4	3,1
Beetje belangrijk	395	3,4	3,2
Heel belangrijk	228	3,5 ^c	3,2
Type sekspartner			
One-nightstand	788	3,2 [▼]	2,7 [▼]
Losse partner, vaker seks	1114	3,4 [▽]	3,0
Vaste partner	3709	3,5 [▲]	3,2 [▲]

▼/▲= lager/hoger dan bij andere jongeren, minstens klein verschil; ▽/△= lager/hoger dan bij andere jongeren, zeer klein verschil; ^a Gemiddelde op 5-puntsschaal; ^b Enkel gevraagd aan jongeren die ervaring hebben met seks; ^c CI = 3,4-3,6.

4.11 Relationale en seksuele tevredenheid

Seksueel ervaren jongeren hebben een rapportcijfer gegeven voor de tevredenheid met hun seksleven. Daarnaast is in deze editie van Seks onder je 25^e voor het eerst aan jongeren met een relatie gevraagd hoe ze de kwaliteit van deze relatie beoordelen.

Gemiddeld geven seksueel ervaren jongeren hun seksleven een ruime voldoende: een 7,0. Hierin verschillen jongens en meiden nauwelijks van elkaar: jongens geven hun seksleven een 6,9, meiden een 7,0. Jongeren met een vaste relatie zijn hier over het algemeen zeer positief over. Negen van de tien jongeren vinden de ander seksueel aantrekkelijk en laten elkaar merken dat ze van elkaar houden. Acht van de tien jongeren vertellen alles aan hun partner en willen dat de relatie voor altijd is. Jongens en meiden verschillen hierin nauwelijks van

Hoofdstuk 4

elkaar. Jongens zeggen iets vaker dat ze de ander aantrekkelijk vinden en dat ze zich begrepen voelen. Meiden zeggen iets vaker dat ze hun partner alles vertellen en dat ze nooit meer iemand anders willen.

Tabel 4.11.1 Tevredenheid over de huidige relatie (% jongeren met een relatie)

	Jongens (n=1249)			Meiden (n=2158)			Totaal (n=3405)		
	Klopt helemaal	Klopt een beetje	Klopt niet	Klopt helemaal	Klopt een beetje	Klopt niet	Klopt helemaal	Klopt een beetje	Klopt niet
Ik vind mijn partner seksueel aantrekkelijk	92 [△]	7	1	87	10 [△]	2	89	9	2
Mijn partner en ik laten elkaar onze liefde duidelijk zien	86	13	1	86	13	1	86	13	1
Ik vertel alles aan mijn partner	73	23 [△]	3	80 [△]	18	2	77	20	3
Mijn partner begrijpt hoe ik me voel	76 [△]	22	2	69	29 [△]	1	72	26	2
Ik wil nooit een ander dan mijn partner	68	24 [△]	8	75 [△]	19	6	72	21	7
Ik wil dat de relatie met mijn partner voor altijd is*	77	19 [△]	4	84 [△]	14	2	81	16	3

Er bestaan nauwelijks verschillen tussen demografische subgroepen in het rapportcijfer dat ze hun seksleven geven of de waardering van de huidige relatie (Tabel 4.11.2). Bij meiden zien we wel een iets hoger rapportcijfer voor het seksleven in de oudere leeftijdsgroepen, met een 6,5 onder 13- tot en met 15-jarigen en een 7,2 onder 22- tot en met 24-jarigen. Ook zijn meiden in de jongste leeftijdsgroep die een relatie hebben iets minder te spreken over deze relatie. Meiden die het geloof heel belangrijk vinden zijn juist iets meer tevreden over hun relatie dan andere meiden.

Latere seksuele ervaringen

Tabel 4.11.2 Relationele en seksuele tevredenheid naar demografische kenmerken (M)

	Rapportcijfer seksleven			Tevredenheid over relatie		
	n	Jongens	Meiden	n	Jongens	Meiden
Leeftijd						
13-15 jaar	294	7,0	6,5	304	2,7	2,6▼
16-18 jaar	1185	6,7	6,7▽	620	2,7	2,8
19-21 jaar	2008	6,9	7,1	1108	2,8	2,8△
22-24 jaar	2204	6,9	7,2△	1376	2,8	2,8
Opleidingsniveau						
Praktisch	1848	6,9	7,1	1181	2,8	2,8
Theoretisch	3786	6,8	7,0	2185	2,7	2,8
Herkomst						
Europa/N-Amerika/Oceanië	5244	6,9	7,0	3137	2,8	2,8
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	437	6,8	7,0	258	2,7 ^a	2,8
Geloof						
Onbelangrijk of niet gelovig	4635	6,8	7,0	2571	2,8	2,8
Beetje belangrijk	395	6,7	7,2	245	2,8 ^b	2,8
Heel belangrijk	228	7,1 ^c	7,3	206	2,8 ^d	2,9△

▼/▲= lager/hoger dan in de totale groep, minstens klein verschil; ▽/△= lager/hoger dan in de totale groep, zeer klein verschil; ^a CI = 2,6-2,8; ^b CI = 2,8-2,9; ^c CI = 6,6-7,6; ^d CI = 2,7-2,9.

4.12 Lichaamsbeeld

Alle jongeren is gevraagd aan te geven hoe tevreden ze zijn over diverse lichaamsdelen en hun uiterlijk in het algemeen. Hier valt vooral het grote verschil tussen jongens en meiden op: meiden zijn over alle aan hen voorgelegde lichaamsdelen minder tevreden dan jongens. Zo is 64% van de jongens tevreden over hun uiterlijk, tegenover 46% van de meiden. Over hun buik zijn zowel jongens als meiden het minst tevreden: een op de zes jongens en een op de drie meiden is hier ontevreden over. Bij meiden scoort ook het figuur laag: een op de vijf meiden is hier ontevreden over. Een op de zestien jongens en een op de acht meiden is ontevreden over de geslachtsdelen.

Hoofdstuk 4

Tabel 4.12.1 Lichaamsbeeld (%)

	Jongens (n=4610)			Meiden (n=5857)			Totaal (n=10467)		
	Tevreden	Niet tevreden, niet ontevreden	Ontevreden	Tevreden	Niet tevreden, niet ontevreden	Ontevreden	Tevreden	Niet tevreden, niet ontevreden	Ontevreden
Gezicht	65 [▲]	29	6	51	39 [▲]	10 [▲]	58	34	8
Billen	64 [▲]	31	5	55	33	13 [▲]	59	32	9
Buik	52 [▲]	31	17	34	32	34 [▲]	43	32	25
Borstkas/Borsten	56 [△]	30	13	50	34 [△]	17 [△]	53	32	15
Penis/Vulva	64 [▲]	30	6	47	41 [▲]	12 [▲]	56	36	9
Mijn figuur	59 [▲]	30	10	42	38 [▲]	20 [▲]	51	34	15
Mijn uiterlijk in het algemeen	64 [▲]	30	6	46	41 [▲]	13 [▲]	55	35	9

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; △= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

Naast geslacht hangen vooral leeftijd (bij meiden) en geloof samen met tevredenheid over hun lichaam (Tabel 4.12.2). Meiden worden langzamerhand meer tevreden over hun lichaam naarmate ze ouder worden. Jongens zijn juist het meest tevreden in de jongste groep, al is het verschil hier klein. Jongeren die het geloof heel belangrijk vinden hebben een positiever lichaamsbeeld dan niet-gelovige jongeren.

Tabel 4.12.2 Lichaamsbeeld naar demografische kenmerken (M)^b

	n	Jongens	Meiden
Leeftijd			
13-15 jaar	2341	2,6 [△]	2,1 [▼]
16-18 jaar	2603	2,5	2,3
19-21 jaar	2909	2,5	2,3 [△]
22-24 jaar	2635	2,5	2,4 [△]
Opleidingsniveau			
Praktisch	3732	2,5	2,3 [▽]
Theoretisch	6612	2,5	2,3
Herkomst			
Europa/N-Amerika/Oceanië	9524	2,5	2,3
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	914	2,5	2,3
Geloof			
Onbelangrijk of niet gelovig	6416	2,5 [▽]	2,3 [▼]
Beetje belangrijk	623	2,5	2,4
Heel belangrijk	703	2,7 [▲]	2,5 [▲]

▼/▲= lager/hoger dan bij andere jongeren, minstens klein verschil; ▽/△= lager/hoger dan bij andere jongeren, zeer klein verschil;^b Gemiddelde op 5-puntsschaal, gebaseerd op de items in Tabel 4.12.1.

4.13 Seksuele problemen

Seksuele problemen zijn in drie stappen uitgevraagd. Ten eerste is van een lijst met mogelijke problemen (zoals niet klaarkomen, of pijn tijdens seks) gevraagd aan te geven welke van deze problemen het afgelopen jaar gedurende tenminste drie maanden voorkwamen. Vervolgens is voor de problemen die voorkwamen gevraagd hoe vaak dit gebeurde (1= zelden, 4 = altijd) en in hoeverre de jongere hier last van had (1= helemaal geen last, 4 = erg veel last).

In de kolom 'komt voor' in Tabel 4.13.1 is te zien welke problemen het afgelopen jaar gedurende tenminste drie maanden voorkwamen. In de kolom 'komt vaak voor' staan de problemen die vaak of altijd voorkwamen. In de laatste kolom is te zien welke problemen vaak of altijd voorkwamen en waar men behoorlijk of erg veel last van had. Deze percentages komen het dichtst in de buurt van de diagnoses in het handboek voor de classificatie van psychische stoornissen (de DSM-5).

Meiden hebben vaker een seksueel probleem dan jongens. Bijna een kwart (23%) van de seksueel ervaren meiden heeft ten minste één probleem dat ten minste

Hoofdstuk 4

vaak voorkomt en waar ze behoorlijk of erg veel last van hebben. Datzelfde geldt voor een op de tien jongens. Niet klaarkomen, weinig of geen zin in seks en een vagina die niet vochtig (genoeg) is tijdens seks komen het meest voor bij meiden. Een op de elf seksueel ervaren meiden komt vrijwel nooit klaar en heeft hier behoorlijk of erg veel last van. Een op de vijf meiden had in het afgelopen jaar pijn bij seks. Het enige probleem dat vaker voorkomt bij jongens is een vroegtijdig orgasme (binnen 1 minuut na penetratie klaarkomen). Dat is tevens het probleem dat bij jongens het meest voorkomt, in het afgelopen jaar bij een kwart van de seksueel ervaren jongens.

Tabel 4.13.1 Seksuele problemen (% seksueel ervaren jongeren)

	Komt voor			Komt vaak voor*			Komt vaak voor en last*		
	Jongens	Meiden	Totaal	Jongens	Meiden	Totaal	Jongens	Meiden	Totaal
Weinig of geen zin	23	38 [▲]	31	5	14 [▲]	10	2	8 [▲]	5
Afkeer van seks	5	9 ^r	7	1	5 [△]	3	1	3 [△]	2
Angst voor seks	5	11 [▲]	8	2	5 [△]	3	2	5 [△]	3
Moeilijk opgewonden	11	23 [▲]	17	1	7 [▲]	4	<1	2 [△]	1
Geen orgasme	18	42 [▲]	30	3	26 [▲]	15	1	9 [▲]	6
Vroegtijdig orgasme	21 [▲]	5	13	6 [▲]	1	4	4 [▲]	<1	2
Lubricatie of erectieprobleem	16	27 [▲]	22	3	7 [▲]	5	2	5 [△]	4
Vaginisme	-	8	-	-	2	-	-	2	-
Pijn	6	20 [▲]	13	1	6 [▲]	4	1	5 [▲]	3
Minstens 1 probleem**							10	23	17

*Niet gevraagd aan jongeren op school; **Minstens één probleem dat vaak voorkomt en waar men last van heeft; [▲]= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; [△]= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

Tabel 4.13.2 maakt een uitsplitsing tussen demografische subgroepen in het hebben van minstens één seksueel probleem, wat vaak of altijd voorkomt en waar iemand last van heeft. Geen van de subgroepen verschillen significant van het percentage in de totale groep jongens of meiden.

Latere seksuele ervaringen

Tabel 4.13.2 Minstens één seksueel probleem naar demografische kenmerken (%)^a

	n	Jongens	Meiden
Leeftijd			
16-18 jaar	1047	9	21
19-21 jaar	2008	10	24
22-24 jaar	2204	10	24
Opleidingsniveau			
Praktisch	1583	9	23
Theoretisch	3630	10	23
Herkomst			
Europa/N-Amerika/Oceanië	4867	10	23
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	392	10	28
Geloof			
Onbelangrijk of niet gelovig	4635	10	24
Beetje belangrijk	395	9	19
Heel belangrijk	228	12 ^b	20

▼/▲= lager/hoger dan in de totale groep, minstens klein verschil; ▽/△= lager/hoger dan in de totale groep, zeer klein verschil; ^a Een seksueel probleem is een probleem dat vaak/altijd voorkomt en waar men behoorlijk/erg veel last van heeft; ^b CI = 8-18.

Binnen de groep jongeren die aangeven dat ze een seksueel probleem hebben dat vaak of altijd voorkomt en waar ze behoorlijk of erg veel last van hebben, zoekt ongeveer twee derde geen hulp. Als ze wel hulp zoeken, is dat meestal bij partner, vrienden of familie. Een op de vijf jongeren zoekt deze informele hulp. Een op de negen jongeren zoekt hulp via een website of sociale media en een even grote groep zoekt hulp bij een hulpverlener of arts. Een kleine groep bezoekt een seksuoloog.

Tabel 4.13.3 Hulp gezocht (% jongeren met ten minste één seksueel probleem)^a

	Jongens (n=206)	Meiden (n=722)	Totaal (n=928)
Nee	70	66	67
Ja, bij mijn partner, vrienden of familie	20	23	22
Ja, via een website of sociale media	14	9	11
Ja, bij een hulpverlener of dokter (ook online)	7	13	11
Ja, bij een seksuoloog	2*	2*	2
Ja, bij iemand anders	0*	<1*	<1

^a Een seksueel probleem is een probleem dat vaak/altijd voorkomt en waar men behoorlijk/erg veel last van heeft; *Aantal te klein om verschillen te kunnen toetsen.

4.14 Verschuivingen

In deze paragraaf wordt gekeken naar verschuivingen ten opzichte van 2012 en 2017 in het aantal sekspartners, de aard van de relatie met de laatste sekspartner, seksuele gevoelens en ervaring met betaalde seks of ruilseks. Bij zowel seksueel ervaren jongens als meiden neemt het aantal sekspartners in 2023 iets af ten opzichte van 2017. Jongens hebben in 2023 vaker één partner en minder vaak twee partners of meer. Meiden hebben vaker één partner en minder vaak twee of drie partners. Bij meiden is de groep met één sekspartner nu weer ongeveer even groot als in 2012.

Tabel 4.14.1 Verschuivingen in aantal sekspartners ooit (% in seksueel ervaren groep)

	Jongens			Meiden		
	2012	2017	2023	2012	2017	2023
	n=1918	n=4249	n=2200	n=2930	n=7694	n=3256
Eén	31	30	37 [△]	36	32 [▽]	37 [△]
Twee of drie	30	29	25 [▽]	30	28	26 [▽]
Vier of meer	38	41	38 [▽]	34	39 [△]	37

▽/△= lager/hoger dan bij voorgaande meting, zeer klein verschil.

Voor de vergelijking in het type sekspartner zoomen we in op de laatste partner waar iemand penetratieseks mee had, omdat dit het meest vergelijkbaar is met voorgaande metingen. Het percentage jongeren dat een vaste relatie had met de laatste penetratiesekspartner was in 2017 al flink afgenomen ten opzichte van 2012. Deze trend zet verder door, al is de afname minder sterk dan in 2017. Het aandeel losse partners waarmee men meer dan één keer seks heeft gehad stijgt verder, zowel bij jongens als meiden. De laatste sekspartner is echter niet vaker een one-nightstand, vergeleken met 2017.

Tabel 4.14.2 Verschuivingen in kenmerken van de laatste penetratiesekspartner (%)

	Jongens			Meiden		
	2012	2017	2023	2012	2017	2023
	n=1906	n=4159	n=1978	n=2910	n=7629	n=2942
One-nightstand	16	20 [▲]	18 [▽]	8	12 [▲]	14
Seksmaatje	10	17 [▲]	22 [△]	7	13 [▲]	18 [△]
Vaste partner	74	63 [▽]	60 [▽]	85	74 [▽]	69 [▽]

▽/▲= lager/hoger dan bij voorgaande meting, minstens klein verschil; ▽/△= lager/hoger dan bij voorgaande meting, zeer klein verschil.

Latere seksuele ervaringen

Onder onervaren jongeren neemt het percentage jongeren dat aangeeft dat ze seks vies vinden of nog niet aan seks toe zijn flink af. Dit komt mogelijk doordat de gemiddelde leeftijd in deze groep wat hoger ligt: jongeren beginnen immers later met seks. In de seksueel ervaren groep vindt daarentegen een kleiner deel seks belangrijk, terwijl in 2017 juist meer jongeren seks belangrijk vonden dan in 2012. De percentages zijn in 2023 zelfs iets gedaald ten opzichte van 2012. Ook het percentage jongens en meiden dat van alles wil uitproberen op seksueel gebied is iets gedaald ten opzichte van 2017. Ook lijken nu iets minder jongeren tevreden te zijn met hun geslachtsdelen.

Tabel 4.14.3 Verschuivingen in seksuele gevoelens (%)

	Jongens			Meiden		
	2012	2017	2023	2012	2017	2023
Geen ervaring met penetratieseks	n=1095	n=3291	n=1188	n=1381	n=4044	n=1296
Ik vind seks vies	4	6	2 [▽]	13	13	6 [▽]
Ik ben nog niet aan seks toe	35	38	22 [▽]	62	62	41 [▽]
Wel ervaring met penetratieseks	n=1966	n=4347	n=2120	n=3025	n=7825	n=3166
Ik voel me schuldig na het masturberen	8	7	12 [△]	8	8	6
Seks is voor mij belangrijk	69	80 [▲]	59 [▽]	64	76 [▲]	57 [▽]
Ik schaam me als ik seksuele gevoelens heb	5	4	5	4	4	5
Totale groep	n=3061	n=7639	n=4559	n=4406	n=11.888	n=5795
Ik wil van alles uitproberen op het gebied van seks	50	49	40 [▽]	33	37 [△]	31 [▽]
Ik ben tevreden over mijn geslachtsdelen	68	71	64 [▽]	50	53	47 [▽]

▽/▲= lager/hoger dan bij voorgaande meting, minstens klein verschil; △/△= lager/hoger dan bij voorgaande meting, zeer klein verschil.

In de interactiecompetentie tijdens seks met de laatste sekspartner zijn weinig verschuivingen (Tabel 4.14.4). De grootste daling is zichtbaar bij de meiden: het percentage dat de partner laat weten wat ze lekker vindt daalt van 96% naar 90%. Alle andere verschuivingen zijn zeer klein.

Tabel 4.14.4 Interactiecompetentie met de laatste sekspartner (% in seksueel ervaren groep)

	Jongens			Meiden		
	2012	2017	2023	2012	2017	2023
	n=2120	n=3645	n=2321	n=3222	n=7028	n=3328
Ik liet weten wat ik lekker vond	94	95	91 [▽]	95	96	90 [▽]
Ik vroeg wat de ander lekker vond	89	93 [△]	91	85	90 [△]	87 [▽]
Ik voelde me onzeker over hoe ik eruit zag	36	39	40	70	71	68 [▽]
Ik was bang dat ik iets niet goed deed	56	61 [△]	62	67	70	69

[▽]= lager dan bij voorgaande meting, minstens klein verschil; ^{▽/△}= lager/hoger dan bij voorgaande meting, zeer klein verschil.

In 2017 zagen we dat iets minder jongens ervaring hadden met betaalde seks en ruilseks, zowel met iets geven als met iets ontvangen (Tabel 4.14.5). Deze trend zet niet door in 2023.

Tabel 4.13.5 Verschuivingen in ervaring met betaalde seks en ruilseks (%)

	Jongens			Meiden		
	2012	2017	2023	2012	2017	2023
	n=2114	n=5776	n=3146	n=3207	n=9609	n=4233
iets gegeven voor seks	13	6 [▽]	5	1	<1	<1
iets gekregen voor seks	5	3 [▽]	1	2	2	2

[▽]= lager dan bij voorgaande meting, minstens klein verschil; [▽]= lager dan bij voorgaande meting, zeer klein verschil.

4.15 Samenvatting

Bij twee op de drie jongeren vond de laatste keer seks plaats binnen een vaste relatie. Dit percentage is sinds 2012 steeds kleiner aan het worden. De laatste sekspartner is nu voor meer jongeren een losse partner met wie men meer dan één keer seks had (een seksmaatje). Dit percentage was in 2017 al hoger dan in 2012 en deze trend zet door. De meeste jongeren ontmoeten hun sekspartners nog steeds 'in real life', bijvoorbeeld via school, vrienden of het uitgaansleven. Een op de vijf jongeren (18%) kwam de laatste partner online tegen. Opvallend is daarbij dat vaste relaties ongeveer even vaak online tot stand komen als one-nightstands en losse sekscontacten.

Latere seksuele ervaringen

De meeste jongeren genieten van seks, maar jongens zeggen dat wel iets vaker (85%) dan meiden (75%). Een meerderheid van de jongeren zegt ook te weten wat ze lekker vinden. Hierin verschillen jongens en meiden niet van elkaar. Dat geldt ook voor het rapportcijfer dat jongens en meiden aan hun seksleven geven: jongens een 6,9, meiden een 7,0. Seksueel plezier is voor zowel jongens als meiden de belangrijkste reden om seks te hebben. Ook de seksuele interactie met de laatste sekspartner wordt over het algemeen als fijn en opwindend ervaren. Met een vaste partner wordt er meer uitgewisseld over wensen en grenzen en is de seks over het algemeen fijner. Ook wordt de seksuele interactie met de partner beter met het ouder worden.

Opvallend is wel dat jongens tijdens seks met de laatste sekspartner veel vaker een orgasme krijgen dan meiden. Het percentage jongens dat hierbij meestal of altijd een orgasme krijgt is bijna twee keer zo groot (85%) als bij meiden (49%). Dit zien we ook terug in de verschillen tussen jongens en meiden in ervaring met seksuele problemen: een kwart van de meiden (23%) heeft minstens één seksueel probleem, tegenover een op de tien jongens (10%). Hierbij worden orgasmeproblemen door meiden het meest genoemd. Jongeren met seksuele problemen gaan hiermee vrijwel nooit naar een arts of hulpverlener.

Hoofdstuk 5 Reproductieve gezondheid

Anne Oldenhof & Ineke van der Vlugt

Dit hoofdstuk gaat over anticonceptiegebruik en ervaring met een onbedoelde en ongewenste zwangerschap. We starten met een beschrijving van het anticonceptiegebruik van jongeren bij de eerste keer vaginale seks en met de laatste partner. Bij meiden kijken we ook naar de methode die ze nu gebruiken en die ze eerder gebruikt hebben, de redenen om geen anticonceptie te gebruiken en het gebruik van de morning-afterpil. Vervolgens wordt er gekeken naar het risico op en ervaring met onbedoelde en ongewenste zwangerschap en hoe jongens en meiden denken over zwangerschap. Dit hoofdstuk sluiten we af met de belangrijkste verschuivingen ten opzichte van 2012 en 2017 en conclusies.

5.1 Anticonceptiegebruik bij de eerste keer vaginale seks

Aan de jongeren die ooit vaginale seks hebben gehad, is gevraagd of zij bij de eerste ervaring iets hebben gedaan om zwangerschap te voorkomen. Vervolgens is gevraagd wat er dan werd gedaan. De meeste jongeren geven aan dat ze de pil en/of een condoom hebben gebruikt. Andere anticonceptiemethoden (zoals een spiraaltje, de anticonceptiepleister of de anticonceptiering) werden bij de eerste keer vaginale seks heel weinig gebruikt. De kleine groep die aangaf dat de eerste keer wel een dergelijke methode werd toegepast, is samengenomen met de groep waarbij de pil werd gebruikt. De groep die niet (meer) weet of er iets is gebruikt, is samengevoegd met de groep die niets gebruikte.

Het anticonceptie- en condoomgebruik bij de eerste keer vaginale seks is behoorlijk hoog (Tabel 5.1.1). Eenennegentig procent van de jongeren gebruikte bij de eerste keer vaginale seks een anticonceptiemethode. Twee derde van de jongeren gebruikte hierbij een condoom en drie op de vijf jongeren gebruikte de pil of een andere anticonceptiemethode (zoals een spiraaltje, de anticonceptiepleister of de anticonceptiering). Ongeveer een derde van de jongeren gebruikten pil en condoom (Double Dutch).

Tabel 5.1.1 Anticonceptiegebruik bij de eerste keer vaginale seks (%)

	Jongens (n=1889)	Meiden (n=2852)	Totaal (n=4741)
Niets	9	9	9
Condoom	64	69 [△]	67
Pil*	59	61	60
Double Dutch	32	38 [△]	35

[△]= hoger dan in de totale groep jongens of meiden, zeer klein verschil; *Hiermee worden ook andere anticonceptiemethoden bedoeld.

Wanneer de eerste keer vaginale seks met 14 jaar of eerder plaatsvindt, wordt er door jongens minder vaak anticonceptie gebruikt (Tabel 5.1.2). Praktisch opgeleide meiden gebruikten iets vaker pil en condoom (Double Dutch) in vergelijking met meiden met een theoretische opleiding. Meiden met een herkomst in Europa, Noord-Amerika of Oceanië gebruikten bij de eerste keer vaker de pil en/of Double Dutch dan meiden met een herkomst in Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika. Niet-gelovige jongeren of jongeren voor wie het geloof niet belangrijk is gebruikte bij de eerste keer vaginale seks vaker een anticonceptiemethode in vergelijking met jongeren voor wie het geloof heel belangrijk is. Wanneer de eerste keer vaginale seks met een vaste partner is, wordt er ook vaker anticonceptie gebruikt dan met een losse partner. Bij een losse partner gebruikt 12% van de jongens en 14% van de meiden niets bij de eerste keer vaginale seks.

Tabel 5.1.2 Anticonceptiegebruik bij de eerste keer vaginale seks naar demografische kenmerken (%)

	Jongens (n=1889)					Meiden (n=2852)			
	n	Niets	Condoom	Pil*	Double Dutch	Niets	Condoom	Pil*	Double Dutch
Leeftijd									
14 of jonger	458	20 [▲]	63	44 [▼]	27	12	68	57	36
15 of 16 jaar	1655	7 [▼]	68	58	33	8	72	64 [△]	44 [▲]
17 of 18 jaar	1738	9	63	64 [▲]	35 [△]	6 [▼]	69	62	37
19 jaar of ouder	890	8	61	57	26 [▽]	14 [▲]	63 [▽]	53 [▽]	29 [▼]
Opleiding									
Praktisch opgeleid	1502	11	65	60	35	10	69	64	43 [△]
Theoretisch opgeleid	3223	8	64	58	30	8	69	59	35
Herkomst									
Europa/N-Amerika/Oceanië	4386	9	64	60	32	8	68	64 [▲]	40 [△]
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	351	8	68	52	28	12	73	43	28
Geloof									
Niet gelovig of geloof niet belangrijk	4020	7 [▼]	65 [△]	61 [▲]	34 [▲]	7 [▼]	69	64 [▲]	40 [△]
Beetje belangrijk	336	9	63	60	32	12	72	51 [▼]	25
Heel belangrijk	169	29 ^{▲a}	50 ^{▽b}	34 ^{▼c}	12 ^{▼d}	22 [▲]	59	42 [▼]	23 [▽]
Soort partner									
Losse partner	1722	12 [△]	54	54	21	14 [▲]	61	55	30
Vaste partner	3017	7	72 [▲]	62 [△]	40 [▲]	6	73 [▲]	63 [△]	42 [▲]

▼/▲= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, minstens klein verschil; ▽/△= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, zeer klein verschil; *Hiermee worden ook andere anticonceptiemethoden bedoeld; ^aBI: 22%-38%; ^bBI: 41%-58%; ^cBI: 26%-42%; ^dBI: 8%-19%.

5.2 Anticonceptiegebruik met de laatste sekspartner

Aan jongeren tot 25 jaar, die ervaring hebben met vaginale seks is gevraagd of zij iets gedaan hebben om zwangerschap te voorkomen met degene met wie ze dit het laatst deden.

Ook met de laatste sekspartner⁹ is het anticonceptiegebruik hoog (Tabel 5.2.1). Vier van de vijf jongeren gebruikte altijd anticonceptie met hun laatste sekspartner. Meiden zeggen vaker altijd anticonceptie te gebruiken in vergelijking met jongens. Ruim een op de tien jongens gaf aan nooit anticonceptie te hebben gebruikt met de laatste sekspartner, of dat ze niet wisten of het meisje een anticonceptiemiddel gebruikte.

Tabel 5.2.1 Anticonceptiegebruik met de laatste sekspartner⁹ (%)

	Jongens (n=1897)	Meiden (n=2939)	Totaal (n=4836)
Altijd	79	83 [△]	81
Soms	9	11	10
Nooit/Weet niet	12 [△]	7	9

▽/△= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, zeer klein verschil.

Jongeren met een praktische opleiding en jongeren voor wie het geloof heel belangrijk is gebruiken minder vaak anticonceptie (Tabel 5.2.2). Daarnaast geven jongens vaker aan dat er altijd anticonceptie werd gebruikt als de laatste sekspartner een vaste partner was, dan wanneer dit een losse partner was. Er is geen verschil naar herkomst.

⁹ In dit hoofdstuk wordt hiermee degene met wie men het laatst vaginale seks bedoeld.

Tabel 5.2.2 Anticonceptiegebruik met de laatste sekspartner naar demografische kenmerken (%)

	Jongens (n=1897)				Meiden (n=2939)		
	n	Altijd	Soms	Nooit/ weet niet	Altijd	Soms	Nooit/ weet niet
Leeftijd							
13-15 jaar	138	73 ^a	10 ^b	17 ^c	73 ^{*d}	16 ^{*e}	11 ^{*f}
16-18 jaar	894	81	8	12	82 [*]	10 [*]	8 [*]
19-21 jaar	1757	80	8	12	85 [*]	8 [*]	7 [*]
22-24 jaar	2047	79	9	12	82 [*]	13 [*]	6 [*]
Opleiding							
Praktisch opgeleid	1546	75	11	15 [△]	78	14 [△]	9 [△]
Theoretisch opgeleid	3275	82 [△]	8	10	85 [△]	9	5
Herkomst							
Europa/N-Amerika/Oceanië	4469	80	8	12	83	11	6
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	360	79	12	9	78	13	10
Geloof							
Niet gelovig of geloof niet belangrijk	4089	81 [△]	8 [▽]	11 [▽]	85 [▲]	9 [▼]	5 [▼]
Beetje belangrijk	346	78	12	10	77 [▼]	12	11 [▲]
Heel belangrijk	175	59 ^{▽g}	17 ^{△h}	24 ^{△i}	54 [▼]	32 [▲]	14 [▲]
Soort partner							
Losse partner	1501	69	10	21 [▲]	81	10	9
Vaste partner	3333	85 [▲]	8	7	83	11	6

▽/▲= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, minstens klein verschil; ▽/△= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, zeer klein verschil; *Groep te klein om verschillen te kunnen toetsen; ^aBI: 61%-83%; ^bBI: 4%-20%; ^cBI: 9%-28%; ^dBI: 61%-83%; ^eBI: 8%-27%; ^fBI: 5%-21%; ^gBI: 49%-66%; ^hBI: 11%-24%; ⁱBI: 17%-32%.

5.3 Anticonceptiemethode

Aan alle meiden die ervaring hebben met vaginale seks is gevraagd of zij een anticonceptiemethode gebruiken en zo ja, welke dan. Van de seksueel ervaren meiden (= meiden die ooit vaginale seks hebben gehad) op het voortgezet onderwijs gebruikt 72% een anticonceptiemethode (Tabel 5.3.1). Ruim de helft gebruikt de pil en nog eens 15% gebruikt de pil in combinatie met condooms. Drie procent van de seksueel ervaren meiden op het voortgezet onderwijs

gebruikt enkel condooms en 1% gebruikt een andere methode, bijvoorbeeld een hormoon- of koperspiraaltje, of de prikpil.

Tabel 5.3.1 Huidige anticonceptiemethode (% VO-meiden die ooit vaginale seks hadden)

	13-16 jaar (n=124)
Geen	28
De pil	54
Condooms	3
De pil en condooms tegelijkertijd	15
Iets anders	1

Van de seksueel ervaren meiden van 17 tot en met 24 jaar gebruikt 80% een anticonceptiemethode (Tabel 5.3.2). De pil is nog steeds de meest gebruikte methode. Twee op de vijf seksueel ervaren meiden van 17-24 jaar gebruikt de pil en nog eens 7% gebruikt de pil in combinatie met condooms. Het spiraaltje staat op de tweede plaats. Zo gebruikt 18% van de seksueel ervaren meiden van 17 tot en met 24 jaar een hormoonspiraaltje en 3% een koperspiraaltje. Acht procent gebruikt enkel condooms en 5% gebruikt een andere methode, bijvoorbeeld de prikpil, het anticonceptiestaaftje of de anticonceptiering. We weten niet hoe anticonceptie wordt gebruikt. Bij gebruik van de kortdurende methoden is er een hoger risico op gebruikersfouten.

Seksueel ervaren meiden van 17 tot en met 21 jaar gebruiken vaker de pil in combinatie met condooms, meiden van 22 tot en met 24 jaar juist minder vaak. In deze leeftijdsgroep wordt het hormoonspiraaltje relatief vaak gebruikt.

Tabel 5.3.2 Huidige anticonceptiemethode (% meiden van 17-24 jaar die ooit vaginale seks hadden)

	17-18 jaar (n=445)	19-21 jaar (n=1073)	22-24 jaar (n=1253)	Totaal (n=2771)
Geen	22	17	22	20
De pil	45	40	37	39
Condooms	9	8	8	8
De pil en condooms tegelijktijd	11 [▲]	9 [▲]	4 [▼]	7
Een koperspiraaltje	1	3	3	3
Een hormoonspiraaltje (Mirena of Kyleena)	6 [▼]	18	22 [▲]	18
De prikpil	3	2	2	2
De anticonceptiepleister (Evra)	<1	<1	<1	<1
De anticonceptiering (NuvaRing)	1	1	1	1
Het anticonceptiestaaftje (Implanon)	1	2	2	2
Iets anders	<1*	<1*	<1*	<1

▼/▲= lager/hoger dan in de totale groep, minstens klein verschil; *Groep te klein om verschillen te kunnen toetsen.

Aan de seksueel ervaren meiden die geen anticonceptie gebruiken is vervolgens gevraagd naar de reden(en) waarom zij geen anticonceptiemethode gebruiken. Niet alle meiden die ooit vaginale seks hadden en die op dit moment geen anticonceptie gebruiken, lopen risico op een onbedoelde of ongewenste zwangerschap. Zo zegt bijna twee op de vijf seksueel ervaren meiden die geen anticonceptie gebruiken dat ze de laatste tijd geen seks hebben met jongens (Tabel 5.3.3). Deze reden wordt vooral genoemd in de groep 19- tot en met 21-jarigen. Daarnaast noemt een op de tien meiden als reden voor geen anticonceptiegebruik dat ze zwanger zijn of zwanger willen worden. Ook deze reden wordt vooral genoemd in de oudste leeftijdsgroep. Tevens geeft twee procent van de meiden aan dat zij niet zwanger kunnen worden.

De seksueel ervaren meiden die geen anticonceptie gebruiken noemen echter ook redenen die het risico op een zwangerschap niet uitsluiten. Onder seksueel ervaren meiden die geen anticonceptie gebruiken, noemt meer dan de helft van de meiden als reden hiervoor dat ze geen hormonen willen gebruiken. Een derde van deze meiden noemt als reden dat ze last hebben van bijwerkingen. Negen procent geeft een andere reden dat ze geen anticonceptie gebruiken, zoals "Ik

vind het niet nodig” en “Ik heb binnenkort een afspraak voor mijn koperspiraal”. Een op de twintig meiden vindt kosten een reden om geen anticonceptie te gebruiken en 2% van de meiden mag geen anticonceptie gebruiken van hun ouders.

Tabel 5.3.3 Redenen om geen anticonceptie te gebruiken (% meiden die ooit vaginale seks hadden)

	16-18 jaar (n=96)	19-21 jaar (n=165)	22-24 jaar (n=218)	Totaal (n=503)
Ik wil geen hormonen gebruiken	43 ^a	56	56	52
Ik heb de laatste tijd geen seks met jongens	39 ^c	48 [▲]	28 [▼]	37
Ik heb last van bijwerkingen	28 ^b	42	31	33
Ik ben zwanger of wil zwanger worden	0 [▼]	2 [▼]	19 [▲]	10
Om een andere reden	10 ^d	8	7	9
Ik vind het te duur	9 ^{*e}	5 [*]	6 [*]	6
Wij kunnen niet zwanger worden	2 ^{*f}	4 [*]	2 [*]	2
Het mag niet van mijn ouders	7 ^{*g}	3 [*]	<1 [*]	2

▼/▲= lager/hoger dan in de totale groep, minstens klein verschil; *Groep te klein om verschillen te kunnen toetsen; ^aBI: 32%-53%; ^bBI: 18%-37%; ^cBI: 29%-51%; ^dBI: 5%-18%; ^eBI: 4%-17%; ^fBI: 0%-6%; ^gBI: 3%-15%.

Aan de meiden die ervaring hebben met vaginale seks en die aangaven momenteel geen anticonceptie te gebruiken is gevraagd of zij in het verleden wel een anticonceptiemethode hebben gebruikt en zo ja, welke dan. Een derde van de meiden geeft aan nooit een anticonceptiemethode te hebben gebruikt (Tabel 5.3.4). In de groep die eerder wel anticonceptie gebruikten, werden pil en/of condooms het meeste genoemd. Zo gebruikte drie van de tien meiden in het verleden de pil en nog eens 7% gebruikte de pil in combinatie met condooms. Eén op de vijf seksueel ervaren meiden die momenteel geen anticonceptie gebruiken, gebruikte in het verleden enkel condooms. Twaalf procent gebruikte een andere methode, bijvoorbeeld een spiraaltje of de prikpil.

Tabel 5.3.4 Anticonceptiemethode vroeger (% meiden die ooit vaginale seks hadden en momenteel geen anticonceptie gebruiken)

	16-18 jaar (n=89)	19-21 jaar (n=163)	22-24 jaar (n=216)	Totaal (n=468)
Niets	47 ^{*a}	37 [*]	26 [*]	33
De pil	29 ^{*b}	28 [*]	29 [*]	28
Condooms	14 ^{*c}	19 [*]	22 [*]	20
De pil en condooms tegelijktijd	7 ^{*d}	10 [*]	6 [*]	7
Een koperspiraaltje	0 [*]	0 [*]	6 [*]	3
Een hormoonspiraaltje (Mirena of Kyleena)	0 [*]	1 [*]	5 [*]	3
De prikpil	1 ^{*e}	1 [*]	3 [*]	2
De anticonceptiepleister (Evra)	0 [*]	0 [*]	2 [*]	1
De anticonceptiering (NuvaRing)	0 [*]	3 [*]	1 [*]	1
Het anticonceptiestaaftje (Implanon)	3 ^{*f}	2 [*]	1 [*]	2
Iets anders	0 [*]	<1 [*]	<1 [*]	<1

*Groep te klein om verschillen te kunnen toetsen; ^aBI: 35%-58%; ^bBI: 19%-39%; ^cBI: 7%-24%; ^dBI: 6%-16%; ^eBI: 0%-6%; ^fBI: 1%-9%.

5.4 De morning-afterpil

We vroegen meiden ook naar het gebruik van de morning-afterpil. Zeventien procent van de seksueel ervaren meiden van 13 tot en met 24 jaar slikte in het afgelopen jaar de morning-afterpil, 13% één keer, 4% meerdere keren (Tabel 5.4.1). In de jongste twee leeftijdsgroepen wordt de morning-afterpil het meest gebruikt. Er is geen verschil naar opleidingsniveau, herkomst en geloof.

Tabel 5.4.1 Morning-afterpil gebruik in de afgelopen 12 maanden (% meiden die ooit vaginale seks hadden)

	n	%
Leeftijd		
13-15 jaar	75	29 ^{▲a}
16-18 jaar	537	24 [▲]
19-21 jaar	1073	18
22-24 jaar	1253	12 [▼]
Opleiding		
Praktisch opgeleid	921	16
Theoretisch opgeleid	2009	17
Herkomst		
Europa/N-Amerika/Oceanië	2696	16
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	239	19
Geloof		
Niet gelovig of geloof niet belangrijk	2484	16
Beetje gelovig	225	19
Heel belangrijk	110	11
Totaal	2938	17

▼/▲= lager/hoger dan in de totale groep, minstens klein verschil; ^aBI: 19%-42%.

5.5 Risico op onbedoelde zwangerschap

Eén op de twintig meiden (5%) van 13 tot en met 24 gebruiken geen anticonceptie, hebben wel vaginale seks, zijn vruchtbaar en zijn niet zwanger of willen niet zwanger worden (niet in tabel). Deze groep loopt een verhoogd risico op een onbedoelde zwangerschap. Meiden van 19 tot en met 24 jaar lopen meer risico op onbedoelde zwangerschap dan 13- tot 18-jarige meiden. Er is geen verschil naar opleidingsniveau, herkomst en geloof.

5.6 Houding tegenover zwangerschap

We vroegen de seksueel ervaren jongeren hoe zij het op dit moment zouden vinden om zwanger te worden (meiden) of als er een meisje zwanger van hen zou zijn (jongens).

Twee derde van de seksueel ervaren jongeren (69% van de jongens en 67% van de meiden) zouden een zwangerschap op dit moment vervelend vinden (Tabel 5.6.1). Eén op de tien jongeren zou dit leuk vinden.

Tabel 5.6.1 Houding tegenover zwangerschap nu (% jongeren die ooit vaginale seks hadden)

	Jongens (n=1893)	Meiden (n=2942)	Totaal (n=4835)
Leuk	9	11	10
Niet leuk en niet vervelend	23	22	23
Vervelend	69	67	68

Meiden van 22 tot en met 24 jaar vinden het leuker om nu zwanger te raken in vergelijking met jongere meiden (Tabel 5.6.2). Daarnaast is de houding tegenover een zwangerschap positiever onder praktisch opgeleide jongeren en jongeren voor wie het geloof heel belangrijk is. Ook relatiestatus speelt een rol: 11% van de jongens en 14% van de meiden met een vaste partner zou een zwangerschap nu leuk vinden, tegenover respectievelijk 6 en 7% onder single jongens en meiden. Jongens met een herkomst in Europa, Noord-Amerika of Oceanië zouden een zwangerschap nu vervelender vinden dan jongens met een herkomst in Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika, terwijl het verschil bij meiden juist andersom is.

Hoofdstuk 5

Tabel 5.6.2 Houding tegenover zwangerschap nu naar demografische kenmerken (% jongeren die ooit vaginale seks hadden)

	Jongens (n=1893)			Meiden (n=2942)			
	n	Leuk	Niet leuk en niet vervelend	Vervelend	Leuk	Niet leuk en niet vervelend	Vervelend
Leeftijd							
13-15 jaar	140	10 ^{*a}	38 ^{*b}	52 ^{*c}	5 ^d	19 ^e	77 ^f
16-18 jaar	891	5 [*]	22 [*]	73 [*]	2 [▼]	17 [▼]	81 [▲]
19-21 jaar	1757	8 [*]	19 [*]	73 [*]	6 [▼]	22	71 [▲]
22-24 jaar	2047	10 [*]	25 [*]	64 [*]	18 [▲]	24	58 [▼]
Opleiding							
Praktisch opgeleid	1544	15 [▲]	32 [▲]	54	22 [▲]	29 [▲]	50
Theoretisch opgeleid	3276	5	18	77 [▲]	6	19	76 [▲]
Herkomst							
Europa/N-Amerika/Oceanië	4470	8	23	70 [▲]	12 [△]	22	66
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	360	16 [▲]	23	62	5	22	73 [△]
Geloof							
Niet gelovig of geloof niet belangrijk	4089	7 [▼]	22	71 [▲]	9 [▼]	21 [▼]	70 [▲]
Beetje belangrijk	346	9	26	64	13	32	55 [▼]
Heel belangrijk	175	27 ^{▲g}	25 ^h	48 ^{▼i}	42 [▲]	19	39 [▼]
Soort partner							
Single	1548	6	21	72 [▲]	7	16	77 [▲]
Vaste partner	2821	11 [▲]	26	63	14 [▲]	26 [▲]	61

▼/▲= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, minstens klein verschil; ▽/△= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, zeer klein verschil; *Groep te klein om verschillen te kunnen toetsen; ^aBI: 5%-20%; ^bBI: 27%-52%; ^cBI: 40%-65%; ^dBI: 1%-12%; ^eBI: 11%-30%; ^fBI: 65%-85%; ^gBI: 20%-36%; ^hBI: 18%-33%; ⁱBI: 39%-56%.

5.7 Ervaring met zwangerschap

Aan jongeren van 16 tot en met 24 is gevraagd naar hun ervaringen met zwangerschap, een onbedoelde of ongewenste zwangerschap. Vierentwintig van de duizend jongens hebben wel eens iemand zwanger gemaakt en 32 van de duizend meiden zijn wel eens zwanger geweest (Tabel 5.7.1). Achttien van de

duizend jongens en meiden kregen te maken met een onbedoelde zwangerschap. Dit hoeft niet altijd ongewenst te zijn. Voor 14 van de duizend jongens en 10 van de duizend meiden was dat wel het geval.

Tabel 5.7.1 Ervaring met (onbedoelde en/of ongewenste) zwangerschap (% jongeren van 16-24 jaar)

	Jongens (n=3463)	Meiden (n=4577)	Totaal (n=8040)
Zwangerschap	2,4	3,2	2,8
Onbedoelde zwangerschap	1,8	1,8	1,8
Ongewenste zwangerschap	1,4	1,0	1,2

Jongeren van 21 tot en met 24 jaar hebben vaker te maken gehad met een zwangerschap, ook onbedoeld en/of ongewenst (Tabel 5.7.2). Jongeren met een praktische opleiding zijn vaker zwanger geweest, waarvan de meiden ook vaker onbedoeld en/of ongewenst. Er zijn geen verschillen naar herkomst. Onder niet-gelovige meiden zijn minder meiden wel eens zwanger geweest in vergelijking met meiden voor wie het geloof heel belangrijk is. Negen op de duizend jongeren van 16 tot en met 24 jaar heeft in de afgelopen 12 maanden een kind gekregen. Tien op de duizend meiden heeft een abortus gehad (niet in tabel).

Hoofdstuk 5

Tabel 5.7.2 Ervaring met (onbedoelde en/of ongewenste) zwangerschap naar demografische kenmerken (% jongeren van 16-24 jaar)

	Zwangerschap		Onbedoeld		Ongewenst		
	n	♂	♀	♂	♀	♂	♀
Leeftijd							
16-18 jaar	2496	0,7 [▽]	0,3 [▽]	0,6 [▽]	0,3 [▽]	0,4 [▽]	0,3 [▽]
19-21 jaar	2909	2,2	1,4 [▽]	2,0	1,0 [▽]	1,6	0,6
21-24 jaar	2535	4,1 [△]	7,4 [▲]	2,7 [△]	3,9 [▲]	2,0 [△]	1,9 [△]
Opleiding							
Praktisch opgeleid	2610	3,8 [△]	6,3 [▲]	2,6	3,5 [△]	1,8	1,7 [△]
Theoretisch opgeleid	5399	1,6	1,7	1,5	1,0	1,2	0,6
Herkomst							
Europa/ N-Amerika/Oceanië	7416	2,3	3,3	1,8	1,9	1,3	1,0
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	615	2,7	3,0	2,0	1,6	1,8	0,7
Geloof							
Niet gelovig of geloof niet belangrijk	6415	2,2	2,8 [▽]	1,9	1,8	1,5*	1,1*
Beetje belangrijk	624	3,4	5,2	2,6	3,0	2,6*	0,6*
Heel belangrijk	702	3,5	5,2 [△]	1,2	1,8	0,2*	0,7*

^{▽/▲}= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, minstens klein verschil; ^{▽/△}= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, zeer klein verschil; *Groep te klein om verschillen te kunnen toetsen.

Tabel 5.7.3 laat zien dat er bij een onbedoelde zwangerschap bij ruim een derde van de jongeren iets mis ging met het anticonceptiegebruik (bijvoorbeeld gescheurd condoom, pil vergeten). Eén op de vijf jongens en twee op de vijf meiden geeft aan dat er geen anticonceptie werd gebruikt. Dertien procent van de jongens en 6% van de meiden zegt dat er niet altijd anticonceptie werd gebruikt. Ook zegt 32% van de jongens en 17% van de meiden dat ze wel altijd anticonceptie gebruikten, ondanks de onbedoelde zwangerschap.

Tabel 5.7.3 Anticonceptiegebruik bij onbedoelde zwangerschap (%)

	Jongens (n=58)	Meiden (n=65)	Totaal (n=123)
Nee	18 ^{*a}	39 ^{*f}	28
Ja, soms	13 ^{*b}	6 ^{*g}	10
Ja, maar dit ging niet altijd goed	34 ^{*c}	37 ^{*h}	36
Ja, altijd	32 ^{*d}	17 ^{*i}	24
Weet ik niet (meer)	3 ^{*e}	1 ^{*j}	2

*Groep te klein om verschillen te kunnen toetsen; ^aBI: 10%-27%; ^bBI: 7%-22%; ^cBI: 25%-46%;
^dBI: 22%-43%; ^eBI: 1%-8%; ^fBI: 29%-51%; ^gBI: 3%-14%; ^hBI: 26%-48%; ⁱBI: 9%-26%; ^jBI: 0%-6%.

5.8 Opvattingen over abortus

Aan alle jongeren is gevraagd naar hun opvattingen over abortus. Bijna negen op de tien jongeren vindt dat een meisje zelf moet kunnen kiezen of ze een abortus wil. Meiden zijn het vaker eens met deze stelling in vergelijking met jongens. Elf procent van de jongeren vindt abortus moord, jongens iets vaker dan meiden.

Tabel 5.8.1 Opvattingen over abortus (% mee eens)

	Jongens (n=4625)	Meiden (n=5919)	Totaal (n=10544)
Een meisje moet zelf kunnen kiezen of ze een abortus wil	80	90 [▲]	85
Abortus is moord	12 [△]	9	11

[▲]= hoger dan in de totale groep jongens of meiden, klein verschil; [△]= hoger dan in de totale groep jongens of meiden, zeer klein verschil.

5.9 Verschuivingen in anticonceptiegebruik en ervaring met zwangerschap

In deze paragraaf kijken we naar verschillen tussen 2012, 2017 en 2023 in anticonceptiegebruik (bij de eerste keer vaginale seks en met de laatste partner), de gebruikte methode en ervaring met zwangerschap.

Het percentage meiden dat bij de eerste keer vaginale seks geen anticonceptie gebruikt is iets toegenomen in vergelijking met 2017 (Tabel 5.9.1). Ook het condoomgebruik en Double Dutch bij de eerste keer vaginale seks is in vergelijking met 2012 en 2017 afgenomen. Het percentage jongens en meiden dat de pil (of een andere methode) gebruikt bij de eerste keer vaginale seks is nagenoeg stabiel gebleven. In 2023 geven minder jongeren aan dat er nooit anticonceptie werd gebruikt bij de laatste sekspartner in vergelijking met 2017. De groep die aangeeft dat er soms anticonceptie werd gebruikt met de laatste

Hoofdstuk 5

sekspartner is iets groter geworden. Onder seksueel ervaren meiden is het gebruik van de morning-afterpil toegenomen.

Tabel 5.9.1 Verschuivingen in anticonceptiegebruik (% jongeren die ooit vaginale seks hadden)

	Jongens			Meiden		
	2012	2017	2023	2012	2017	2023
Anticonceptie bij de eerste keer	n=1888	n=3950	n=1889	n=2923	n=7238	n=2852
Niets gebruikt	13	8 [▽]	9	9	6 [▽]	9 [△]
Condoom	72	72	64 [▽]	75	75	69 [▽]
Pil of andere methode	50	57 [△]	59	58	62 [△]	61
Double Dutch	34	36	32 [▽]	41	42	38 [▽]
Anticonceptie met de laatste partner	n=1810	n=3980	n=1897	n=2898	n=7421	n=2939
Altijd	78	80	79	81	85 [△]	83
Soms	13	6 [▽]	9 [△]	13	7 [▽]	11 [△]
Nooit/weet niet	9	14 [▲]	12 [▽]	6	8 [△]	7 [▽]
Morning-afterpil				n=2840	n=7379	n=2938
In de afgelopen 12 maanden				12	12	17 [△]

^{▽/▲}= lager/hoger dan in de voorgaande editie, minstens klein verschil; ^{▽/△}= lager/hoger dan in de voorgaande editie, zeer klein verschil.

Wanneer we kijken naar de gebruikte anticonceptiemethode van meiden op het voortgezet onderwijs, zien we dat er geen (toetsbare) verschillen zijn tussen 2012, 2017 en 2023 (Tabel 5.9.2).

Tabel 5.9.2 Verschuivingen in gebruikte methode (% via scholen geworven meiden die ooit vaginale seks hadden)

	Meiden		
	2012	2017	2023
Huidige methode	n=142	n=155	n=124
Niets	22	16	27
De pil	42	49	54
Condooms	18	11	3
De pil en condooms	17	21	15
Andere vorm van anticonceptie	1	3	1

Het percentage seksueel ervaren meiden van 17 tot en met 24 jaar dat geen anticonceptiemethode gebruikt is gestegen (Tabel 5.9.3). Ondanks dat de pil (al

dan niet in combinatie met condooms) nog de meest gebruikte methode is, neemt het pilgebruik sinds 2012 af. In 2012 gebruikte nog 76% van de seksueel ervaren meiden van 17-24 jaar de pil, in 2017 was dat 64% en in 2023 is dat 46%. Condoomgebruik is over de jaren heen nagenoeg stabiel gebleven. Het percentage seksueel ervaren meiden van 17 tot en met 24 jaar dat een spiraaltje (koper- of hormoonspiraaltje) gebruikt is sinds 2012 toegenomen. Ook gebruiken seksueel ervaren meiden van 17-24 jaar iets vaker de prikpil in vergelijking met 2012 en 2017.

Tabel 5.9.3 Verschuivingen in gebruikte methode (% meiden van 17-24 jaar die ooit vaginale seks hadden)

	Meiden		
	2012	2017	2023
Huidige methode	n=2700	n=7289	n=2771
Niets	9	12 [△]	20 [▲]
De pil	63	51 [▼]	39 [▼]
Condooms	6	9	8
De pil en condooms	13	13	7 [▽]
Een spiraaltje (koper- of hormoonspiraal)	6	12 [△]	21 [▲]
De prikpil	1	1	2 [△]
De anticonceptiepleister (Evra)	<1	0*	<1*
De anticonceptiering (NuvaRing)	1	1	1
Het anticonceptiestaaftje	1	1	2
Andere vorm van anticonceptie	<1*	<1*	<1*

▼/▲= lager/hoger dan in de voorgaande editie, minstens klein verschil; ▽/△= lager/hoger dan de voorgaande editie, zeer klein verschil; *Groep te klein om verschillen te kunnen toetsen.

Het percentage meiden van 17 tot en met 24 jaar dat ervaring heeft met een (ongewenste) zwangerschap is iets afgenomen in vergelijking met 2017 (Tabel 5.9.4). In 2017 kregen negentien van de duizend meiden te maken met een ongewenste zwangerschap, in 2023 waren dat tien van de duizend meiden. Het percentage jongens van 17-24 jaar dat hier ervaring mee heeft is nagenoeg stabiel gebleven.

Tabel 5.9.4 Verschuivingen in ervaring met (ongewenste) zwangerschap (% jongeren van 17-24 jaar)

	Jongens		Meiden	
	2017	2023	2017	2023
	n=5896	n=3146	n=9800	n=4233
Zwangerschap	2,6	2,6	4,9	3,5 [▽]
Ongewenste zwangerschap	1,9	1,5	1,9	1,0 [▽]

^{▽/△}= lager/hoger dan de voorgaande editie, zeer klein verschil.

5.10 Conclusies

Het anticonceptiegebruik onder jongeren in Nederland is anno 2023 nog steeds hoog. Bij de eerste keer vaginale seks gebruikte 91% van de jongeren een anticonceptiemethode. Bij meiden daalde dit licht ten opzichte van 2017. Jonge jongens, jongeren voor wie het geloof heel belangrijk is of jongeren die de eerste keer vaginale seks hadden met een losse partner gebruiken vaker geen anticonceptie. Met de laatste partner gebruikten vier op de vijf jongeren altijd anticonceptie. Dat was in 2012 en 2017 ook het geval.

De pil (al dan niet in combinatie met condooms) is onder seksueel ervaren meiden van 17 tot en met 24 jaar nog steeds de meest gebruikte methode. Wel is het pilgebruik sterk afgenomen, van 76% in 2012 naar 46% in 2023. Na de pil wordt vooral het hormoonspiraaltje veel gebruikt en op de derde plaats komt het condoom. Het spiraaltje (koper- of hormoon) wordt tegenwoordig aanzienlijk vaker gebruikt dan in 2017 en 2012. Onder meiden die ervaring hebben met vaginale seks is de groep die geen anticonceptiemethode gebruikt groter (20%) dan in 2012 (9%) en 2017 (12%). De meest genoemde redenen om niets te gebruiken is dat meiden geen hormonen willen gebruiken, de laatste tijd geen seks hebben met jongens en last hebben van bijwerkingen. We weten niet of deze meiden andere methoden gebruiken om niet zwanger te raken, zoals terugtrekken of periodieke onthouding.

De meeste seksueel ervaren jongeren zouden een zwangerschap op dit moment vervelend vinden. Een op de twintig meiden loopt een verhoogd risico op een onbedoelde zwangerschap: ze gebruiken geen anticonceptie, hebben wel vaginale seks, zijn niet zwanger, willen niet zwanger raken en zijn wel vruchtbaar. Achttien van de duizend jongens en meiden kreeg ooit in hun leven te maken met een onbedoelde zwangerschap. Het percentage meiden van 17 tot en met 24 jaar dat ervaring heeft met een (onbedoelde en/ of) ongewenste zwangerschap is iets afgenomen in vergelijking met 2017. Onbedoelde en/of ongewenste

Reproductieve gezondheid

zwangerschappen komen vaker voor onder praktisch opgeleide meiden en jongeren van 21 tot en met 24 jaar.

Hoofdstuk 6 Soa en hiv

Yolin Kraan, Paul Zantkuijl & Daphne van Wees

In dit hoofdstuk gaan we in op de mate waarin jongeren zich beschermen tegen soa's (seksueel overdraagbare aandoeningen) en hiv door het gebruiken van condooms. Ook bekijken we welke groepen zich beter en minder goed beschermen, en wat redenen zijn om geen condooms (meer) te gebruiken. Vervolgens beschrijven we of jongeren zich laten testen op soa's, wat drempels of motieven hiervoor zijn en hoeveel jongeren een positieve soa of hiv-test hebben gehad. We sluiten dit hoofdstuk af met verschuivingen ten opzichte van resultaten uit 2012 en 2017.

6.1 Condoomgebruik bij eerste keer vaginale seks en met laatste sekspartner

Aan de jongeren die wel eens vaginale seks hebben gehad, is gevraagd of zij de eerste keer dat ze dit deden een condoom hebben gebruikt en of zij bij hun eerste keer vaginale seks hebben gepraat over het voorkomen van soa's. Daarnaast is gevraagd naar condoomgebruik met de laatste sekspartner¹⁰.

Bij de eerste keer vaginale seks geeft 64% van de jongens en 69% van de meiden aan dat er een condoom werd gebruikt (Tabel 6.1.1).

Tabel 6.1.1 Condoomgebruik bij eerste keer vaginale seks (%)

	Jongens (n=1888)	Meiden (n=2853)	Totaal (n=4741)
Geen condoom gebruikt	36	31 [▽]	33
Wel condoom gebruikt	64	69 [△]	67

^{▽/△}= lager/hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

Wanneer er wordt gekeken naar de rol van leeftijd, opleiding, herkomst en geloof bij condoomgebruik bij de eerste keer vaginale seks, zijn er geen significante verschillen te zien (Tabel 6.1.2).

¹⁰In dit hoofdstuk bedoelen we met 'laatste sekspartner': degene met wie iemand de laatste keer orale, vaginale of anale seks (penetratieseks) had.

Hoofdstuk 6

Tabel 6.1.2 Condoom gebruikt bij eerste keer vaginale seks naar demografie (%)

	n	Jongens	Meiden
Leeftijd eerste keer vaginale seks			
14 jaar of jonger	457	63	68
15 of 16 jaar	1656	68	72
17 of 18 jaar	1738	63	69
19 jaar of ouder	890	61	63
Opleiding			
Praktisch opgeleid	1503	65	69
Theoretisch opgeleid	3222	64	69
Herkomst			
Europa, N-Amerika, Oceanië	4386	64	68
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	351	68	73
Geloof			
Niet gelovig of geloof niet belangrijk	4020	65	69
Geloof beetje belangrijk	335	64	72
Geloof heel belangrijk	169	50 ^a	59

^aBl: 41% - 58%.

Meer dan de helft van de jongeren (61%) heeft voorafgaand aan de eerste keer vaginale seks niet met de eerste sekspartner gepraat over het voorkomen van soa's zoals chlamydia of hiv (Tabel 6.1.3). Dat is meestal omdat ze het niet nodig vonden om er over te praten (34%) of er niet aan dachten om hierover te praten (24%). Meiden geven iets vaker aan dan jongens dat ze er niet over durfden te praten (5% van de meiden tegenover 1% van de jongens) of dat ze er niet aan hadden gedacht (26% van de meiden tegenover 22% van de jongens).

Tabel 6.1.3 Gepraat voorafgaand aan de eerste keer vaginale seks (%)

	Jongens (n=1886)	Meiden (n=2852)	Totaal (n=4738)
Over soa's voorkomen, zoals chlamydia of hiv			
Ja	41 [▲]	36	38
Nee, dat was niet nodig	36	32	34
Nee, niet aan gedacht	22	26 [▲]	24
Nee, durfde ik niet	1	5 [▲]	3

[▲]= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil.

Van de jongeren geeft 26% aan altijd een condoom gebruikt te hebben met hun laatste sekspartner (Tabel 6.1.4). Jongens geven dit iets vaker aan dan meiden

Verder geeft 34% aan nooit een condoom gebruikt te hebben met hun laatste sekspartner.

Tabel 6.1.4 Condoomgebruik met de laatste sekspartner (%)

	Jongens (n=1903)	Meiden (n=2824)	Totaal (n=4727)
Nee, nooit	33	36	34
Ja, altijd	29 [△]	22	26
In het begin wel, later niet meer	21	25 [△]	23
Soms wel, soms niet	17	17	17

[△]= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

Wanneer we kijken naar leeftijd, dan zien we dat onder de jongens de 13 tot en met 15 jarigen (55%) het meest aangeven altijd een condoom gebruikt te hebben met hun laatste sekspartner (Tabel 6.1.5). De groep 13- tot en met 15- jarige seksueel ervaren¹¹ jongeren is wel erg klein, waardoor we in de voetnoot van Tabel 6.1.5 ook betrouwbaarheidsintervallen laten zien. Onder de meiden zijn het de 16 tot en met 18 jarigen (31%) die het meest aangeven altijd een condoom gebruikt te hebben. De groep van 22 tot en met 24 jarigen geeft het minst aan altijd condooms gebruikt te hebben met hun laatste sekspartner (26% van de jongens en 18% van de meiden).

Er zijn ook verschillen voor condoomgebruik naar partnertype. Als de laatste sekspartner een vaste monogame partner¹² is, geeft 23% van de jongens en 17% van de meiden aan altijd een condoom gebruikt te hebben. Als de laatste sekspartner een vaste partner is, waarbij een van beiden ook seks had met anderen, geeft 9% van de jongens en 11% van de meiden aan altijd een condoom gebruikt te hebben. Ongeveer 30% van deze jongeren voor wie de laatste sekspartner een vaste partner was, geeft aan in het begin wel condooms gebruikt te hebben, maar later niet meer. Van de jongens waarvan de laatste partner een one-nightstand was, geeft 57% aan altijd een condoom gebruikt te hebben, bij de meiden is dit 53%. We zien geen verschil in condoomgebruik naar opleiding, herkomst of geloof.

¹¹Hiermee bedoelen wij jongeren die ervaring hebben met aftrekken of vingeren, vaginale seks, orale seks, of anale seks.

¹²Hiermee bedoelen wij iemand met wie de jongere een relatie heeft, en waarbij beide partners tussen de eerste en laatste keer seks met elkaar geen seks hebben gehad met anderen.

Hoofdstuk 6

Tabel 6.1.5 Condoomgebruik met de laatste sekspartner naar demografie (%)

	Jongens					Meiden			
	n	Altijd	Soms	Begin wel	Nooit	Altijd	Soms	Begin wel	Nooit
Leeftijd									
13-15 jaar	116	55 ^{△a}	14 ^b	13 ^c	18 ^d	30 ^e	23 ^f	19 ^g	28 ^h
16-18 jaar	884	41 [△]	17	16	26 [▽]	31 [△]	16	21	32
19-21 jaar	1726	27	16	21	36	24	16	24	36
22-24 jaar	2001	26 [▽]	18	22	34	18 [▽]	17	28 [△]	37
Opleiding									
Praktisch opgeleid	1509	33	16	17	35	22	17	22	38
Theoretisch opgeleid	3204	28	18	23	32	23	17	26	34
Herkomst									
Europa, N-Amerika, Oceanië	4372	29	17	21	33	21	17	25	36
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	349	31	19	19	31	30	14	24	32
Geloof									
Niet gelovig of geloof niet belangrijk	4021	28	17	22	33	21	16	26	37
Beetje belangrijk	342	29	16	22	33	30	14	25	31
Heel belangrijk	170	34 ⁱ	21 ^j	10 ^k	35 ^l	20	27	18	34
Partnertype									
One-nightstand	451	57 [▲]	<1 [▼]	<1 [▼]	43 [▲]	53 [▲]	<1 [▼]	<1 [▼]	47 [▲]
Losse partner, vaker seks	873	30	22 [▲]	12 [▼]	36	22	16	16 [▼]	45 [▲]
Vaste partner, ook seks met anderen	346	9 [▼]	20	31 [▲]	40	11 [▼]	20	30	38
Vaste partner, monogaam	2602	23 [▼]	19 [▲]	29 [▲]	28 [▼]	17 [▼]	20 [▲]	33 [▲]	31 [▼]

▼/▲= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, minstens klein verschil; ▽/△= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, zeer klein verschil; ^aBI: 41%-69%; ^bBI: 6%-25%; ^cBI: 6%-25%; ^dBI: 9%-31%; ^eBI: 18%-43%; ^fBI: 14%-36%; ^gBI: 11%-32%; ^hBI: 17%-41%; ⁱBI: 26%-43%; ^jBI: 14%-29%; ^kBI: 5%-16%; ^lBI: 27%-44%.

6.2 Stoppen met condooms

Een op de vijf jongens en een kwart van de meiden geeft aan dat ze met de laatste sekspartner in het begin wel condooms gebruikten, maar dat ze hier later mee gestopt zijn (Tabel 6.1.4). Tabel 6.2.1 laat zien dat bijna driekwart van de

jongeren in deze groep binnen drie maanden gestopt is met het gebruiken van condooms. Eenendertig procent stopte binnen een maand en 18% na een week. Het overgrote deel van de jongeren (86%) geeft aan dat zij beiden wilden stoppen met condooms. Van de jongeren die stopten met condoomgebruik geeft 73% aan dat zowel zichzelf als hun sekspartner niet getest zijn op soa's voordat zij stopten met condooms.

Tabel 6.2.1 Proces rond stoppen met condooms bij laatste sekspartner (%)

	Jongens (n=389)	Meiden (n=668)	Totaal (n=1077)
Aantal weken condoomgebruik			
1 week	17	19	18
1 tot 4 weken	29	32	31
1 tot 3 maanden	31	25	27
3 maanden of langer	23	24	24
Besluitvorming rond stoppen met condooms			
Beiden wilden stoppen	90	83	86
De ander wilde stoppen	5	9	7
Ik wilde stoppen	5	8	6
Getest wanneer gestopt met condooms			
Niet getest	77	71	73
Beiden laten testen	12	15	13
Ik heb mijzelf laten testen	6	10	8
Ander heeft zich getest	6	5	5

Hierin zijn ook verschillen naar leeftijd te zien. Relatief veel jongeren van 16 tot en met 18 jaar, namelijk 90%, geeft aan zich niet te hebben laten testen voordat ze stopten met het gebruiken van condooms (Tabel 6.2.2). Jongeren van 22 tot en met 24 jaar doen in deze situatie wat vaker dan andere leeftijdsgroepen een soa-test (18%), maar nog altijd geeft 67% van deze groep aan zich niet getest te hebben.

Hoofdstuk 6

Tabel 6.2.2 Proces rond stoppen met condooms bij laatste sekspartner naar leeftijd^a (% 16-24 jarigen)

	16-18 jaar (n=297)	18-20 jaar (n=387)	21-24 jaar (n=535)	Totaal (n=1077)
Aantal weken condoomgebruik				
1 week	20	22	15	18
1 tot 4 weken	27	30	32	31
1 tot 3 maanden	36	26	26	27
meer dan 3 maanden	17	22	26	24
Besluitvorming rond stoppen met condooms				
Ik heb de ander overgehaald	85	86	87	86
Ander heeft mij overgehaald	11	7	6	7
Beiden wilden stoppen	5	6	7	6
Getest wanneer gestopt met condooms				
Niet getest	90 [▲]	77	67 [▼]	73
Beiden laten testen	4 [▼]	11	18 [▲]	13
Ik heb mijzelf laten testen	1 [▼]	8	9	8
Ander heeft zich getest	4	4	7	5

^{▼/▲} = lager/hoger dan in de totale groep, minstens klein verschil; ^aGroep 13-15 jarigen kleiner dan 50.

Onder jongeren is de belangrijkste reden om geen condooms (meer) te gebruiken bij de laatste sekspartner dat er al een ander voorbehoedmiddel (om niet zwanger te worden) gebruikt werd (Tabel 6.2.3). De tweede reden die veel wordt genoemd, is het vertrouwen in elkaar. Daarnaast zeggen veel jongeren ook dat seks met een condoom minder lekker is. Jongens geven dit vaker als reden (48%) dan meiden (37%). Van de jongeren geeft 6% een andere reden waarom zij geen condooms hebben gebruikt. In de toelichting in de open antwoorden geven jongeren meestal als reden dat zij getest zijn op soa's, en dus geen soa's hebben. Ook wordt er in de open antwoorden wel eens als reden genoemd dat een van de twee allergisch is voor latex, of dat "hij geen condoom wilde gebruiken".

In alle leeftijdsgroepen worden dezelfde drie redenen het meest genoemd (Tabel 6.2.4). De leeftijdsgroep van 13 tot en met 18 jaar, noemt 'we dachten niet aan condooms' iets vaker als reden om geen condooms te gebruiken dan oudere leeftijdsgroepen. Verder geven jongeren van 22 tot en met 24 jaar vaker dan

jongere leeftijdsgroepen als reden dat ze al lang een relatie hadden en dat ze elkaar vertrouwden.

Tabel 6.2.3 Redenen om geen condooms (meer) te gebruiken bij laatste sekspartner (%)

	Jongens (n=1318)	Meiden (n=2137)	Totaal (n=3455)
We gebruikten al een ander voorbehoedmiddel	63	71 [△]	67
We vertrouwden elkaar	64	60	62
Met een condoom is het minder lekker	48 [▲]	37	42
We hadden al lang een relatie	36	43 [△]	40
We hadden geen condoom bij ons	12 [△]	8	10
We dachten er niet aan	10	9	9
We waren dronken	10	8	9
We hadden allebei nog nooit seks gehad	8	7	8
We wilden een kind	1	3	2
Om een andere reden	5	6	6

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; △= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

Tabel 6.2.4 Redenen om geen condooms (meer) te gebruiken bij laatste sekspartner naar leeftijd (%)

	13-15 jaar (n=73)	16-18 jaar (n=554)	19-21 jaar (n=1269)	22-24 jaar (n=1559)
We gebruikten al een ander voorbehoedmiddel	59 ^a	68	68	67
We vertrouwden elkaar	36 ^{▼b}	53 [▼]	63	64 [▲]
Met een condoom is het minder lekker	36 ^c	45	43	41
We hadden al lang een relatie	30 ^d	33 [▼]	36 [▼]	45 [▲]
We hadden geen condoom bij ons	4 ^e	16 [*]	11 [*]	7 [*]
We dachten er niet aan	19 ^{△f}	13 [△]	9	8 [▽]
We waren dronken	16 ^{*g}	10 [*]	9 [*]	9 [*]
We hadden allebei nog nooit seks gehad	5 ^{*h}	11 [*]	9 [*]	6 [*]
We wilden een kind	1 ^{*i}	1 [*]	<1 [*]	4 [*]
Om een andere reden	13 ^{*i}	5 [*]	6 [*]	5 [*]

▼/▲= lager/hoger dan in de totale groep, minstens klein verschil; ▽/△= lager/hoger dan in de totale groep, zeer klein verschil. *Groep te klein om verschillen te kunnen toetsen. ^aBI: 46%-71%; ^bBI: 24%-49%; ^cBI: 24%-49%; ^dBI: 20%-43%; ^eBI: 1%-11%; ^fBI: 11%-31%; ^gBI: 8%-27%; ^hBI: 2%-14%; ⁱBI: 6%-23%; ^jBI: 0%-8%.

Wanneer we kijken naar het partnertype van jongeren hun laatste sekspartner dan zien we dat jongeren verschillen van elkaar in de redenen die zij geven om seks te hebben zonder condoom. 'We gebruikten al een ander voorbehoedmiddel om niet zwanger te worden', 'we vertrouwden elkaar' en 'we hadden allebei nog nooit seks gehad' wordt vaker als reden genoemd door jongeren waarvan hun laatste sekspartner een vaste monogame partner was dan wanneer de laatste sekspartner een one-nightstand of losse partner was (Tabel 6.2.5). Redenen zoals 'we hadden geen condoom bij ons', 'we dachten er niet aan' en 'we waren dronken' worden daarentegen vaker genoemd door jongeren waarvan hun laatste sekspartner een one-nightstand of losse partner was ten opzichte van jongeren waarvan de laatste sekspartner een vaste monogame partner was.

Tabel 6.2.5 Redenen om geen condooms (meer) te gebruiken bij laatste sekspartner uitgesplitst naar partnertype (%)

	One-nightstand (n=205)	Losse partner, vaker seks (n=659)	Vaste partner, ook seks met anderen (n=312)	Vaste partner, monogaam (n=2113)	Totaal (n=3289)
We gebruikten al een ander voorbehoedmiddel	42▼	57▼	67	73▲	68
We vertrouwden elkaar	33▼	56▼	69▲	67▲	63
Met een condoom is het minder lekker	23▼	44	49	43	42
We hadden al lang een relatie	1▼	5▼	49▲	54▲	40
We hadden geen condoom bij ons	26▲	16▲	9	6▼	10
We dachten er niet aan	29▲	20▲	9	4▼	9
We waren dronken	41▲	21▲	9	2▼	9
We hadden allebei nog nooit seks gehad	1▼	2▼	4▼	11▲	8
We wilden een kind	1*	0*	2*	3*	2*
Om een andere reden	8	5	7	5	5

▼/▲= lager/hoger dan in de totale groep, minstens klein verschil. *Groep te klein om verschillen te kunnen toetsen.

6.3 Testen op soa en hiv

We vroegen jongeren over het testen op soa of hiv en de uitslag van deze testen. Eenentwintig procent van de seksueel ervaren jongens en 35% van de seksueel

Soa en hiv

ervaren meiden van 13 tot en met 24 jaar heeft zich ooit laten testen op soa's (Tabel 6.3.1). In de afgelopen twaalf maanden is dit respectievelijk 11% en 16%¹³.

Tabel 6.3.1 Soa-tests (% seksueel ervaren jongeren)

	Jongens (n=2156)	Meiden (n=3174)	Totaal (n=5330)
Soa-test ooit	21	35 [▲]	28
Soa-test afgelopen 12 maanden	11	16 [△]	14

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; △= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

Jongeren van 22 tot en met 24 jaar hebben zich het vaakst ooit en in de afgelopen twaalf maanden laten testen op soa's (Tabel 6.3.2). We zien dat praktisch opgeleide jongens zich iets minder vaak ooit hebben laten testen dan theoretisch opgeleide jongens, maar dit verschil is klein. Daarnaast zien we ook dat jongens met een herkomst in Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika zich iets vaker hebben laten testen dan jongens met een herkomst in Europa, N-Amerika, Oceanië.

¹³ "Seksueel ervaren" betekent niet per definitie dat iemand ook recent nog seks heeft gehad, voor de meesten van deze groep is dit echter wel het geval (zie hoofdstuk 4, Tabel 4.5.3).

Hoofdstuk 6

Tabel 6.3.2 Soa-test gedaan (% seksueel ervaren jongeren)

	n	Ooit		Laatste 12 maanden	
		Jongens	Meiden	Jongens	Meiden
Leeftijd					
13-15 jaar	198	5 ^{▼a}	7 [▼]	5 ^b	6 [▼]
16-18 jaar	1043	5 [▼]	10 [▼]	4 [▼]	8 [▼]
19-21 jaar	1917	18 [▼]	32 [▼]	10	18
22-24 jaar	2172	31 [▲]	49 [▲]	15 [▲]	19 [▲]
Opleiding					
Praktisch opgeleid	1718	17	33	9	15
Theoretisch opgeleid	3591	24 [△]	36	12	17
Herkomst					
Europa, N-Amerika, Oceanië	4920	20	34	11	16
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-	403	32 [△]	39	13	21
Geloof					
Niet gelovig of geloof niet	4440	22	38 [△]	11	17
Beetje belangrijk	379	24	30 [▽]	9	15
Heel belangrijk	207	18 ^c	24 [▽]	10 ^d	12

▼/▲= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, minstens klein verschil; ▽/△= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, zeer klein verschil.

^aBI: 2%-12%; ^bBI: 2%-12%; ^cBI: 13%-25%; ^dBI: 6%-15%.

Jongeren hebben zich voornamelijk op soa's laten testen bij de huisarts of de soa-poli van een GGD (Tabel 6.3.3). De meeste meiden gingen naar de huisarts (47%) en de meeste jongens gingen naar de soa-poli van een GGD (42%).

Tabel 6.3.3 Soa-testlocatie (%)

	Jongens (n=400)	Meiden (n=1002)	Totaal (n=1402)
Huisarts	39	47 [▲]	44
Soa-poli van een GGD	42 [▲]	31	35
Zelftest opgestuurd naar lab	9	12	11
Ziekenhuis of kliniek	8	7	7
Zelftest uitslag thuis	3	3	3

▲= lager/hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil.

Seksueel ervaren jongeren van 16 tot en met 24 jaar is ook gevraagd of zij ooit en in het afgelopen jaar een hiv-test hebben gedaan. Acht procent van de seksueel ervaren jongens en 9% van de seksueel ervaren meiden tussen de 16

en 25 jaar heeft ooit een hiv-test gedaan (Tabel 6.3.4). In de afgelopen twaalf maanden was dit 5% van de jongens en 4% van de meiden.

Tabel 6.3.4 Hiv-tests (% seksueel ervaren jongeren)

	Jongens (n=2013)	Meiden (n=3014)	Totaal (n=5027)
Hiv-test ooit	8	9	8
Hiv-test afgelopen 12 maanden	5	4	4

Net zoals bij een soa-test is leeftijd de belangrijkste voorspeller voor het testen op hiv: oudere jongeren laten zich vaker testen op hiv dan jongere jongeren (Tabel 6.3.5). Zowel bij de jongens als meiden is er geen verschil naar opleiding en geloof. Herkomst speelt wel een kleine rol op het hiv-test gedrag van seksueel ervaren jongeren tussen de 16 en 25 jaar. Jongeren met een achtergrond in Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika zijn vaker ooit getest op hiv in vergelijking met jongeren met een achtergrond in Europa, Noord-Amerika of Oceanië.

Tabel 6.3.5 Hiv-test gedaan (% seksueel ervaren jongeren, 16-24 jarigen^a)

Leeftijd	n	Ooit		Afgelopen 12 maanden	
		Jongens	Meiden	Jongens	Meiden
16-18 jaar	938	2 [▽]	1 [▽]	2 [▽]	1 [▽]
19-21 jaar	1917	6 [▽]	6 [▽]	3	3
22-24 jaar	2172	12 [▲]	13 [▲]	7 [▲]	5 [△]
Opleiding					
Praktische opgeleid	1528	6	8	3	4
Theoretisch opgeleid	3485	9	9	5	4
Herkomst					
Europa, N-Amerika, Oceanië	4657	7	7	4	3
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	370	21 [▲]	19 [▲]	9	7
Geloof					
Niet gelovig of geloof niet belangrijk	4440	8	9	5	4
Beetje belangrijk	379	9	6	5	2
Heel belangrijk	207	8 ^a	11	3 ^b	5

^{▽/▲}= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, minstens klein verschil; ^{▽/△}= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, zeer klein verschil. ^aGroep 13-15 jarigen te klein. ^aBI: 5%-13%; ^bBI: 1%-7%.

6.4 Houding tegenover het oplopen van chlamydia

Aan de seksueel ervaren jongeren is ook gevraagd hoe groot zij denken dat de kans is dat ze in de komende maanden chlamydia krijgen en hoe erg ze het zouden vinden om daadwerkelijk chlamydia op te lopen (Tabel 6.4.1). Iets meer dan de helft van de seksueel ervaren jongeren denkt dat er geen kans is dat ze in de komende maanden chlamydia krijgen. Daarnaast schat 43% van de jongeren deze kans (zeer) klein. Slechts 5% van de jongeren denkt dat deze kans (redelijk) groot is. De meerderheid van de seksueel ervaren jongeren (68% van de jongens en 77% van de meiden) geeft aan het (heel) erg te vinden om chlamydia op te lopen. Acht procent van de jongens en 5% van de meiden zou dit (helemaal) niet erg vinden.

Tabel 6.4.1 Ervaren risico- en houding tegenover het oplopen van chlamydia (% seksueel ervaren jongeren)

	Jongens (n=2013)	Meiden (n=3014)	Totaal (n=5027)
Ervaren risico oplopen chlamydia			
Geen kans	52	53	53
Zeer kleine tot kleine kans	44	41	43
Redelijk tot grote kans	4	5	5
Houding tegenover oplopen chlamydia			
(Helemaal) niet erg	8 [▲]	5	7
Neutraal	24 [▲]	18	21
(Heel) erg	68	77 [▲]	73

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil.

6.5 Motieven en drempels om te testen

Aan de seksueel ervaren jongeren tussen de 16 en 25 jaar die zich weleens hebben laten testen op een soa of hiv hebben we gevraagd naar redenen om dit te doen. Veertig procent van de jongeren geeft aan dat ze zich laten testen om er zeker van te zijn dat ze geen soa of hiv hebben (Tabel 6.5.1). Een andere veel genoemde reden om te laten testen is dat jongeren seks hadden zonder condoom, een derde geeft dit als reden. Daarnaast laat bijna een kwart (23%) van de jongeren weten dat ze zich lieten testen omdat ze klachten hadden die passen bij een soa of hiv. Verder geeft ongeveer één op de zes jongeren als reden om te testen dat ze een nieuwe relatie kregen. Jongens lieten zich vaker testen omdat iemand met wie ze seks hadden gehad vertelde dat ze een soa of hiv hadden dan meiden.

Soa en hiv

Tabel 6.5.1 Motieven om te testen (% seksueel ervaren jongeren, 16-24 jarigen^a)

	Jongens (n=421)	Meiden (n=1021)	Totaal (n=1442)
Ik wilde zeker zijn dat ik geen soa of hiv had	42	38	40
Ik had seks zonder condoom	36	31	33
Ik had klachten die passen bij een soa of hiv	20	25	23
Ik kreeg een nieuwe relatie	20	16	17
Ik was bang dat ik een soa of hiv had	14	13	14
Iemand met wie ik seks had, vertelde dat die een soa of hiv had	16 [▲]	9	11
Ik wilde geen condoom gebruiken met mijn vaste partner	10	7	8
Ik liet een spiraaltje plaatsen	-	11	7
Ik was zwanger	-	1	1
Andere reden	6	21 [▲]	15

[▲]= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil. ^aGroep 13-15 jarigen te klein.

Een aantal redenen die jongeren geven voor een soa- of hiv-test verschillen tussen de verschillende leeftijdsgroepen (Tabel 6.5.2). Naarmate jongeren ouder worden, is de reden hiervoor iets vaker dat ze aan een nieuwe relatie begonnen, geen condoom wilden gebruiken met hun vaste partner, of dat ze er zeker van wilden zijn dat ze geen soa of hiv hadden.

Hoofdstuk 6

Tabel 6.5.2 Motieven om te testen naar leeftijd (% seksueel ervaren jongeren, 16-24 jarigen^{})**

	16-18 jaar (n=86)	19-21 jaar (n=475)	22-24 jaar (n=872)
Ik wilde zeker zijn dat ik geen soa of hiv had	32 ^a	34 [▽]	43 [△]
Ik had seks zonder condoom	32 ^b	33	32
Ik had klachten die passen bij een soa of hiv	24 ^c	25	22
Ik kreeg een nieuwe relatie	6 ^{▽d}	14	19 [△]
Ik was bang dat ik een soa of hiv had	17 ^f	11	15
Iemand met wie ik seks had, vertelde dat die een soa of hiv had	10 ^g	12	11
Ik wilde geen condoom gebruiken met mijn vaste partner	2 ^{▽h}	5 [▽]	10 [▲]
Ik liet een spiraaltje plaatsen	8 ^{*i}	7 [*]	7 [*]
Ik was zwanger	<1 ^{*j}	<1 [*]	1 [*]
Andere reden	21 ^e	17	14

▽/▲= lager/hoger dan in de totale groep, minstens klein verschil; ▽/△= lager/hoger dan in de totale groep, zeer klein verschil; **Groep 13-15 jarigen te klein. *Groep te klein om verschillen te kunnen toetsen. ^aBI: 22%-43%; ^bBI: 22%-43%; ^cBI: 16%-36%; ^dBI: 2%-13%; ^eBI: 13%-33%; ^fBI: 10%-8%; ^gBI: 5%-19%; ^hBI: 0%-7%; ⁱBI: 3%-15%; ^jBI: x.

Aan seksueel ervaren jongeren die de afgelopen twaalf maanden geen soa- of hiv-test deden, hebben we gevraagd naar de redenen om dit niet te doen (Tabel 6.5.3). De meerderheid van de jongeren (57% van de jongens en 68% van de meiden) geeft als reden 'ik had alleen seks met mijn vaste partner'. Vooral meiden geven aan dat dit een belangrijke reden is om zich niet te laten testen in vergelijking met jongens. Een andere vaak genoemde reden is het ontbreken van lichamelijke klachten die passen bij een soa of hiv. Deze reden wordt vaker genoemd door jongens dan door meiden, respectievelijk 43% en 33%. Daarnaast geeft drie op de tien jongeren als reden om niet te testen dat zij geen onveilige seks hebben gehad. Een op de acht jongeren zegt dat zij er simpelweg niet aan hadden gedacht om zich te laten testen. Een kleine groep wist niet dat zij zich konden laten testen (2%) of waar dit kon (5%), of vond het eng om zich te laten testen (6%).

Soa en hiv

Tabel 6.5.3 Redenen om niet te testen (% seksueel ervaren jongeren)

	Jongens (n=1901)	Meiden (n=2664)	Totaal (n=4565)
Ik had alleen seks met mijn vaste partner	57	68 [▲]	63
Ik had geen lichamelijke klachten die passen bij soa of hiv	43 [▲]	33	38
Ik had geen onveilige seks	32 [△]	27	30
Ik had daar niet aan gedacht	13	12	12
Ik vond het eng om me te laten testen	6	7	6
Ik wist niet waar ik me kon laten testen	6	5	5
Ik had de laatste tijd geen seks	3	3	3
Ik wist niet dat ik me kon laten testen	2	2	2
Ik was bang voor de uitslag	1	2	1
Andere redenen	6	7	7

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; △= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

In alle leeftijdsgroepen geven jongeren als belangrijkste reden om niet te laten testen dat zij alleen seks hebben met een vaste partner (Tabel 6.5.4). Deze reden wordt wel vaker gegeven door de groep jongeren van 22 tot en met 24 jaar. Ook het ontbreken van lichamelijke klachten die passen bij een soa of hiv, en het niet hebben van onveilige seks zijn in alle leeftijdsgroepen belangrijke redenen om niet te testen.

Tabel 6.5.4 Reden om niet te testen naar leeftijdsgroep (% seksueel ervaren jongeren)

	13-15 jaar (n=159)	16-18 jaar (n=966)	19-21 jaar (n=1643)	22-24 jaar (n=1797)
Ik had alleen seks met mijn vaste partner	41 [▼]	56 [▼]	62	67 [▲]
Ik had geen lichamelijke klachten die passen bij soa of hiv	23 [▽]	38	40 [△]	37
Ik had geen onveilige seks	36	38 [▲]	29	25 [▼]
Ik had daar niet aan gedacht	12	14	14 [△]	10 [▽]
Ik vond het eng om me te laten testen	3	7	7	5
Ik wist niet waar ik me kon laten testen	4	6	5	5
Ik had de laatste tijd geen seks	<1*	3*	3*	3*
Ik wist niet dat ik me kon laten testen	2*	3*	1*	1*
Ik was bang voor de uitslag	<1*	2*	1*	2*
Andere reden	10	7	7	6

▼/▲= lager/hoger dan in de totale groep, minstens klein verschil; ▽/△= lager/hoger dan in de totale groep, zeer klein verschil. *Groep te klein om te verschillen te kunnen toetsen.

6.6 Soa of hiv diagnose

Zes procent van de seksueel ervaren jongens en 11% van de seksueel ervaren meiden die ooit een soa-test hebben gedaan, geven aan dat zij ooit gediagnosticeerd zijn met een soa (Tabel 6.6.1). In de afgelopen twaalf maanden is 2% van de jongens en 4% van de meiden gediagnosticeerd met een soa of hiv (niet in tabel).

Tabel 6.6.1 Positieve soa/hiv diagnose (% seksueel ervaren jongeren)

	Jongens (n=2011)	Meiden (n=3014)	Totaal (n=5025)
Ooit een positieve soa diagnose	6	11 [△]	9
Ooit een positieve hiv diagnose	<1	<1	<1

△= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

Jongeren van 22 tot en met 24 jaar zijn vaker positief getest op een soa dan jongeren die jonger zijn (Tabel 6.6.2). Bij jongens zien we een klein verschil naar opleiding. Theoretisch opgeleide jongens zijn iets vaker ooit gediagnosticeerd met een soa in vergelijking met praktisch opgeleide jongens. Meiden voor wie

Soa en hiv

geloof heel belangrijk is, zijn iets minder vaak ooit gediagnosticeerd met een soa in vergelijking met niet-gelovige meiden of meiden voor wie geloof onbelangrijk is.

Tabel 6.6.2 Positieve Soa/Hiv diagnose (% seksueel ervaren jongeren, 16-24 jarigen)

	n	Ooit Soa		Laatste 12 maanden Soa/Hiv	
		Jongens	Meiden	Jongens	Meiden
Leeftijd					
16-18 jaar	938	<1 [▼]	3 [▼]	<1	3
19-21 jaar	1915	4 [▼]	10	2	5
22-24 jaar	2172	9 [▲]	15 [▲]	2	4
Opleiding					
Praktisch opgeleid	1527	4	12	1	4
Theoretisch opgeleid	3484	7 [△]	11	2	4
Herkomst					
Europa, N-Amerika, Oceanië	4653	6	11	2*	4
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	369	7	9	2*	4
Geloof					
Niet gelovig of geloof niet belangrijk	4435	6	12 [△]	2*	4
Beetje belangrijk	379	11 [△]	11	3*	4
Heel belangrijk	207	4	4 [▽]	<1*	3

▼/▲= lager/hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; ▽/△= lager/hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil. *Groep te klein om verschillen te kunnen toetsen.

Van de jongeren die ooit een positieve soa diagnose hebben gehad heeft de meerderheid, 78%, dit verteld aan hun sekspartner(s) (Tabel 6.6.3). Vijftien procent verteld het aan sommige sekspartners wel, maar aan andere niet. En 7% van de jongeren geeft aan het helemaal niet aan hun sekspartner(s) verteld te hebben.

Tabel 6.6.3 Sekspartnerwaarschuwing (% jongeren die ooit een soa hadden)

	Jongens (n=108)	Meiden (n=309)	Totaal (n=417)
Ja	81	77	78
Aan sommige wel, aan anderen niet	16	15	15
Nee	4	8	7

6.7 Verschuivingen in condoomgebruik en testgedrag

In deze paragraaf wordt er gekeken naar verschuivingen in condoomgebruik bij de eerste keer vaginale seks, condoomgebruik met de laatste sekspartner, en soa/hiv testgedrag tussen 2012, 2017 en 2023.

Tabel 6.7.1 geeft een overzicht van de verschuivingen in condoomgebruik bij de eerste keer vaginale seks. Wanneer er wordt gekeken naar het condoomgebruik in 2012 en 2017, dan is te zien dat de percentages voor jongens en meiden gelijk zijn gebleven. In 2023 zien we ten opzichte van 2017 een daling in dit percentage. Onder de jongens gebruikt in 2023 namelijk 64% een condoom bij de eerste keer vaginale seks en onder de meiden is dit 69%, ten opzichte van respectievelijk 72% en 75% in 2017.

Tabel 6.7.1 Condoomgebruik bij de eerste keer vaginale seks (%)

	Jongens			Meiden		
	2012 (n=1888)	2017 (n=3950)	2023 (n=1889)	2012 (n=2923)	2017 (n=7238)	2023 (n=2852)
Wel gebruikt	72	72	64 [▽]	75	75	69 [▽]

[▽]= lager dan bij meting ervóór, zeer klein verschil.

In Tabel 6.7.2 wordt een overzicht weergegeven van de verschuivingen in condoomgebruik met de laatste sekspartner. In het condoomgebruik van meiden met hun laatste sekspartner is tussen 2012 en 2017 niet veel veranderd. Daarentegen is er ten opzichte van 2012 in 2017 onder jongens een afname in het altijd condooms gebruiken met de laatste sekspartner. In de laatste meting van 2023 is dit percentage gelijk gebleven (29%). Meiden geven ten opzichte van 2017 in 2023 juist vaker aan altijd een condoom te gebruiken met de laatste sekspartner (van 19% in 2017 naar 22% in 2023). Ten opzichte van 2017 is er in 2023 ook een stijging te zien in het aantal jongeren dat aangeeft nooit een condoom te gebruiken met hun laatste sekspartner (33% van de jongens en 36% van de meiden).

Tabel 6.7.2 Condoomgebruik met laatste sekspartner (%)

	Jongens			Meiden		
	2012 (n=1888)	2017 (n=3973)	2023 (n=1903)	2012 (n=2898)	2017 (n=7161)	2023 (n=2824)
Ja, altijd	37	29 [▽]	29	21	19	22 [▲]
Soms wel, soms niet	20	19	17	19	19	17
In het begin wel, later niet meer	22	29 [△]	21 [▽]	34	33	25 [▽]
Nee, nooit	21	23	33 [▲]	26	28	36 [▲]

^{▽/▲}= lager/hoger dan bij meting ervóór, minstens klein verschil; ^{▽/△}= lager/hoger dan bij meting ervóór, zeer klein verschil.

De verschuiving in het condoomgebruik met de laatste sekspartner kan ook te maken hebben met veranderingen in het type relatie die jongeren hadden met hun laatste sekspartner. Het is daarom van belang om te kijken naar verschuivingen in het condoomgebruik met losse sekspartners. Hiervoor zijn in Tabel 6.7.3 enkel de jongeren geselecteerd die geen relatie hadden met hun laatste sekspartner. Ten opzichte van 2012 zien we in 2017 een sterke afname in het consequent condoomgebruik van jongeren die geen relatie hadden met hun laatste sekspartner. Dit is daarna vrijwel stabiel gebleven. Ten opzichte van de meting in 2017, zien we in 2023 nagenoeg geen significante verschillen. Alleen het aantal meiden die geen relatie hadden met hun laatste sekspartner, dat soms wel, soms niet een condoom gebruikt met deze laatste sekspartner, is in 2023 afgenomen ten opzichte van 2017.

Tabel 6.7.3 Condoomgebruik met de laatste sekspartner (% jongeren die geen relatie hadden met hun laatste sekspartner)

	Jongens			Meiden		
	2012 (n=482)	2017 (n=1209)	2023 (n=649)	2012 (n=426)	2017 (n=1683)	2023 (n=830)
Ja, altijd	63	46 [▽]	40	47	36 [▽]	35
Soms wel, soms niet	9	14 [▲]	13	11	17	9 [▽]
In het begin wel, later niet meer	2	7 [▲]	7	5	7	10
Nee, nooit	25	33 [▲]	40	36	40	46

^{▽/▲}= lager/hoger dan bij meting ervóór, minstens klein verschil.

We hebben als laatste ook nog gekeken naar verschuivingen in soa/hiv testgedrag van de seksueel ervaren jongeren. Over de jaren is het percentage dat zich liet testen onder de jongeren niet veranderd. Twaalf procent van de jongens en 18% van de meiden laat in 2023 weten in het afgelopen jaar een soa of hiv test gedaan te hebben (Tabel 6.7.4). Het percentage soa en hiv-diagnoses in het afgelopen jaar is onder de jongens van 17 jaar of ouder gelijk gebleven tijdens de drie metingen. Onder de meiden van 17 jaar of ouder zien we in 2023 ten opzichte van 2017 een heel klein verschil in het percentage soa en hiv-diagnoses (van 3% in 2017 naar 4% in 2023).

Tabel 6.7.4 Testen op soa/hiv in het afgelopen jaar (% seksueel ervaren jongeren)

	Jongens			Meiden		
	2012	2017	2023	2012	2017	2023
In het afgelopen jaar een soa/hiv test gedaan	(n=1809)	(n=4151)	(n=2014)	(n=2800)	(n=7435)	(n=2954)
Ja	15	13	12	20	18	18
In het afgelopen jaar positief getest op een soa/hiv (17+)	(n=1663)	(n=3977)	(n=1796)	(n=2646)	(n=7179)	(n=2583)
Ja	1	2	2	3	3	4 [△]

[△]= hoger dan bij meting ervóór, zeer klein verschil.

6.8 Conclusies

Bij de eerste keer vaginale seks geeft twee op de drie jongeren aan dat er een condoom werd gebruikt. Dit is een daling ten opzichte van 2017. Daarnaast geeft meer dan de helft van de jongeren aan dat ze voorafgaand aan de eerste keer vaginale seks niet gepraat hebben over het voorkomen van soa's zoals chlamydia of hiv. Dit is meestal omdat ze er niet aan dachten om hierover te praten of het niet nodig vonden om hierover te praten. Ongeveer een kwart van de jongeren geeft aan altijd een condoom gebruikt te hebben met hun laatste sekspartner. Daarentegen zegt een derde van de jongeren nooit een condoom gebruikt te hebben met hun laatste sekspartner, dit is toegenomen in vergelijking met 2017.

We zien dat bijna driekwart van de jongeren aangeeft dat zowel zichzelf als hun sekspartner niet getest zijn op soa's voordat zij stopten met condooms. Onder de seksueel ervaren jongeren is de meest genoemde reden om geen condooms (meer) te gebruiken dat er al een ander voorbehoedmiddel (om niet zwanger te worden) gebruikt wordt.

Soa en hiv

Eenentwintig procent van de seksueel ervaren jongens en 35% van de seksueel ervaren meiden heeft zich ooit laten testen op soa's. In de afgelopen twaalf maanden is dit respectievelijk 11% en 16%. Jongeren van 22 tot en met 24 jaar hebben zich het vaakst laten testen op soa's en hiv (ooit en in het afgelopen jaar) en zij hebben ook vaker een positieve soa-diagnose gehad. Daarnaast hebben meiden zich vaker laten testen dan jongens en zij deden dit het vaakst bij de huisarts terwijl de meeste jongens naar de soa-poli van een GGD gingen. Vergeleken met 2012 en 2017 zien we geen opvallende verschuivingen in het percentage dat zich recent liet testen, noch in het percentage positieve testen.

Hoofdstuk 7 Seksuele grensoverschrijding

Hanneke de Graaf & Willy van Berlo

Seksuele grensoverschrijding is een verzamelterm voor alle vormen van seksueel gedrag die over de grenzen van een ander gaan en waarbij geen sprake is van instemming (consent). Bijvoorbeeld ongewenste aanrakingen of opmerkingen, zoenen of seks tegen iemands wil. In dit hoofdstuk beschrijven we eerst of de eerste keer vaginale seks met wederzijdse instemming was, of dat een van beiden hierbij werd overgehaald of gedwongen. Vervolgens gaan we in op verschillende ervaringen met seksuele grensoverschrijding ooit in het leven. Als iemand gedwongen is tot seksuele handelingen en/of manuele, orale, vaginale of anale seks tegen de wil heeft meegemaakt noemen we dat seksueel geweld. Als iemand ooit seksueel geweld heeft meegemaakt, beschrijven we voor de eerste keer dat dit gebeurde hoe oud iemand was bij deze ervaring(en), hoe iemand zelf reageerde en hoe de ander daar weer op reageerde, en wie degene was die dit deed. Ook gaan we in op consent en redenen die mensen hebben om niet te checken of de ander ook wil. Tenslotte kijken we naar verschuivingen in ervaringen met grensoverschrijding ten opzichte van 2017 en 2012.

7.1 Overhalen en dwingen bij eerste vaginale seks

Aan jongeren die ervaring hebben met vaginale seks is gevraagd of zij de eerste keer vaginale seks beiden wilden, of dat een van de twee de ander heeft overgehaald of gedwongen (Tabel 7.1.1). De meeste jongens en meiden zeggen dat zij de eerste vaginale seks net zo graag wilden als de ander. Drie procent van de jongens en 12% van de meiden geeft aan dat de ander hen bij de eerste vaginale seks overhaalde. Een kleine groep (1% van de jongens en 3% van de meiden) werd hiertoe gedwongen.

Tabel 7.1.1 Overhalen en dwingen bij de eerste vaginale seks (%)

	Jongens (n=1900)	Meiden (n=2940)	Totaal (n=4840)
We wilden het allebei	95 [▲]	84	89
Ik werd overgehaald	3	12 [▲]	8
Ik werd gedwongen	1	3 [▲]	2
Ik heb de ander overgehaald	1 [▲]	<1	1
Ik heb de ander gedwongen	<1	<1	<1

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; △= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

Hoofdstuk 7

Het al dan niet plaatsvinden van overhalen of dwang bij de eerste keer vaginale seks hangt voor meiden sterk samen met de leeftijd waarop de eerste keer plaatsvindt. Van de meiden die 14 jaar of jonger waren bij hun eerste keer vaginale seks werd een op de drie hiertoe overgehaald of gedwongen. Wanneer de eerste keer met 15 of 16 jaar plaatsvindt is dit een op de vijf. Van de meiden die 17 of 18 waren bij de eerste keer vaginale seks, werd nog een op de negen overgehaald of gedwongen. Vanaf 19 jaar geldt dit voor een op de veertien meiden. Daarnaast speelt opleidingsniveau bij meiden een kleine rol: praktisch opgeleide meiden werden bij de eerste keer vaginale seks iets vaker overgehaald of gedwongen dan theoretisch opgeleide meiden. Daarnaast maakt het voor meiden uit of de eerste sekspartner een vaste partner was: de kans dat de eerste keer niet uit vrije wil was is dan kleiner. Bij jongens zien we geen verbanden met demografische kenmerken of de relatie met de eerste sekspartner.

Tabel 7.1.2 Overhalen^a bij eerste vaginale seks naar demografie (%)

		Jongens	Meiden
Leeftijd			
Eerste keer ≤14 jaar	494	6	34 [▲]
Eerste keer 15 of 16 jaar	1690	3	19 [▲]
Eerste keer 17 of 18 jaar	1759	4	11 [▼]
Eerste keer ≥19 jaar	897	2	7 [▼]
Opleidingsniveau			
Praktisch	1536	4	20 [△]
Theoretisch	3261	3	13 [▽]
Herkomst			
Europa/N-Amerika/Oceanië	4474	3	15
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	360	5	17
Geloof			
Onbelangrijk of niet gelovig	4089	3 [*]	15
Beetje belangrijk	345	4 [*]	13
Heel belangrijk	175	10 ^{*b}	19
Relatie eerste partner			
Nee	1785	5	22 [▲]
Ja	3052	2	12 [▼]

▼/▲= lager/hoger dan in de totale groep, minstens klein verschil; ▽/△= lager/hoger dan in de totale groep, zeer klein verschil; * Groep te klein om verschillen te kunnen toetsen; ^a Overhalen omvat ook dwang, maar deze groep is heel klein; ^b CI = 4-24.

7.2 Ooit seksuele grensoverschrijding meegemaakt

Aan alle jongeren is gevraagd 'Ben je weleens gedwongen om seksuele dingen te doen die je niet wilde?'. Vier procent van de jongens en 20% van de meiden geeft bij deze vraag aan dat zij dit ooit hebben meegemaakt (Tabel 7.2.1). Jongeren is daarnaast ook gevraagd of zij weleens vervelende seksuele opmerkingen hebben gekregen, tegen hun wil zijn aangeraakt of seksuele handelingen tegen hun wil hebben moeten doen of ondergaan.

Als iemand ooit gedwongen is tot seksuele handelingen (de algemene vraag) en/of ooit manuele, vaginale, orale seks en/of anale seks tegen de wil had, noemen we dit in de rest van dit hoofdstuk seksueel geweld. Vijf procent van de jongens en 22% van de meiden is dit ooit overkomen. Als we hierbij ook kijken naar zoenen tegen de wil en ongewenste seksuele aanrakingen, dus naar alle vormen van fysieke seksuele grensoverschrijding, dan heeft 54% van de meiden en 22% van de jongens dat weleens meegemaakt. Twee derde van de meiden (66%) en 29% van de jongens heeft ooit een vorm van seksuele grensoverschrijding, inclusief vervelende seksuele opmerkingen, meegemaakt. Vervelende opmerkingen en ongewenste aanrakingen komen het meest voor.

Meiden krijgen vaker te maken met alle vormen van seksuele grensoverschrijding dan jongens. Bijna de helft van de meiden kreeg weleens vervelende seksuele opmerkingen (49%) of is weleens ongewenst aangeraakt (47%), tegenover respectievelijk 14% en 17% van de jongens. Negen procent van de meiden en 1% van de jongens heeft vaginale seks tegen de wil meegemaakt.

Hoofdstuk 7

Tabel 7.2.1 Ooit seksuele grensoverschrijding meegemaakt (%)

	Jongens	Meiden	Totaal
	n=4659	n=5916	n=10.568
Vervelende seksuele opmerkingen	14	49 [▲]	31
Ongewenste aanrakingen	17	47 [▲]	32
Tongzoen tegen mijn wil	10	24 [▲]	17
Aftrekken/vingeren tegen mijn wil	2	12 [▲]	7
Orale seks tegen mijn wil	2	7 [▲]	4
Vaginale seks tegen mijn wil	1	9 [▲]	5
Anale seks tegen mijn wil*	1	2 [△]	1
Gedwongen tot seks (algemene vraag)	4	20 [▲]	12
Seksuele grensoverschrijding ^a	29	66 [▲]	48
Fysieke seksuele grensoverschrijding ^b	23	54 [▲]	38
Seksueel geweld ^c	5	22 [▲]	13

▲= hoger dan jongens, minstens klein verschil; △= hoger dan jongens, zeer klein verschil; *Niet gevraagd aan jongeren die via scholen zijn geworven; ^a Alle bovenstaande vormen van seksuele grensoverschrijding, verbaal en fysiek; ^b Gedwongen zijn tot seksuele handelingen en/of zoenen, aanraken, aftrekken of vingeren, orale, vaginale of anale seks tegen de wil; ^c Gedwongen zijn tot seksuele handelingen en/of aftrekken of vingeren, orale, vaginale of anale seks tegen de wil.

Naast geslacht spelen vooral leeftijd en geloof een rol voor het meemaken van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Meer oudere dan jongere jongeren hebben dit weleens meegemaakt. Onder jongeren van 22 tot en met 24 jaar heeft een derde van de jongens (35%) en driekwart van de meiden (77%) weleens seksuele grensoverschrijding meegemaakt en 8% van de jongens en 30% van de meiden van die leeftijd maakte ooit seksueel geweld mee. Een klein deel van de jongeren (1% van de jongens en 2% van de meiden) overkwam al voor hun 12e jaar seksueel geweld (niet in tabel). Vooral meiden die niet geloven of die het geloof niet belangrijk vinden, krijgen te maken met seksuele grensoverschrijding en geweld. Praktisch opgeleide jongens maken iets minder vaak seksuele grensoverschrijding mee, terwijl praktisch opgeleide meiden juist vaker seksueel geweld meemaakten.

Seksuele grensoverschrijding

Tabel 7.2.2 Seksuele grensoverschrijding en geweld ooit naar demografische kenmerken (%)

		Seksuele grensoverschrijding ^a		Seksueel geweld ^b	
		Jongens	Meiden	Jongens	Meiden
Leeftijd					
13-15 jaar	2283	25 [▽]	48 [▼]	3 [▽]	13 [▼]
16-18 jaar	2579	25 [▽]	64	3 [▽]	18 [▼]
19-21 jaar	2909	30	72 [▲]	5	25 [▲]
22-24 jaar	2635	35 [△]	77 [▲]	8 [△]	30 [▲]
Opleidingsniveau					
Praktisch	3674	26 [▽]	61 [▽]	5	25 [△]
Theoretisch	6593	32 [△]	70 [△]	5	21 [▽]
Herkomst					
Europa/N-Amerika/Oceanië	9473	29	66	5	21
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	890	33	68	7	27
Geloof					
Onbelangrijk of niet gelovig	6416	31 [△]	77 [▲]	6	28 [▲]
Beetje belangrijk	623	33	67	5	22
Heel belangrijk	703	23 [▽]	51 [▼]	4	12 [▼]

▼/▲= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, minstens klein verschil. ▽/△= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, zeer klein verschil; * Groep te klein om verschillen te kunnen toetsen; ^a Alle vormen van seksuele grensoverschrijding, verbaal en fysiek; ^b Gedwongen zijn tot seksuele handelingen en/of aftrekken of vingeren, orale, vaginale of anale seks tegen de wil.

Meiden krijgen niet alleen vaker te maken met seksueel geweld dan jongens, ze vinden het ook vaker dan jongens behoorlijk erg of heel erg dat ze dit hebben meegemaakt. Van de meiden die seksueel geweld is overkomen geeft 59% aan dat ze dit behoorlijk erg of heel erg vinden, tegenover 34% van de jongens die dit hebben meegemaakt.

Tabel 7.2.3 Beleving van ervaringen met seksueel geweld^a (%)

	Jongens (n=185)	Meiden (n=1198)	Totaal (n=1383)
Helemaal niet erg	18 [▲]	4	6
Een beetje erg	48 [▲]	37	39
Behoorlijk erg	22	32 [▲]	30
Heel erg	12	27 [▲]	24

[▲]= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; ^a Gedwongen zijn tot seksuele handelingen en/of aftrekken of vingeren, orale, vaginale of anale seks tegen de wil.

7.3 Reacties van slachtoffer en van degene die dit deed

Aan jongeren die seksueel geweld hebben meegemaakt is gevraagd of ze lieten merken dat ze dit niet wilden en zo ja, wat de ander toen heeft gedaan. Ze konden hier maar één antwoord kiezen, en bij 'anders' hebben sommigen dan ook aangegeven dat meerdere antwoorden van toepassingen waren en dat ze bijvoorbeeld eerst wel hadden aangegeven dat ze het niet wilden, maar het toen toch maar hadden laten gebeuren omdat de ander hier niet naar luisterde.

Meer dan de helft van de jongeren die seksueel geweld is overkomen, geeft aan dat ze om verschillende redenen niet hebben laten merken dat ze dit niet wilden (Tabel 7.3.1). Meestal was dat omdat ze op dat moment niet goed beseften dat ze dit niet wilden (20%), omdat ze dit niet durfden (15%) of omdat ze verstijfden (13%). Ook bij de 'anders, namelijk' categorie werd meestal een andere reden gegeven waarom ze dit niet hebben laten merken, bijvoorbeeld 'ik was te dronken' of 'ik wist niet wat er gebeurde'. Een op de drie jongeren (32%) die seksueel geweld heeft meegemaakt, gaf verbaal aan dat ze dit niet wilden, 11% deed dit non-verbaal. Meiden geven vaker dan jongens aan dat ze gezegd hebben dat ze geen seks wilden, jongens geven vaker dan meiden aan dat ze dit niet durfden.

Seksuele grensoverschrijding

Tabel 7.3.1 Reactie van slachtoffer op eerste ervaring met seksueel geweld^a (%)

	Jongens (n=176)	Meiden (n=1223)	Totaal (n=1399)
Nee, dat durfde ik niet	22 [▲]	13	15
Nee, dat kon niet omdat ik verstijfde	12	14	13
Nee, dat kon niet omdat ik sliep of bewusteloos was	4	4	4
Nee, ik besepte niet goed dat ik het niet wilde	25	19	20
Ja, ik zei dat ik het niet wilde	19	34 [▲]	32
Ja, ik liet zonder woorden merken dat ik het niet wilde	10	11	11
Iets anders, namelijk	8	5	6

[▲]= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; ^a Gedwongen zijn tot seksuele handelingen en/of aftrekken of vingeren, orale, vaginale of anale seks tegen de wil.

De vraag is of de manier waarop jongeren hebben gereageerd samenhangt met hoe erg ze het vonden wat hun is overkomen. Jongeren die verstijfd waren, beleefden het seksuele geweld vaker als behoorlijk of heel erg dan de jongeren die op een andere manier hadden gereageerd (65%). Jongeren die niet hebben gereageerd omdat ze niet goed besepten dat ze niet wilden, vinden wat hun is overkomen relatief minder erg dan de andere jongeren. Ruim de helft geeft aan dat ze het helemaal niet of een beetje erg vonden (58%). Toch vindt nog altijd 42% van deze jongeren het behoorlijk tot heel erg.

Tabel 7.3.2 Verschil in ervaren ernst tussen verschillende reacties van slachtoffer (%)

	n	Niet of beetje erg	Behoorlijk of heel erg
Nee, dat durfde ik niet	180	50	50
Nee, dat kon niet omdat ik verstijfde	196	36	64 [▲]
Nee, dat kon niet omdat ik sliep of bewusteloos was	57	33	67
Nee, ik besepte niet goed dat ik het niet wilde	279	58 [▲]	42
Ja, ik zei dat ik het niet wilde	426	40	60
Ja, ik liet zonder woorden merken dat ik het niet wilde	152	43	57
Anders, namelijk:	75	48	52

[▲]= hoger dan bij andere reacties, minstens klein verschil

Hoofdstuk 7

Aan jongeren die seksueel geweld hebben meegemaakt en die verbaal of non-verbaal lieten merken dat ze dit niet wilden, is gevraagd wat de ander toen heeft gedaan. Hier konden meerdere antwoorden worden gekozen. Het meest wordt genoemd dat de ander gewoon doorging (70%) of dat de ander bleef aandringen of zeuren (61%). Toch geeft ook nog een op de vijf jongeren die dit hebben meegemaakt aan dat de ander boos of agressief werd en een op de zeven dat er fysiek geweld werd gebruikt. Bij de 'anders, namelijk' categorie wordt voornamelijk aangegeven dat de ander ophield.

Tabel 7.3.3 Reactie van de ander na weigering bij eerste ervaring met seksueel geweld^a (%)

	Jongens (n=47)	Meiden (n=520)	Totaal (n=567)
Gewoon doorgaan	-	72	70
Aandringen of zeuren	-	61	61
Dreigen iets vervelends te doen	-	7	7
Boos of agressief worden	-	21	20
Dreigen met geweld	-	6	6
Vasthouden, slaan of een wapen gebruiken	-	14	13
Iets anders, namelijk	-	6	7

- = Groep te klein (<50) om percentages te kunnen presenteren; ^a Gedwongen zijn tot seksuele handelingen en/of aftrekken of vingeren, orale, vaginale of anale seks tegen de wil.

7.4 Kenmerken van degene die over de grens ging

Jongeren die seksueel geweld hebben meegemaakt is gevraagd wie degene(n) was of waren die dit (de eerste keer) deed of deden. Bij meiden was de ander in 88% van de gevallen een jongen of man. Voor jongens is dit iets vaker een meisje of vrouw (46%) dan een jongen of man (42%). Jongens lijken iets vaker slachtoffer van een groep te zijn: bij 15% van de jongens en 9% van de meiden was er sprake van seksueel geweld door meerdere personen.

Bij meiden was de ander meestal een partner of ex-partner. Dat is bij meiden ook vaker het geval dan bij jongens. Bij jongens was de ander ongeveer even vaak een (ex)partner als een onbekende. Voor zowel jongens als meiden geldt dat het meemaken van seksueel geweld meestal plaatsvond met iemand die ongeveer even oud of jonger was dan de jongere zelf. In 36% van de gevallen van seksueel geweld was de ander minstens 5 jaar ouder.

Seksuele grensoverschrijding

Tabel 7.4.1 Kenmerken van de ander bij eerste ervaring met seksueel geweld^a (%)

	Jongens (n=178)	Meiden (n=1195)	Total (n=1373)
Een jongen of man	37	88*	79
Een meisje of vrouw	46	2*	10
Een non-binair persoon	1	<1*	<1
Meerdere personen	15	9*	10
<hr/>			
Jonger of ongeveer even oud	58	65	64
5 tot 10 jaar ouder	29	25	26
Minstens 10 jaar ouder	14	9	10
<hr/>			
Mijn vaste partner of ex-partner	21	32 [△]	30
Een bekende (bijv. iemand van school of uit de buurt)	16	21	20
Een vriend of vriendin	18	13	14
Een onbekende	20	12	13
Iemand met wie ik een date had	11	11	11
Iemand met wie ik seks had, maar geen relatie	15	8	9
Een familielid (bijv. vader, oom of zus)	4	6	6

[△]= hoger dan jongens, zeer klein verschil; * Groep te klein om verschillen te kunnen toetsen; ^a Gedwongen zijn tot seksuele handelingen en/of aftrekken of vingeren, orale, vaginale of anale seks tegen de wil.

Daarnaast is gekeken naar verschillen in kenmerken van de ander wanneer het seksueel geweld voor of na de 16e verjaardag plaatsvindt (Tabel 7.4.2). In beide gevallen is de ander meestal een man. Bij seksueel geweld voor het 16e jaar is het leeftijdsverschil groter: in 47% van de gevallen is de ander minstens 5 jaar ouder. Voor zowel seksueel geweld voor het 16e jaar als tijdens of na het 16e jaar is het vaak een partner of ex-partner waarmee dit gebeurt. De ander is vaker een bekende (bijvoorbeeld iemand van school of uit de buurt) of een familielid als het seksueel geweld voor het 16^e plaatsvindt, en vaker een date of een losse sekspartner als het seksueel geweld na het 16e jaar plaatsvindt.

Tabel 7.4.2 Kenmerken van de ander naar leeftijd waarop seksueel geweld^a plaatsvond (%)

	<16 jaar (n=523)	≥ 16 jaar (n=819)
Een jongen of man	75	82*
Een meisje of vrouw	8	11*
Een non-binair persoon	1	<1*
Meerdere personen	16	6*
<hr/>		
Jonger of ongeveer even oud	53	71 [▲]
5 tot 10 jaar ouder	30	24
Minstens 10 jaar ouder	17 [▲]	6
<hr/>		
Mijn vaste partner of ex-partner	28	32
Een bekende (bijv. iemand van school of uit de buurt)	26 [▲]	17
Een vriend of vriendin	13	13
Een onbekende	14	12
Iemand met wie ik een date had	6	14 [▲]
Iemand met wie ik seks had, maar geen relatie	3	13 [▲]
Een familielid (bijv. vader, oom of zus)	14 [▲]	1

[▲]= hoger dan andere leeftijdsgroep, minstens klein verschil; * Groep te klein om verschillen te kunnen toetsen; ^a Gedwongen zijn tot seksuele handelingen en/of aftrekken of vingers, orale, vaginale of anale seks tegen de wil.

Voor 70% van de jongeren die seksueel geweld hebben meegemaakt, is dit eenmalig (niet in tabel). Als iemand meerdere keren seksueel geweld meemaakt, is dat ook vaak door dezelfde persoon. Toch maakt het meemaken van seksueel geweld jongeren kwetsbaar om dit opnieuw mee te maken met andere personen. Voor 8% van de jongens en 17% van de meiden die seksueel geweld hebben meegemaakt, gebeurde dit nog een keer door iemand anders. Dit noemen we revictimisatie. Aan jongeren die via scholen zijn geworven en die meerdere keren seksueel geweld hebben meegemaakt (n=40) is de vraag of het dezelfde persoon was die dit deed niet gesteld. Het percentage revictimisatie kan daarom een lichte onderschatting zijn.

7.5 Praten over seksueel geweld

Van de jongeren die seksueel geweld hebben meegemaakt, heeft een kwart nog nooit met iemand gepraat over wat ze hebben meegemaakt (Tabel 7.5.1). Dat geldt voor jongens vaker (36%) dan voor meiden (23%). Als jongeren hier wel over praten, doen ze dit in de eerste plaats met een vriend of vriendin. Meiden

Seksuele grensoverschrijding

praten hierover vaker over met vrienden (58%) dan jongens (42%). Op de tweede plaats, maar veel minder vaak, bespreken jongeren dit met hun partner (26%). Achttien procent heeft het er met een ouder over gehad en 16% met een arts of andere hulpverlener. In sommige gevallen van seksueel geweld kan de politie een belangrijk aanspreekpunt zijn. Twee procent van de jongens en 4% van de meiden met ervaring met seksueel geweld heeft hier over gesproken met de politie. Er is niet gevraagd of er ook daadwerkelijk aangifte is gedaan. Een kleine groep praatte nog met iemand anders over de ervaring(en) met seksueel geweld, bijvoorbeeld met degene die dit deed.

Tabel 7.5.1 Praten over seksueel geweld^a (%)

	Jongens (n=186)	Meiden (n=1232)	Totaal (n=1418)
Niemand	36 [▲]	23	25
Mijn vader of moeder	15	19	18
Mijn vaste partner	21	27	26
Een ander gezinslid of familielid	10	8	8
Een vriend of vriendin	42	58 [▲]	55
Een docent	3	4	3
Een dokter of hulpverlener	6	19 [▲]	16
De politie	2	4	4
Iemand anders	3	2	2

[▲]= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; ^a Gedwongen zijn tot seksuele handelingen en/of aftrekken of vingeren, orale, vaginale of anale seks tegen de wil.

De leeftijd waarop seksueel geweld heeft plaatsgevonden (voor het 16^e jaar of met 16 jaar of later) heeft invloed op het praten over deze ervaring. Jongeren die 16 jaar of ouder waren toen het voor het eerst gebeurde praten minder vaak over hun ervaringen dan degenen die dit al voor hun 16^e meemaakten. Ervaringen voor het 16^e jaar worden vaker besproken met (een van) de ouders, een arts of hulpverlener of iemand anders.

Tabel 7.5.2 Praten over seksueel geweld^a naar leeftijd waarop dit plaatsvond (%)

	< 16 jaar (n=519)	≥ 16 jaar (n=819)
Niemand	19	27 [△]
Mijn vader of moeder	27 [▲]	13
Mijn vaste partner	28	26
Een ander gezinslid of familielid	8	8
Een vriend of vriendin	56	57
Een docent	5	3
Een dokter of hulpverlener	20 [▲]	15
De politie	5	3
Iemand anders	4 [▲]	1

▲= significant hoger dan bij de andere leeftijdsgroep; △= significant hoger dan bij de andere leeftijdsgroep, zeer klein verschil; ^a Gedwongen zijn tot seksuele handelingen en/of aftrekken of vingeren, orale, vaginale of anale seks tegen de wil.

7.6 Consent

Voor het eerst zijn er in Seks onder je 25e vragen over consent (toestemming) opgenomen in het onderzoek Seks onder je 25e. Wij hebben gevraagd of jongeren weleens seks hebben gehad terwijl ze niet zeker wisten of de ander dit wilde, of ze altijd checken of de ander ook seks wil en als dit niet zo is, waarom ze dit niet altijd doen.

Een klein deel van de jongeren – jongens iets vaker (8%) dan meiden (4%) - geeft aan dat ze weleens seks hebben gehad met iemand terwijl ze niet zeker wisten dat de ander dat wilde. Een iets groter deel – nu iets meer meiden (11%) dan jongens (9%) – geven aan dat ze niet altijd bij de ander checken of die dat ook wil. De belangrijkste reden om dat niet te doen is dat jongeren inschatten dat wel te weten zonder dit te checken. Zes van de tien jongeren die dit niet altijd checken geven deze reden. Daarnaast wordt ook vaak gezegd dat ze dit niet nodig vinden of dat ze er niet aan denken. Bij ‘anders’ staat onder andere dat je dit niet hoeft te vragen als de ander het initiatief neemt. Ook wordt hier gezegd “de ander is mijn partner” of “dat gaat non-verbaal”.

Seksuele grensoverschrijding

Tabel 7.6.1 Checken of de ander seks wil (% seksueel ervaren jongeren)

	Jongens (n=2341)	Meiden (n=3337)	Totaal (n=5678)
Heb je weleens seks met iemand gehad, terwijl je niet zeker wist of de ander dat wilde?			
Nee	92	96 [△]	94
Ja	8 [△]	4	6
Check je altijd of de ander ook seks wil?			
Nee	9	11 [▲]	10
Ja	74 [▲]	65	69
Met een nieuwe partner wel, later niet meer	17	24 [▲]	21
Redenen om dit niet te checken			
Dat weet ik wel zonder dat te checken	55	62	59
Ik vind dat niet altijd nodig	33	22	27
Ik denk daar niet altijd aan	20	25	23
Ik weet niet goed hoe ik dat moet doen	13	9	10
Anders	11	9	10

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; △= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

7.7 Zelf iemand dwingen of onder druk zetten

Jongeren is ook gevraagd of zij zelf weleens iemand gedwongen of onder druk gezet hebben om seks te kunnen hebben. Elf procent van de jongeren (13% van de jongens en 8% van de meiden) heeft naar eigen zeggen weleens aangedrongen of gezeurd om seks te kunnen hebben (Tabel 7.7.1). De andere vormen van druk uitoefenen worden maar zeer zelden gerapporteerd.

Tabel 7.7.1 Zelf druk uitoefenen om seks te hebben (%)

	Jongens (n=3315)	Meiden (n=4428)	Totaal (n=7743)
Aandringen of zeuren	13 [△]	8	11
Dreigen iets vervelends te doen	<1	<1	<1
Boos of agressief worden	1	1	1
Er gebruik van maken dat de ander alcohol of drugs had gebruikt	2 [△]	1	1
Dreigen met geweld	<1	<1	<1
Vasthouden, slaan of een wapen gebruiken	<1*	<1*	<1
Eén van bovenstaande	15 [△]	9	12

△= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

7.8 Verschuiving in grensoverschrijding

In 2012, 2017 en 2023 zijn dezelfde vragen gesteld over overhalen en dwang bij de eerste vaginale seks en over gedwongen seksuele handelingen en seksuele handelingen tegen de wil ooit. Hierdoor kunnen we nagaan of hier tussen 2012 en 2017, en tussen 2017 en 2023 verschuivingen in zijn opgetreden. We selecteren hiervoor in de data van 2012 en 2017 de 13- tot en met 24-jarigen, omdat dit de groep is die in 2023 aan het onderzoek heeft deelgenomen. Hierdoor kunnen de cijfers voor 2012 en 2017 iets anders zijn dan in de eerdere rapportages.

In 2017 zagen we dat verschillende ervaringen met seksuele grensoverschrijding minder vaak voorkwamen dan in 2012 (Tabel 7.8.1). In 2023 zien we een trend in tegenovergestelde richting. In 2023 is 4% van de jongens en 20% van de meiden weleens gedwongen om iets te doen op seksueel gebied wat ze niet wilden; in 2017 was dat nog respectievelijk 2% en 12%. In 2017 gaf 3% van de jongens en 15% van de meiden aan dat ze seksueel geweld hadden meegemaakt. Dit is in 2023 toegenomen tot 5% van de jongens en 22% van de meiden. Omdat in 2012 en 2017 niet is gevraagd naar vervelende seksuele opmerkingen is in onderstaande tabel alleen fysieke seksuele grensoverschrijding opgenomen. Ook hiervoor is de prevalentie gestegen, bij jongens van 18% naar 23% en bij meiden van 48% naar 54%.

Seksuele grensoverschrijding

Tabel 7.8.1 Verschuivingen seksuele handelingen tegen wil (% 13-24 jarigen)

	Jongens			Meiden		
	2012	2017	2023	2012	2017	2023
n	3123	7636	4618	4468	11886	5875
Overhalen bij de eerste vaginale seks	5	3 [▽]	3	17	14 [▽]	16
Ooit gedwongen tot seks	4	2 [▽]	4 [△]	17	12 [▽]	20 [▲]
Tongzoen tegen mijn wil	15	11 [▽]	10	22	21	24 [△]
Ongewenste aanraking	11	11	17 [△]	32	40 [△]	47 [△]
Aftrekken/vingeren tegen mijn wil	3	1 [▽]	2 [△]	10	6 [▽]	12 [△]
Orale seks tegen mijn wil	2	1 [▽]	2 [△]	7	5 [▽]	7 [△]
Vaginale seks tegen mijn wil	2	1 [▽]	1	7	5 [▽]	9 [△]
Anale seks tegen mijn wil	1	1	1	2	1	2
Fysieke seksuele grensoverschrijding ^a	23	18 [▽]	23 [△]	44	48 [△]	54 [△]
Seksueel geweld ^b	7	3 [▽]	5 [△]	22	15 [▽]	22 [△]

▽/△= lager/hoger dan bij voorgaande meting, zeer klein verschil; ^a Overhalen omvat ook dwang, maar deze groep is heel klein; ^a Gedwongen zijn tot seksuele handelingen en/of zoenen, aanraken, aftrekken of vingeren, orale, vaginale of anale seks tegen de wil; ^b Gedwongen zijn tot seksuele handelingen en/of aftrekken of vingeren, orale, vaginale of anale seks tegen de wil.

7.9 Conclusies

Seksuele grensoverschrijding en seksueel geweld komen nog steeds te veel voor. Twee op de drie meiden (66%) en een op de drie à vier jongens (29%) hebben te maken gehad met seksuele grensoverschrijding, van vervelende seksuele opmerkingen en ongewenste aanrakingen tot allerlei vormen van seks tegen de wil. Vijf procent van de jongens en 22% van de meiden maakte ooit seksueel geweld mee: gedwongen seksuele handelingen en/of manuele, orale, vaginale of anale seks tegen de wil.

In 2017 was de groep jongeren die seksueel geweld had meegemaakt iets kleiner dan in 2012. In 2023 is deze trend omgekeerd. Vier procent van de jongens en 20% van de meiden geeft aan weleens gedwongen te zijn tot seksuele dingen die zij niet wilden. In 2012 was dat nog respectievelijk 2% en 12%. Ook ongewenste aanrakingen en allerlei verschillende vormen van seks tegen de wil worden vaker gerapporteerd. Mogelijk komen verschillende vormen van seksuele grensoverschrijding vaker voor. Deze trend kan echter ook voortkomen uit de toegenomen aandacht voor seksuele grensoverschrijding en seksueel geweld, in de media en de maatschappij, door bijvoorbeeld #MeToo.

Hoofdstuk 7

Mogelijk realiseren meer jongeren zich hierdoor dat ze seks tegen de wil hebben meegemaakt en rapporteren ze deze ervaringen ook meer.

Meer dan de helft van de jongeren die seksueel geweld is overkomen, geeft aan dat ze niet hebben laten merken dat ze dit niet wilden. Dat lukt soms niet om uiteenlopende redenen, bijvoorbeeld (nog) niet goed beseffen dat je dit niet wil, niet durven of verstijven. Dit betekent niet dat dit geen seksueel geweld is of dat de schuld in dit geval bij het slachtoffer zou liggen. Deze jongeren hebben misschien niet laten merken dat ze het niet wilden, zij gaven ook geen expliciete toestemming. Dit laat zien hoe belangrijk het is om te checken of de ander ook seks wil.

Tien procent van de jongeren geeft aan dat ze dit niet altijd checken. Meestal geven ze hiervoor als reden dat ze dit wel weten zonder dit te checken. Slechts een klein deel (6%) van de jongeren denkt dat ze weleens seks hebben gehad met iemand terwijl ze niet zeker wisten dat de ander dit ook wilde. Dit strookt niet met de hoge percentages jongeren die zeggen dat ze seks hebben gehad tegen de wil. Omdat niet iedereen dit altijd laat merken, blijkt de aanname van jongeren dat ze dit wel weten zonder te vragen onterecht.

Veel jongeren die seksueel geweld hebben meegemaakt, hebben hier nog nooit met iemand over gepraat. Dat geldt nog vaker voor jongens (36%) dan voor meiden (23%). Hoewel deze vraag in 2023 iets anders is geformuleerd dan in 2017 en dus niet een-op-een vergeleken kan worden, trokken we in 2017 al wel een vergelijkbare conclusie. De toegenomen aandacht voor seksuele grensoverschrijding en seksueel geweld in de media lijkt er dus vooralsnog niet voor gezorgd te hebben dat hier makkelijker over wordt gesproken.

Hoofdstuk 8 Informatie, communicatie en (sociale) media

Yolin Kraan, Sarah Boer & Marieke van den Borne

In dit hoofdstuk beschrijven wij de informatiebehoefte van jongeren anno 2023, hoeveel informatie zij over bepaalde onderwerpen hebben ontvangen op school, en hoe zij deze informatie waarderen. Daarnaast gaat dit hoofdstuk in op communicatie over onderwerpen met betrekking tot seksualiteit. We kijken in welke mate jongeren verschillende bronnen (zoals internet, ouders, vrienden en hulpverleners) raadplegen wanneer ze op zoek zijn naar informatie, of vragen of problemen hebben op het gebied van seks. Verder beschrijven wij ook hoe jongeren datingapps gebruiken, in het algemeen en voor daten en seks. Ook is er gekeken naar sexting waarbij we ingaan op wat jongeren zelf doen, maar ook op ongewenste ervaringen met sexting. Tenslotte komt pornogebruik aan bod. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met belangrijke verschuivingen ten opzichte van resultaten uit 2012 en 2017.

8.1 Informatiebehoefte

Om inzicht te verkrijgen in de informatiebehoefte van jongeren op het gebied van seksualiteit, voortplanting en soa's, vroegen we aan hen over welke onderwerpen ze weleens iets willen weten. Tabel 8.1.1 laat zien dat 29% van de jongeren weleens iets wil weten over onderwerpen zoals verliefdheid en relaties, en dat (ruim) een kwart iets wil weten over de pil en andere anticonceptie, soa's (seksueel overdraagbare aandoeningen), en de leuke kanten van seks. Er is onder de meiden een grotere behoefte aan informatie over nagenoeg alle onderwerpen dan onder de jongens. Zo wil 40% van de meiden weleens iets weten over de pil en andere anticonceptie, tegenover 15% van de jongens. Meer dan de helft van de jongens, namelijk 55%, geeft aan over geen van deze onderwerpen meer te willen weten, omdat ze er al genoeg over weten. Bij meisjes is dat 40%.

Hoofdstuk 8

Tabel 8.1.1 Over welke onderwerpen willen jongeren weleens iets weten? (%)

	Jongens (n=4554)	Meiden (n=5824)	Totaal (n=10378)
Verliefdheid en relaties	26	31 [△]	29
De pil en andere anticonceptie	15	40 [▲]	27
De leuke kanten van seks	24	28 [△]	26
Soa's	22	28 [△]	25
Zwangerschap, kinderen krijgen en abortus	14	30 [▲]	22
Seks tegen je wil en toestemming	11	21 [▲]	16
Homoseksualiteit en gender (lhbti)	7	14 [▲]	10
Naaktfoto's en seksfilmpjes	11 [△]	9	10
Over iets anders	1	<1	1
Geen van deze, ik weet hier genoeg over	55 [▲]	40	47

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; △= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

8.2 Actie bij vragen over seks

Aan de jongeren die weleens iets willen weten over seksualiteit, is gevraagd waar ze informatie opzoeken (Tabel 8.2.1) en aan wie ze hun vragen zouden stellen (Tabel 8.2.2). Bijna een kwart van deze jongeren geeft aan nooit iets op te zoeken wanneer ze iets willen weten over seks.

Tabel 8.2.1 Zoekgedrag bij vragen over seks (%)

	Jongens (n=2160)	Meiden (n=3606)	Totaal (n=5765)
Website of app (bijv. via Google)	76 [△]	71	73
Ik zoek nooit iets op	21	24 [△]	23
Sociale media (bijv. Instagram, Snapchat of TikTok)	11	17 [△]	14
Boek of tijdschrift	5	6	6
Ergens anders	5	5	5

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; △= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

Het grootste deel van de jongeren geeft aan websites of apps te gebruiken om informatie te vinden. Dit geldt voor 76% van de jongens en 71% van de meiden uit deze groep. Zesenvertig procent van de jongens en 61% van de meiden, die iets willen weten over seks, vragen het aan hun vrienden (Tabel 8.2.2). Meer

meiden (30%) dan jongens (19%) gaan naar hun moeder bij vragen. Tenslotte geeft 34% van de jongens en 22% van de meiden aan dat ze het aan niemand vragen als ze iets willen weten over seks.

Tabel 8.2.2 Aan wie stellen jongeren vragen over seks? (%)

	Jongens (n=2168)	Meiden (n=3634)	Totaal (n=5802)
Vrienden	46	61 [▲]	55
Niemand	34 [▲]	22	27
Moeder	19	30 [▲]	25
Broer, zus of andere familie	11	14 [△]	13
Dokter of hulpverlener	10	13 [△]	12
Vader	16 [▲]	7	11
Iemand op school	4 [△]	2	3
Iemand anders	7	6	7

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; △= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

Wanneer we onderscheid maken naar demografische variabelen in het zoeken naar informatie en vragen stellen aan anderen zien we dat jonge jongeren vaker hun vragen stellen aan hun ouders en oudere jongeren vaker online bronnen of vrienden raadplegen (Tabel 8.2.3). In de leeftijdsgroep van 22 tot en met 24 jaar geeft bijvoorbeeld 88% van de jongens en 95% van de meiden aan online te zoeken naar informatie. Terwijl dit onder 13- tot en met 15-jarigen respectievelijk 43% en 28% is. Oudere jongeren raadplegen minder vaak hun ouders. Onder de 13- tot en met 15-jarigen gaat nog 29% van de jongens en 44% van de meiden met vragen naar hun ouders, onder 22- tot en met 24-jarigen is dit nog 12% van de jongens en 17% van de meiden. Daarnaast zien we dat theoretisch opgeleide jongeren vaker online bronnen en vrienden raadplegen in vergelijking met praktisch opgeleide jongeren. En jongeren voor wie geloof heel belangrijk is, stellen hun vragen minder vaak aan vrienden en zoeken minder online op dan jongeren die niet gelovig zijn of voor wie geloof niet belangrijk is.

Tabel 8.2.3 Actie bij vragen over seks naar demografie (%)

	n	Vragen aan ouders		Vragen aan vrienden		Vragen op school		Vragen aan hulpverlener		Online zoeken	
		♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀
Leeftijd											
13-15 jaar	1433	29 [▲]	44 [▲]	21 [▼]	35 [▼]	5	2	4 [▼]	2 [▼]	43 [▼]	28 [▼]
16-18 jaar	1307	28 [▲]	35 [▲]	41	62	4	2	4 [▼]	7 [▼]	75	73
19-21 jaar	1634	20	26 [▼]	59 [▲]	72 [▲]	3	2	12 [▲]	17 [▲]	88 [▲]	89 [▲]
22-24 jaar	1519	12 [▼]	17 [▼]	56 [▲]	71 [▲]	3	1	17 [▲]	26 [▲]	88 [▲]	95 [▲]
Opleiding											
Praktisch opgeleid	1924	24	39 [▲]	35	49	3	2	8	9	61	58
Theoretisch opgeleid	3920	20	26	51 [▲]	67 [▲]	4	2	11	16 [△]	83 [▲]	79 [▲]
Herkomst											
Europa, N-Amerika, Oceanië	5364	21	31	46	60	4	2	9	13	76	72
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	489	23	25	40	65	2	3	13	17	69	72
Geloof											
Niet gelovig of geloof niet belangrijk	3556	19	25	57 [▲]	73 [▲]	3*	2*	12	17	88 [▲]	90 [▲]
Beetje belangrijk	371	17	23	49	62	5*	4*	12	25	87	89
Heel belangrijk	313	21	27	37 [▼]	52 [▼]	7*	1*	15	18	70 [▼]	77 [▼]

▼/▲= lager/hoger dan in de totale groep jongens en meiden, minstens klein verschil; ▽/△= lager/hoger dan in de totale groep jongens en meiden, zeer klein verschil. *Groep te klein om verschillen te kunnen toetsen. ♂ = jongens, ♀= meiden.

8.3 Gebruik van Sense.info

Uit de voorgaande paragraaf werd duidelijk dat de meerderheid van de jongeren die weleens iets wil weten over seks, online op zoek gaat naar informatie. We vroegen aan hen of ze de website Sense.info (een landelijke website met informatie over seksualiteit) kennen en of ze deze website weleens bekeken hebben (Tabel 8.3.1). Achttien procent van de jongens en 27% van de meiden geeft aan dat ze de website Sense.info kennen. En 6% van de jongens en 13% van de meiden geeft aan de website ook weleens bekeken te hebben.

Tabel 8.3.1 Website Sense.info die jongeren kennen/weleens bezocht hebben (%)

	Jongens (n=8053)	Meiden (n=12447)	Totaal (n=10592)
Sense.info kennen	18	27 [▲]	23
Sense.info bezoeken	6	13 [▲]	9

[▲]= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; [△]= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

8.4 Praten bij problemen

We hebben jongeren niet alleen gevraagd wat ze doen wanneer ze iets willen weten over seks, maar ook met wie ze zouden praten bij problemen op het gebied van seks (Tabel 8.4.1). Uit de antwoorden blijkt dat de meeste jongeren (40% van de jongens en 56% van de meiden) met problemen naar vrienden of vriendinnen zouden gaan. Daaropvolgend noemen jongeren hun partner of hun moeder. Zowel jongens als meiden zouden eerder met hun moeder dan met hun vader praten over problemen op het gebied van seks: 33% van de jongens en 42% van de meiden gaat met problemen naar hun moeder, terwijl 25% van de jongens en 9% van de meiden naar hun vader zou gaan. Een kwart van de jongeren geeft aan met een dokter of hulpverlener te praten bij problemen.

Hoofdstuk 8

Tabel 8.4.1 Met wie zou je praten bij problemen op het gebied van seks (%)

	Jongens (n=4634)	Meiden (n=5912)	Totaal (n=10546)
Vriend(en) of vriendin(nen)	40	56 [▲]	48
Partner	38	43 [△]	41
Moeder	33	42 [△]	37
Dokter of hulpverlener	25	27	26
Vader	25 [▲]	9	17
Broer, zus of andere familie	15	18 [△]	17
Weet ik niet	10 [△]	7	9
Niemand	9 [△]	4	6
Iemand anders	2	1	1

[▲]= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; [△]= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

Naarmate jongeren ouder worden, zouden ze met problemen vaker naar vrienden of vriendinnen, hun partner of een dokter of hulpverlener gaan en minder vaak naar hun ouders (Tabel 8.4.2). Van de 22- tot en met 24-jarigen praat bijvoorbeeld 58% van de jongeren met hun vrienden bij problemen op het gebied van seks, 56% van deze groep geeft aan met hun partner te praten en 40% met een dokter of hulpverlener. Bij de groep met 13- tot en met 15-jarigen liggen deze percentages een stuk lager. In deze leeftijdsgroep wordt praten met de ouders (moeder en/of vader) het meest genoemd.

Tabel 8.4.2 Met wie zou je praten bij problemen op het gebied van seks naar leeftijd (%)

	13-15 jaar (n=2392)	16-18 jaar (n=2611)	19-21 jaar (n=2908)	22-24 jaar (n=2635)
Vriend(en) of vriendin(nen)	30 [▼]	46	55 [▲]	58 [▲]
Partner	22 [▼]	35 [▼]	46 [▲]	56 [▲]
Moeder	49 [▲]	40 [▲]	35 [▼]	28 [▼]
Dokter of hulpverlener	11 [▼]	19 [▼]	30 [▲]	40 [▲]
Vader	25 [▲]	19 [▲]	15 [▼]	12 [▼]
Broer, zus of andere familie	15	17	18	16
Weet ik niet	15 [▲]	10 [▲]	7 [▼]	4 [▼]
Niemand	9 [△]	7	6	5 [▼]
Iemand anders	3 [△]	1	1 [▼]	1 [▼]

[▼]/[▲]= lager/hoger dan in de totale groep, minstens klein verschil; [▽]/[△]= lager/hoger dan in de totale groep, zeer klein verschil.

8.5 Seksuele voorlichting op school

We vroegen aan alle jongeren om aan te geven hoeveel informatie zij op de basis- of middelbare school hebben ontvangen over diverse thema's rondom seksualiteit (Tabel 8.5.1). Vervolgens is hen gevraagd deze informatie te beoordelen op een schaal van 1 tot 10.

Bijna de helft van de jongeren geeft aan dat ze op school voldoende informatie hebben gekregen over de pil en andere anticonceptie, zwangerschap en abortus, verliefdheid en relaties, en soa's. Jongens vinden vaker dan meiden dat zij voldoende informatie over deze onderwerpen hebben gekregen. Meer dan de helft van de meiden vindt dat zij over deze onderwerpen te weinig of geen informatie hebben gekregen.

Jongeren geven aan minder informatie te hebben ontvangen over seks in de media, seks tegen je wil en toestemming, en de leuke kanten van seks. Zo geeft 56% van de jongeren aan dat ze op school geen informatie hebben gekregen over seks in de media. Daarnaast laat maar 15% van de meiden en 28% van de jongens weten op school voldoende informatie te hebben ontvangen over de leuke kanten van seks. 44% van de meiden en 34% van de jongens geeft aan geen informatie te hebben ontvangen over seks tegen je wil en toestemming.

Het overgrote deel van de jongeren krijgt wel enige informatie over seks op school: in totaal zegt 7% van de jongens en 4% van de meiden over geen enkele van de genoemde onderwerpen informatie te hebben gekregen (niet in tabel).

Tabel 8.5.1 Hoeveel informatie hebben jongeren op school over de volgende onderwerpen gekregen (%)

	Jongens (n=4631)			Meiden (n=5896)			Totaal (n=10523)		
	Geen	Te weinig	Voldoende	Geen	Te weinig	Voldoende	Geen	Te weinig	Voldoende
Verliefdheid en relaties ^a	22	31	47 [△]	21	40 [△]	39	22	35	43
De leuke kanten van seks ^a	42	32	28 [▲]	54 [▲]	31	15	48	30	22
De pil en andere anticonceptie ^a	18	29	53 [▲]	17	43 [▲]	40	18	35	47
Zwangerschap en abortus ^a	19	35	46 [▲]	18	48 [▲]	34	19	41	40
Soa's, zoals hiv en aids ^a	18	32	50 [△]	18	40 [△]	42	18	36	46
Seks tegen je wil en toestemming ^a	34	35	32 [▲]	44 [▲]	37 [▲]	18	39	36	25
Homoseksualiteit en gender (lhbti) ^a	31	28	41 [▲]	35 [▲]	38 [▲]	27	34	32	34
Versturen van naaktfoto's en seksfilmpjes ^a	31	31	38 [▲]	39 [▲]	36 [▲]	25	36	33	32
Seks op televisie of online ^a	51	26	23 [▲]	62 [▲]	25	13	56	25	19

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; △= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil. ^aVormen met elkaar de schaal 'Informatie van school'.

Jongeren beoordelen de informatie die ze op school hebben gekregen gemiddeld met een 5,6. Daarbij verschilt het niet zoveel of ze deze informatie kregen op de basisschool (een 5,6) of op de middelbare school (een 5,7). Jongens geven de informatie die ze hebben gekregen (zowel op de basisschool als op de middelbare school) een betere beoordeling, met een 5,9, dan de meiden, met een 5,2 (Tabel 8.5.2).

Tabel 8.5.2 Waardering informatie op basis- en middelbare school*

	Jongens	Meiden	Totaal
Rapportcijfer SV** op de basisschool (n=4255)	5,9 [▲]	5,2	5,6
Rapportcijfer SV** op de middelbare school (n=9582)	5,9 [▲]	5,4	5,7
Rapportcijfer totaal (n=10075)	5,9 [▲]	5,2	5,6

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; *Rapportcijfer werd alleen gevraagd indien respondent aangaf op dat schooltype seksuele voorlichting te hebben gekregen;

**Seksuele Voorlichting.

Oudere groepen jongeren beoordelen de informatie over seks die ze van school hebben gekregen negatiever in vergelijking met jongere groepen (Tabel 8.5.3). Meiden van 22 tot en met 24 jaar geven ook vaker aan weinig informatie te hebben gekregen. Zij geven de informatie van school dan ook het laagste cijfer: een 4,7. Jongeren van 13 tot en met 15 jaar geven gemiddeld een hoger cijfer (jongens een 6,3 en meiden een 6,0).

Tabel 8.5.3 Informatie van school en waardering hiervan naar demografie (M)

	Informatie van school ^a			Waardering ^b	
	n	Jongens	Meiden	Jongens	Meiden
Leeftijd					
13-15 jaar	2391	2,1	2,1 [△]	6,3 [△]	6,0 [▲]
16-18 jaar	2613	2,1 [△]	2,0 [△]	6,0	5,4 [△]
19-21 jaar	2909	2,1	1,9	5,7 [▽]	5,0 [▽]
22-24 jaar	2635	2,1	1,8 [▼]	5,6 [▽]	4,7 [▼]
Opleiding					
Praktisch opgeleid	3797	2,1	2,0	5,9	5,3
Theoretisch opgeleid	6666	2,1 [△]	1,9	5,8	5,2
Herkomst					
Europa, N-Amerika, Oceanië	9586	2,1 [△]	1,9	5,9	5,3
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	916	2,0	1,9	5,7	5,1
Geloof					
Niet gelovig of geloof niet belangrijk	6416	2,1	1,9 [▽]	5,7	4,9 [▽]
Beetje belangrijk	623	2,2	1,9	5,9	5,1
Heel belangrijk	703	2,0	2,0 [△]	6,0	5,6 [▲]

▼/▲= lager/hoger dan bij andere jongens of meiden, minstens klein verschil; ▽/△= lager/hoger dan bij andere jongens of meiden, zeer klein verschil. ^aGemiddelde score op de vragen in Tabel 8.11, 1= geen informatie, 3= voldoende informatie; ^bGemiddeld rapportcijfer (0-10).

Hoofdstuk 8

Vervolgens is er aan de jongeren die de informatie met minder dan een 6 beoordeelden, gevraagd waarom ze de informatie die ze van school kregen een onvoldoende gaven (Tabel 8.5.4).

De meeste jongeren (67%) geven aan dat het te weinig lessen waren en de helft liet weten dat ze niet de informatie kregen die ze wilden. Uit de open antwoorden van de jongeren zien we dat velen van hen vinden dat de lessen weinig inhoudelijke diepgang hadden en erg ouderwets/traditioneel waren, of vooral gefocust op het biologische aspect van seks (niet in tabel). Daarnaast lieten jongeren weten dat de sfeer in de klas soms ongemakkelijk was.

Tabel 8.5.4 Waarom geef je de informatie over relaties en seks op jouw school een onvoldoende (%)

	Jongens (n=1278)	Meiden (n=2526)	Totaal (n=3804)
Het waren te weinig lessen	66	67	67
Ik kreeg niet de informatie die ik wilde	44	54 [△]	50
De sfeer in de klas was niet fijn	20	27 [△]	24
De docent deed het niet goed	20	20	20
Ik had liever een gastles gehad	13	17	15
Het paste niet bij mij	11	10	11
Het kwam voor mij op een verkeerd moment	9	10	9
Een andere reden	15	15	15

[△]= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

8.6 Communicatie met ouders en vrienden

We hebben eerst aan de jongeren gevraagd of en in welke mate ze met hun ouders/verzorgers praten over verschillende onderwerpen gerelateerd aan seksualiteit (Tabel 8.6.1). Jongeren praten met hun ouders het meeste over verliefdheid en relaties. Over een groot aantal van de onderwerpen praten meiden meer met hun ouders dan jongens. Van de meiden praat bijvoorbeeld 70% soms tot vaak met hun ouders over de pil en andere anticonceptie, bij de jongens is dit 34%. Over de leuke kanten van seks, soa's, en seks in de media wordt door veel van de jongeren nooit of nauwelijks gepraat met hun ouders. Zo geeft 76% van de jongeren aan nooit met hun ouders te praten over de leuke kanten van seks.

Tabel 8.6.1 Praten met ouders/verzorgers over seksualiteit (%)

	Jongens (n=4640)			Meiden (n=5920)			Totaal (n=10560)		
	Nooit	Soms	Vaak	Nooit	Soms	Vaak	Nooit	Soms	Vaak
Verliefdheid en relaties (verkering) ^a	24 [▲]	61 [▲]	15	16	55	29 [▲]	20	58	22
De leuke kanten van seks ^a	76	20	4	77	19	4	76	20	4
De pil en andere anticonceptie ^a	66 [▲]	30	4	30	50 [▲]	20 [▲]	48	40	12
Zwangerschap en abortus ^a	62 [▲]	34	4	41	49 [▲]	10 [▲]	52	41	7
Soa's, zoals chlamydia en hiv ^a	75	22	2	73	24	3	74	23	3
Seks tegen je wil en toestemming ^a	71 [▲]	25	4	57	36 [▲]	8 [▲]	64	30	6
Homoseksualiteit en gender (lhbti) ^a	54 [□]	39	7	41	47 [▲]	12 [▲]	48	43	9
Versturen van naaktfoto's en seksfilmpjes ^a	75 [▲]	22	3	66	30 [▲]	4 [▲]	70	26	3
Seks op televisie of online ^a	73 [△]	24	3	70	26 [△]	3	72	25	3

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; △= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil. ^aVormen met elkaar de schaal 'Praten met ouders'.

Daarnaast vroegen we jongeren in hoeverre ze met hun vrienden over deze onderwerpen praten (Tabel 8.6.2). Jongeren bespreken alle onderwerpen over het algemeen vaker met hun vrienden dan met hun ouders. Ook met vrienden praten zij vooral over verliefdheid en relaties. Voor ruim een derde van de jongeren komen ook de leuke kanten van seks vaak ter sprake terwijl hier met de ouders juist nauwelijks over gesproken wordt. Ongeveer de helft praat nooit met vrienden over soa's, grensoverschrijding, en sexting (het versturen van naaktfoto's en seksfilmpjes). Meiden praten over veel thema's vaker met hun vrienden dan jongens. Zo praat 77% van de meiden soms tot vaak over de pil en andere anticonceptie, tegenover 40% van de jongens. En praat maar 39% van de jongens soms of vaak over consent en grensoverschrijding tegenover 59% van de meiden.

Tabel 8.6.2 Praten met vrienden over seksualiteit (%)

	Jongens (n=4645)			Meiden (n=5927)			Totaal (n=10572)		
	Nooit	Soms	Vaak	Nooit	Soms	Vaak	Nooit	Soms	Vaak
Verliefdheid en relaties	10 [▲]	44 [▲]	46	3	24	73 [▲]	7	34	59
De leuke kanten van seks ^a	29	37 [△]	34	34 [△]	31	36	32	34	35
De pil en andere anticonceptie ^a	60 [▲]	31	9	22	43 [▲]	34 [▲]	41	37	21
Zwangerschap en abortus ^a	57 [▲]	35	8	27	47 [▲]	26 [▲]	42	41	17
Soa's, zoals chlamydia en hiv ^a	56 [△]	33	11	51	33	16 [△]	54	33	13
Seks tegen je wil en toestemming ^a	61 [▲]	30	9	41	40 [▲]	19 [▲]	51	35	14
Homoseksualiteit en gender	45 [▲]	40	15	28	45 [▲]	27 [▲]	37	42	21
Versturen van naaktfoto's en seksfilmpjes ^a	53 [△]	37	10	47	41 [△]	13 [△]	50	39	11
Seks op televisie of online ^a	43	41 [△]	16 [△]	51 [△]	36	13	47	38	15

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; △= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil. ^aVormen met elkaar de schaal 'Praten met vrienden'.

Leeftijd, opleiding, geloof en seksuele ervaring spelen een rol in de mate waarin jongeren met hun ouders en vrienden praten over onderwerpen gerelateerd aan seksualiteit (Tabel 8.6.3). Jonge jongeren praten minder vaak met zowel hun ouders als vrienden over deze onderwerpen. Met name de groep 13- tot en met 15-jarigen praat, zowel met vrienden als met ouders, relatief nog weinig over onderwerpen gerelateerd aan seksualiteit. Naarmate ze ouder zijn praten ze meer met vrienden. Theoretisch opgeleide jongens praten meer met hun ouders en vrienden dan praktisch opgeleide jongens.

Verder zien we dat jongeren voor wie geloof heel belangrijk is, minder aangeven met hun ouders en vrienden te praten over deze onderwerpen in vergelijking met niet-gelovige jongeren of jongeren voor wie geloof niet belangrijk is. Jongeren met seksuele ervaring praten ook meer met zowel hun ouders als vrienden over onderwerpen zoals liefde, relaties en seks dan jongeren zonder seksuele ervaring.

Tabel 8.6.3 Praten met ouders en vrienden over seksualiteit^a naar demografie (M)

	n	Praten met ouders		Praten met vrienden	
		Jongens	Meiden	Jongens	Meiden
Leeftijd					
13-15 jaar	2423	1,4 [▽]	1,5 [▽]	1,6 [▽]	1,6 [▽]
16-18 jaar	2611	1,4	1,6	1,7	1,9
19-21 jaar	2909	1,4	1,6	1,8 [△]	2,1 [△]
22-24 jaar	2635	1,4	1,6	1,8 [△]	2,1 [▲]
Opleiding					
Praktisch opgeleid	3811	1,4	1,6	1,6	1,9
Theoretisch opgeleid	6680	1,4 [△]	1,6	1,8 [▲]	2,0
Herkomst					
Europa, N-Amerika, Oceanië	9610	1,4	1,6	1,7	1,9
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	923	1,4	1,5	1,7	2,0 [△]
Geloof					
Niet gelovig of geloof niet belangrijk	6416	1,4 [▲]	1,6 [▲]	1,8 [△]	2,1 [▲]
Geloof beetje belangrijk	623	1,4	1,5	1,8	2,0
Geloof heel belangrijk	703	1,3 [▽]	1,5 [▽]	1,5 [▽]	1,8 [▽]
Seksuele ervaring					
Geen seksuele ervaring	2900	1,3	1,5	1,6	1,8
Wel seksuele ervaring	57699	1,5 [▲]	1,6 [▲]	1,9 [▲]	2,2 [▲]

^{▽/▲}= lager/hoger dan bij andere jongens of meiden, minstens klein verschil; ^{▽/△}= lager/hoger dan bij andere jongens of meiden, zeer klein verschil; ^a Gemiddelde score op de vragen uit Tabel 8.6.1 en 8.6.2, 1= nooit, 3=vaak.

8.7 Communicatie met laatste sekspartner

We vroegen jongeren die ooit seks hebben gehad waarover ze hebben gepraat met de laatste persoon met wie ze seks¹⁴ hebben gehad (Tabel 8.7.1). Ongeveer de helft van de jongeren heeft vaak met hun laatste sekspartner gepraat over de dingen die ze zelf leuk vinden bij seks en of de ander seks wilde hebben. Meiden praatten vaker dan jongens met hun laatste sekspartner over of ze zelf seks willen hebben, en over dingen die ze niet willen doen op het gebied van seks. Van de meiden heeft 57% vaak gepraat over of ze seks wilden hebben, en 44% heeft vaak gepraat over de dingen die ze niet wilden doen tijdens seks. Onder de jongens is dat respectievelijk 47% en 32%.

¹⁴Hiermee bedoelen wij aftrekken of vingeren, vaginale seks, orale seks, of anale seks.

Hoofdstuk 8

Tabel 8.7.1 Praten met laatste sekspartner over seksualiteit (%)

	Jongens (n=2329)			Meiden (n=3339)			Totaal (n=5666)		
	Nooit	Soms	Vaak	Nooit	Soms	Vaak	Nooit	Soms	Vaak
Over dingen die ik leuk vind bij seks	17	35 [△]	49	16	31	53 [△]	16	33	51
Over dingen die ik niet wil doen bij seks	25 [▲]	43 [▲]	32	17	39	44 [▲]	21	41	38
Over zwangerschap voorkomen	30 [△]	38 [△]	32	25	34	42 [△]	27	36	37
Over condooms gebruiken	30	39 [△]	31	33	34	33	31	37	32
Over of ik seks wilde hebben	20 [▲]	33 [▲]	47	14	29	57 [▲]	17	31	52
Over of de ander seks wilde hebben	17 [△]	32 [△]	51	14	28	58 [△]	16	30	54

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; △= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

Er zijn zeer kleine verschillen te zien in de mate waarin jongeren met hun laatste sekspartner praten over seksualiteit naar leeftijd, opleiding, herkomst en geloof (Tabel 8.7.2).

Tabel 8.7.2 Praten met laatste sekspartner over seksualiteit^a naar demografie (M)

	n	Jongens	Meiden
Leeftijd			
13-15 jaar	276	2,0	2,2
16-18 jaar	1180	2,1	2,2 [▽]
19-21 jaar	2008	2,2	2,3
22-24 jaar	2204	2,2	2,3
Opleiding			
Praktisch opgeleid	1853	2,1	2,3
Theoretisch opgeleid	3792	2,2 [△]	2,3
Herkomst			
Europa, N-Amerika, Oceanië	5226	2,2	2,3
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	435	2,2	2,4 [△]
Geloof			
Niet gelovig of geloof niet belangrijk	4635	2,2	2,3 [▽]
Geloof beetje belangrijk	395	2,2	2,4
Geloof heel belangrijk	228	2,2	2,4

^{▽/△}= lager/hoger dan bij andere jongens of meiden, zeer klein verschil; ^a Gemiddelde score op de vragen uit Tabel 8.7.1, 1= nooit, 3 =vaak.

8.8 Datingapps

We vroegen aan de jongeren vanaf 16 jaar of ze weleens datingapps gebruiken. Daarnaast vroegen we of ze in de afgelopen zes maanden hebben afgesproken met iemand die ze kenden via een datingapp, en of ze seks hebben gehad met deze date. Een derde van de jongeren van 16 tot en met 24 jaar heeft weleens een datingapp gebruikt, waarbij Tinder met 29% het meeste genoemd wordt (Tabel 8.8.1).

Hoofdstuk 8

Tabel 8.8.1 Weleens een datingapp gebruikt (% 16-24 jarigen)

	Jongens (n=3315)	Meiden (n=4427)	Totaal (n=7743)
Tinder	30	28	29
Bumbl	8	8	8
Happn	5	4	5
Badoo	5 [△]	4	4
Een andere datingapp	3	4 [△]	3
Grindr ^a	4 [▲]	<1	2
Her ^b	<1	1 [△]	1
OkCupid	1	1	1
Pepper	<1 [*]	<1 [*]	<1
Happy Pancake	<1 [*]	<1 [*]	<1
Nooit datingapps gebruikt	67	66	67

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; △= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil. ^aApp specifiek gericht op homo/biseksuele mannen. ^bApp specifiek gericht op homo/biseksuele vrouwen. *Groep te klein om verschillen te kunnen toetsen.

Van alle demografische factoren maakt leeftijd voor het gebruik van datingapps het meeste uit (Tabel 8.8.2). In de leeftijdsgroep van 22 tot en met 24 jaar oud, heeft ongeveer de helft van de jongeren weleens een datingapp gebruikt. In de jongste leeftijdsgroep (van 16 tot en met 18 jaar) is dat 9%. Daarnaast spelen ook opleiding en geloof een rol. Theoretisch opgeleide jongeren en jongeren die niet geloven of voor wie geloof onbelangrijk is, hebben vaker weleens datingapps gebruikt dan praktisch opgeleide jongeren en jongeren voor wie geloof heel belangrijk is. Er is geen verschil naar herkomst.

Een klein deel van de jongeren vanaf 16 jaar, namelijk 7% van de meiden en 8% van de jongens, zegt de afgelopen zes maanden een date te hebben gehad met iemand die ze via een datingapp kennen (niet in tabel). Ook dit hangt sterk samen met leeftijd (Tabel 8.8.2). Binnen de groep 22- tot en met 24- jarigen heeft 13% van de jongens en 10% van de meiden het afgelopen halfjaar een afspraakje gehad via een datingapp. Bij de 16- tot 18- jarige jongens en meiden is dit respectievelijk 2% en 3%. Theoretisch opgeleide jongens hebben in het afgelopen halfjaar iets vaker een date gehad met iemand die ze via een datingapp leerden kennen dan praktisch opgeleide jongens. Bij meiden zien we dat geloof hierin een rol speelt. Meiden die niet geloven of voor wie geloof onbelangrijk is, hebben in het afgelopen halfjaar iets vaker een date gehad met iemand via een datingapp dan meiden voor wie geloof heel belangrijk is.

Van de jongeren vanaf 16 jaar heeft een klein deel in de afgelopen zes maanden seks gehad met iemand die ze via een datingapp kenden, namelijk 3% van de meiden en 5% van de jongens (niet in tabel). We zien ook hier dat dit percentage onder de 22- tot en met 24-jarigen het hoogste is, namelijk 8% van de jongens en 5% van de meiden (Tabel 8.8.2).

Tabel 8.8.2 Gebruik van datingapps naar demografie (% 16-24 jarigen)

	n	Weleens een datingapp gebruikt		Date gehad via datingapp*		Seks gehad via datingapp**	
		Jongens	Meiden	Jongens	Meiden	Jongens	Meiden
Leeftijd							
16-18 jaar	2197	9▼	9▼	2▼	3▼	1▼	1▼
19-21 jaar	2909	35	36▲	8	8	5	4
22-24 jaar	2635	50▲	49▲	13▲	10▲	8▲	5△
Opleiding							
Praktisch opgeleid	2439	28	30	6	6	3	3
Theoretisch opgeleid	5275	37△	36△	9△	8	6△	4
Herkomst							
Europa, N-Amerika, Oceanië	7170	33	33	8	7	5	3
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	571	36	39	9	10	6	6
Geloof							
Niet gelovig of geloof	6415	37▲	39▲	9	9△	5	4
Geloof beetje belangrijk	623	30	28	7	6	5	2
Geloof heel belangrijk	702	13▼	10▼	5	2▼	2	1

▼/▲= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, minstens klein verschil; ▽/△= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, zeer klein verschil; *Minstens 1 date gehad met iemand via een datingapp in de afgelopen 6 maanden; **Minstens 1 keer seks gehad met iemand via een datingapp in de afgelopen 6 maanden.

8.9 Sexting

Sexting is het maken en versturen van seksueel getinte beelden, zoals naaktfoto's en seksfilmpjes. Het kan hierbij gaan om seksueel getinte beelden die de jongere van zichzelf maakt of verstuurt, of om het ontvangen van beelden van anderen. Wij vroegen in hoeverre zij zelf aan sexting hebben gedaan en in hoeverre zij ervaring hebben met ongewenste sexting of sexting onder dwang. Tabel 8.9.1 laat zien dat 15% van de jongeren, in de afgelopen zes maanden, minstens één keer aan sexting heeft gedaan (beelden van zichzelf gemaakt en gedeeld). Dertien procent van de jongeren heeft in de afgelopen zes maanden een naaktfoto of seksfilmpje van zichzelf naar iemand anders gestuurd. In

Hoofdstuk 8

vergelijking met meiden geven jongens iets vaker aan dat ze hebben gemasturbeerd tijdens een videochat (7% van de jongens tegenover 4% van de meiden). Daarnaast vroegen we ook of jongeren in de afgelopen zes maanden een naaktfoto of seksfilmpje van iemand anders hebben doorgestuurd. Jongens (4%) geven iets vaker aan dit gedaan te hebben dan meiden (2%) (niet in tabel).

Tabel 8.9.1 Sexting door jongere zelf in de afgelopen 6 maanden (%)

	Jongens (n=4649)	Meiden (n=5911)	Totaal (n=10560)
Ik stuurde een naaktfoto of seksfilmpje van mezelf aan iemand	12	14	13
Ik liet mijn penis/borsten of vagina zien tijdens een videochat	7	7	7
Ik trok mezelf af/ik vingerde mezelf tijdens een videochat	7 [△]	4	6
Minstens één van de bovenstaande	14	16	15

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; △= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

Jongeren is ook gevraagd of ze ongewenste sexting meemaakten in de afgelopen zes maanden. Vergeleken met jongens (11%) geven meiden vaker aan (25%) dat iemand hen een naaktfoto of seksfilmpje van zichzelf stuurde zonder dat zij dat wilden (Tabel 8.9.2). Daarnaast zijn meiden (4%) vaker dan jongens (1%) gedwongen om een naaktfoto of seksfilmpje van zichzelf te sturen. Tegelijkertijd zien we dat jongens vaker dan meiden aangeven dat 'het je eigen schuld is als er een naaktfoto van je online komt' (33% van de jongens tegenover 14% van de meiden) (niet in tabel).

Tabel 8.9.2 Ongewenste sexting in de afgelopen 6 maanden (%)

	Jongens (n=4649)	Meiden (n=5911)	Totaal (n=10560)
Iemand stuurde mij een naaktfoto of seksfilmpje van zichzelf zonder dat ik dat wilde	11	25 [▲]	18
Iemand dwong mij een naaktfoto of seksfilmpje van mezelf te sturen, door te dreigen met dingen	1	4 [△]	3
Iemand verspreidde een naaktfoto of seksfilmpje van mij zonder dat ik dat wilde	1	1	1
Iemand dreigde om een naaktfoto of seksfilmpje van mij te verspreiden, als ik geen geld zou betalen	1	1	1

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; △= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

Naarmate jongeren ouder zijn doen ze vaker aan sexting (Tabel 8.9.3). Een op de vijf jongeren van 19 tot en met 24 jaar stuurde in het laatste halfjaar weleens een naaktfoto of seksfilmpje, liet borsten, vagina, of penis zien of masturbeerde tijdens een videochat. Jongeren die geloof heel belangrijk vinden, doen minder vaak aan sexting dan jongeren die niet-gelovig zijn of die het geloof niet belangrijk vinden.

Het ongewenst ontvangen van een naaktfoto of seksfilmpje komt bij meiden juist vaker voor in de jongste leeftijdsgroepen (Tabel 8.9.3). Een derde van de meiden van 13 tot en met 18 jaar geeft aan in het laatste halfjaar minstens één keer een naaktfoto of seksfilmpje te hebben ontvangen zonder dat zij het zelf wilden. Daarnaast maken praktisch opgeleide jongeren dit ook vaker mee dan theoretisch opgeleide jongeren. Niet-gelovige meiden of meiden voor wie geloof niet belangrijk is, ontvangen vaker ongewenst een naaktfoto of een seksfilmpje dan meiden voor wie geloof heel belangrijk is.

Tabel 8.9.3 Minstens één keer sexting in de afgelopen 6 maanden naar demografie (%)

Leeftijd	n	Sexting door jongere zelf ^a		Ongewenst een naaktfoto/seksfilmpje ontvangen	
		Jongens	Meiden	Jongens	Meiden
13-15 jaar	2404	3▼	6▼	14	35▲
16-18 jaar	2605	11▼	15	11	29▲
19-21 jaar	2909	18▲	21▲	10	20▼
22-24 jaar	2635	21▲	19▲	10	17▼
Opleiding					
Praktisch opgeleid	3796	13	15	15△	31▲
Theoretisch opgeleid	6672	15	16	9	21
Herkomst					
Europa, N-Amerika, Oceanië	9588	14	15▽	10	25
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	915	12	21	15	22
Geloof					
Niet gelovig of geloof niet belangrijk	6416	19△	22▲	11	23△
Beetje belangrijk	623	14	19	11	20
Heel belangrijk	703	9▽	5▼	8	13▽

▼/▲= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, minstens klein verschil; ▽/△= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, zeer klein verschil. ^aVragen uit Tabel 8.9.1.

Hoofdstuk 8

We vroegen aan de jongeren die aangaven in de afgelopen zes maanden ongewenste sexting te hebben meegemaakt wat zij voelden na deze ervaring (Tabel 8.9.4). Zoals weergegeven in Tabel 8.9.2 gaat het in dit geval bij ongewenste sexting vooral om het ongewenst ontvangen van een naaktfoto of seksfilmpje en minder om de andere drie (meer ingrijpendere) ervaringen. Van deze jongeren geeft 66% aan 'niks bijzonders' te voelen na deze ervaring. Dit geldt vaker voor jongens dan voor meiden. Meiden geven vaker aan dat ze walging voelden dan jongens. Het gaat hier om 28% van de meiden tegenover 10% van de jongens. Meiden geven daarnaast ook vaker aan dat ze boos waren dan jongens.

Tabel 8.9.4 Gevoel na ongewenste sexting ervaring door ander (%)

	Jongens (n=555)	Meiden (n=1465)	Totaal (n=2020)
Niks bijzonders	78 [▲]	60	66
Ik voelde walging	10	28 [▲]	22
Ik was boos	6	12 [△]	10
Ik schaamde me	7	10	9
Ik was bang	7	9	8
Ik voelde me machteloos	6	9	8
Ik voelde me schuldig	4	6	5
Ik voelde me somber	4	5	5
Iets anders	7	5	6

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; △= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

Als laatste hebben we aan de jongeren gevraagd of de ongewenste ervaring met sexting gevolgen heeft gehad voor hen (Tabel 8.9.5). Met name jongens geven grotendeels aan dat hun ervaring geen gevolgen voor hen had. Van de meiden daarentegen laat 33% weten dat ze daarna werden lastiggevallen door vreemden, of dat dit nu nog steeds gebeurt, in tegenstelling tot 9% van de jongens. Verder zegt 23% van de meiden dat ze seksueel kwetsende opmerkingen ontvingen na hun ervaring, of dat ze dit soort opmerkingen nog steeds ontvangen. Bij de jongens is dit 9%. Ook was een kwart van de meiden bang dat het opnieuw zou gebeuren of bang om anderen te vertrouwen.

Tabel 8.9.5 Gevolgen ongewenste sexting (%)

	Jongens (n=563)			Meiden (n=1493)			Totaal (n=2054)		
	Nee	Heeft dit meegemaakt	Maakt dit nog steeds mee	Nee	Heeft dit meegemaakt	Maakt dit nog steeds mee	Nee	Heeft dit meegemaakt	Maakt dit nog steeds mee
Ik ontving seksueel kwetsende opmerkingen	91 [▲]	8	1	77	15 [▲]	8 [▲]	81	13	6
Ik werd lastiggevalen door vreemden	91 [▲]	8	1	67	20 [▲]	13 [▲]	75	16	9
Ik werd bedreigd of onder druk gezet	94 [△]	5	1	87	11 [△]	2	89	9	2
Ik raakte vrienden kwijt	93	6	1	87	10	3	89	8	3
Ik kreeg problemen met mijn familie	94	3	2	93	5	2	93	5	2
Ik was bang dat het opnieuw gebeurde	90 [▲]	7	2	77	13 [▲]	10 [▲]	81	11	8
Ik durfde mensen niet meer te vertrouwen	87 [▲]	6	7	74	13 [▲]	13 [▲]	78	11	11
Ik zag het leven niet meer zitten	93 [▲]	5	3	86	10 [▲]	4	88	9	3

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; △= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

8.10 Porno

Jongens en meiden verschillen sterk van elkaar in de mate waarin zij in de afgelopen zes maanden porno hebben gekeken (Tabel 8.10.1). Zo heeft 45% van de jongens tegenover 10% van de meiden het laatste halfjaar wekelijks porno gekeken. Van de meiden zegt 45% in de afgelopen zes maanden nooit porno te hebben gekeken. Bij de jongens is dit 14%.

Hoofdstuk 8

Tabel 8.10.1 Porno gekeken in de afgelopen 6 maanden (%)

	Jongens (n= 4235)	Meiden (n= 5571)	Totaal (n= 9806)
Elke dag	8 [▲]	1	4
Minstens 1 keer per week	45 [▲]	10	27
Minstens 1 keer per maand	23 [▲]	19	21
Minder dan 1 keer per maand	10	25 [▲]	18
Nooit	14	45 [▲]	30

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; △= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

Pornogebruik is hoger naarmate jongeren ouder zijn (Tabel 8.10.2). In de groep met 13- tot en met 15-jarigen heeft 65% van de jongens en 22% van de meiden in het laatste halfjaar porno gekeken. In de oudste leeftijdsgroep (22 tot en met 24 jaar) hebben nagenoeg alle jongens en driekwart van de meiden porno gekeken in de laatste zes maanden. Daarnaast spelen opleiding en geloof een rol. Theoretisch opgeleide jongeren en jongeren voor wie geloof onbelangrijk is of die niet-gelovig zijn, kijken vaker naar porno dan de andere groepen. De herkomst van de jongeren maakt geen verschil in pornogebruik.

Tabel 8.10.2 Minstens 1 keer porno gekeken in de afgelopen 6 maanden naar demografie (%)

	n	Jongens	Meiden
Leeftijd			
13-15 jaar	2072	65 [▼]	22 [▼]
16-18 jaar	2389	85	48 [▼]
19-21 jaar	2798	91 [▲]	67 [▲]
22-24 jaar	2547	96 [▲]	75 [▲]
Opleiding			
Praktisch opgeleid	3451	80	49
Theoretisch opgeleid	6289	90 [▲]	59 [▲]
Herkomst			
Europa, N-Amerika, Oceanië	8946	87	54
Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika	819	82	60
Geloof			
Niet gelovig of geloof niet belangrijk	6191	95 [▲]	73 [▲]
Beetje belangrijk	579	91	63
Heel belangrijk	627	65 [▼]	32 [▼]

▼/▲= lager/hoger dan in de totale groep jongens of meiden, minstens klein verschil.

We hebben aan de jongeren die in het laatste halfjaar weleens porno hebben gekeken een aantal stellingen over porno voorgelegd (Tabel 8.10.3). Bijna alle jongeren zijn van mening dat echte seks soms/altijd heel anders is dan seks in porno (96%). Meiden geven vaker (41%) dan jongens (29%) aan dat porno hen soms/altijd onzeker maakt.

Tabel 8.10.3 Attitude over porno (% binnen de groep die weleens porno heeft gezien)

	Jongens (n=3770)		Meiden (n=3160)		Totaal (n=6929)	
	Nooit	Soms/Altijd	Nooit	Soms/Altijd	Nooit	Soms/Altijd
Porno maakt me onzeker	71 [▲]	29	59	41 [▲]	66	34
Ik doe na wat ik in porno zie	64	36	63	37	64	36
Van porno leer je wat je moet doen tijdens seks	52	48 [△]	58 [△]	42	54	46
Echte seks is heel anders dan seks in porno	4	96	3	97	4	96

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; △= hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

De oudere jongeren van 19 tot en met 24 jaar geven vaker dan de jongere leeftijdsgroepen aan dat ze weleens nadoen wat ze in porno zien (Tabel 8.10.4). Naarmate jongeren ouder zijn geven ze vaker aan dat porno hen onzeker maakt. Onder de jongeren van 13 tot en met 15 jaar geeft 20% aan dat porno hen soms/altijd onzeker maakt, onder de jongeren van 22 tot en met 24 jaar is dit bijna het dubbele, namelijk 38%. Echter geven jongeren wanneer ze ouder zijn ook vaker aan dat seks in het echt heel anders is dan seks in porno.

Tabel 8.10.4 Attitude over porno naar leeftijd (% binnen de groep die weleens porno heeft gezien)

	13-15 jaar (n=950)		16-18 jaar (n=1618)		19-21 jaar (n=2218)		22-24 jaar (n=2144)	
	Nooit	Soms/Altijd	Nooit	Soms/Altijd	Nooit	Soms/Altijd	Nooit	Soms/Altijd
Porno maakt me onzeker	80 [▲]	20 [▼]	67	33	64 [▼]	36 [▲]	62 [▼]	38 [▲]
Ik doe na wat ik in porno zie	86 [▲]	14 [▼]	73 [▲]	27 [▼]	59 [▼]	41 [▲]	53 [▼]	47 [▲]
Van porno leer je wat je moet doen tijdens seks	59 [△]	41 [▽]	53	47	55	45	52	48
Echte seks is heel anders dan seks in porno	11 [▲]	89 [▼]	5	95	3 [▼]	97 [▲]	2 [▼]	98 [▲]

▼/▲= lager/hoger dan in de totale groep, minstens klein verschil; ▽/△= lager/hoger dan in de totale groep, zeer klein verschil.

8.11 Verschuivingen

Een aantal items en antwoordcategorieën in de vragenlijst van deze editie van Seks onder je 25^e zijn veranderd ten opzichte van de vragenlijst in 2012 en 2017. Bij deze onderwerpen is het niet mogelijk om te kijken of er sprake is van verschuivingen in de tijd. We kijken in deze paragraaf daarom naar verschuivingen in seksuele voorlichting, communicatie over relaties en seks, sexting en pornogebruik tussen 2012, 2017 en 2023.

In 2012 gaven jongeren de informatie die ze op school hebben gekregen over aan seksualiteit gerelateerde onderwerpen een 6,6. In 2017 daalde dit cijfer naar een 5,8 (Tabel 8.11.1). In 2023 werd voor het eerst onderscheid gemaakt in het cijfer wat jongeren gaven aan de informatie op hun basis- en middelbare school. In 2023 geven de jongeren gemiddeld een 5,6 aan de informatie die ze op school hebben gekregen. Dit is iets lager, maar een zeer klein verschil in vergelijking met de vorige meting in 2017.

Tabel 8.11.1 Verschuivingen in rapportcijfer Seksuele Voorlichting (M)

	2012 (n=3014)	2017 (n=7639)	2023 (n=4625)
Rapportcijfer SV	6,6	5,8 [▼]	5,6 [▽]

[▼]= lager dan bij meting ervóór, minstens klein verschil; [▽]= lager dan bij meting ervóór, zeer klein verschil.

De overgrote meerderheid van de jongeren praat met vrienden over verliefdheid en relaties. In 2017 praatten jongeren iets meer met hun vrienden over verliefdheid en relaties dan in 2012, dit verschil was echter zeer klein (Tabel 8.11.2). In 2023 is dit percentage nagenoeg gelijk gebleven aan dat van 2017. Jongens zijn ten opzichte van 2017 minder met hun vrienden gaan praten over dingen die zij niet willen doen op seksueel gebied. In 2017 praatte 55% van de jongens hierover en nu is dat 39%.

Tabel 8.11.2 Verschuivingen in praten met vrienden over seksualiteit (% hierover gepraat)

	Jongens			Meiden		
	2012 (n=3014)	2017 (n=7639)	2023 (n=4625)	2012 (n=4349)	2017 (n=11889)	2023 (n=5902)
Verliefdheid en relaties	86	90 [△]	90	95	98 [△]	97
Dingen die jij niet wil doen op seksueel gebied	57	55	39 [▼]	65	61 [▽]	59

[▼]= lager dan bij meting ervóór, minstens klein verschil; ^{▽/△}= lager/hoger dan bij meting ervóór, zeer klein verschil.

Daarnaast is vergeleken of jongeren over de tijd meer of minder met hun ouders zijn gaan praten over onderwerpen gerelateerd aan seksualiteit (Tabel 8.11.3). Jongeren praatten in 2017 ten opzichte van 2012 minder met hun ouders over dingen die ze niet willen doen op seksueel gebied. In 2023 zien we dat dit percentage ten opzichte van 2017 meer dan verdubbeld is, en praat 27% van de jongens met hun ouders hierover en 46% van de meiden. Verder zien we in de periode 2012-2023 weinig verschil in de mate waarin jongeren aangeven met hun ouders over verliefdheid en relaties te praten.

Tabel 8.11.3 Verschuivingen in praten met ouders over seksualiteit (% 12-16 jarigen, hierover gepraat)

	Jongens			Meiden		
	2012 (n=704)	2017 (n=1473)	2023 (n=1102)	2012 (n=857)	2017 (n=1732)	2023 (n=1263)
Verliefdheid en relaties	68	74	68	85	85	81
Dingen die jij niet wil doen op seksueel gebied	21	12▼	27▲	27	20▼	46▲

▼/▲= lager/hoger dan bij meting ervóór, minstens klein verschil; ▼= lager dan bij meting ervóór, zeer klein verschil.

Jongens praatten in 2023 vaker dan in 2017, en ongeveer net zo vaak als in 2012, met hun laatste sekspartner over dingen die zij leuk vinden en dingen die zij niet willen doen op seksueel gebied en over condoomgebruik (Tabel 8.11.4). Zo praatte in 2012 76% van de jongens over condoomgebruik, daalde dit in 2017 naar 54%, en steeg dit in 2023 weer naar 70%. Meiden maken ook dingen die zij leuk vinden en dingen die zij niet willen doen op seksueel gebied vaker bespreekbaar met hun laatste sekspartner ten opzichte van 2017, maar dit verschil is kleiner dan bij jongens. Over condoomgebruik wordt door de meiden in 2023 minder gepraat. In 2017 was dit nog 75% en nu is dit 67%. Ten opzichte van de vorige meting, praatten jongeren in 2023 minder met hun laatste sekspartner over het voorkomen van zwangerschap.

Tabel 8.11.4 Verschuivingen in praten met laatste sekspartner over seksualiteit (% hierover gepraat)

	Jongens			Meiden		
	2012 (n=3173)	2017 (n=5297)	2023 (n=2327)	2012 (n=4531)	2017 (n=8854)	2023 (n=3339)
Over dingen die ik leuk vind op seksueel gebied	82	73▼	83▲	86	80▼	84△
Over dingen die ik niet wil doen op seksueel gebied	73	63▼	75▲	87	79▼	83△
Over zwangerschap voorkomen	76	76	70▼	90	82▼	75▼
Over condoomgebruik	76	54▼	70▲	80	75▼	67▼

▼/▲= lager/hoger dan bij meting ervóór, minstens klein verschil; ▼/△= lager/hoger dan bij meting ervóór, zeer klein verschil.

Het gebruik van datingapps onder jongeren van 17 jaar en ouder is tussen 2017 en 2023 gedaald. In 2017 had nog bijna de helft van de 17-plussers weleens een datingapp gebruikt, in 2023 is dit gedaald naar 35% (Tabel 8.11.5). Er is daarnaast ook een kleine afname te zien in het aantal jongeren van 17 jaar en ouder dat in het afgelopen halfjaar weleens een date of seks heeft gehad met iemand via een datingapp.

Tabel 8.11.5 Verschuivingen in gebruik van datingapps (% 17+ jongeren)

	Jongens		Meiden	
	2017 (n=5297)	2023 (n=2327)	2017 (n=8854)	2023 (n=3339)
Weleens een datingapp gebruikt	49	35 [▼]	46	35 [▼]
Date gehad via datingapp*	13	9 [▽]	12	8 [▽]
Seks gehad via datingapp**	8	5 [▽]	7	3 [▽]

[▼]= lager dan bij meting ervóór, minstens klein verschil; [▽]= lager dan bij meting ervóór, zeer klein verschil; *Minstens 1 date gehad met iemand via een datingapp in de afgelopen 6 maanden; **Minstens 1 keer seks gehad met iemand via een datingapp in de afgelopen 6 maanden.

Vervolgens hebben we nog gekeken naar verschuivingen in ervaringen die jongeren hebben met sexting (Tabel 8.11.6). Het aantal jongeren dat aangeeft een naaktfoto of seksfilmpje van zichzelf naar iemand anders te hebben verstuurd in de afgelopen zes maanden nam in 2017 toe ten opzichte van 2012. Ten opzichte van 2017, versturen jongens in 2023 iets minder vaak een naaktfoto of seksfilmpje van iemand anders. Onder de meiden zien we in 2023 alleen een verschil in het aantal dat aangeeft hun borsten, geslachtsdelen of billen te laten zien tijdens een videochat. In 2023 is dat 7% tegenover 5% in 2017.

Hoofdstuk 8

Tabel 8.11.6 Verschuivingen in ervaring met sexting afgelopen 6 maanden (%)

	Jongens			Meiden		
	2012 (n=2995)	2017 (n=7639)	2023 (n=4625)	2012 (n=4331)	2017 (n=11888)	2023 (n=5891)
Je borsten, geslachtsdelen of billen laten zien tijdens een videochat	9	8	7	4	5	7 [△]
Een naaktfoto of seksfilmpje van jezelf aan iemand gestuurd	6	14 [▲]	12	4	13 [▲]	14
Een naaktfoto of seksfilmpje van iemand anders verstuurd	6	6	3 [▽]	2	2	2

▲= hoger dan bij meting ervóór, minstens klein verschil; ▽/△= lager/hoger dan bij meting ervóór, zeer klein verschil.

Als laatste zien we een verschuiving in hoeveel jongeren in de afgelopen zes maanden minstens één keer porno heeft gekeken. Tussen 2012 en 2017 zagen we nagenoeg geen verschillen (Tabel 8.11.7). Pornogebruik onder jongens is sinds de laatste meting een beetje toegenomen van 83% in 2017 tot 86% in 2023. Bij de meiden is in 2023 een relatief grote toename in pornogebruik te zien ten opzichte van de vorige meting. In 2017 gaf 38% van de meiden aan porno te hebben gekeken in de afgelopen zes maanden. In 2023 is dit aandeel gestegen naar 55%.

Tabel 8.11.7 Verschuivingen in minstens 1 keer porno gekeken in de afgelopen 6 maanden (%)

	Jongens			Meiden		
	2012 (n=2994)	2017 (n=7639)	2023 (n=4220)	2012 (n=4326)	2017 (n=11888)	2023 (n=5554)
Minstens 1 keer porno gekeken in de afgelopen 6 maanden	82	83	86 [△]	38	38	55 [▲]

▲=hoger dan bij meting ervóór, minstens klein verschil; △= hoger dan bij meting ervóór, zeer klein verschil.

8.12 Conclusies

Jongeren geven aan dat de informatie die ze op school kregen over aan seksualiteit gerelateerde thema's, vooral gaat over anticonceptie, voortplanting en soa's. Jongeren beoordelen de informatie die ze hebben gekregen op school gemiddeld met een 5,6. Dit is iets lager dan in 2017 en aanzienlijk lager dan in 2012. Jongeren die de informatie een onvoldoende geven, zeggen dat er te weinig lessen over de onderwerpen rondom seks en seksualiteit waren en dat ze niet de informatie kregen die ze wilden. De oudste leeftijdsgroepen beoordelen de informatie het minst positief. Dit zou kunnen betekenen dat zij in de loop der jaren de seksuele voorlichting op school steeds negatiever herinneren, of dat ze kritischer zijn dan de jongere leeftijdsgroepen. Het zou er ook op kunnen wijzen dat de voorlichting van nu beter is dan vroeger.

Online media kunnen onder andere worden gebruikt om te daten of om seksueel beeldmateriaal te delen of te bekijken. Een derde van de jongeren heeft ooit een datingapp gebruikt, zoals Tinder. Vooral de oudere jongeren maken hier gebruik van. De groep die ook dates of seks heeft met iemand die ze via een datingapp leren kennen is klein. Jongeren voor wie geloof heel belangrijk is, maken relatief weinig gebruik van datingapps. In 2023 is in vergelijking met 2017 het gebruik van datingapps onder jongeren van 17 jaar en ouder lager. Hetzelfde geldt voor dates en seks via een datingapp, hierin is ook een afname te zien.

Online media wordt door jongeren ook gebruikt voor sexting: het maken en delen van seksueel getint beeldmateriaal. Dat kan ook ongewenst zijn, vooral het ongewenst ontvangen van seksueel getinte beelden (naaktfoto's of seksfilmmpjes). Vooral de jongere groep meiden (tot en met 18 jaar) blijkt dit relatief vaak mee te maken. Meiden geven ook vaker dan jongens aan negatieve gevoelens te hebben of lastiggevallen te worden na een ongewenste ervaring met sexting.

Pornogebruik is sinds 2017 onder de meiden toegenomen. In 2017 zegt 38% van de meiden in het afgelopen halfjaar minstens één keer naar porno gekeken te hebben, in 2023 is dit gestegen naar 55%. Er kijken wel nog steeds meer jongens dan meiden naar porno, namelijk 86%.

Hoofdstuk 9 Jongeren op het praktijkonderwijs

Anne Oldenhof & Marieke van den Borne

Om inzicht te krijgen in de specifieke risico's die spelen bij jongeren op het praktijkonderwijs (pro), hebben we net als in 2012 en 2017 een aanvullend onderzoek uitgevoerd op pro-scholen. Voor dit onderzoek is een verkorte en vereenvoudigde vragenlijst ontwikkeld, om aan te sluiten bij het taal- en ontwikkelingsniveau van deze doelgroep. In totaal vulden 285 jongens en 223 meiden deze vragenlijst in, waarvan 47% in de leeftijd 12-14 jaar en 53% van 15-16 jaar. Door de kleine steekproef en oververtegenwoordiging van de jongere doelgroep zijn de vragen voor de seksueel ervaren jongeren door een betrekkelijk kleine groep jongeren ingevuld (n=111).

Om een goed beeld te krijgen van jongeren op het pro vergelijken we de cijfers in dit hoofdstuk steeds met jongeren op het vmbo (n=1402). Hiervoor is gekozen omdat deze groep wat betreft leeftijd, herkomst en opleidingsniveau het meest overeenkomt met leerlingen op het pro, al zitten er op het pro wel meer jongens (56%, tegenover 44% op het vmbo) en jongeren met een herkomst in Afrika, Azië, Midden- of Zuid-Amerika (53%, tegenover 13% op het vmbo). De vergelijkingen tussen leerlingen op het pro en het vmbo moeten daarom met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd.

9.1 Ervaring met liefde en seks

Tabel 9.1.1 geeft inzicht in de ervaring van pro-jongeren met verliefdheid, verking, tongzoenen en verschillende vormen van seks (vingeren en aftrekken, orale seks en vaginale seks). Het merendeel (80%) van de jongeren op het pro is wel eens verliefd geweest. De helft van de jongens en drie op de vijf meiden geeft aan wel eens verking te hebben gehad. Binnen deze groep heeft 34% van de jongens en 39% van de meiden momenteel een vaste relatie (niet in tabel). Eén op de vijf heeft ervaring met aftrekken en vingeren en een op de zeven jongeren op het pro zegt wel eens vaginale seks te hebben gehad. Er zijn geen (toetsbare) verschillen tussen jongens en meiden in ervaring met verschillende vormen van seks.

Hoofdstuk 9

Tabel 9.1.1 Ervaring met liefde en seks op het pro (%)

	Jongens (n=277)	Meiden (n=217)	Totaal (n=494)
Verliefd	78	84	80
Verkering	49	60	53
Tongzoenen	35	35	35
Aftrekken of vingeren	21	20	20
Orale seks	12	12	12
Vaginale seks	15	14	15
Seks met een seksegenoot	2*	0*	1*

*Groep te klein om verschillen te kunnen toetsen.

Wanneer we pro-jongeren van 13-14 jaar en 15 jaar of ouder met elkaar vergelijken zien we dat een op de vijf jongeren van 13-14 jaar ervaring heeft met tongzoenen. Bij jongeren van 15 jaar of ouder is dit bijna de helft (Tabel 9.1.2). Bijna een op de tien 13- en 14-jarigen geeft aan wel eens vaginale seks te hebben gehad, bij jongeren van 15 jaar of ouder is dit een op de vijf.

Tabel 9.1.2 Ervaring met liefde en seks op het pro naar leeftijd (%)

	13-14 jaar		15 jaar of ouder	
	Jongens (n=140)	Meiden (n=95)	Jongens (n=137)	Meiden (n=122)
Verliefd	71	86 ^a	85	81
Verkering	41	57 ^b	56	62
Tongzoenen	21	24 ^c	48	46
Aftrekken of vingeren	13	12 ^d	29	28
Orale seks	7	5 ^e	17	18
Vaginale seks	8	7 ^f	23	22
Seks met een seksegenoot	0*	0*	4*	0*

*Groep te klein om verschillen te kunnen toetsen; ^aBI: 79%-92%; ^bBI: 48%-67%; ^cBI: 17%-34%; ^dBI: 6%-19%; ^eBI: 2%-11%; ^fBI: 3%-14%.

Wanneer pro- en vmbo-jongeren met elkaar vergeleken worden, zien we dat jongeren op het pro niet veel verschillen van jongeren op het vmbo wat betreft ervaring met liefde en seks (Tabel 9.1.3). Wel geven vmbo-jongens vaker aan wel eens verkerking te hebben gehad dan pro-jongens. Zo zegt 63% van de vmbo-jongens wel eens verkerking te hebben gehad tegenover 49% van de pro-jongens.

Tabel 9.1.3 Ervaring met liefde en seks naar onderwijsniveau (%)

	Jongens		Meiden	
	Pro (n=277)	Vmbo (n=637)	Pro (n=217)	Vmbo (n=736)
Verliefd	78	79	84	82
Verkering	49	63 [▲]	60	61
Tongzoenen	35	37	35	45
Aftrekken of vingeren	21	22	20	20
Orale seks	12	12	12	13
Vaginale seks	15	10	14	10
Seks met een seksegenoot	2*	5*	0*	8*

▲= hoger dan andere niveau, minstens klein verschil; *Groep te klein om verschillen te kunnen toetsen.

Aan de jongeren op het pro is eveneens gevraagd hoeveel sekspartners zij hebben gehad. Het merendeel (84%) van de pro-jongeren zegt dat ze geen sekspartner hebben gehad (Tabel 9.1.4). Drie procent van de jongens en 1% van de meiden heeft vier of meer verschillende sekspartners gehad.

Tabel 9.1.4 Aantal sekspartners ooit op het pro (%)

	Jongens (n=258)	Meiden (n=212)	Totaal (n=470)
Geen	84	83	84
Eén	9	14	11
Twee of drie	3	3	3
Vier of meer	3	1	2

Ook het grootste gedeelte van de jongens (88%) en de meiden (92%) op het vmbo geeft aan nog geen sekspartner te hebben gehad (Tabel 9.1.5). Eén procent van de jongens en 2% van de meiden zegt vier of meer sekspartner te hebben gehad. Er zijn geen (toetsbare) verschillen in het aantal sekspartners tussen pro-jongeren en vmbo-jongeren.

Tabel 9.1.5 Aantal sekspartners naar onderwijsniveau (%)

	Jongens		Meiden	
	Pro (n=258)	Vmbo (n=592)	Pro (n=212)	Vmbo (n=669)
Geen	84*	88*	83*	92*
Eén	9*	8*	14*	5*
Twee of drie	3*	4*	3*	2*
Vier of meer	3*	1*	1*	2*

*Groep te klein om verschillen te kunnen toetsen.

9.2 Opvattingen over seks, homoseksualiteit en genderrollen

De jongeren op het pro hebben een aantal stellingen over seks, homoseksualiteit en genderrollen beantwoord. Twee op de vijf jongeren op het pro vindt seks voor het huwelijk (een beetje) verkeerd (Tabel 9.2.1). De helft van de jongens en bijna twee op de vijf meiden vindt seks als je niet verliefd bent oké. Meiden (93%) op het pro geven vaker aan dat een meisje zelf moet kunnen kiezen of ze een abortus wil in vergelijking met jongens (78%). Acht op de tien jongens en bijna drie kwart van de meiden op het pro vindt dat het je eigen schuld is als je naaktfoto online komt. Door een iets andere vraagstelling was het niet mogelijk om voor de onderstaande stellingen een vergelijking te maken tussen jongeren op het pro en het vmbo.

Tabel 9.2.1 Opvattingen over seks op het pro (% 'klopt (een beetje)')

	Jongens (n=267)	Meiden (n=213)	Totaal (n=480)
Seks voordat getrouwd bent is verkeerd	38	38	38
Seks als je niet verliefd bent is oké	48	37	44
Een meisje moet zelf kunnen kiezen of ze een abortus wil	78	93 [▲]	84
Als er een naaktfoto van je online komt, is dat je eigen schuld	79	73	77

[▲]= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil.

Tabel 9.2.2 geeft inzicht in de opvattingen van pro-jongeren over homoseksualiteit en genderrollen. Jongens op het pro hebben een negatievere houding tegenover gender non-conformiteit en homoseksualiteit dan pro-meiden. Zo vindt 47% van de jongens het niet oké als een jongen zich meisjesachtig gedraagt en 42% als een meisje zich als een jongen gedraagt. Bij meiden is dit respectievelijk 24% en 15%. Daarnaast vinden pro-jongens het

minder vaak oké als twee jongens met elkaar zoenen op straat in vergelijking met pro-meiden. Ook zien we dat jongens op het pro het vaker goedkeuren dat een jongen seks heeft met veel verschillende meisjes (44%) dan wanneer een meisje seks heeft met veel verschillende jongens (30%).

Tabel 9.2.2 Opvattingen over homoseksualiteit en genderrollen op het pro (% 'helemaal (oké)')

	Jongens (n=273)	Meiden (n=219)	Totaal (n=492)
Twee meisjes die met elkaar zoenen op straat	70	76	72
Een meisjes die zich als een jongen gedraagt	58	85 [▲]	70
Twee jongens die met elkaar zoenen op straat	48	71 [▲]	58
Een meisje dat seks heeft met veel verschillende jongens	30	30	30
Een jongen die zich als een meisje gedraagt	53	76 [▲]	63
Een jongen en een meisje die met elkaar zoenen op straat	93	92	93
Een jongen die seks heeft met veel verschillende meisjes	44 [▲]	29	37

▲= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil.

Wanneer pro- en vmbo-jongeren met elkaar vergeleken worden, zien we dat meiden op het vmbo een positievere attitude hebben ten aanzien van homoseksualiteit, gender non-conformiteit en het hebben van veel sekspartners in vergelijking met pro-meiden (Tabel 9.2.3). Jongens op het vmbo zijn minder conservatief omtrent het hebben van veel sekspartners dan jongens op het pro. Zo vindt 52% van de jongens op het vmbo het oké als een meisje seks heeft met veel verschillende jongens tegenover 30% van de jongens op het pro.

Tabel 9.2.3 Opvattingen over homoseksualiteit en genderrollen naar onderwijsniveau (% 'helemaal oké')

	Jongens		Meiden	
	Pro (n=273)	Vmbo (n=643)	Pro (n=219)	Vmbo (n=734)
Twee meisjes die met elkaar zoenen op straat	70	68	76	92 [▲]
Een meisje dat zich als een jongen gedraagt	58	61	85	93 [▲]
Twee jongens die met elkaar zoenen op straat	48	50	71	89 [▲]
Een meisje dat seks heeft met veel verschillende jongens	30	52 [▲]	30	46 [▲]
Een jongen die zich als een meisje gedraagt	53	53	76	92 [▲]
Een jongen en een meisje die met elkaar zoenen op straat	93	97	92	97 [▲]
Een jongen die seks heeft met veel verschillende meisjes	44	60 [▲]	29	44 [▲]

▲= hoger dan andere niveau, minstens klein verschil.

9.3 Eerste keer vaginale seks

Aan de jongeren die ervaring hebben met vaginale seks (39 jongens en 27 meiden), zijn enkele vragen gesteld over de context en evaluatie van de eerste keer vaginale seks (Tabel 9.3.1). Deze groep is te klein om percentages voor jongens en meiden apart te presenteren.

Ruim driekwart (77%) van de seksueel ervaren jongeren op het pro geeft aan dat hun eerste keer vaginale seks met een vaste partner was. De overgrote meerderheid (85%) zegt dat zij en de ander de eerste keer vaginale seks beiden wilden. Vier op de vijf (79%) pro-jongeren vond de eerste keer vaginale seks fijn en 5% gaf aan het vervelend te vinden. Bijna drie op de vijf jongeren op het pro gebruikte een condoom bij de eerste keer vaginale seks en 44% geeft aan een ander middel te hebben gebruikt om zwangerschap te voorkomen.

Er zijn geen (toetsbare) verschillen in de context en evaluatie van de eerste keer vaginale seks tussen jongeren op het pro en jongeren op het vmbo.

Tabel 9.3.1 Context en evaluatie van de eerste keer vaginale seks naar onderwijsniveau (%)

		Pro (n=66)	Vmbo (n=145)
Partner	Vast	77 ^a	69
	Los	23 ^b	31
Motief	We wilden het allebei	85 ^{*c}	81 [*]
	De ander wilde het vooral	9 ^{*d}	7 [*]
	De ander heeft me gedwongen	2 ^{*e}	8 [*]
	Ik wilde het vooral	2 ^{*f}	0 [*]
	Ik heb de ander gedwongen	3 ^{*g}	5 [*]
Evaluatie	Fijn	79 ^{*h}	65 [*]
	Niet fijn en niet vervelend	16 ^{*i}	31 [*]
	Vervelend	5 ^{*j}	4 [*]
Condoom gebruikt		57 ^k	60
Anticonceptiemiddel gebruikt		44 ^l	45

*Groep te klein om verschillen te kunnen toetsen; ^aBI: 64%-85%; ^bBI: 13%-34%; ^cBI: 75%-92%;

^dBI: 4%-17%; ^eBI: 0%-7%; ^fBI: 0%-7%; ^gBI: 1%-9%; ^hBI: 70%-89%; ⁱBI: 8%-26%; ^jBI: 1%-12%;

^kBI: 45%-68%; ^lBI: 33%-56%;

9.4 Laatste keer vaginale seks

Aan de jongeren die ooit vaginale seks hebben gehad is gevraagd of zij bij de laatste keer vaginale seks een condoom hebben gebruikt. Deze groep is te klein om percentages voor jongens en meiden apart te presenteren. Zevenenveertig procent van de pro-jongeren en 48% van de vmbo-jongeren geeft aan condoom te hebben gebruikt bij de laatste keer vaginale seks.

9.5 Praten met laatste sekspartner

Aan jongeren die ooit seks hebben gehad hebben we gevraagd over welke onderwerpen ze met hun laatste sekspartner gepraat hebben (Tabel 9.5.1). Bijna drie van de vijf jongeren op het pro sprak met hun laatste sekspartner over wat zij fijn vinden bij seks en het gebruiken van condooms. De helft zegt met hun laatste sekspartner gepraat te hebben over wat zij niet willen bij seks. Over het voorkomen van zwangerschap werd door bijna twee derde (63%) van de jongeren op het pro gesproken.

Jongeren op het pro en het vmbo verschillen niet in de onderwerpen waarover ze gepraat hebben met hun laatste sekspartner.

Tabel 9.5.1 Praten met laatste sekspartner naar onderwijsniveau (%)

	Pro (n=99)	Vmbo (n=255)
Wat ik fijn vind bij seks ^a	58 ^e	67
Wat ik niet wil bij seks ^b	50 ^f	64
Niet zwanger worden ^c	63 ^g	61
Condooms ^d	59 ^h	63

^aVerwoording vmbo: 'Over dingen die ik leuk vind bij seks'; ^bVerwoording vmbo: 'Over dingen die ik niet wil doen bij seks'; ^cVerwoording vmbo: 'Over zwangerschap voorkomen'; ^dVerwoording vmbo: 'Over condooms gebruiken'; ^eBI: 48%-68%; ^fBI: 40%-60%; ^gBI: 53%-72%; ^hBI: 48%-68%.

9.6 Opvattingen over seks en zelfbeeld

Tabel 9.6.1 geeft weer hoe jongeren op het pro denken over seks en in hoeverre ze zichzelf aantrekkelijk vinden. Jongens op het pro zijn meer met seks bezig en meer tevreden over hun uiterlijk dan meiden op het pro. Zo zegt 52% van de jongens en 30% van de meiden seks belangrijk te vinden. Twee derde van de jongeren op het pro geeft aan dat zij nog niet toe zijn aan seks. De overgrote meerderheid van de pro-jongeren (85%) die ooit seks hebben gehad vindt seks fijn. De groep bij deze stelling is te klein om percentages voor jongens en meiden apart te presenteren. Door een iets andere vraagstelling was het niet mogelijk om voor de onderstaande stellingen een vergelijking te maken tussen jongeren op het pro en het vmbo.

Tabel 9.6.1 Opvattingen over seks en zelfbeeld op het pro (% 'klopt (een beetje)')

	Jongens (n=246)	Meiden (n=205)	Totaal (n=451)
Seks is voor mij belangrijk	52 [▲]	30	43
Ik ben nog niet aan seks toe	65	70	67
Ik vind seks fijn*	x	x	85
Ik vind mezelf best knap	86 [▲]	75	81

[▲]= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; *Alleen gevraagd aan jongeren die ooit seks hebben gehad. Deze groep is te klein om percentages voor jongens en meiden apart te presenteren.

9.7 Praten met ouders of verzorgers

Tabel 9.7.1 laat zien in hoeverre pro-jongeren met hun ouders of verzorgers praten over verschillende aan seksualiteit gerelateerde thema's. Ongeveer de helft (51%) van de jongeren op het pro hebben wel eens met hun ouders of verzorgers over verliefdheid en relaties gepraat. Meiden praten vaker met hun ouders of verzorgers over verliefdheid en relaties en het voorkomen van zwangerschap in vergelijking met jongens. Een op de vijf pro-jongeren heeft wel eens gepraat over het gebruiken van condooms. Vijftien procent van de jongens en 24% van de meiden geeft aan wel eens met hun ouders of verzorgers over ongewenste seks te hebben gepraat.

Tabel 9.7.1 Praten met ouders of verzorgers over seksualiteit (%)

	Jongens (n=260)	Meiden (n=215)	Totaal (n=475)
Verliefdheid en relaties (verkering)	46	59 [▲]	51
Niet zwanger worden	19	36 [▲]	26
Condooms	22	20	21
Ongewenste seks	15	24	19

[▲]= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil.

Bij vmbo-jongeren wordt er, net als bij pro-jongeren, het meeste gepraat over verliefdheid en relaties (Tabel 9.7.2). Wel praten jongeren op het pro hier minder over dan jongeren op het vmbo. Vanwege een iets andere vraagstelling was het niet mogelijk om voor de overige aan seksualiteit gerelateerde thema's een vergelijking te maken tussen jongeren op het pro en het vmbo.

Tabel 9.7.2 Praten met ouders of verzorgers over seksualiteit naar onderwijsniveau (%)

	Jongens		Meiden	
	Pro (n=260)	Vmbo (n=627)	Pro (n=215)	Vmbo (n=739)
Verliefdheid en relaties (verkering)	46	65 [▲]	59	80 [▲]

[▲]= hoger dan andere niveau, minstens klein verschil.

9.8 Seksuele vorming op school

Pro-jongeren werd gevraagd of ze op school les hebben gehad over liefde, relaties en seks. Een derde van de pro-jongens en ruim twee op de vijf pro-meiden heeft genoeg lessen over liefde, relaties en seks gehad (Tabel 9.8.1).

Bijna de helft van de jongeren zegt een beetje informatie over deze onderwerpen te hebben gehad. Eenentwintig procent van de jongens en 12% van de meiden op het pro geven aan dat ze hier geen lessen over hebben gehad.

Tabel 9.8.1 Op school les gehad over liefde, relaties en seks op het pro (%)

	Jongens (n=275)	Meiden (n=220)	Totaal (n=495)
Nee	21	12	17
Een beetje	47	46	47
Genoeg	33	42	37

Aan de pro-jongeren die aangaven een beetje of genoeg lessen op school te hebben gehad is vervolgens gevraagd deze lessen een rapportcijfer te geven van 1 tot 10. Jongeren op het pro geven de lessen die ze hebben gekregen een betere beoordeling, met een 6,6, dan de jongeren op het vmbo, met een 6,0 (niet in tabel). Pro-jongens gaven de lessen gemiddeld een 6.8 en de meiden gemiddeld een 6.5 (Tabel 9.8.2.).

Tabel 9.8.2 Gemiddeld rapportcijfer seksuele vorming naar onderwijsniveau

	Jongens		Meiden	
	Pro (n=220)	Vmbo (n=568)	Pro (n=196)	Vmbo (n=685)
Gemiddeld rapportcijfer	6,8 [△]	6,2	6,5 [▲]	5,8

▲= hoger dan andere niveau, minstens klein verschil; △= hoger dan andere niveau, zeer klein verschil.

9.9 Sexting

Sexting is het maken en verzenden van seksueel getinte beelden, zoals naaktfoto's en seksfilmpjes. Tabel 9.9.1 geeft weer hoeveel jongeren ooit beelden van zichzelf hebben gedeeld, of hebben meegemaakt dat iemand anders beelden van hen deelde. Vier procent van de jongens en 9% van de meiden op het pro heeft wel eens de borsten of geslachtsdelen laten zien tijdens een videochat. Een op de twintig pro-jongeren zegt wel eens een naaktfoto of seksfilmpje van zichzelf of iemand anders te hebben verstuurd. Meiden op het pro hebben het vaker meegemaakt dat iemand een naaktfoto of seksfilmpje deelde zonder dat zij dat wilden dan pro-jongens. Zo geeft 17% van de meiden aan dit hen is overkomen tegenover 8% van de jongens.

Tabel 9.9.1 Ervaring met sexting ooit op het pro (%)

	Jongens (n=275)	Meiden (n=215)	Totaal (n=490)
Borsten of geslachtsdelen laten zien tijdens een videochat	4	9	9
Een naaktfoto of seksfilmpje van jezelf verstuurd	5	7	7
Een naaktfoto of seksfilmpje van iemand anders verstuurd	7	8	8
Iemand deelde een naaktfoto of seksfilmpje van mij met anderen zonder dat ik dat wilde	8	17 [▲]	12

[▲]= hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil.

Wanneer pro- en vmbo-jongeren met elkaar vergeleken worden, zien we dat meiden op het pro iets vaker hun borsten of geslachtsdelen hebben laten zien tijdens een videochat dan meiden op het vmbo (Tabel 9.9.2). Zowel jongens als meiden op het pro hebben het daarnaast vaker meegemaakt dat iemand een naaktfoto of seksfilmpje van hen deelde zonder dat zij dat wilden in vergelijking met vmbo-jongens en -meiden.

Tabel 9.9.2 Ervaring met sexting ooit naar onderwijsniveau (%)

	Jongens		Meiden	
	Pro (n=275)	Vmbo (n=629)	Pro (n=215)	Vmbo (n=733)
Borsten of geslachtsdelen laten zien tijdens een videochat	4	3	9 [△]	4
Een naaktfoto of seksfilmpje van jezelf verstuurd	5	4	7	6
Een naaktfoto of seksfilmpje van iemand anders verstuurd	7	8	8	4
Iemand deelde een naaktfoto of seksfilmpje van mij met anderen zonder dat ik dat wilde	8 [▲]	2	17 [▲]	3

[▲]= hoger dan andere niveau, minstens klein verschil; [△]= hoger dan andere niveau, zeer klein verschil.

9.10 Porno

Jongeren is gevraagd of zij wel eens naar porno kijken. Jongens op het pro kijken vaker naar porno in vergelijking met pro-meiden. Zo geeft bijna de helft (47%) van de jongens aan wel eens porno te kijken tegenover 20% van de meiden

(niet in tabel). Jongens op het vmbo (69%) kijken vaker naar porno in vergelijking met jongens op het pro.

Aan de jongeren die porno kijken is vervolgens gevraagd naar hun opvattingen over porno. Ruim de helft (56%) van de pro-jongeren zegt dat je van porno leert wat je moet doen tijdens seks (Tabel 9.10.1.). De overgrote meerderheid (92%) geeft aan dat echte seks heel anders is dan seks in porno. Door een iets andere vraagstelling was het niet mogelijk om deze opvattingen over porno te vergelijken tussen jongeren op het pro en het vmbo.

Tabel 9.10.1 Opvattingen over porno op het pro (% 'klopt (een beetje)' binnen de groep die ooit porno heeft gezien)

	Jongens (n=136)	Meiden (n=54)	Totaal (n=190)
Van porno leer je wat je moet doen tijdens seks	58	52 ^a	56
Echte seks is heel anders dan seks in porno	93*	88 ^{ab}	92

*Groep te klein om verschillen te kunnen toetsen; ^aBI: 39%-65%; ^bBI: 75%-94%.

9.11 Grensoverschrijding

Op de algemene vraag of ze wel eens gedwongen zijn om seksuele dingen te doen die ze niet wilden, geeft 14% van de jongens en 28% van de meiden op het pro aan dat dit weleens is gebeurd (niet in tabel). Meiden op het pro hebben dus twee keer zo vaak seksuele dwang meegemaakt als jongens op het pro.

Daarnaast is pro-jongeren gevraagd welke verschillende seksuele dingen tegen de wil ze wel eens hebben meegemaakt (Tabel 9.11.1). Meiden hebben vaker meegemaakt dat iemand vervelende seksuele opmerkingen of geluiden maakte, en iemand de borsten, billen of geslacht aanraakte zonder dat zij dat wilden in vergelijking met jongens. Zo geeft 24% van de meiden aan wel eens op een seksuele manier aangeraakt te zijn tegen haar wil tegenover 8% van de jongens. Minder dan 1% van de jongens en meiden op het pro heeft vaginale seks tegen de wil meegemaakt.

Jongeren op het praktijkonderwijs

Tabel 9.11.1 Ooit seksuele dingen tegen de wil meegemaakt op het pro (%)

	Jongens (n=285)	Meiden (n=223)	Totaal (n=508)
Iemand maakte vervelende seksuele opmerkingen of geluiden	17	28 [▲]	22
Iemand zoende me terwijl ik dat niet wilde	10	14	12
Iemand raakte mijn borsten, billen of geslacht aan terwijl ik dat niet wilde	8	24 [▲]	15
Aftrekken of vingeren (seks met de hand) terwijl ik dat niet wilde	2	4	3
Orale seks (seks met de mond) terwijl ik dat niet wilde	1*	2*	1*
Vaginale seks (piemel in vagina) terwijl ik dat niet wilde	<1*	<1*	<1*

▲ = hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; *Groep te klein om verschillen te kunnen toetsen.

Er zijn geen (toetsbare) verschillen in het meemaken van seksuele dingen tegen de wil tussen jongeren op het pro en vmbo (Tabel 9.11.2).

Tabel 9.11.2 Ooit seksuele dingen tegen de wil meegemaakt naar schoolniveau (%)

	Jongens		Meiden	
	Pro (n=285)	Vmbo (n=622)	Pro (n=223)	Vmbo (n=729)
Iemand maakte vervelende seksuele opmerkingen of geluiden	17	14	28	37
Iemand zoende me terwijl ik dat niet wilde	10	6	14	15
Iemand raakte mijn borsten, billen of geslacht aan terwijl ik dat niet wilde	8	10	24	32
Aftrekken of vingeren (seks met de hand) terwijl ik dat niet wilde	2*	2*	4	4
Orale seks (seks met de mond) terwijl ik dat niet wilde	1*	<1*	2*	2*
Vaginale seks (piemel in vagina) terwijl ik dat niet wilde	<1*	1*	<1*	2*

*Groep te klein om verschillen te kunnen toetsen.

9.12 Soa-test

Jongeren die ooit vaginale seks hebben gehad is ook gevraagd of zij ooit een soa-test hebben gedaan. Deze groep is te klein om percentages voor jongens en meiden apart te presenteren. Negen procent van de pro-jongeren en 8% van de vmbo-jongeren heeft ooit een soa-test gedaan (niet in tabel).

9.13 Houding tegenover zwangerschap

Ook vroegen we jongeren die ooit vaginale seks hebben gehad wat ze ervan zouden vinden als ze nu zouden ontdekken dat ze zwanger zijn / iemand zwanger hadden gemaakt. Ook deze groep is te klein om percentages voor jongens en meiden apart te presenteren. Ruim twee op de vijf pro-jongeren zouden een zwangerschap op dit moment vervelend vinden (Tabel 9.13.1). Bijna een kwart zou een zwangerschap nu leuk vinden.

Er zijn geen (toetsbare) verschillen in de houding tegenover zwangerschap tussen jongeren op het pro en vmbo.

Tabel 9.13.1 Houding tegenover zwangerschap naar onderwijsniveau (% jongeren die ooit vaginale seks hebben gehad)

	Pro (n=62)	Vmbo (n=141)
Leuk	24 ^a	9
Niet leuk en niet vervelend	32 ^b	33
Vervelend	44 ^c	58

^aBI: 14%-35%; ^bBI: 21%-43%; ^cBI: 32%-56%;

9.14 Conclusies

Jongeren op het pro verschillen niet veel van vmbo-jongeren wat betreft ervaring met liefde en seks. Wel geven vmbo-jongens vaker aan wel eens verking te hebben gehad dan pro-jongens. De meerderheid van de pro- en vmbo-jongeren had een relatie met degene met wie ze de eerste keer vaginale seks hadden. Drie op de vijf jongeren op het pro en vmbo gebruikte een condoom bij de eerste keer vaginale seks en ruim twee op de vijf geeft aan een ander middel te hebben gebruikt om zwangerschap te voorkomen. Met de laatste sekspartner gebruikte bijna de helft van de pro- en vmbo-jongeren een condoom. Jongeren op het pro en het vmbo verschillen niet in de onderwerpen waarover ze gepraat hebben met hun laatste sekspartner.

Net zoals in de reguliere steekproef hebben pro-jongens een negatievere houding tegenover homoseksualiteit en gender non-conformiteit dan meiden. Daarnaast zijn jongens op het pro wat conservatiever ten aanzien van het hebben van veel sekspartners dan jongens op het vmbo. Vmbo-meiden hebben op alle punten een positievere attitude ten aanzien van homoseksualiteit en gender non-conformiteit in vergelijking met pro-meiden. Jongens op het pro vinden seks belangrijker en zijn meer tevreden over hun uiterlijk in vergelijking met meiden op het pro.

Seksuele grensoverschrijding lijkt onder pro- en vmbo-meiden meer voor te komen dan bij pro- en vmbo-jongens. Zo geeft 24% van de pro-meiden en 31% van de vmbo-meiden aan wel eens op een seksuele manier aangeraakt te zijn tegen haar wil tegenover 8% van de pro- en 10% van de vmbo-jongens. Daarnaast hebben pro- en vmbo-meiden vaker meegemaakt dat iemand vervelende seksuele opmerkingen of geluiden maakte in vergelijking met pro- en vmbo-jongens.

Meiden op het pro krijgen ook relatief vaak te maken met online grensoverschrijding. Zo heeft een op de zes pro-meiden het wel eens meegemaakt dat iemand een naaktfoto of seksfilmpje deelde zonder dat zij dat wilde. Dat is twee keer zo veel als bij jongens op het pro (8%). Online grensoverschrijding komt vaker voor bij pro-jongeren dan bij vmbo-jongeren. Twee procent van de vmbo-jongeren heeft het wel eens meegemaakt dat iemand een naaktfoto of seksfilmpje deelde met anderen zonder dat zij dat wilde. Bij jongeren op het pro is dit zes keer zo veel (12%).

Jongeren op het pro beoordelen de lessen die ze op school hebben gekregen over liefde, relaties en seks gemiddeld met een 6.6. Jongens en meiden op het vmbo geven deze lessen een slechtere beoordeling, met een 6.0.

Hoofdstuk 10 Samenvatting

Seks onder je 25^e 2023 is een grootschalig representatief onderzoek naar de seksuele gezondheid van jongeren van 13 tot 25 jaar. Het onderzoek werd drie keer eerder uitgevoerd; in 2005, 2012 en 2017. In deze vierde editie van Seks onder je 25^e hebben Rutgers en Soa Aids Nederland samengewerkt met het RIVM, het CBS en GGD'en. Ruim tienduizend jongeren vulden een digitale vragenlijst in met vragen over een breed scala van aan seksualiteit gerelateerde thema's. Deze jongeren zijn zowel via scholen voor voortgezet onderwijs als via een door het CBS getrokken steekproef uit de Basisregistratie Personen (BRP) geworven. De resultaten zijn representatief voor de Nederlandse populatie jongeren van 13 tot 25 jaar door het gebruik van weging.

Seks onder je 25^e is een participatief actieonderzoek. Dit houdt in dat tijdens het gehele proces van onderzoek tot actie wordt samengewerkt met stakeholders uit beleid, praktijk en onderzoek van (seksuele) gezondheidsbevordering. De uitkomsten van Seks onder je 25^e zijn mede het resultaat van de wensen die stakeholders voor het onderzoek hebben aangedragen, uitgaande van de informatie die zij nodig hebben om hun werkzaamheden te kunnen onderbouwen. De belangrijkste uitkomsten worden hieronder beschreven.

Seksuele start nog later dan in 2017

Jongeren beginnen steeds later aan seks. In de mediane leeftijden is de trend zichtbaar voor alle vormen van seks met iemand anders, maar niet voor masturberen. In 2023 heeft de helft van de jongeren met 16,4 jaar getongzoend. Met 18,0 jaar heeft de helft van de jongeren ervaring met vingeren of aftrekken en met 18,6 jaar heeft de helft van de jongeren orale seks gehad. Met 18,7 jaar heeft de helft van de jongeren vaginale seks gehad, in 2017 was dat met 18,0 jaar en in 2012 was dat met 17,0 jaar. In de leeftijdsgroep tot 18 jaar loopt het percentage jongeren met ervaring vooral terug voor verliefdheid, relaties en zoenen.

Op basis van Seks onder je 25^e kunnen we deze verschuiving niet verklaren. In 2018 is wel kwalitatief onderzoek gedaan om de verschuivingen van 2017 te kunnen duiden (Cense, 2018). Hieruit kwam naar voren dat jongeren druk ervaren om goede keuzes te maken en hierdoor voorzichtiger zijn in het zetten van de eerste stappen in hun seksleven. Ook zijn jongeren zo gewend om online met elkaar te communiceren, dat de stap om fysiek contact met iemand te hebben mogelijk groter is geworden. Daarnaast zijn jongeren bang voor roddels op sociale media, als ze te snel zouden overgaan op seksueel contact. Mogelijk

gelden deze verklaringen ook nog in 2023. Jongeren hebben na 2017 echter ook te maken gehad met (contactbeperkende maatregelen tijdens) de coronacrisis. Hierdoor was het lastiger om nieuwe mensen te ontmoeten en hadden vooral single jongeren minder seks (Joemmanbaks et al., 2021). Het is voorstelbaar dat de coronacrisis ook het verder stijgen van de startleeftijden heeft beïnvloed.

Meiden hebben minder seksueel plezier dan jongens

Seksueel plezier is voor zowel jongens als meiden de belangrijkste reden om seks te hebben. Acht op de tien jongeren genieten erg van seks en negen op de tien jongeren voelen zich fijn tijdens seks met hun laatste sekspartner. Jongeren geven hun seksleven een ruime voldoende (een zeven). Hierin verschillen jongens en meiden nauwelijks van elkaar.

Meiden ervaren echter beduidend minder seksueel plezier dan jongens tijdens seks met iemand anders. De eerste vaginale seks beschrijft 64% van de jongens als "fijn", tegenover 28% van de meiden. Dit heeft mogelijk te maken met de pijn bij de eerste vaginale seks: bij driekwart van de meiden was dit een beetje of erg pijnlijk. Ook bij latere seksuele ervaringen hebben meiden minder seksueel plezier dan jongens. Zo zeggen jongens vaker (85%) dan meiden (75%) dat ze erg genieten van seks. Ook komen jongens aanzienlijk vaker klaar dan meiden; met de laatste sekspartner kreeg 85% van de jongens meestal of altijd een orgasme, tegenover 49% van de meiden.

Ook hebben meer meiden (23%) dan jongens (10%) een seksueel probleem. Een op de elf seksueel ervaren meiden komt vrijwel nooit klaar en heeft hier last van. Een op de vijf meiden had in het afgelopen jaar pijn bij seks, tegenover een op de zestien jongens. Daarnaast zijn meiden vaker onzeker over hun lichaam, zowel in het algemeen als tijdens seks. Minder dan de helft van de meiden (46%) is tevreden over haar uiterlijk in het algemeen, tegenover bijna twee derde (64%) van de jongens.

Meer seksuele en genderdiversiteit

Ruim 3% van de jongeren is trans of genderdivers; deze jongeren geven aan dat hun genderidentiteit niet (volledig en uitsluitend) overeenkomt met het toegewezen geslacht bij geboorte of dat ze nog niet zeker zijn over hun genderidentiteit. Bij toegewezen meiden is deze groep iets groter dan in 2017. Deze toename kan vooral worden toegeschreven aan de iets grotere groep genderdiverse jongeren en de iets grotere groep die nog zoekend is. Een op de negen jongens en een op de vier meiden voelt zich niet uitsluitend seksueel aangetrokken tot personen met de tegenovergestelde genderidentiteit. Ook deze

Samenvatting

groep is iets groter geworden ten opzichte van 2017, toen nog een op de twaalf jongens en een op de acht meiden niet uitsluitend seksuele aantrekking voelde tot de tegenovergestelde sekse.

Ook de sociale acceptatie van seksuele en genderdiversiteit is toegenomen bij jongeren. Het aantal jongeren dat uitingen van homoseksualiteit afkeurt was in 2017 al sterk gedaald en deze trend zet door. In 2012 keurde de helft van de jongens en een kwart van de meiden het af als twee jongens elkaar zoenen op straat, in 2023 is dat nog een kwart van de jongens (24%) en een op de elf meiden (9%). Desondanks hebben lhbt+ jongeren nog steeds een lager seksueel en mentaal welzijn dan cisgender en heteroseksuele jongeren. Zij scoren bijvoorbeeld lager op positieve seksuele gevoelens, lichaamsbeeld en mentaal welzijn en hebben vaker te maken met seksuele grensoverschrijding en seksuele problemen. Dit verschil is lijn met de vorige edities en onderzoek naar verschillen tussen lhbt+ en cisgender en heteroseksuele jongeren (De Graaf et al., 2017; Vermey et al., 2014).

Opvattingen en relaties veranderen

Jongeren verbinden seks nog steeds met relaties en liefde, maar hier lijkt wel iets te verschuiven. Zo geven de meeste jongeren nog steeds aan dat ze een relatie hadden met de eerste persoon met wie ze vaginale seks hadden (62%), maar deze groep is wel kleiner dan in 2017 (70%). Ook de laatste persoon met wie ze seks hadden, is nu voor meer jongeren iemand met wie ze geen relatie hebben, maar wel meerdere keren seks. Voor jongens is dit gestegen van 10% in 2012 naar 22% in 2023, voor meiden van 7% in 2012 naar 18% in 2023. De laatste sekspartner is wel nog steeds in de meeste gevallen een vaste partner, voor twee derde van de jongeren. Ook is de groep jongeren die in hun hele leven één sekspartner heeft gehad iets groter geworden, mogelijk doordat jongeren later aan seks beginnen.

Wellicht kunnen deze verschuivingen worden toegeschreven aan een andere kijk op seks zonder verliefdheid, vooral bij de meiden. In 2012 vond nog een kwart van de meiden (26%) het oké als twee mensen seks hebben zonder verliefd te zijn, in 2017 was dit bijna de helft (47%) en in 2023 was dit bijna twee derde (62%). Voor het eerst denken meiden hier nu vrijwel hetzelfde over als jongens. Positief aan deze ontwikkeling is dat jongens en meiden zich vrijer kunnen voelen om de relatievorm te kiezen die bij hen past. Voor seksueel plezier kan het echter ook nadelen hebben, omdat jongeren bij seks met een vaste partner meer uitwisselen over wensen en grenzen en seks met een vaste partner vaker als fijn wordt ervaren.

Pilgebruik neemt sterk af, de groep die geen anticonceptie gebruikt groeit

Het pilgebruik onder meiden die ooit vaginale seks hebben gehad is sterk afgenomen, van 76% in 2012 naar 46% in 2023. Daarentegen is het spiraalgebruik in deze groep toegenomen van 6% in 2012 naar 21% in 2023. Niet alle meiden die geen anticonceptiepil gebruiken, kiezen een ander anticonceptiemiddel, zoals het spiraaltje. Ook de groep die geen anticonceptie gebruikt is gegroeid, van 9% in 2012 naar 20% in 2023. Van deze groep geeft meer dan de helft van de meiden hiervoor als reden dat ze geen hormonen willen gebruiken. Dat verklaart echter niet waarom het gebruik van het spiraal is toegenomen, want dit betreft voor het overgrote deel het hormoonspiraal. Ook worden condoms niet vaker gebruikt, terwijl dit een hormoonvrije methode is.

Ondanks het dalende pilgebruik is het anticonceptiegebruik bij vaginale seks nog steeds hoog te noemen. Negen van de tien jongeren gebruiken anticonceptie bij de eerste vaginale seks en acht op de tien jongeren gebruiken altijd anticonceptie met de laatste persoon met wie ze vaginale seks hadden. Het aantal onbedoelde en ongewenste zwangerschappen onder jongeren is ook nog steeds laag. Achttien op de 1000 jongeren van 16,5 jaar en ouder kreeg ooit in hun leven te maken met een onbedoelde zwangerschap. Veertien op de 1000 jongens en 10 op de 1000 meiden van deze leeftijd had te maken met een ongewenste zwangerschap. Het aantal jongeren dat te maken had met een ongewenste zwangerschap is niet toegenomen sinds 2017 en bij de meiden zelfs licht afgenomen.

Condoomgebruik neemt sterk af, maar niet meer jongeren met een soa-diagnose

Condoomgebruik onder jongeren neemt sterk af, zowel bij de eerste keer vaginale seks als met de laatste sekspartner. In 2017 gebruikte nog 75% van de jongens en 72% van de meiden een condoom bij de eerste keer vaginale seks, in 2023 is dat gedaald naar respectievelijk 64% en 69%. Voor de jongeren die geen relatie hadden met hun laatste sekspartner, groeide de groep die nooit een condoom gebruikte bij de jongens van 25% in 2012 naar 40% in 2023 en bij de meiden van 36% in 2012 naar 46% in 2023. Mogelijk speelt hier mee dat de groep voor wie de laatste partner een losse partner was groter is geworden, maar dat dit wel vaker partners zijn met wie ze meerdere keren seks hebben. Wellicht bestaat binnen dergelijke seksuele relaties meer vertrouwen dan bij een one-nightstand. Een veel genoemde reden om geen condoms te gebruiken is "we vertrouwen elkaar".

Samenvatting

Van alle jongeren die ooit seks hebben gehad, liet 12% van de jongens en 18% van de meiden zich in de afgelopen 12 maanden testen op soa en/of hiv. Dit is niet veranderd ten opzichte van 2012 en 2017. Ook het percentage positieve soa-en/of hiv-testen is gelijk gebleven onder jongeren van 17-24 jaar. Twee procent van de jongens en 4% van de meiden van deze leeftijd testte het afgelopen jaar positief. De meeste jongeren gaan naar de huisarts of de GGD voor een soa-test. Meiden kiezen iets vaker voor de huisarts (47%) dan jongens (39%), terwijl jongens juist vaker de GGD kiezen (42%) dan meiden (31%). Een klein deel doet een soa-zelftest. De meeste jongeren (11%) kiezen voor een zelftest die zij naar een laboratorium opsturen. Toch doet nog 3% een soa-test waarbij de uitslag thuis afgelezen wordt. Dergelijke zelfafleestesten zijn alleen betrouwbaar voor hiv, maar niet voor andere soa's.

Dat het condoomgebruik afneemt, maar het aantal soa-diagnoses niet toeneemt, is een opvallende bevinding. Wellicht gaat er enige tijd overheen voordat minder condoomgebruik zich vertaalt in meer soa-diagnoses in de brede populatie. Een belangrijke factor in de kans op een soa is het aantal (recente) sekspartners. De groep jongeren met meer sekspartners is afgenomen, waardoor soa's mogelijk minder snel verspreid worden in de seksuele netwerken van jongeren. Veel jongeren laten zich niet testen als ze geen klachten hebben. Omdat soa's niet altijd klachten geven, betekent dit dat het aantal diagnoses lager ligt dan het werkelijke aantal soa's onder jongeren.

Meer jongeren geven aan dat ze seksuele grensoverschrijding meemaakten

Twee op de drie meiden (66%) en een op de drie à vier jongens (29%) hebben te maken gehad met seksuele grensoverschrijding, van vervelende seksuele opmerkingen en ongewenste aanrakingen tot allerlei vormen van seks tegen de wil. De groep die aangeeft dat ze ooit gedwongen zijn tot seks of dat ze ooit seks tegen de wil hebben meegemaakt is tussen 2017 en 2023 groter geworden. Onder meiden is het percentage dat weleens gedwongen is om seksuele dingen te doen die zij niet wilden toegenomen van 12% in 2017 naar 20% in 2023. Bij jongens ging dit van 2% naar 4%. Vijf procent van de jongens en 22% van de meiden geeft anno 2023 aan ooit seksueel geweld te hebben ervaren: gedwongen seksuele handelingen en/of manuele, orale, vaginale of anale seks tegen de wil. In 2017 was dat nog respectievelijk 3% en 15%.

Het kan zijn dat deze verschillende vormen van seksuele grensoverschrijding inderdaad vaker voorkomen. Deze trend zou ook te maken kunnen hebben met de toegenomen aandacht voor seksuele grensoverschrijding en seksueel geweld, in de media en de maatschappij in brede zin. Mogelijk realiseren meer

jongeren zich hierdoor dat hun grenzen zijn overschreden of geven ze in een vragenlijst eerder aan dat ze dit hebben meegemaakt.

Jongeren schatten niet goed in dat ze wel weten of de ander seks wil

Slechts een klein deel (6%) van de jongeren denkt dat ze weleens seks hebben gehad met iemand, terwijl ze niet zeker wisten dat de ander dit ook wilde. De meeste jongeren zeggen ook dat ze altijd checken of de ander seks wil, of in elk geval met een nieuwe partner. Tien procent van de jongeren geeft aan dat ze niet altijd checken of de ander seks wil, meestal omdat ze denken dat ze dit wel weten zonder dit te checken. Dit strookt niet met de hoge percentages jongeren die zeggen dat ze seks hebben gehad tegen de wil. Bovendien merk je het niet altijd vanzelf, als iemand geen seks wil. Meer dan de helft van de jongeren die seksueel geweld is overkomen, geeft aan dat ze niet hebben laten merken dat ze dit niet wilden. Dat kan verschillende redenen hebben, bijvoorbeeld (nog) niet goed beseffen dat je dit niet wil, niet durven of verstijven. Bij deze seksuele ervaringen was geen sprake van een duidelijke weigering, maar ook niet van expliciete toestemming. De meeste jongeren denken dus wel te weten of de ander seks wil, maar schatten dit niet goed in. Dit maakt duidelijk hoe belangrijk het is om toestemming te vragen.

Jongeren willen betere seksuele vorming

Op school krijgt weliswaar vrijwel iedereen enige informatie over seksualiteit, maar volgens de jongeren gaat dit vooral over anticonceptie, voortplanting en soa/hiv. Ook voor deze drie thema's geeft echter een minderheid van de jongeren aan dat ze hierover voldoende informatie kregen. Over seksuele grensoverschrijding, seksueel plezier en seks in de media zegt een ruime meerderheid van de jongeren geen of weinig informatie te hebben gekregen. Jongeren beoordelen de informatie die ze op school hebben gekregen over seksualiteit matig (met een 5,6) en dit cijfer is iets gedaald ten opzichte van 2017. Sommige groepen beoordelen de informatie op school nog lager, zoals meiden, lhbt+ jongeren en oudere jongeren. Dat laatste kan betekenen dat de oudste groepen kritischer zijn of de positieve kanten van de seksuele vorming vergeten zijn, maar het kan ook dat de seksuele vorming op scholen inmiddels verbeterd is.

Jongeren hebben behoefte aan goede seksuele vorming. Aan de jongeren die de seksuele vorming een onvoldoende gaven, is gevraagd wat hiervoor de reden is. Twee derde van deze jongeren geeft aan dat het te weinig lessen waren en de helft van de jongeren dat ze niet de informatie kregen die ze wilden. Ook geeft meer dan de helft van alle jongeren aan dat ze wel eens iets willen weten over

aan seksualiteit gerelateerde onderwerpen. Om antwoord te vinden op deze vragen, gaat driekwart van de jongeren op zoek op internet. Ruim de helft gaat te rade bij vrienden. Hierbij is het onduidelijk in hoeverre de informatie die ze online vinden of van vrienden krijgen betrouwbaar is.

Gebruik van datingapps neemt af

De online wereld speelt ook een rol in de relationele en seksuele ontwikkeling van jongeren. Zo ontmoette 18% van de jongeren de laatste sekspartner online (bijvoorbeeld via een datingapp of sociale media). Het maakt geen verschil of die laatste sekspartner een one-nightstand, een seksmaatje of een vaste partner was. Vooral de oudste groepen gebruiken datingapps. Een derde (35%) van alle 17-plussers gebruikte in de afgelopen zes maanden weleens een datingapp. In diezelfde periode maakte 9% van de jongens en 8% van de meiden van 17 jaar en ouder een afspraak via een datingapp en 5% van de jongens en 3% van de meiden had seks met iemand die ze via een datingapp leerden kennen. Het gebruik van datingapps is sterk afgenomen sinds 2017; toen gebruikte nog bijna de helft van de 17-plussers weleens een datingapp. Ook daten en seks via een datingapp nemen licht af.

Toename porno kijken onder meiden, sexting neemt niet verder toe

Veel jongeren kijken online naar porno. De meeste jongens (86%) en iets meer dan de helft van de meiden (55%) keken in de afgelopen 6 maanden weleens porno. Bij meiden is deze groep flink groter dan in 2017, toen had 38% van de meiden porno gekeken in het laatste half jaar. Onder jongens bleef dit gelijk: 83%.

Online media worden ook gebruikt voor het uitwisselen van naaktfoto's of seksfilmpjes (sexting). Een op de acht jongeren geeft aan dat ze in het afgelopen halfjaar een naaktfoto of seksfilmpje van zichzelf naar iemand hebben gestuurd. In 2017 was dit nog flink toegenomen ten opzichte van 2012, maar dit percentage lijkt nu te zijn gestabiliseerd. Het doorsturen van dergelijke beelden van anderen lijkt minder voor te komen dan in 2017, althans onder jongens. Dat is een goede ontwikkeling, want sexting is alleen een probleem als beelden tegen de wil worden gedeeld met anderen, als iemand gedwongen wordt om beelden van zichzelf te delen of als iemand ongevraagd beelden van iemand anders te zien krijgt. Dit laatste overkwam 11% van de jongens en 25% van de meiden. Ongewenste sexting kan nare gevolgen hebben voor degene die dit overkomt. Een derde van de jongeren die hiermee te maken had hier negatieve gevoelens bij, zoals walging en boosheid. Een op de elf jongens en een derde

van de meiden die dit overkwam, werden als gevolg hiervan lastig gevallen door vreemden.

Conclusie

Seks onder je 25e is een uniek onderzoek. Geen enkele andere studie onderzoekt seksuele gezondheid in zo'n breed perspectief onder een representatieve steekproef. Een grote groep van betrokken stakeholders heeft hun wensen aangedragen voor dit onderzoek, zodat de vragenlijst en daarmee de uitkomsten zijn toegesneden op de behoeften van het werkveld. Meer dan 10.000 jongeren hebben een vragenlijst ingevuld, waardoor het ook mogelijk is om de seksuele gezondheid te bestuderen van specifieke subgroepen zoals jonge starters of lhbt+ jongeren.

Het onderzoek laat zien dat het op verschillende terreinen nog steeds goed gaat met de seksuele gezondheid van jongeren. Jongeren nemen de tijd voor hun seksuele start, genieten van seks en beschermen zichzelf goed tegen zwangerschap. Ook lijkt er meer ruimte te zijn voor seksuele en genderdiversiteit en diversiteit in seksuele relaties. Er zijn echter ook zorgen. Seksueel geweld komt nog te vaak voor, jongens komen veel vaker klaar dan meiden en pil- en condoomgebruik nemen sterk af. Al deze inzichten geven input aan de werkplannen van de stakeholders van Seks onder je 25^e. Tijdens een werkconferentie hebben we met deze stakeholders prioriteiten benoemd en in gezamenlijkheid aanbevelingen voor interventies, beleid en verder onderzoek geformuleerd. Zodat we met elkaar de seksuele gezondheid van toekomstige generaties nog verder kunnen verbeteren.

Bijlage 1 Conceptenlijst

Concept	Omschrijving
Demografische Variabelen	
leeftijd	leeftijd in jaren
opleiding	werk/opleidingssituatie*
	niveau van huidige opleiding
	niveau hoogste afgeronde opleiding*
	niveau mbo opleiding*
herkomst	al dan niet geboren in Nederland
	leeftijd verhuizing naar Nederland
geloof	aard van geloof*
	waarde die aan geloof wordt gehecht*
Gender	
(geboorte-)geslacht	toegewezen geslacht bij geboorte
genderidentiteit	huidige gender volgens gevoel
leeftijd bewust van gender	leeftijd waarop je dit wist*
intersekse	Intersekse*
seksuele oriëntatie: aantrekking	seksuele aantrekking tot jongens, meisjes of non-binaire personen
seksuele oriëntatie: zelfbenoeming	hoe je jezelf noemt (bijvoorbeeld homo, bi, hetero)*
seksuele oriëntatie: verliefdheid	gender van persoon/personen waarop je verliefd was
minderheidsstress	acceptatie eigen seksuele oriëntatie*
geslachtsbevestigende behandeling	al dan niet behandeling ondergaan en type behandeling(en)*
	behoefte aan behandeling*
Verliefdheid en Relaties	
verliefdheid	al dan niet verliefd geweest
ervaring met relaties	één keer of vaker een relatie gehad
relatiestatus	al dan niet op dit moment relatie en gender partner
samenwonend	al dan niet samenwonend met partner*
relatieduur	duur van laatste of huidige relatie
relatiesatisfactie (schaal)	kwaliteit relatie met huidige partner

Stellingen	
opvattingen t.a.v seks	morele opvattingen t.a.v. seks in verschillende relatievormen, (online) grensoverschrijding, consent en abortus
gendernormen (o.a. dubbele moraal)	verschil in opvattingen over gedrag van jongens of meisjes
opvattingen t.a.v. homoseksualiteit	mening over homoseksueel gedrag
Informatie en communicatie	
informatiebehoefte	waar wil je iets over weten
informatiezoekgedrag: media	waar zoek je informatie op
informatiezoekgedrag: sociale omgeving	met wie praat je als je iets wilt weten
website sense.info	bekendheid met en gebruik van sense.info
sociale steun	met wie kun je praten bij problemen
communicatie: ouders/verzorgers	frequentie van communicatie over seks met ouders/verzorgers
communicatie: vrienden	frequentie van communicatie over seks met vrienden
seksuele vorming: onderwerpen	aan seks gerelateerde onderwerpen waarover men op school (primair of voortgezet onderwijs) informatie kreeg
seksuele vorming: waardering	rapportcijfer voor info op primair onderwijs en voortgezet onderwijs toelichting rapportcijfer voor info op school
Ervaringen	
seksuele ervaring	ervaring met tongzoenen, masturberen, manuele seks, vaginale seks, orale seks, anale seks* en orgasme
leeftijd eerste keer	leeftijd eerste keer tongzoenen, masturberen, manuele seks, vaginale seks, orale seks en anale seks*
motieven geen seks	redenen dat iemand nog geen seks heeft gehad
motieven seks	redenen om seks te hebben
hoe lang geleden seksueel actief	wanneer voor het laatst manuele, orale, vaginale en anale seks*
frequentie	hoe vaak masturberen, seks, penetratieseks*

Ervaringen Seks	
seks met jongen: ooit	ooit seks gehad met een jongen
seks met jongen: afgelopen 6 maanden	laatste half jaar seks met een jongen
aantal mannelijke sekspartners: ooit	aantal verschillende mannelijke sekspartners ooit
aantal mannelijke sekspartners laatste 6 maanden	aantal verschillende mannelijke sekspartners laatste half jaar: seks en penetratieseks*
seks met meisje: ooit	ooit seks gehad met een meisje
seks met meisje: afgelopen 6 maanden	laatste half jaar seks met een meisje
aantal vrouwelijke sekspartners: ooit	aantal verschillende vrouwelijke sekspartners ooit
aantal vrouwelijke sekspartners laatste 6 maanden	aantal verschillende vrouwelijke sekspartners laatste half jaar: seks en penetratieseks*
Eerste keer Seks met Partner van Zelfde Geslacht (pzg)	
eerste seks met pzg vrijwillig/onvrijwillig	aanwezigheid van dwang of overhalen bij eerste seks met pzg*
leeftijd eerste seks met pzg	leeftijd ten tijde van eerste seks met pzg*
relatie met eerste pzg	al dan niet relatie met eerste pzg*
evaluatie eerste seks met pzg	eerste seks met pzg fijn, niet fijn/niet vervelend, of vervelend*
communicatie met eerste pzg	al dan niet gepraat over soa's en consent voor eerste pzg*
anale seks (msm*)	al dan niet anale seks gehad (*msm: man die seks heeft met mannen)*
pijn eerste anale seks (msm)	al dan niet pijn eerste keer anale seks (msm)*
condoomgebruik eerste anale seks msm	condoomgebruik bij eerste anale seks (msm)*
Eerste keer Vaginale Seks (vs)	
eerste vs vrijwillig/onvrijwillig	aanwezigheid van dwang of overhalen bij eerste vs
relatie met eerste partner vs	al dan niet relatie met eerste partner vs
pijn eerste vs	(meiden) al dan niet pijn bij eerste vs
evaluatie eerste keer	eerste vs fijn, niet fijn/niet vervelend, of vervelend

communicatie met eerste sekspartner vs	al dan niet gepraat over zwangerschap, soa's en consent voor eerste vs
beschermingsgedrag eerste vs	condoomgebruik bij eerste vs
	anticonceptiegebruik bij eerste vs
Laatste Keer Seks	
gender laatste sekspartner	gender meest recente sekspartner en penetratiesekspartner*
relatie laatste sekspartner	al dan niet relatie met meest recente sekspartner en penetratiesekspartner*
ontmoetingslocatie laatste sekspartner	waar/hoe is meest recente partner ontmoet
eenmalig of vaker seks	een keer of vaker seks gehad met laatste sekspartner en penetratiesekspartner*
communicatie met laatste sekspartner	mate waarin men gepraat heeft met huidige of laatste partner over wensen, grenzen, zwangerschap voorkomen, condooms en consent
vormen van seks met meest recente partner	manieren van seks waar men met meest recente partner ervaring mee heeft
herkomst meest recente partner	geboorteland van meest recente sekspartner en penetratiesekspartner*
vaker seks gehad	al dan niet vaker seks gehad met meest recente partner
duur van de seksuele relatie	wanneer voor het eerst en laatst seks gehad met meest recente penetratiesekspartner*
overlappende seksuele relaties	seks met ander tijdens seksuele relatie (alleen voor penetratieseks)*
vaker seks in toekomst	verwachten nog vaker met deze persoon seks te hebben (alleen voor penetratieseks)*
condoomgebruik met laatste sekspartner	condoomgebruik met laatste sekspartner en bij laatste keer penetratieseks*
stoppen met condooms	hoe lang wel condooms gebruikt en initiatief rond stoppen
testgedrag bij stoppen met condooms	al dan niet laten testen op soa/hiv bij stoppen met condooms
drempels condoomgebruik	redenen om geen condoom te gebruiken
anticonceptie gebruik met meest recente partner	al dan niet gebruik van anticonceptie met meest recente vaginale seks partner

Seksuele Beleving	
gevoelens rond seks	schuld, schaamte en positieve gevoelens
seksuele satisfactie	rapportcijfer voor seksleven
interactiecompetentie met laatste sekspartner	beleving van seks met meest recente partner*
middelengebruik	seks onder invloed van alcohol en drugs*
Online Ervaringen	
datingapp gebruik	welke datingapps men gebruikt en hoe lang geleden*
date via datingapp	Hoe vaak met iemand afgesproken via datingapp in de afgelopen 6 maanden*
seks via datingapp	seks gehad met iemand die men heeft leren kennen via datingapp in afgelopen 6 maanden*
sexting: verstuurd	al dan niet verschillende typen sexting gedaan
sexting: ontvangen	al dan niet verschillende typen ongewenste sexting ontvangen van een ander
	al dan niet verschillende typen sexting gedaan onder dwang van een ander
ongewenste sexting: beleving	gevoel na ongewenste of gedwongen sexting
ongewenste sexting: gevolgen	gevolgen van ongewenste of gedwongen sexting
pornogebruik	ooit porno gezien en frequentie
attitudes t.a.v. porno	opvattingen over porno
Soa en hiv	
chlamydia: ervaren risico	inschatting kans op chlamydia*
chlamydia: ervaren ernst	hoe men het zou vinden om chlamydia te hebben*
soa-test	ervaring met soa-test
soa-test: wanneer laatste test	wanneer was de laatste soa-test
soa-test: testlocatie	plaats waar men zich heeft laten testen*
soa-test: locatie test op het lichaam	lichaamsdeel waar test werd afgenomen*
soa	ooit een soa gehad en afgelopen jaar*
soa: welke SOA	welke soa had men*

soa: partner-waarschuwing	al dan niet eerdere partner(s) op de hoogte gesteld van uitslag van de test*
hiv-test	ervaring met hiv-test*
hiv-test: tijdstip laatste test	wanneer was de laatste hiv-test*
hiv	ooit hiv vastgesteld*
aanleiding soa/hiv test	redenen voor soa/hiv test
drempels soa/hiv test	redenen om niet te testen in het afgelopen jaar
PrEP	al dan niet gebruik van PrEP onder msm*
Zwangerschap Voorkomen	
huidig anticonceptiegebruik	al dan niet huidig gebruik van anticonceptie en type anticonceptie
anticonceptie: drempels	redenen om geen anticonceptie te gebruiken
anticonceptie: verleden	anticonceptiegebruik in het verleden*
anticonceptie: leeftijd	leeftijd eerste keer anticonceptiegebruik*
anticonceptie: laatste gebruik	type anticonceptiemiddel (laatst)*
ervaring met morning after pil	afgelopen jaar morning after pil geslikt
voorbereiding condoomgebruik	condooms kopen en bij zich dragen
Zwangerschap	
kinderwens	hoe iemand het zou vinden om zwanger te zijn/iemand zwanger te maken
zwangerschap	ervaring met zwangerschap ooit en afgelopen jaar*
onbedoelde zwangerschap	onbedoelde zwangerschap ooit en afgelopen jaar*
anticonceptiegebruik bij onbedoelde zwangerschap	of er een anticonceptiegebruik gebruikt werd bij onbedoelde zwangerschap*
ongewenste zwangerschap	of zwangerschap gewenst was of niet*
afloop zwangerschap	hoe is zwangerschap afgelopen (waaronder abortus en geboorte kind)*
leeftijd eerste kind	leeftijd geboorte eerste kind*
abortusstigma	gevoel over abortus *
Grensoverschrijding	
victimisatie	ervaring met gedwongen seks en seks tegen de wil

leeftijd eerste keer seksueel geweld	leeftijd eerste seks tegen de wil
aantal plegers eerste keer	hoeveel plegers eerste seks tegen de wil
gender eerste pleger	gender eerste pleger
relatie met eerste pleger	aard eerste pleger (relatie)
leeftijd eerste pleger	leeftijd eerste pleger
reactie van slachtoffer eerste keer	reactie slachtoffer bij eerste keer seks tegen de wil
strategieën pleger eerste keer	reactie van de ander bij weigering
revictimisatie	al dan niet nog een keer gedwongen seksueel contact
leeftijd laatste keer seksueel geweld	leeftijd laatste seks tegen de wil
zelfde pleger eerste en laatste keer	(bij vaker gedwongen seksueel contact) al dan niet door zelfde perso(o)n(en)*
aantal plegers laatste keer	hoeveel plegers laatste seks tegen de wil*
gender laatste pleger	gender laatste pleger*
relatie met laatste pleger	aard laatste pleger (relatie)*
leeftijd laatste pleger	leeftijd laatste pleger*
reactie van slachtoffer laatste keer	reactie slachtoffer bij laatste keer seks tegen de wil*
strategieën pleger laatste keer	reactie van de ander bij weigering*
gevolgen victimisatie	last van ervaring
praten over seksueel geweld	al dan niet met iemand gepraat over seksueel geweld ervaring(en)
seks zonder consent	ervaring met seks zonder expliciete toestemming van de ander
toestemming	vragen van consent
drempels toestemming	redenen om geen consent te vragen
plegerschap	mate waarin iemand een ander onder druk zet of dwingt tot seks*
Seksuele Problemen	
seksuele problemen: ervaring	ervaring met verschillende typen seksuele problemen in afgelopen jaar

seksuele problemen: frequentie	frequentie dat ieder seksueel probleem zich voordeed*
seksuele problemen: last	mate van last per seksueel probleem*
seksuele problemen: hulp gezocht	al dan niet en bij wie/waar hulp gezocht voor seksuele problemen*
Betaalde Seks	
geld of iets anders geven voor seks	ervaring met betalen voor seks*
	ervaring met beloning geven voor seks*
	ervaring met betalen voor naaktfoto's of seksfilmpjes*
geld of iets anders ontvangen voor seks	ervaring met betaald zijn voor seks*
	ervaring met krijgen van andere beloningen voor seks*
	ervaring met betaald zijn voor naaktfoto's of seksfilmpjes*
Welzijn en Gezondheid	
lichaamsbeeld	tevredenheid met onderdelen van het lichaam
pesten	al dan niet gepest voor 16e jaar
traumatische jeugdervaringen	al dan niet thuis verschillende typen negatieve jeugdervaringen meegemaakt
sociale steun	al dan niet sociale steun thuis
psychisch welbevinden	mate van psychisch welbevinden
Tot Slot	
evaluatie vragenlijst	mening over vragenlijst
eindopmerkingen	opmerkingen

* Niet voorgelegd aan via scholen geworven jongeren

Literatuurlijst

- Cense, M. (2018). "Ze weten wel wat ze moeten typen, maar niet wat ze moeten zeggen": Verklaringen voor een latere seksuele start. Utrecht: Rutgers.
- Drijvers, A., Faun, H., & Kemp, S. van der (2020). Evaluatie Project Seks onder je 25e. Zoetermeer: Panteia.
- Graaf, H. de, Meijer, S., Poelman, J., & Vanwesenbeeck, I. (2005). Seks onder je 25e: Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2005. Delft: Eburon.
- Graaf, H. de, Kruijer, H., Acker, J. van, & Meijer, S. (2012). Seks onder je 25e: Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2012. Delft: Eburon.
- Graaf, H. de, Van den Borne, M., Nikkelen, S., Twisk, D., & Meijer, S. (2017). Seks onder je 25e: Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2017. Delft: Eburon.
- Joemmanbaks, F., Graaf, H. de, Vermey, K., & Kuipers, L. (2021). Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland tijdens de coronacrisis. Utrecht/Amsterdam: Rutgers/Soa Aids Nederland.
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2022). Beleidsvisie seksuele gezondheid. Kenmerk 3430926-1034587-PG. Den Haag: Ministerie van VWS.
- Tielemans, D., De Jong, I. M. & Vermey, K. (2023). Waarom doen jonge mannen (niet) mee met vragenlijstonderzoek over seksualiteit? Gendernormen, barrières en motivaties volgens lager opgeleide jonge mannen. *Tijdschrift voor Seksuologie*, 47(3), 108-115.
- Vermey, K., Graaf, H. de, & Bakker, B. (2014). Verschillen in seksuele (on)gezondheid tussen homo-, hetero- en biseksuele jongeren. *Tijdschrift voor Seksuologie*, 38, 77-85.